

উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ
সমস্যা আৰু ৰাজনীতি

উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ সমস্যা আৰু ৰাজনীতি

শ্ৰীহেৰম্বকান্ত বৰপূজাৰী

এম. এ. পি এইছ ডি (লণ্ডন)

গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ ইতিহাস বিভাগৰ ছত্ৰপূৰ্ব মুৰব্বী আৰু
এমবিটাছ অধ্যাপক

জি এল পাব্লিকেশ্যন্স লিমিটেড

গুৱাহাটী-৭

**Uttar Purbanchalar Samasya Aru Rajniti — (Problems and Politics of
North-East India, by Dr. H. K. Barpujari, Professor Emeritus,
University of Gauhati and Published by G. L. Publications Ltd.,
Guwahati-7. Price Rs. Eighty only. PP-169 (vii)**

প্রকাশক :

জি এল পাব্লিকেশ্যনছ লিঃ, গুৱাহাটী-৭

প্রথম প্রকাশঃ ডিচেম্বৰ, ১৯৯৯

মূল্য : ৮০.০০ টকা \$ 1.89 ₹ 1.18

পৰিবেশক : ১) জি এল পাব্লিকেশ্যনছ

প্রচ্ছদ : শ্ৰীদীপ নাথ

মুদ্রক :

জি এল পাব্লিকেশ্যনছ লিঃ

গুৱাহাটী-৭

ভূমিকা

স্বাধীনতাৰ পৰৱৰ্তী কালছোৱাত আবহাৱে পৰা ভৌগোলিক আৰু ৰাজনৈতিক দিশটোত ভাৰতৰ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ গুৰুত্ব বৃদ্ধি হৈ আহিছে। এই অঞ্চলটোৰ সীমাত তিনিখন দেশ— চীন, ব্ৰহ্মদেশ (বৰ্তমান-ম্যানমাৰ) আৰু পূৰ্ব পাকিস্তান (বৰ্তমান বাংলাদেশ)— যি কেইখনক ভাৰতৰ মিত্ৰ দেশ বুলি গণ্য কৰা নাযায়। আকৌ বোৱা কেবাদেশক ধৰি সমগ্ৰ অঞ্চলটোত উত্তেজনা আৰু অশান্তি বিৰাজ কৰিছে। সামৰিক দিশত গুৰুত্বপূৰ্ণ স্পৰ্শকাতৰ এই অঞ্চলটোৰ শান্তি, নিৰাপত্তা আৰু স্থায়িত্ব সুনিশ্চিত কৰাৰ উদ্দেশ্যে কেন্দ্ৰ আৰু ৰাজ্য উভয় চৰকাৰে অৱলম্বন কৰা নীতিসমূহৰ বিশ্লেষণ আৰু মূল্যায়ন কৰি অন্তৰ্নিহিত সমস্যাসমূহ আত্মলিয়াই দিয়াই গ্ৰহণৰ মূল উদ্দেশ্য।

ভাৰতৰ ভিত্তিত ৰাজ্য পুনৰ্গঠন কৰাৰ আঁচনিখনক অসমৰ পাৰ্বত্য অঞ্চলত বসবাস কৰা জনজাতিসকলৰ নতুনকৈ জাগ্ৰত হোৱা অগ্ৰসৰ শ্ৰেণীটোৱে সমৰ্থন কৰা নাছিল। তেওঁলোকে উপলব্ধি কৰিছিল যে অৰ্থনৈতিক আৰু ৰাজনৈতিক বিকাশৰ বিভিন্ন ক্ষেত্ৰত থকা ডিন ডিন জনগোষ্ঠীৰে গঠিত অঞ্চলটোৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত এই আঁচনিখনে তেওঁলোকক স্বকীয় ৰাজনৈতিক আৰু সাংস্কৃতিক পৰিচয়ৰ পৰা বঞ্চিত কৰিছে। মূল ৰাজ্যখনৰ অন্তৰ্ভুক্ত কৰি তেওঁলোকৰ অভাৱ আৰু আশা-আকাংক্ষা পূৰণৰ বাবে যুগুত কৰা সংবিধানৰ বৰ্ষ অনুচ্ছেদে তেওঁলোকৰ দাবীসমূহ পূৰণ কৰিব পৰা নাই। ইয়াৰ পৰিণতি হ'ল ১৯৬৪ চনত নাগালেণ্ড নামৰ এখন পূৰ্ণাঙ্গ ৰাজ্য গঠনৰ লগে লগে অসমৰ বিভাজন। ১৯৭১ চনৰ অসম পুনৰ্গঠন আৰু উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ (পুনৰ্গঠন) আইন অনুসৰি পাঁচখন ৰাজ্য আৰু দুটা কেন্দ্ৰশাসিত অঞ্চল (বৰ্তমান ৰাজ্য) সৃষ্টিৰে কাৰ্বি আলেং, উত্তৰ কাছাৰ পাৰ্বত্য অঞ্চল আৰু ভৈয়াম জনজাতিসকলৰ পূৰ্ণাঙ্গ ৰাজ্যৰ প্ৰথম পদক্ষেপ হিচাপে স্বায়ত্ত শাসন দাবী কৰিবলৈ অনুপ্রাণিত কৰিলে। অসমক বণ্ড-বিখণ্ড কৰি সমস্যাটো যথোচিতভাৱে কিমানদূৰ সমাধান কৰা হ'ল অথবা ইয়াৰ ফলত নতুন নতুন সমস্যাৰহে সৃষ্টি হৈছে— সকলোৰে উত্তৰ পাৰ্থক্যে এই গ্ৰন্থত সন্নিবিষ্ট কৰা হৈছে।

ভাৰত বিভাজনৰ লগে লগে দেশখনলৈ পমুৱাব অবিৰত আগমন আৰু বাংলাদেশৰ অভ্যুদয়ৰ ফলত উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ জাতিগঠনৰ ভাৰসাম্যৰ বিনষ্ট সাধন ঘটি এটা উদ্ভূত পৰিস্থিতিৰ সৃষ্টি হ'ল। অসমৰ ভৈয়ামৰাসীসকলে বঢ়িয়াৰুই বৃদ্ধিছিল যে এই প্ৰব্ৰজন চলি থাকিবলৈ হ'লে তেওঁলোকে নিজ দেশতেই বিদেশী হৈ তেওঁলোকৰ অস্তিত্ব নিশ্চেষ্ট হৈ পৰিব। পাৰ্বত্য অঞ্চলত বসবাস কৰাসকলৰো শংকা হ'ল— তেওঁলোক নিমজ্জিত হৈ সংখ্যালঘুত পৰিণত হৈ পৰিব আৰু তেওঁলোকৰ জীৱন-ধাৰণৰ মূল সম্বল মাটি আৰু বনাঞ্চলবিহীন তেওঁলোকে হেৰুৱাব লাগিব। এনেধৰণৰ অবশ্যজ্ঞাতী প্ৰতিক্ৰিয়া হিচাপে বিদেশী-বিৰোধী আন্দোলনে চৰকাৰক পংগু কৰি তুলিছিল আৰু ইয়াৰ লগে লগে হিংসা, লুটপাত, অগ্নিসংযোগ, ব্যাপক হত্যাৰাত আৰু লাখ লাখ টকাৰ সা-সম্পত্তিৰ নাশ হৈছিল। এই পমুৱাসকলৰ প্ৰব্ৰজনৰ স্বকণ্ঠে আৰু স্থাপকতা কেনেধৰণৰ? অসমীয়াকে ধৰি প্ৰধান জনগোষ্ঠীসমূহৰ অস্তিত্ব আৰু

সঁচাকৈৰে বিপদাপন্ন নেকি? ক্ষমতাৰ অধিষ্ঠিত দলটোৰ উপৰিও বাস্তৱনৈতিক দলবোৰৰ ভূমিকা কেনে আছিল? কেন্দ্ৰীয় আৰু ৰাজ্য চৰকাৰে সমস্যাটো কি ধৰণে সমাধান কৰিছিল আৰু ইয়াৰ ফলাফল কি হ'ল? প্ৰব্ৰজন সমস্যাটো সমাধানৰ বাহিৰত নেকি? এনেধৰণৰ প্ৰশ্ন কিছুমানৰ ব্যাখ্যা আগ বঢ়াবলৈ প্ৰৱন্ধে চেষ্টা কৰিছে।

ভৌগোলিক পৃথকতা, যোগাযোগৰ অসুচল আৰু ঘাইকৈ কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ সূদীৰ্ঘ কালৰ অৱহেলা আৰু উপাসীনতাই অঞ্চলটোৰ অধিবাসীৰ মনত দেশৰ ঘাই সুতিটোৰ পৰা আঁতৰি অহাৰ প্ৰবণতাই ক্ৰমশঃ বৃদ্ধি কৰিছিল। গতিকে অঞ্চলটোত বিচ্ছিন্নতাবাদ, স্বত্বাভিমান আৰু বিদ্ৰোহৰ অগনি জ্বলাটো কোনো আচৰিত কথা নহয়। কেন্দ্ৰ আৰু ৰাজ্য চৰকাৰবোৰে এই চৰমপন্থীসকলক আলোচনাৰ মেজলৈ আনিবলৈ কৰা প্ৰচেষ্টা নিষ্ফল হ'ল। আমাৰ দৃঢ় বিশ্বাস, চৰকাৰে তোৰণ-নীতি অৱলম্বন কৰিলেও বলিষ্ঠ মনোভাৱেৰে সমস্যাটোৰ সম্মুখীন হোৱা নিতান্ত আৱশ্যক। বাক্যে নহয়, কাৰ্যে তেওঁলোকৰ পৃথকমুখী, বঞ্ছনা আৰু অৱহেলাৰ পুৰীভূত ভাববোৰ আঁতৰ কৰাৰ উদ্দেশ্যে পাৰ্থমানে তেওঁলোকৰ অন্তৰ জিনিবলৈ চেষ্টা চলাব লাগিব। এনে কাৰ্যত তেওঁলোকৰ অৰ্থনৈতিক দাবীবোৰ কোনোপধ্যে মানি লোৱাটো উচিত নহ'ব, তেনে কাৰ্য চৰকাৰৰ দুৰ্বলতাৰহে পৰিচায়ক হ'ব। এনে ধৰণৰ প্ৰচেষ্টা যদিহে ব্যৰ্থ হয়, ভাণ্ডানমুখী আৰু বিচ্ছিন্নতাবাদী শক্তিসমূহক বজ্জমুঠিৰে নিয়ন্ত্ৰণৰ অধীনলৈ আনিব লাগিব। এনে পৰিস্থিতিত এটা কথাৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰখা উচিত— নিৰ্দোষীক যাতে দোষীৰ লগতে একেলগে শাস্তি বিহা নহয়।

সম্প্ৰতি দেশৰ ইতিহাসবিদসকলৰ সমসাময়িক (contemporary) ইতিহাসলৈ সেইদৰে দৃষ্টি আকৰ্ষিত হোৱা নাই। ঘটনা আৰু ব্যক্তিসমূহৰ সন্নিধ্য, আৱশ্যকীয় নথি-পত্ৰাদিৰ অভাৱ আৰু কেউপিনে ঘটি থকা ঘটনাৱলী জড়িত হৈ পৰা প্ৰভৃতি পৰিস্থিতিয়ে ঐতিহাসিক লিখনৰ প্ৰতিকূল অৱস্থাৰ সৃষ্টি কৰাৰ সম্ভাৱনা নোহোৱা নহয়। যিকোনো ঐতিহাসিকে ভাবি ল'ব নালাগিব যে তেওঁ লিখা কথাখিনিয়েই বিষয়টোৰ শেষ কথা আৰু তেওঁৰ কথাৰ ওপৰত কোনেও মাত মতিব নোৱাৰিব। ঐতিহাসিকৰ লক্ষ্য সত্যৰ সন্ধান। তেওঁ যিমানেই চেষ্টা নকৰক, সেই লক্ষ্যত সম্পূৰ্ণকৈ উপনীত হোৱাটো সম্ভৱপৰ নহয়। তেওঁৰ পৰৱৰ্তী এজনে হয়তো অধিক প্ৰাথমিক সমল পাব। তথাপি সমসাময়িক ইতিহাসকাৰে তেওঁৰ নিজৰ সময়ৰ মানসিকতাৰ স্বৰূপ পৰৱৰ্তীজনতকৈ বেছি ভালকৈ ধৰিব পাৰিব। তদুপৰি তেওঁ বিভিন্ন উৎসৰ পৰা তথ্য সংগ্ৰহ কৰিব পাৰে আৰু সেই সম্পৰ্কীয় লেখকে সাক্ষাৎ কৰিও প্ৰকাশৰ দৰে তাৰ সম্পূৰ্ণ ঘটাব পাৰে। ইতিহাসকাৰে দলীয় স্বাৰ্থ, ভাবাদৰ্শৰ সংঘাত (ideological conflicts), ব্যক্তিগত ইচ্ছা, কল্পনা সকলোৰে উৰ্বৰত থাকিব লাগিব। সমসাময়িক ইতিহাসে কেৱল আমাৰ আগত লক্ষ্য স্থাপন কৰাই নহয়, আমাৰ আত্মসমালোচনাৰ দাপোণ দাঙি ধৰি তাত প্ৰতিফলিত কৰিব সামাজিক জীৱনৰ অৱক্ষয়ৰ পথলৈ ঠেলি নিয়া আমাৰ ক্ৰটি-বিচ্যুতিসমূহ। গোষ্ঠী, ভাষা, সংকীৰ্ণ স্বাৰ্থ আৰু আঞ্চলিকতাবাদৰ কৰ্কট ৰোগত আক্ৰান্ত হৈ সম্প্ৰতি আমাৰ দেশ শতধা বিভক্ত। এই সময়ত হয়তো আমাৰ বাবে আত্মসমালোচনাৰ প্ৰয়োজন অস্বীকৃত যিকোনো সময়তকৈ অধিক প্ৰয়োজন হৈ পৰিছে।

কৃতজ্ঞতা

আলোচিত কালছোৱাৰ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ ইতিহাসৰ সমল সংগ্ৰহৰ বাবে সম্প্ৰতি অভিলেখাগাৰৰ দ্বাৰ গবেষকসকলৰ বাবে উন্মুক্ত নহয়। বছৰেকীয়া আৰু পাঁচ বছৰীয়া প্ৰতিবেদন আৰু গুৰুত্বপূৰ্ণ ঐতিহাসিক দলিল-পত্ৰসমূহো অপ্ৰকাশিত আৰু সহজে পোৱা নাযায়। সেইবাবে ঘাইকৈ চৰকাৰী আৰু বেচৰকাৰী প্ৰতিবেদন আৰু পুস্তিকা, পাণ্ডিত্যপূৰ্ণ গৱেষণাভিত্তিক নিবন্ধ, স্থানীয় আৰু জাতীয় স্তৰৰ বাতৰি কাকত আৰু আলোচনীত প্ৰকাশিত প্ৰবন্ধপাতিৰ আলমত লিখা হৈছে। আলোচ্য বিষয়টোৰ এইবিলাক প্ৰাথমিক উৎস; বিবিলাকৰ ভিত্তি হৈছে ব্যক্তিগত জ্ঞান অথবা ঘটনাসমূহৰ চাক্ষুৰ অভিজ্ঞতা থকা ব্যক্তিৰ লিখনি। এই ক্ষেত্ৰত বাটকটীয়া বিসৰল লিখকৰ ৰচনাৰ সহায় ব্যাপকভাৱে লোৱা হৈছে, সেইসকললৈ কৃতজ্ঞতাসহ ধন্যবাদ জ্ঞাপন কৰা হ'ল।

গ্ৰন্থকাৰৰ 'নৰ্থ-ইষ্ট ইণ্ডিয়া : প্ৰব্লেম্ছ, পলিচিজ এণ্ড প্ৰস্পেক্টিভ' নামৰ গ্ৰন্থখনৰ এই গ্ৰন্থ অসমীয়া অনুবাদ হ'লেও সমসাময়িকতা ৰক্ষা কৰাৰ উদ্দেশ্যে ইয়াত ভালেখিনি নতুন তথ্য সন্নিবিষ্ট কৰি কিছুদূৰ সাল-সলনি কৰিব লগা হৈছে। এই সকলোখিনি সন্তৰণৰ হোৱাৰ মূলতে হ'ল আমাৰ প্ৰাক্তন ছাত্ৰ, বিশিষ্ট লেখক শ্ৰী অৰবিন্দ শৰ্মাৰ ইতিহাস-প্ৰীতি আৰু আগশাৰীয়া প্ৰচেষ্টা। শ্ৰীনৰেন্দ্ৰ নাথ শৰ্মাই কিছু অংশ চকু ফুৰাই দিছে আৰু শ্ৰীকমলানন্দ বৰদলৈয়ে বিতোপন আখৰেৰে পাণ্ডুলিখন নতুনকৈ কৰি দিছিল। কেউজনকে আন্তৰিক ধন্যবাদ জনোৱা হ'ল। গুৱাহাটীৰ জি এল পাব্লিকেশ্যনৰ স্বত্বাধিকাৰী শ্ৰীজি এল আগৰৱালা ডাঙৰীয়াৰ উদাৰতা আৰু বিশেষকৈ সৃষ্টিশীল লেখক, চিন্তাবিদ আৰু খ্যাতনামা সাংবাদিক শ্ৰীহোমেন বৰগোহাঞিৰ সাহায্য বিনে হয়তো গ্ৰন্থখন প্ৰকাশ নহ'লহেঁতেন। দুয়োজনলৈকে গ্ৰন্থকাৰৰ কৃতজ্ঞতা আৰু ধন্যবাদ জ্ঞাপন কৰা হ'ল।

গুৱাহাটী, নৱেম্বৰ ১৯৯৯

হেমচন্দ্ৰ বৰপূজাৰী

বিষয়সূচী

পৃষ্ঠা

গ্ৰন্থকাৰৰ ভূমিকা	...	...	iv
কৃতজ্ঞতা	...	...	vi
প্ৰথম অধ্যায় : ৰাজ্য পুনৰ্গঠন	...	...	১
দ্বিতীয় অধ্যায় : অসমৰ পূৰ্ণগঠন	...	...	১৫
তৃতীয় অধ্যায় : প্ৰব্ৰজন : অস্তিত্বৰ সংকট	...	...	২৮
চতুৰ্থ অধ্যায় : বিদেশী-বিৰোধী আন্দোলন	...	...	৪৭
পঞ্চম অধ্যায় : অসম চুক্তি আৰু ফলাফল	..	...	৬১
ষষ্ঠ অধ্যায় : অস্তিত্বৰ সন্ধানত	...	...	৭৫
সপ্তম অধ্যায় : এন এছ চি এন : বিচ্ছিন্নতাবাদ, উন্নয়নবাদ, বিদ্ৰোহ			৮৮
অষ্টম অধ্যায় : দিগন্তত ক'লা ডাৰ্বৰ	...	...	৯৮
উপসংহাৰ	...	...	১১৯
পাদটীকা	...	...	১২৪
ওপৰৰি : (ক) Memorandum : On Problem of Foreign Nationals in Assam submitted by All Assam Students' Union.....			১৫৩
(খ) Assam Accord, 15 August 1985 : Memorandum of Settlement			১৬২
গ্ৰন্থসূচী ...			১৬৬

প্ৰথম অধ্যায়

ৰাজ্য পুনৰ্গঠন

ভাৰত বুৰঞ্জীৰ ছাত্ৰসকলে যিটোৱাকৈ জানে যে ভাৰতবৰ্ষত ব্ৰিটিছৰ সাম্ৰাজ্য বিস্তাৰৰ লগে লগে ঘটিছিল ৰাজ্যসমূহৰ ভৌগোলিক পৰিৱৰ্তন। সেই পৰিৱৰ্তনৰ যোগেদি ঔপনিৱেশ শাসকসকলে প্ৰশাসনীয়, অৰ্থনৈতিক, নিৰাপত্তামূলক গুৰুত্বপূৰ্ণ আৰু অসাময়িক দৃষ্টিকোণৰ পৰা তাৎপৰ্যপূৰ্ণ স্বাৰ্থবোৰ পূৰণ কৰিবলৈ প্ৰচেষ্টা চলাইছিল। জনসাধাৰণৰ অভাৱ-অভিযোগ আৰু আশা-আকাংক্ষা পূৰণ কৰা সিবিলাকৰ উদ্দেশ্য নাছিল। উনৈশ শতিকাৰ ৰাজ্যিক ভাৰাসমূহৰ বিকাশ সাধনৰ লগে লগে ৰাজ্যসমূহৰ পুনৰ্গঠনৰ বাবে ক্ৰমান্বয়ে দাবী উঠিছিল। ১৯১৮ চনৰ মণ্টেগু চেমছফৰ্ড প্ৰতিবেদনত (Montagu-Chelmsford Report) কোৱা হৈছিল : প্ৰশাসনীয় গোটবিলাক সৰু আৰু অধিক সমপ্ৰকৃতিৰ কৰিব পাৰিলে চৰকাৰী কাম-কাজ সহজ কৰিব পৰা যাব। ...শাসনৰ বাবে ভাৰিক বা জাতিভিত্তিক গোটবিলাক সৃষ্টি কৰিবৰ কাৰণে সবল যুক্তি দেখুওৱা হৈছিল; এনে ব্যৱস্থাৰ দ্বাৰা আঞ্চলিক ভাষাত আইন প্ৰণয়ন কৰা সহজ হ'ব আৰু ইংৰাজী ভাষাৰ সৈতে পৰিচিত নোহোৱাসকলকো ৰাজহুৱা কামলৈ আকৰ্ষণ কৰাৰ বাবে অবিহণা যোগাব।" ৰাজ্য পুনৰ্গঠন ক্ষেত্ৰত সম্মুখীন হোৱা অসুবিধা আৰু বিস্তীৰ্ণ বোজা থকা সত্ত্বেও ১৯৩০ চনৰ ভাৰতীয় সংবিধিবদ্ধ আয়োগে (Indian Statutory Commission) ৰাজ্যবিলাকৰ সীমাৰ কথাটো পৰ্যালোচনা কৰা আৰু সম্ভৱ হ'লে অনতিপলমে পূৰ্ণ নিৰ্ধাৰণ কৰিবলৈ অনুমোদন জনাইছিল। এনে কাৰ্যত প্ৰধানকৈ জাতি, ধৰ্ম, অৰ্থনৈতিক স্বাৰ্থ আৰু ভৌগোলিক নৈকট্যৰ কথা চিন্তা কৰা উচিত বুলি মত পোষণ কৰিছিল। ভাৰতীয় কংগ্ৰেছে বংগ-ভংগ প্ৰত্যাহাৰ দাবী তুলি ১৯০৫ চনত পৰোক্ষভাৱে ভাষাৰ সূত্ৰটোক সমৰ্থন কৰিছিল। ১৯২০ চনত ভাৰতীয় কংগ্ৰেছ মহাসভাৰ নাগপুৰ অধিবেশনে অনুমোদন জনাইছিল যে 'ভাষাৰ ভিত্তিক ৰাজ্যবিলাকৰ পুনৰ্গঠনৰ সময় আহিছে।' কলিকতা (১৯৩৭), দাৰ্জী অধিবেশন (১৯৩৮) আৰু ১৯৪৫-৪৬ চনৰ নিৰ্বাচনী ঘোষণা-পত্ৰত দৃঢ়তাৰে এই কথা দোহাৰা হৈছিল।

ভাৰত বিভাজনৰ পিছত দেখা দিয়া নতুন সমস্যাৱলীৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত কংগ্ৰেছ নেতৃবৰ্গৰ মনোভাৱৰ আমূল পৰিৱৰ্তন ঘটে। পূৰ্বৰ সিদ্ধান্তবোৰ ৰূপায়ণ কৰাৰ ক্ষেত্ৰত তেওঁলোকে গুৰুত্ব সহকাৰে চিন্তা কৰিছিল। সংবিধান সভাৰ (Constituent Assembly) ভাৰিক ৰাজ্য আয়োগ (State Reorganisation Commission) বা ১৯৪৮ চনৰ জুলাইৰ পৰা ডিচেম্বৰ মাহৰ ভাৰ আয়োগে (Dar Commission) প্ৰশ্নটো পৰীক্ষা কৰি চাইছিল। দেশৰ প্ৰচলিত ব্যৱস্থা সম্পৰ্ভত প্ৰশ্নটো যুক্তিহীন বুলি বিবেচনা কৰিছিল; কিয়নো দেশখনে তেতিয়া প্ৰতিৰক্ষা, ভগ্নশীৱা, খাদ্য, মুদ্ৰাস্ফীতি আৰু উৎপাদনৰ দৰে অধিক গুৰুত্বপূৰ্ণ সমস্যাবিলাকৰ সম্মুখীন হ'ব লগা হৈছিল। তাতেকৈ ৰাজ্যসমূহৰ পুনৰ্গঠনৰ বাবে যথেষ্ট প্ৰস্তুতি আৰু পৰিকল্পনাৰ

প্ৰয়োজন। ইয়াৰ বাবে প্ৰশাসনীয় দক্ষতা থকা বিষয়া আৰু আন আন কৰ্মচাৰীৰ অভাৱ দেখা গৈছিল। আয়োগে উপলব্ধি কৰিছিল যে প্ৰশংসামূলক গঠন কৰোঁতে প্ৰধানকৈ প্ৰশাসনীয় সুবিধাৰ ওপৰত গুৰু দিয়া আবশ্যক। তাৰাৰ উপৰিও ঐতিহাসিক, ভৌগোলিক, অৰ্থনৈতিক আৰু সাংস্কৃতিক সাদৃশ্যৰ ওপৰত গুৰু দিয়াটো উচিত বুলি বিবেচিত হৈছিল। ১৯৪৮ চনত কংগ্ৰেছৰ নাগপুৰ অধিবেশনত সৃষ্টি হোৱা নতুন নতুন সমস্যাবিলাকৰ আধাৰত আৰু ডাৰ আয়োগৰ প্ৰতিবেদনৰ সন্দৰ্ভত সমস্যাটো বিবেচনা কৰিবলৈ এখন কমিটি নিযুক্ত কৰা হৈছিল। ইয়াৰ সদস্য আছিল— জৱাহৰলাল নেহৰু, চৰ্ণাৰ বৰভট্টাই পেটেল আৰু পট্টি সীতাৰামায়্য। আয়োগৰ (J.V.P. Committee) অনুমোদনৰ প্ৰতি সম্মতি প্ৰকাশ কৰি কমিটিয়ে ভাৰিক ৰাজ্য গঠনৰ ক্ষেত্ৰত চৰকাৰক সতৰ্ক কৰি দিছিল আৰু দেখাৰ ঐক্য, নিৰাপত্তা আৰু অৰ্থনৈতিক উন্নতি সাধনত গুৰু দিছিল। কমিটিয়ে মত প্ৰকাশ কৰিছিল যে বিভেদকাৰী আৰু বিভিন্নতাবাদী মনোভাৱক দৃঢ়তাৰে বাধা দিয়া উচিত।

ৰাজ্য পুনৰ্গঠন আয়োগ : নীতি নিৰ্ধাৰণ :

ডাৰ আয়োগ আৰু জে ডি পি কমিটিয়ে ভাৰিক ৰাজ্য গঠনৰ পোষকতা নকৰা সত্ত্বেও ভাৰত চৰকাৰৰ গৃহ মন্ত্ৰণালয়ে ডাৰাৰ ভিত্তিত ৰাজ্য পুনৰ্গঠনৰ আঁচনিখন আগ বঢ়াই নিব লগাত পৰিছিল, যিহেতু ডাৰাৰ ভিত্তিত ৰাজ্য পুনৰ্গঠন কৰাটো ভাৰতৰ জাতীয় সংগ্ৰামৰ আছিল অংশবিশেষ। ই জনসাধাৰণৰ মনত দকৈ শিপাইছিল। গতিকে ইয়াৰ বিপৰীত এটা কৰিলে 'মানুহৰ হতাশা বৃদ্ধি হৈ পৰিগাম ভয়াৱহ হ'ব।' ইয়াৰ বাহিৰেও ব্যাপক ৰূপে পৰিকল্পনা কৰাৰ ভাৰতৰ যি নীতি ডাৰ বাবে স্থায়ী প্ৰশাসনীয় গোটসমূহ আৱশ্যক হৈ পৰিছিল। অনিশ্চয়তাৰ চিন্তা কৰি বিবদমান অঞ্চলবিলাকত পুঁজি বিনিয়োগ কৰিবলৈ সকলোৰে অনিচ্ছা দেখা গৈছিল। গৃহ মন্ত্ৰণালয়ৰ সিদ্ধান্ত অনুসৰি ১৯৫৩ চনৰ ২৩ ডিচেম্বৰত নিযুক্তি দিয়া ৰাজ্য পুনৰ্গঠন আয়োগে ভাৰতৰ ৰাজ্যবোৰৰ পুনৰ্গঠনৰ প্ৰশ্নটো 'বন্ধনিষ্ঠ আৰু নিৰপেক্ষভাৱে' পৰীক্ষা কৰিব লগাত পৰিল। হৈদৰ ফজল আলী (সভাপতি), এইচ এন কুৰুজ আৰু কে এম পানিকৰক সদস্য হিচাপে লৈ এটা আয়োগ গঠন হ'ল। ১৯৫৪ চনৰ ২২ ফেব্ৰুৱাৰীত আয়োগে এক প্ৰেছ বিজ্ঞপ্তিযোগে ৰাজ্য পুনৰ্গঠনৰ সমস্যাটোৰ প্ৰতি আগ্ৰহ থকা ৰাইজ আৰু ব্যক্তিগতভাৱে গঢ়ি উঠা সংস্থাৰোৰক লিখিত স্মাৰক-পত্ৰ দিবলৈ আহ্বান জনায়। অনুসৰণ কৰিব লগীয়া নীতি সম্পৰ্কে প্ৰেছ বিজ্ঞপ্তিটোত কোৱা হৈছিল :

এটা অঞ্চলৰ ভাষা আৰু সংস্কৃতিৰ যে গুৰু আছে সেই বিষয়ে সন্দেহ নহি। ইয়াৰ দ্বাৰা অঞ্চলটোত বাস কৰা মানুহৰ জীৱন-নিৰ্বাহৰ ধৰণ-কৰণ সম্পৰ্কে জনা যায়। ৰাজ্যবোৰৰ পুনৰ্গঠনৰ ক্ষেত্ৰত অৱশ্যে আন আন গুৰুত্বপূৰ্ণ কথাবোৰো মনত ৰখা উচিত হ'ব। সৰ্বপ্ৰথম গুৰুত্বপূৰ্ণ কথা হ'ল— ভাৰতবৰ্ষৰ ঐক্য আৰু নিৰাপত্তা ৰক্ষা কৰা, আৰু এই দুয়োটাৰ শক্তিশালী কৰি তুলিব লাগিব। বিস্তীৰ্ণ, অৰ্থনৈতিক আৰু প্ৰশাসনীয় বিচাৰ-বিবেচনাবিলাকো সমানে গুৰুত্বপূৰ্ণ। একোখন ৰাজ্যৰ দৃষ্টিকোণৰ পৰাই নহয়, সমুদায় ৰাষ্ট্ৰখনৰ দৃষ্টিকোণৰ পৰাও ইয়াৰ গুৰু থাকিব। ভাৰতবৰ্ষৰ অৰ্থনৈতিক, সাংস্কৃতিক আৰু নৈতিক প্ৰগতিৰ বাবে একোটাইত বৃহৎ পৰিকল্পনা হাতত লোৱা হৈছে। এনে ধৰণৰ পৰিকল্পনাৰ সকল কাৰণৰ পৰা ৰক্ষা ৰাখাৰ সৃষ্টি কৰা পৰিৱৰ্তনসমূহ

জাতীয় স্বাৰ্থৰ বাবে কঠিন হ'ব।'

ভাষাভিত্তিক ৰাজ্য পুনৰ্গঠনৰ সমৰ্থকসকলে বিশ্বাস কৰে যে এখন বৃত্তবান্ধন অধীনত থকা ৰাজ্যবোৰৰ মাজত অতি কম পৰিমাণে হ'লেও বিভিন্ন নিশত মিল থাকিব লাগিব। গণতান্ত্ৰিক অনুষ্ঠানবোৰ চলাটো সুনিশ্চিত কৰাৰ বাবে প্ৰয়োজন হোৱা আবেগিক সংহতি ইয়াৰ দ্বাৰা বন্ধা পৰিব। ভাষাবোৰৰ এনে ধৰণৰ বিবিধতাই প্ৰশাসনৰ ক্ষেত্ৰত দুৰ্বলতা আৰু দক্ষতাহীনতাৰ সৃষ্টি কৰাৰ সম্ভাৱনা থাকে আৰু ৰাজনীতিৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰতিদ্বন্দ্বিতা আৰু ইৰাৰ সৃষ্টি কৰিব পাৰে। গতিকে ভাষাভিত্তিক ৰাজ্যবোৰেই হৈছে 'ৰাজ্য পুনৰ্গঠনৰ একমাত্ৰ জাতীয় ভিত্তি; ইয়াতেই দেশৰ সুনিশ্চিত অঞ্চলবোৰৰ সামাজিক আৰু সাংস্কৃতিক ৰূপটো প্ৰতিকলিত হ'ব।' গতিকে ভাৰতৰ দৰে এখন গণতান্ত্ৰিক দেশত, য'ত সকলো প্ৰাপ্তবয়স্ক লোকৰে ভোটদাৰিত্ব আছে, ৰাজ্যবোৰৰ ৰাজনৈতিক, প্ৰশাসনীয় আৰু শিক্ষা স্বত্বীয় কাম-কাজবোৰ আঞ্চলিক ভাষাতেই হোৱাটো বাঞ্ছনীয়। আনকালে, আঞ্চলিক ভাষা ভিত্তিত ৰাজ্যবোৰ অসহিষ্ণু, আক্ৰমণাত্মক আৰু সম্প্ৰসাৰণমুখী হয়। কিন্তু এটা ভাষাৰ ভিত্তিত প্ৰতিষ্ঠিত ৰাজ্যবোৰৰ ক্ষেত্ৰতো 'সামৰি ল'ব খোজা' (sense of irredentism) এটা মনোভাৱ পৰিলক্ষিত হয় আৰু ভাষাৰ পৰিসংখ্যাৰ ভিত্তিত চুবুৰীয়া অঞ্চলবোৰ দাবী কৰাও বিচিত্ৰ নহয়।' কেন্দ্ৰীয় নীতি প্ৰণয়নকাৰীসকলে এটা সত্য উপলব্ধি কৰাত বিফল হৈছিল যে ভাৰতৰ দৰে বহু ভাষিক আৰু বহু জাতিসত্তা থকা দেশ এখনত ভাষিক ৰাজ্য গঠনৰ ফলত দেশখনৰ ব্যাপক বিভাজনৰ পথ প্ৰশস্ত হ'ব। ঐক্য আৰু সংহতি বিনষ্ট হ'ব, ভাষাবাদ আৰু প্ৰাণেশিকতাবাদৰ জন্ম হৈ অগ্নি-সংযোগ, হিংসা আৰু হত্যাৰ সৃষ্টি হ'ব। দেশৰ ভিন ভিন অংশত এনে পৰিস্থিতি ইতিমধ্যে দেখিবলৈ পোৱা গৈছে আৰু সাম্প্ৰতিক কালতো উত্তৰ-পূব ভাৰতত চলিয়ে আছে। এই বিষয়ে পিছলৈ আলোচনা কৰা হৈছে।

অসম পুনৰ্গঠন সমস্যা :

ৰাজ্য পুনৰ্গঠন আয়োগলৈ পঠোৱা স্মাৰক-পত্ৰত অসম চৰকাৰে হিতাবস্থা বাহাল ৰখাৰ অনুৰোধ জনাইছিল। সম্ভৱ হ'লে কোচবিহাৰ, মণিপুৰ আৰু ত্ৰিপুৰাক অসমৰ সৈতে চামিলকৰণৰ আঁচনিত সন্মতি জনাব বুলিও কৈছিল আৰু নেফাৰ (উত্তৰ-পূব সীমান্ত এজেন্সি) সৈতে নিবিড় সম্পৰ্ক স্থাপন কৰাৰ প্ৰচেষ্টাক আদৰণি জনাব বুলিও মত প্ৰকাশ কৰিছিল। গোৱালপাৰা, গাৰোপাহাৰ, কোচবিহাৰ, দাজিলিং আৰু জলপাইগুৰিক লৈ এখন কমতাপুৰ ৰাজ্য গঠনৰ প্ৰস্তাৱ আগ বঢ়োৱা হৈছিল। কাছাৰ আৰু জিলাখনৰ আশে-পাশে থকা অঞ্চলবোৰক লৈ এখন পূৰ্বাঞ্চল ৰাজ্য গঠনৰ প্ৰস্তাৱো দিয়া হৈছিল।" ১৯৫৪ চনৰ অক্টোবৰ মাহত তুৱা নগৰত বহা এখন সভাত উইলিয়ামছন চাংমাৰ নেতৃত্বত পাৰ্বত্য নেতাসকলে ৰাজ্য পুনৰ্গঠন আয়োগক সুকীয়া পাৰ্বত্য ৰাজ্যৰ দাবীত এখন স্মাৰক-পত্ৰ দিবলৈ স্থিৰ কৰিছিল; যিহেতু স্বায়ত্তশাসিত ৰাজ্যবোৰক সংবিধানৰ বৰ্ত্ত অনুচ্ছেদে তেওঁলোকৰ সামাজিক, অৰ্থনৈতিক আৰু ৰাজনৈতিক স্বাৰ্থবোৰ ৰক্ষাৰ বাবে যথেষ্ট ক্ষমতা প্ৰদান কৰাত ব্যৰ্থ হৈছে।"

আয়োগে এই নীতিটো অৱলম্বন কৰি জ্ঞাপ বাঢ়িছিল যে সীমামূখীয়া ৰাজ্যখন সুশাসিত, সুস্থ আৰু শক্তিশালী গোট হ'ব লাগিব, য'ত ই হঠাতে উত্তৰ হোৱা সামৰিক গুৰুত্বপূৰ্ণ সমস্যাবোৰৰ সমুখীন হ'ব পাৰে। 'আমাৰ সীমান্তত ভুৱা আৰু কম হিতশীল গোটবোৰ থকাতকৈ আপেক্ষিকভাৱে বৃহৎ আৰু শক্তিশালী ৰাজ্যবোৰ থকাটো নিৰাপত্তাজনক হ'ব।' গতিকে বহু ভাষা

আৰু বহু জাতি থকা সত্ত্বেও আয়োগে অনুমোদন জনাইছিল যে নতুন ৰাজ্য অসমখনত বৰ্তমান থকা অঞ্চলবোৰৰ উপৰিও পৃথকভাৱে বৰ্তি থাকিব নোৱাৰা ত্ৰিপুৰাখনো (প্ৰায় ৮৯,০৪০ বৰ্গমাইল) থাকিব। যদিও ত্ৰিপুৰাৰ সবহভাগ লোকৰে মাতৃভাষা ৰাভা, এই ৰাজ্যখন সাক্ষৰি লোৱাৰ ক্ষেত্ৰত পশ্চিম বংগ আত্মহাৰিত নহয়। আয়োগে ভাবিছিল, এই ৰাজ্যখন অসমৰ সৈতে চামিল কৰিলে ভাৰত আৰু পাকিস্তানৰ মাজৰ সীমান্ত অঞ্চলটো একেটা নিয়ন্ত্ৰণৰ অধীনলৈ অনা হ'ব। সেই নিয়ন্ত্ৰণ হ'ব অসম চৰকাৰৰ। কাছাৰ, ত্ৰিপুৰা, লুচাই পাহাৰ, মণিপুৰ আৰু নেফাক সাক্ষৰি লৈ সৃষ্টি কৰিবলৈ লোৱা প্ৰস্তাৱিত পূৰ্বাঞ্চল ৰাজ্যখনৰ তিনিওফালে আন্তৰ্জাতিক সীমা। ইয়াৰ ফলত সীমান্ত অঞ্চলবোৰৰ স্থায়িত্ব সুনিশ্চিত কৰিব পৰা নাযাব। আকৌ ইয়াৰ ৰূপায়ণৰ বাবে সম্পদৰো অভাৱ হ'ব। একে কাৰণতে কমতাপুৰ ৰাজ্য গঠনৰ প্ৰস্তাৱটোও গ্ৰহণীয় নহ'ল। নেফাক সংযুক্ত কৰাও সমীচীন নহ'ব বুলি ভবা হৈছিল; সেই সীমান্ত ৰাজ্যখনৰ বাবে সুকীয়া শাসন ব্যৱস্থা চিন্তা কৰা হৈছিল।^{১১} এখন পৃথক পাৰ্বত্য ৰাজ্য গঠনৰ ক্ষেত্ৰত আয়োগে এনে এক মতৰ বলিষ্ঠভাৱে পোষকতা কৰিছিল যে কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে যথোচিতভাৱে অনুদান আগ বঢ়ালেও পাহাৰীয়া জিলাকেইখনে উন্নয়নমূলক আঁচনিবোৰৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় মানৱীয় আৰু ভৌতিক সম্পদ আহৰণ কৰিব নোৱাৰিব। ফলত পাহাৰীয়া জিলাকেইখনক সুকীয়া কৰি ৰাখিলে প্ৰশাসন চলি যোৱাৰ খৰচ বৃদ্ধি হ'ব। তেতিয়া এফালে পাহাৰীয়া অঞ্চল আৰু অসমৰ মাজৰ সমন্বয়মূলক নীতি আৰু আঁচনিবোৰ ৰূপায়ণ কৰাটো অসুবিধাজনক হ'ব; আনফালে, তেনে অসুবিধা পাহাৰীয়া জিলাকেইখনৰ মাজতো দেখিবলৈ পোৱা যাব। আকৌ গাৰো, ৰাঢ়ীয়া আৰু জয়ন্তীয়া পাহাৰৰ লোকসকলৰ বাহিৰে অন্যান্য অঞ্চলৰ জনজাতিসকল পৃথকীকৰণৰ সপক্ষে নাছিল। গতিকে আঁচনিখনক ব্যৱহাৰিক লিষ্টাৰ ফালৰ পৰা 'যথোচিত বুলি বা জনজাতিসকলৰ স্বাৰ্থক অনুকূল বুলি ভবা নহৈছিল।'^{১২} অসম আৰু পাৰ্বত্য অঞ্চলবোৰৰ সম্বন্ধে আয়োগে আগ বঢ়োৱা অনুমোদন ভাৰত চৰকাৰে গ্ৰহণ কৰিছিল। ত্ৰিপুৰা আৰু মণিপুৰক ভাৰত যুক্তৰাষ্ট্ৰৰ 'ব' শ্ৰেণীৰ ৰাজ্য হিচাপে সৃষ্টি কৰা হৈছিল। নেফাক সীমান্ত অঞ্চল হিচাপে ৰখা হৈছিল আৰু শেষলৈ কেন্দ্ৰশাসিত অঞ্চললৈ ৰূপান্তৰিত কৰা হৈছিল।

ইনাৰ লাইন বেণ্ডলেছ্যন :

আয়োগৰ মতে, 'অপ্ৰয়োজনীয় হস্তক্ষেপ পাৰ্থমাণে নিকংসাহ কৰা আৰু জনজাতীয় লোকসকলক অৰ্থনৈতিক শোষণ ৰোধ কৰা' ব্ৰিটিছ আমোলৰ ইনাৰ লাইন বেণ্ডলেছ্যনৰ (Inner Line Regulation) মুখ্য উদ্দেশ্য আছিল। প্ৰকৃততে 'সেই অঞ্চলৰ মানুহবোৰে ভৈয়াম অঞ্চলৰ মানুহৰ সৈতে কোনো ধৰণৰ যোগাযোগ যাতে ৰাখিব নোৱাৰে'^{১৩} তাৰ বাবেই ইয়াৰ প্ৰবৰ্তন হৈছিল। অভিলেখাগাৰত সংৰক্ষিত (archival materials) তথ্য-পাতি বিশ্লেষণ কৰি চালে দেখিবলৈ পোৱা যাব যে পাৰ্বত্য অঞ্চলৰ লোকসকলক ভৈয়ামৰ লোকৰ পৰা বন্ধা কৰাটো বেণ্ডলেছ্যনৰ লক্ষ্য নাছিল। 'অতুংসাহী সামৰিক বিবৰ্ণা এজনে বিপজ্জনক আৰু মূক্ত অঞ্চলবোৰলৈ যাব যাতে নোৱাৰে' সেইটোৱেই আছিল ইয়াৰ মূল উদ্দেশ্য। এনে ধৰণৰ যাতায়াতৰ ফলত সীমান্তত বাস কৰা জনজাতীয়সকলৰ সৈতে সৃষ্টি হোৱা উত্তেজনা বৃদ্ধি হ'ব। এনে সীমা পৰ্যন্ত আৰু তাৰ বাহিৰলৈকে কটকটীয়া শাসন সম্প্ৰসাৰিত নকৰিবলৈ জিলা শাসনৰ দায়িত্ব থকা বিবৰ্ণাসকলক সতৰ্ক কৰি দিয়া হৈছিল।'^{১৪}

জনজাতীয় লোকসকলক তেওঁলোকৰ নিজৰ নিজৰ কাৰ নিজেই চলাবলৈ

সুবিধা দিব লাগে। আমাৰ প্ৰাধিকাৰীসকলে তেওঁলোকৰ বিষয়বোৰত ৰাজনৈতিক শিশুৰ পৰা ইমানখিনি মাত্ৰ হস্তক্ষেপ কৰিব লাগে যাৰ ফলত মুখিয়াল আৰু জনজাতীয় লোকসকলৰ মাজত তেওঁলোকৰ মংগলৰ বাবে ব্যক্তিগত প্ৰভাৱ স্থাপন কৰিব পাৰি। আমাৰ অধীনৰ জিলাকেইখন আৰু ব্ৰহ্মদেশৰ মাজৰ অঞ্চলসমূহ আনকি সামান্যভাৱে হ'লেও আমাৰ প্ৰত্যক্ষ শাসনৰ অধীনলৈ আনিবলৈ চেষ্টা কৰাটো অথবা ব্ৰিটিছ ৰাজ্য হিচাপে শাসন কৰিবলৈ চেষ্টা কৰাটো ধীৰে ধীৰে অথচ দৃঢ়ভাৱে বাধা দিব লাগে।”

অৱশ্যে সীমান্তৰ সিপাৰে থকা জনজাতীয় লোকসকলে আমাৰ প্ৰশাসনৰ গোটেবোৰ আক্ৰমণ কৰিলে আৰু হত্যাৰূপে চলাবলৈ চেষ্টা কৰিলে কৰ্তৃত্বশীলসকল হাত সাৰাটো বহি থাকিব নোৱাৰে। এনেধৰণৰ বহুতো ঘটনা সীমান্তৰ সিপাৰতেই সংঘটিত হয়। নিজস্ব স্বাৰ্থ আৰু মানবীয়তাৰ দৃষ্টিকোণৰ পৰা বিষয়টো বিচাৰ কৰা হৈছিল। ইয়াৰ ফলত শাসনাধীন অঞ্চল বৃদ্ধি হ'বলৈ ধৰিছিল আৰু ‘ইনাৰ লাইন’ আগ বঢ়াই নিয়া হৈছিল। স্বাভাৱিকতে বিষয়টো সহজ কৰি লোৱা হৈছিল। ১৮৭৫ চনত ৰাজনৈতিক কাৰণতকৈও অৰ্থনৈতিক কাৰণৰ বাবেই ভাৰত চৰকাৰে এই বিশেষ ব্যৱস্থা (Regulation) দৰং আৰু লক্ষীমপুৰ জিলালৈকে সম্প্ৰসাৰণ কৰিছিল।” বৰ্তমান ইয়াৰ মূলতে থকা উদ্দেশ্যতকৈও ‘লোলুপ ব্ৰিটিছ বিষয়াসকলৰ গতি-বিধি নিয়ন্ত্ৰিত কৰাৰ উদ্দেশ্য আৰু জনজাতীয় লোকসকলৰ বাবে কোনো বাধাৰ সৃষ্টি নকৰিবৰ বাবেই’ ইয়াক প্ৰয়োগ কৰা হৈছিল। জনজাতীয় লোকসকলৰ স্বকীয় পৰিচয় আৰু সংস্কৃতি ৰক্ষাৰ এইটো ফলপ্ৰসুত উপায় বুলি ভবা হৈছিল। ১৯৯৫ চনত যেতিয়া গৃহমন্ত্ৰী এছ বি চৱনে কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ ইনাৰ লাইন ৰেগুলেশ্যন উঠাই দিয়াৰ অভিপ্ৰায়ৰ কথা ঘোষণা কৰিলে, যাতে জনজাতীয় লোকসকলে নতুন অৰ্থনৈতিক নীতিৰ সা-সুবিধাবোৰ ল'ব পাৰে, পাৰ্বত্য ৰাজ্যবোৰৰ মুখ্য মন্ত্ৰীসকলে লগে লগে ইয়াৰ বিৰোধিতা কৰিছিল। সিবিলাকে ভাবিছিল, ইয়াৰ ফলত সমগ্ৰ অঞ্চলটো বহিৰাগতসকলৰ বাবে ‘বাণিজ্যিক আৰু ঔদ্যোগিক প্ৰকল্পবোৰ স্থাপন কৰিবৰ বাবে মুক্ত হৈ ভূমিপুত্ৰসকলৰ স্বাৰ্থত আঘাত পৰিব আৰু বিদেশীৰ আগমনৰ ফলত জনসংখ্যা গঠনৰ ভাৰসাম্য ওলট-পালট হৈ পৰিব।” ইনাৰ লাইনৰ ফলত জনজাতীয় লোকসকলৰ অতিকৈ মৰমৰ মাটিখিনি ৰক্ষা পৰিব। নাগালেণ্ডৰ মুখ্য মন্ত্ৰীয়ে কৈছিল— ‘ইনাৰ লাইনৰ স্থানত অন্যান্য ৰক্ষণাবেক্ষণ প্ৰদান নকৰালৈকে আমি এই ব্যৱস্থাত সন্মতি জনাব নোৱাৰোঁ।” মিজোৰাৰ কেন্দ্ৰীয় গৃহমন্ত্ৰীক কৈছিল— ‘জনজাতীয় লোকসকলে জনজাতি হিচাপে জীয়াই থাকিব খোজে। উন্নয়ন হৈছে আমাৰ বাবে দ্বিতীয় কথা।”

এটা কথা অনস্বীকাৰ্য যে উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ ভৌগোলিক আৰু প্ৰশাসনিক একীকৰণ অথবা অবিভক্ত অসম এটা কৃত্ৰিম ব্যৱস্থাহে, এটা প্ৰকৃত ব্যৱস্থা নহয়। ঐতিহাসিক, ভাৱিক, সামাজিক আৰু সাংস্কৃতিক দৃষ্টিকোণৰ পৰা পাহাৰীয়া অঞ্চলবোৰৰ বাসিন্দাসকলৰ ভৈয়ামবাসীসকলৰ সৈতে কোনো সাদৃশ্য নাই। ১৯১৯ চনৰ ভাৰত চৰকাৰৰ আইন মতে জনজাতি অধ্যুক্তিত অঞ্চলসমূহৰ প্ৰশাসন ৰাজ্যপালৰ অধীনলৈ আহিছিল আৰু ই কোনো মন্ত্ৰীৰ ক্ষমতাৰ এলেকাৰ ভিতৰত নাছিল। পিছৰপৰা অঞ্চল হিচাপে পৰিচিত অঞ্চলবোৰ আনকি ১৯৩৫ চনৰ সংবিধান আইনৰ (Constituent Act.) প্ৰয়োগৰ সৈতে সাদৃশ্য লোৱা নহৈছিল। ছাইমন আয়োগে (Simon Commission) কৈছিল :

এই অঞ্চলবোৰত বাস কৰা লোকসকলে উন্নয়নৰ ক্ষেত্ৰত এনে এটা ভৱত আছে যে তেওঁলোকৰ ক্ষেত্ৰত বাহিৰৰ আন ঠাইৰ দৰে প্ৰতিনিধিত্ব প্ৰদানৰ প্ৰণালীবোৰ প্ৰয়োগ কৰাটো অসম্ভৱ হৈ পৰিব। তেওঁলোকে অৱনিয়ন্ত্ৰণৰ সুবিধা দিচৰা নাই, ভূমি পট্টনৰ ক্ষেত্ৰতহে নিৰাপত্তা বিচাৰিহে আৰু চিৰাভিত প্ৰাচীন নীতি-নিয়মবোৰ চলাই যাবলৈ স্বাধীনতা বিচাৰিহে। দ্ৰুত পণ্ডিত বাৰ্জনৈতিক অগ্ৰসৰতা লাভ কৰিব নোৱাৰাটো তেওঁলোকৰ আক্ষেপ নহয়, চুবুৰীয়াসকলৰ অৰ্থনৈতিক আধিপত্যৰ পৰা বৰল পোৱাটোৱেই তেওঁলোকৰ একমাত্ৰ চিন্তা।

বহিৰ্ভূত আৰু আংশিক বহিৰ্ভূত অঞ্চল :

আয়োগে অনুমোদন জনোৱা মতে পাহাৰীয়া অঞ্চলবোৰ দুটা ভাগত ভাগ কৰা হৈছিল— বহিৰ্ভূত অঞ্চল (Excluded Areas) : নগা পাহাৰ, লুচাই পাহাৰ, উত্তৰ কাছাৰ, উত্তৰ-পূব সীমান্ত অঞ্চল (শদিয়া, বালিপাৰা আৰু লক্ষীমপুৰ); আংশিকভাৱে বহিৰ্ভূত অঞ্চল (Partially Excluded Areas) : গাৰো পাহাৰ, মিকিৰ পাহাৰ, খাচীয়া-জয়ন্তীয়া পাহাৰৰ ব্ৰিটিছ অংশটো।^{১০} প্ৰথম শ্ৰেণীৰ অংশবোৰ আইনখনৰ পৰিসীমাৰ ভিতৰত অন্তৰ্ভুক্ত নোহোৱা বাবে ৰাজ্যপালে প্ৰত্যক্ষভাৱে শাসন কৰিছিল আৰু নিৰ্বাচিত মন্ত্ৰণালয়ৰ সেইবোৰৰ ওপৰত কোনো আইনগত অধিকাৰ নাছিল। অৱশ্যে বিস্ত আৰু কৰ্মচাৰী প্ৰদেশখনৰ পৰা যোগান ধৰিব লগীয়া হৈছিল। প্ৰদেশখনে প্ৰতিনিধিসকলক নিৰ্বাচিত কৰিছিল, আৰু মন্ত্ৰীদপ্তৰ শান্তি আৰু সুশাসনৰ বাবে প্ৰধানকৈ দায়ী আছিল।

‘ছাউন কল’নি’ বা নৰ্থ-ইষ্ট ইণ্ডিয়া এজেন্সি পৰিকল্পনা :

দৰাচলতে অসমৰ পৰা পাহাৰীয়া অঞ্চলসমূহ ফালি নি ব্ৰহ্মদেশ আৰু চিটাগঙৰ সৈতে একেলগ কৰি উত্তৰ-পূব সীমান্ত অঞ্চল গঠন কৰাৰ মূলটো পম খেদি গ’লে ১৮৯২ চনৰ চীন-লুচাই সন্মিলনখনৰ (Chin-Lushai Conference) মাজতেই দেখিবলৈ পোৱা যায়। ‘এৰাৰ নোৱৰা অসুবিধা’^{১১} বিশেষকৈ যাতায়াতৰ অসুচলৰ বাবেই আচনিখনৰ কাণায়ণৰ ক্ষেত্ৰত বিলম্ব কৰা হৈছিল। কিন্তু অসম চৰকাৰে ১৯৩০ চনৰ ১২ আগষ্টৰ ষ্টেটুটৰি কমিশ্যনৰ (Statutory Commission) ‘অনুমোদনবোৰৰ’ ওপৰত দিয়া মন্তব্যত ইয়াক পুনৰ জাহ্নত কৰিছিল। এনেদৰে পৰামৰ্শ আগ বঢ়োৱা হৈছিল যে অসমৰ ‘পিছপৰা অঞ্চলবোৰৰ’ শাসন আৰাকান, চিটাগঙ, পাকোক পাৰ্বত্য অঞ্চল, চীন পৰ্বতমালা আৰু পাটকাই পৰ্বতৰ দুয়োপাৰে থকা বংগোৎ নগাসকলে বাস কৰা অঞ্চলবোৰৰ সৈতে একেলগ কৰাটো বাছনীয়া হ’ব নে নহয় সেই বিষয়ে কেইটি অনুসন্ধান কৰিব পাৰে।^{১২} নগা পৰ্বতৰ উপায়ুক্ত জে এইচ হাট্টন (J. H. Hutton) আৰু লুচাই পাহাৰৰ এন ই পেৰিৱে (N. E. Perry) প্ৰস্তুত কৰা প্ৰতিবেদনৰ ভিত্তিত এই কাম কৰা হৈছিল।^{১৩}

অসমৰ ৰাজ্যপাল ছাৰ ৰবাৰ্ট এন ৰীডে (Sir Robert N. Reid), (১৯৩৯-৪২) প্ৰস্তুত কৰা A Note on the Future of the Present Excluded, Partially Excluded and Tribal Areas of Assam^{১৪} শীৰ্ষক প্ৰতিবেদনত প্ৰত্যক্ষকৈ কৃৎ কৰ্ম দিয়া হৈছিল। ভৈয়ামৰ প্ৰশাসনৰ অধীনৰ মানুহৰ পৰ্বতাকলৰ মানুহৰ সৈতে জন্তি, ভাষা আৰু সংস্কৃতিৰ ফালৰ পৰা যি প্ৰভেদ আছে বা স্বাৰ্থজড়িত সংঘাত আছে, তাৰ ওপৰত ওকল আবেদন

কবি বীভ চাহেবে পৰামৰ্শ আগ বঢ়াইছিল যে স্বায়ত্ত শাসন প্ৰৱৰ্তন কৰাৰ লগে লগে কিছু পৰিমাণৰ সংৰক্ষণৰ আৱশ্যক হ'ব, যাতে তেওঁলোকে তেওঁলোকৰ প্ৰশ্নোত্তৰৰ অবিচ্ছেদ্য অংশ হিচাপে অথবা যুক্তবান্ধব স্বাধীন গোট হিচাপে নিজৰ ভবিষ্যত বিয় হ'ব পাৰে, এইটো তেওঁৰ দৃঢ় বিশ্বাস আছিল। তেওঁ ভাবিছিল :

বহিৰ্ভুক্ত অঞ্চলসমূহৰ বাসিন্দাসকলে এনে কোনো সংবিধানত অংশ গ্ৰহণ কৰিবলৈ প্ৰস্তুত নহ'ব, য'ত ভাৰতীয়সকলৰ আধিপত্যৰ অধীনত থকাৰ বিপদটো থাকিব....। বাকী বহিৰ্ভুক্ত অঞ্চলবোৰত ৰাজনৈতিক সচেতনতা ইমান প্ৰবল নহয়। তেওঁলোকে যে সংসদীয় প্ৰণালীৰ অধীনত ভাৰতৰ সৈতে সংযুক্ত হোৱা খাৰাটোক ভাল নাপাব সেই বিষয়ে মোৰ কোনো সন্দেহ নাই। সমগ্ৰ পাৰ্বত্য অঞ্চলবোৰত ভৈয়ামবাসী ভাৰতীয়সকলক পূৰ্বস্বত্বহীনতাৰ বাবে বিপ কৰা হয়, কিন্তু তেওঁলোকৰ চতুৰতাৰ বাবে ভয় কৰি চলিব লগা হয়। অসমৰ পাহাৰীয়া লোকসকলৰ ভৈয়ামবাসীসকলৰ প্ৰতি থকা বিদ্বেষ ব্ৰহ্মদেশীয় মানুহৰ মনোভাৱৰ সৈতে তুলনা কৰিব পৰা যায়। বিষয়টোৰ ওপৰত গভীৰভাৱে চিন্তা কৰা উচিত। অসমৰ পাহাৰীয়াসকলে ভাৰতবাসীৰ আধিপত্যৰ পৰা মুক্ত হৈ নিজৰ মুক্তি নিজেই বিচাৰিব খোজে, যিদৰে ব্ৰহ্মদেশীয় লোকে একে-কাৰণতে সেই একে ধৰণৰ মুক্তি বিচাৰে।”

বীভে সেইবাবে দৃঢ়তাৰে মত প্ৰকাশ কৰিছিল যে হাটন আৰু পেৰিয়ে আগ বঢ়োৱা ব্যৱস্থাটোৱেই হৈছে জনজাতীয় লোকসকলৰ সমস্যা সমাধানৰ একমাত্ৰ পথ। সমাধানটো হ'ল— দক্ষিণৰ লুইচ পৰ্বতৰ পৰা উত্তৰ বালিপাৰা সীমান্ত অঞ্চললৈকে অঞ্চলটোক সামৰি লৈ এখন উত্তৰ-পূব প্ৰদেশ বা অঞ্চল গঠন কৰা। ইয়াৰ ভিতৰত বংগৰ চিটাগঞ্জ পাৰ্বত্য অঞ্চল, ব্ৰহ্মদেশৰ নগা আৰু চীন অধুষিত অঞ্চল আৰু চান ৰাজ্যবোৰ পৰিব। তেওঁ সেই নতুন প্ৰদেশখনক ভাৰত চৰকাৰৰ নিয়ন্ত্ৰণমুক্ত এজন মুখ্য আয়ুক্তৰ অধীনত ৰাখিব খুজিছিল। সেই মুখ্য আয়ুক্তজন পোনপটীয়াভাৱে হোৱাইটহলৰ এটা উপযুক্ত বিভাগৰ অধীনত থাকিব। সীমা পুনৰ্নিৰ্ধাৰণৰ ক্ষেত্ৰত বীভে ‘অসমৰ সৈতে চিলেট আৰু কাছাৰ জিলাৰ অস্থায়িক সৰহভাগে ৰদ কৰি’ বংগদেশক দিয়াই দিয়াৰ বাবেও প্ৰস্তুত আছিল। বাকী থকা অংশৰে গঠিত হোৱা প্ৰদেশখন-গৰণ্ণৰ শাসনৰ বাবে সৰু হ'ব পাৰে, তথাপিও তেওঁ পতিয়ন গৈছিল যে ‘এখন ক্ষুদ্ৰ অঞ্চল সম প্ৰকৃতিৰ (homogeneous) অসম বৰ্তমানতকৈ এখন সুখৰ ঠাই হৈ পৰিব,’ ‘উপত্যকাজনিত ভাৰখাৰাৰ’ অৱসান ঘটি ‘ডাঙৰ আশীৰ্বাদহে’ (great boon)“ হ'ব।

১৯৪৩ চনৰ ডিচেম্বৰ মাহত চিমলাত কেবাখনো সভা অনুষ্ঠিত হৈছিল। কোনো কোনো পণ্ডিতৰ মতে ভৌগোলিক, ভাষিক আৰু বিস্তীৰ্ণ ক্ষেত্ৰত ‘প্ৰবল অসুবিধাবোৰলৈ’ লক্ষ্য কৰি আঁচনিখন ত্যাগ কৰা হয়।” দৰাচলতে ১৯৪২ চনৰ পিছতো অসমৰ জনজাতিপ্ৰধান অঞ্চলৰ সমস্যাৰ বিষয়ে নতুন দিল্লী আৰু লণ্ডন উভয় স্থানতে আলোচনা কৰা হৈছিল। ৰাজ্য সচিব আমেৰিয়ে (Amery) এই বিষয়ে খুব ভালকৈ জানিছিল যেন লাগে যে কিছুমান বহিৰ্ভুক্ত অঞ্চলক জনজাতিপ্ৰধান অঞ্চল হিচাপে ঘোষণা কৰিবৰ উদ্দেশ্যে আইন প্ৰণয়ন কৰাৰ প্ৰস্তাৱ হৈছে।” ইয়াৰ ফলত উক্ত অঞ্চলবোৰ কেন্দ্ৰৰ দায়িত্ব হৈ পৰিব। বহিঃপৰিক্ৰমা বিভাগৰ সুবিবেচিত প্ৰস্তাৱৰ বাবে অপেক্ষা কৰি থাকোঁতে তেওঁ ১৯৪৫ চনৰ ১ ফেব্ৰুৱাৰী তাৰিখে প্ৰেৰণ

কৰা টোকাৰ বাস্তবিক আৰু প্ৰতিবন্ধক উত্তৰ দৃষ্টিকোণৰ পৰা জনজাতিপ্ৰধান অঞ্চলবোৰক ভবিষ্যৎ শাসনৰ শুক্লপূৰ্ণ প্ৰশ্নটো পৰীক্ষা কৰিব খুজিছিল।

অসমৰ ৰাজ্যপাল ছাৰ এণ্ড্ৰু ক্ল'ই (Sir Andrew Clow ১৯৪২-৪৬) জনজাতিপ্ৰধান অঞ্চলসমূহৰ আৰু ভাৰতৰ অনিশ্চয়তাৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখি এনে অৱস্থাত এটা সন্তোষজনক পৰিকল্পনা প্ৰণয়ন কৰাটো সম্ভৱ হ'ব নে নহ'ব সম্বন্ধে কবি কোনো ধৰণৰ মন্তব্য কৰাৰ পৰা বিৰত আছিল। দক্ষিণৰ জনজাতিপ্ৰধান অঞ্চলবোৰৰ উত্তৰৰ অঞ্চলবোৰক মৰ্যাদা প্ৰদান কৰিবলৈ দিয়া প্ৰস্তাৱ সম্বন্ধে ভাবিছিল যে প্ৰস্তাৱটো কাৰণিত কৰিলে অসম প্ৰদেশখন ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত 'এটা ঠেক দীঘলীয়া আঙুলিৰ দৰে হৈ পৰিব।' ক্ল'ইয়ে ভবিষ্যতে জনজাতিপ্ৰধান অঞ্চলবোৰ আৰু বহিৰ্ভূত অঞ্চলবোৰ আঁতৰ কৰাৰ পৰিৱৰ্তে অসম সৈতে চামিল হোৱাটোহে বিচাৰিছিল। গতিকে ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ দক্ষিণে থকা বহিৰ্ভূত অঞ্চলবোৰক জনজাতিপ্ৰধান অঞ্চললৈ কাণ্ডাবিত কৰাটো এক বিপৰীত ব্যৱস্থা বুলিহে মত প্ৰকাশ কৰিছিল।^{১৩}

১৯৪৫ চনৰ ১০ মাৰ্চত ৰাজ্য সচিবৰ (Secretary of State) পৰামৰ্শক্ৰমে বহিঃপৰিক্ৰমা বিভাগত (Ministry of External Affairs) এখন সভা অনুষ্ঠিত হয়। এই সভাত বহিঃপৰিক্ৰমা দপ্তৰৰ সচিব ওলাফ্ কেৰ'ইৰ (Olaf Caroe) বাহিৰেও অসম চৰকাৰৰ জনজাতি বিষয়ৰ উপদেষ্টা জে. পি. মিলছ (J.P. Mills), ব্ৰহ্মদেশ চৰকাৰৰ অনুসূচিত অঞ্চল বিভাগৰ উপদেষ্টা মেক্ গুইৰি (Mc Guire) উপস্থিত আছিল। সভাৰ কাৰ্যক্ৰমণিকাৰ পৰা এটা কথা স্পষ্ট হৈ পৰিছিল যে ব্ৰহ্মদেশ চৰকাৰ এনে ধৰণৰ চামিলকৰণৰ সপক্ষে নাছিল। তেওঁলোকে মাত্ৰ বিচাৰিছিল :

ব্ৰহ্মদেশৰ ফালৰ এটা অঞ্চল আৰু ভাৰতৰ ফালৰ আন এটা অঞ্চল সুকীয়া সুকীয়া শাসন-ব্যৱস্থাৰ অধীনত গঠন হ'ব লাগে। পিছলৈ সেই অঞ্চল ভাৰত বা ব্ৰহ্মদেশৰ সংযুক্ত গাঁথনিৰ অংশ হিচাপে বিবেচনা কৰা হ'ব। ইতিমধ্যে ব্ৰহ্মদেশ আৰু ভাৰতৰ অধিকাৰীসকলৰ স্বকীয় পদ-মৰ্যাদা স্থিৰ কৰিব লাগে আৰু তাৰ মাজত পাছলৈ পাৰস্পৰিক সাল-সলনিও ঘটিব।^{১৪}

আলোচনাত সাধাৰণভাৱে একমতত উপনীত হৈছিল যে 'সীমাৰেখাবোৰ অৰুণ কৰোঁতে ঠোঁগলিক দৃষ্টিকোণতকৈও জাতি-উপজাতিৰ কথা চিন্তা কৰিহে সেই কাম কৰা হ'ব, আৰু জনজাতিবোৰক দুটা স্পষ্ট শাসন-ব্যৱস্থাৰ মাজত ভাগ কৰা নহ'ব। সভাত অসমৰ ৰাজ্যপালৰ এটা পৰামৰ্শ সম্পূৰ্ণভাৱে নাকচ কৰা হৈছিল— পৰামৰ্শটো আছিল কিছু পৰিমাণৰ গণতান্ত্ৰিক চৰকাৰৰ সা-সুবিধা ভোগ কৰা আৰু আইন সভালৈ সভ্য নিৰ্বাচিত কৰাৰ অধিকাৰ পোৱা আংশিকভাৱে বহিৰ্ভূত অঞ্চলবোৰক জনজাতিপ্ৰধান অঞ্চলৰ মৰ্যাদালৈ কাণ্ডাবিত কৰিব লাগে।

সময়ৰ স্থাপনৰ ঔপনিবেশিক আঁচনি অথবা 'ক্ৰাউন কল'নি'ৰ আঁচনিখন স্বাধীনতা লাভৰ লগে লগে বিলুপ্তি ঘটোৱা হৈছিল; ১৯৪৭ চনত স্বাধীনতাৰ পিছত উত্তৰ-পূব ভাৰতলৈ যি বিচিত্ৰ পৰিৱৰ্তন আহিছিল সেইবোৰে প্ৰমাণ কৰে যে পূৰ্বৰ জনজাতি বিষয়ক বিশেষজ্ঞসকলে উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ জনজাতীয় লোকসকলৰ সমস্যাৰোহৰ জটিলতা আগতীয়াকৈয়ে অনুমান কৰিব পাবিছিল। তেওঁলোকৰ কিছুমান মন্তব্য আৰু চিন্তাধাৰা আছিল ভবিষ্যৎদৰ্শীৰ দৰে।

পিছপৰা অঞ্চলবোৰৰ শাসনৰ ক্ষেত্ৰত সেই যুগত একমাত্ৰ আইন-শৃংখলা ৰক্ষা কৰাৰ কথাহে চিন্তা কৰা হৈছিল। বসবাস কৰা লোকসকলৰ আৰ্থিক উন্নয়ন বা কল্যাণমূলক আঁচনিৰ বিশেষভাৱে চিন্তা কৰা নহৈছিল। জিলা এখনৰ প্ৰশাসনৰ মুৰব্বীজন আছিল উপায়ুক্ত (Deputy Commissioner)। উপায়ুক্ত বা তেওঁৰ তলতীয়া বিৱৰ্তাসকলে তেওঁলোকৰ নিজ নিজ এলেকাত কল্যাণমূলক কাম কৰাৰ প্ৰতি বিশেষ মনোনিৱেশ নকৰিছিল। কিছুমান জনজাতিৰ মৰং (Morung) বা অবিবাহিতসকলৰ বাবে সজা সুকীয়া ঘৰ আছিল। সেইবোৰতেই জনজাতীয় জীৱন আৰু কল্যাণমূলক কাম-কাজৰ বাবে শিক্ষা দিয়া হৈছিল, কিন্তু আৰ্থ-সামাজিক উন্নয়নৰ বাবে সুকীয়া কোনো সংগঠন নাছিল। ফলত মিকিৰ পাহাৰ আৰু গাৰো পাহাৰৰ দৰে আংশিকভাৱে বহিৰ্ভূত অঞ্চলবোৰ পিছপৰি আছিল। জনজাতীয় অৰ্থনীতি আছিল প্ৰধানকৈ কৃষিমুখী। কুম পদ্ধতিৰে কৰা খেতিৰ ভিত্তিতেই ই প্ৰতিষ্ঠিত আছিল। খনিৰ কাম, শিল ভঙা, ঘৰুৱা সামগ্ৰী নিৰ্মাণ, বেহা-বেপাৰৰ কাম একেবাৰে হোৱা নাছিল। গাৰো আৰু লুচাই পাহাৰত খৃষ্টান মিছনাৰীসকলৰ প্ৰচেষ্টাত প্ৰাথমিক শিক্ষাৰ ক্ষেত্ৰত কিছু আগ বঢ়া দেখা গৈছিল। ভৈয়ামৰ সৈতে সঘনে যোগাযোগ থকা আৰু ৰাজধানীখন খিলঙত অৱস্থিত হোৱা কাৰণে ৰাষ্ট্ৰীয়সকল সবাতোকৈ আগ বঢ়া আছিল। সীমান্ত অঞ্চল আছিল একেবাৰে পিছপৰা; সভ্য জগতৰ সৈতে সেই অঞ্চলৰ একেবাৰে যোগাযোগ নাছিল।*

বৰদলৈ কমিটীৰ অনুমোদন : বাক-বিতণ্ডা :

সংবিধান সভাই (Constituent Assembly) জনজাতীয় অঞ্চলবোৰৰ প্ৰশাসনিক উন্নয়নৰ বাবে পৰামৰ্শ আগ বঢ়াবলৈ এখন উপদেষ্টা সমিতি গঠন কৰিছিল। সেই উপদেষ্টা সমিতিয়ে এখন উপ-সমিতি গঠন কৰে— নাম আছিল উত্তৰ-পূব সীমান্ত (অসম) জনজাতীয় আৰু বহিৰ্ভূত অঞ্চল সমিতি। গোপীনাথ বৰদলৈৰ সভাপতিত্বত গঠন হোৱা বাবে এইখনক বৰদলৈ কমিটী (Bordoloi Committee) নামেৰেও জনা যায়। আন সদস্যসকল আছিল— বেভাৰেণ্ড জে. জে. এম. নিকলচ্ ৰয়, কপনাথ ব্ৰহ্ম, এ. ডি. ঠাকুৰ আৰু আলিবা ইম্টি (Aliba Imti) (তেওঁ প্ৰতিবেদনত স্বাক্ষৰদান কৰা নাছিল)। জনজাতি অঞ্চলবিলাক ভ্ৰমণ কৰাৰ পিছত সমিতিখনে এটা কথা উপলব্ধি কৰিলে যে ভাৰতৰ বাকীবিলাক অঞ্চলত জনজাতীয় লোকসকলে ভৈয়ামৰ লোকৰ জীৱন আৰু সংস্কৃতিৰ সৈতে বহু পৰিমাণে মিলি গৈছে, অসমৰ ভিতৰুৱা অঞ্চলবোৰৰ ক্ষেত্ৰত এই মিলন আছিল নামমাত্ৰহে। লুচাই আৰু নগা পৰ্বতৰ ক্ষেত্ৰত এই কথাই বিশেষ গুৰুত্ব লাভ কৰা পৰিলক্ষিত হয়। কমিটীখনে আৰু এটা কথা লক্ষ্য কৰিছিল যে উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ জনজাতীয় লোকসকল তেওঁলোকৰ মাটি-বাৰী, বনাঞ্চল, বিচাৰ-প্ৰণালী আদিৰ ক্ষেত্ৰত অতীব স্পৰ্শকাতৰ। উন্নত শ্ৰেণীৰ মানুহে তেওঁলোকৰ ওপৰত আধিপত্য বিস্তাৰ কৰিব অথবা তেওঁলোকক শোষণ কৰিব বুলি থকা ভয়ৰ পৰা তেওঁলোকক মুক্ত কৰিব লাগিব। পাৰ্বত্য নেতাসকলৰ সৈতে হোৱা আলোচনা-বিলোচনাৰ আধাৰত সমিতিয়ে স্বায়ত্ত জিলা (Autonomous Districts) আৰু আঞ্চলিক পৰিষদ (Regional Council) গঠনৰ পৰামৰ্শ আগ বঢ়াইছিল। ইয়াৰ যোগেদি জনজাতীয় লোকসকলক মাটি-বাৰী, সামাজিক নীতি-নিয়ম, ভাষা আৰু সংস্কৃতিৰ ক্ষেত্ৰত যথেষ্ট পৰিমাণৰ ৰক্ষণাবেক্ষণ দিয়াৰ ব্যৱস্থা আছিল।

সংশোধিত সূচীটো বেতিয়া আলোচনাৰ কাৰে উপস্থাপিত কৰা হ'ল, সংবিধান সভাৰ (Constituent Assembly) সদস্যসকলৰ মতভেদ হ'ল। কিছু সদস্যই ইয়াৰ ফলত ইতিমধ্যে

সংকুচিত ভাৱতৰ্হৰ্হন অধিক বিভক্ত হৈ পৰিব বুলি ভয় কৰি প্ৰভাৱৰ বিৰোধিতা কৰিছিল। সদস্যসকলক সতৰ্ক কৰি দিয়া হৈছিল : ‘আপোনালোকে যদিহে তেওঁলোকক পৃথক কৰি ৰাখিব খোজে, তেওঁলোক তিব্বতৰ সৈতে নহিবা ব্ৰহ্মদেশৰ সৈতে মিলিত হ’ব, ভাৰতৰ সৈতে কেতিয়াও একত্ৰিত নহয়।’ এনে ধৰণৰ মন্তো দাঙি ধৰা হৈছিল যে জনজাতিসকলে ‘পৃথক হোৱাটো নিবিচাৰে, বৰ্ষেট বৰ্ণশাৰ্বেকশহে’ বিচাৰে। আনহাতে, জনজাতীয় নেতা জয়পাল সিঙে সংবিধান সভাৰ সদস্যসকলক উদ্ভব-পূব ভাৰতৰ জনজাতীয় সমস্যাটোৰ প্ৰতি অলপ উদাৰতাৰে সমুখীন হ’বলৈ সতৰ্ক কৰি দিছিল। অৱশেষত ড° বি. আৰ্হেদকাৰে জিলা পৰিষদসমূহৰ সপক্ষে প্ৰদৰ্শন কৰা বলিষ্ঠ আৰু অকাটা যুক্তিবোৰৰ ফলত এই স্পৰ্শকাতৰ বিষয়টো কিছু পৰিমাণে শান্ত হ’ল। তেওঁ স্পষ্টভাৱে কৈছিল যে অসমৰ পৰ্বতাঞ্চলত বসবাস কৰা জনজাতীয় লোকসকল ভাৰতৰ বাকী অঞ্চলৰ জনজাতিৰ পৰা পৃথক। ভাৰতৰ বাকী অঞ্চলৰ জনজাতীয়সকল কম-বেছি পৰিমাণে হিন্দু ধৰ্মাৱলম্বী আৰু চুবুৰীয়াসকলৰ সংস্কৃতি আৰু সভ্যতাৰ অংগীভূত হৈ পৰিছে।^{১১} তেওঁৰ মতে,

অসমৰ জনজাতিসকলৰ অৱস্থা মাৰ্কিন যুক্তৰাষ্ট্ৰৰ শ্বেতকাৰী বহিৰাগতসকলৰ দৰে নহৈ বেড ইণ্ডিয়ানসকলৰ সৈতে প্ৰায় মিল আছে। ...মাৰ্কিন যুক্তৰাষ্ট্ৰৰ চৰকাৰে বঢ়িয়াকৈ বৃদ্ধিছিল যে তেওঁলোকৰ আইন-কানুন, জীৱন-পদ্ধতি, জীয়াই থকাৰ ৰীতি-নীতি ইমান সুকীয়া যে তেওঁলোকক একেবাৰতে শ্বেতকাৰীসকলে প্ৰণয়ন কৰা আইনৰ অধীনলৈ অনাটো অথবা শ্বেতকাৰী লোক আৰু শ্বেত সভ্যতা তেওঁলোকৰ ওপৰত জাঁপি দিয়াটো বিপজ্জনক হ’ব।^{১২}

আৰ্হেদকাৰে দোহাৰিছিল যে উপৰোক্ত কাৰণতে অসমত জিলা আৰু আঞ্চলিক পৰিষদবোৰ মাৰ্কিন যুক্তৰাষ্ট্ৰত বেড ইণ্ডিয়ানসকলৰ বাবে যুগত কৰাৰ আৰ্হিত গঠন কৰিব লাগে। নতুন সংবিধান মতে এই অঞ্চলবোৰৰ প্ৰশাসন মন্ত্ৰীসভাৰ উপদেশ মতে ৰাজ্যপালে (বিশেষ ক্ষমতা প্ৰয়োগ কৰি নহয়) চলাই যাব লাগে। আনহাতে, বিধানসভা আৰু সংসদৰ এই অঞ্চলবোৰৰ বাবে আইন প্ৰণয়ন কৰিবৰ বাবে ক্ষমতা থাকিব। কেইটামান ব্যতিক্ৰমসহ এই ক্ষমতা সকলোতে প্ৰয়োগ কৰিব পৰা যাব। জনজাতীয় অঞ্চলেৰে সংসদ আৰু বিধানসভাত প্ৰতিনিধিত্ব লাভ কৰিব। ইয়াৰ যোগেদি তেওঁলোকে নিজ নিজ অঞ্চলবোৰকে ধৰি সমগ্ৰ দেশৰ বাবে আইন প্ৰণয়ন কৰাৰ কামত ভাগ ল’ব পাৰিব। ফলত সংহতিৰ সৃষ্টি হ’ব, ভাৰ্জনৰ নহয়। ১৯৩৫ চনৰ ভাৰত চৰকাৰৰ আইনৰ ব্যৱহাৰোৰতকৈ এই ব্যৱস্থা অধিক উন্নতিৰ পৰিচায়ক হ’ব।

ষষ্ঠ অনুসূচী প্ৰৱৰ্তন :

সংবিধানৰ ষষ্ঠ অনুসূচী মতে (The Sixth Schedule) অন্ততঃ ২৪ জন সদস্যতকৈ বেছি নোহোৱা স্বায়ত্তশাসিত জিলা পৰিষদৰ অতি কমেও তিনি-চতুৰ্থাংশ সদস্য প্ৰাপ্তবয়স্কৰ ভোটাধিকাৰৰ ভিত্তিত নিৰ্বাচিত হ’ব লাগিব। ৰাজহ, বনাঞ্চল পৰিচালন (সুৰক্ষিত বনাঞ্চল বাধে) কৃষকেতি নিয়ন্ত্ৰণ, সুৰক্ষীসকলৰ নিযুক্তি আৰু জনজাতীয়সকলৰ ব্যক্তিগত আৰু সাৰাজিক জীৱনৰ ওপৰত প্ৰভাৱ পেলোৱা বিষয়বোৰৰ ওপৰত জিলা পৰিষদবোৰক আইন প্ৰণয়ন কৰাৰ ক্ষমতা প্ৰদান কৰা হৈছিল। ৰাজ্যৰ বিধানসভাবোৰৰ ক্ষমতা পাহৰীয়া

জিলাবোৰলৈকে বিস্তৃত আছিল যদিও বিধানসভাই প্ৰশ্নৰন কৰা আইন স্বায়ত্তশাসিত জিলাবোৰৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰযোজ্য নাছিল। অৱশ্যে জিলা পৰিষদে বিচৰা মতে আইনবোৰৰ সাল-সলনি ষ্টাই সেইবোৰ বলৱৎ কৰিব পৰা হৈছিল। আপীল গুনাৰ অধিকাৰ থকা বিচাৰালয়কে ধৰি সকলো ধৰণৰ বিচাৰালয় স্থাপন কৰাৰ অধিকাৰ দিয়া হৈছিল। প্ৰকৃততে প্ৰাথমিক বিদ্যালয়, চিকিৎসালয় আৰু পথ নিৰ্মাণ কৰিবলৈ ক্ষমতা আছিল। 'প্ৰাথমিক শিক্ষা কোনটো ভাৰত আৰু কেনে ধৰণেৰে প্ৰদান কৰা হ'ব' পৰিষদে নিৰ্ণয় কৰিব। মূঠৰ ওপৰত বাকী ৰাজ্যবোৰে সাধাৰণতে অৱলম্বন কৰা নীতিৰ ভিত্তিত ই ভূমি ৰাজহ নিৰ্ধাৰণ কৰিব আৰু সংগ্ৰহ কৰিব পাৰিব; প্ৰশ্নৰন কৰা নিয়ম অনুসৰি যিকোনো ধৰণৰ কৰ বহুৱাব আৰু সংগ্ৰহ কৰিব পাৰিব। উক্ত ব্যৱহাৰবোৰ অনুসৰি ১৯৫২ চনত পাঁচখন জিলা পৰিষদ স্থাপন কৰা হৈছিল। সেইকেইখন আছিল— গাৰো পাহাৰ, সংবুদ্ধ খাচী আৰু জয়ন্তীয়া পাহাৰ, লুচাই পাহাৰ আৰু সংবুদ্ধ মিকিৰ (কাৰ্বি) আৰু উত্তৰ কাছাৰ।

বৰদলৈ কমিটীয়ে এখন স্বায়ত্তশাসিত জিলাৰ ভিতৰত স্পষ্টভাৱে থকা উপজাতিবোৰৰ বাবে আঞ্চলিক পৰিষদ (Regional Council) স্থাপনৰ অনুমোদন জনাইছিল। এই কথাটোও অনুভৱ কৰা হৈছিল যে পাহাৰীয়া ৰাজ্যবোৰত জিলা পৰিষদবোৰ অনতিপলমে স্থাপন কৰা হ'ব। জিলা পৰিষদবোৰ স্থাপন নোহোৱালৈকে এখনৰ বাহিৰে বাকী সকলোবোৰ পাহাৰীয়া ৰাজ্যত পাঁচখন জনজাতি উপদেষ্টা কমিটী স্থাপন কৰা হৈছিল, যাতে জনজাতীয় প্ৰতিনিধিসকলে তেওঁলোকৰ নিজ নিজ অঞ্চলবোৰৰ প্ৰশাসনৰ সৈতে জড়িত হৈ পৰিব পাৰে।

বিসময়ত ভাৰতৰ আন ৰাজ্যসমূহৰ জনজাতিসকলক সংবিধানৰ পঞ্চম অনুচ্ছেদৰ যোগেদি শাসন কৰা হৈছিল, অসমৰ পাৰ্বত্য অঞ্চলৰ জনজাতিসকলক ষষ্ঠ অনুচ্ছেদৰ অধীনত স্বায়ত্তশাসন প্ৰদান কৰা হৈছিল। দেশৰ আন অংশৰ পঞ্চায়ত সভাবোৰৰ বিপৰীতে জিলা পৰিষদবিলাকে কোনো কোনো বিষয়ত ৰাজ্য চৰকাৰৰ সমানেই আইন প্ৰণয়নৰ ক্ষমতা লাভ কৰিছিল। উচ্চ ন্যায়ালয় আৰু সৰ্বোচ্চ ন্যায়ালয়ৰ অধিকাৰ-ক্ষেত্ৰ বাদ দি বাকীবিলাক বিষয়ত তেওঁলোকৰ কেৱল সুকীয়া বিচাৰ ক্ষমতাই যে আছিল এনে নহয়, ৰাজ্যৰ সাধাৰণ বাজেটৰ লগতে তেওঁলোকৰ বাবে পৃথক বাজেট প্ৰস্তুত কৰাও হৈছিল, যদিও পৰিষদৰ আয় বাজেটৰ ব্যৱৰ শিতানৰ এক ক্ষুদ্ৰ অংশহে আছিল। কেন্দ্ৰ আৰু ৰাজ্য চৰকাৰে বাকী ধনৰাশিৰ যোগান ধৰিব লাগিছিল। বিশেষ অনুদানবিলাকৰ বাহিৰে আন আন ক্ষেত্ৰত জনজাতিসকলে আয়কৰ দিব নালাগিছিল। তেওঁলোকৰ বাবে চাকৰি সংৰক্ষিত হৈছিল। শিক্ষানুষ্ঠানত ভৰ্তি হোৱা, বৃত্তি আৰু জলপানিৰ ক্ষেত্ৰত ছাত্ৰসকলৰ বাবে বিশেষ সা-সুবিধা প্ৰদান কৰা হৈছিল।

এনে ধৰণৰ সা-সুবিধাবোৰ প্ৰদান আৰু উদাৰ মনোভাৱ পোষণ কৰা সন্তোষ চৰকাৰে জনজাতিসকলৰ প্ৰতি অৱহেলা আৰু ভেদভাৱ কৰি দ্বিতীয় শ্ৰেণীৰ নাগৰিক হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰিছে বুলি প্ৰায়ে আপত্তি কৰা হৈছিল। এনেদৰেও কোৱা হৈছিল যে পাহাৰীয়া অঞ্চলৰ উন্নয়নতকৈ ভৈয়াম উন্নয়নক অগ্ৰাধিকাৰ দিয়া হৈছিল, পাহাৰীয়া অঞ্চলৰ বাবে আত্মতীৱকৈ ৰখা খন ভৈয়াম অঞ্চলৰ সুবিধাৰ বাবে কামত লগোৱা হৈছিল; আনহে নালাগে, অনুচ্ছেদ ২৭৫ৰ অধীনত পোৱা কেন্দ্ৰীয় অনুদান আচল উদ্দেশ্যৰ বাবে বিনিয়োগ নকৰি অন্য কামতহে লগোৱা হৈছিল। ১৯৬৬ চনৰ পাটস্কাৰ আয়োগে (Pataskar Commission) অনুসন্ধান কৰি এই আপত্তিবোৰ ভিত্তিহীন বুলি অভিহিত কৰিছিল। আয়োগৰ মতে, দহ বছৰৰ ভিতৰত (১৯৫১-৬২) ৰাজ্যৰ ৰাজহলৈ ভৈয়াম অঞ্চলৰ জনস্বৰ্গি ৰবৰ্ত্তন আছিল দুগুণতকৈও অধিক। আনহাতে,

পাহাৰীয়া অঞ্চলবোৰৰ ক্ষেত্ৰত সেই নিবিধ প্ৰাৱ একেই আছিল। পাহাৰীয়া জিলাবোৰৰ ক্ষেত্ৰত সেই সময়ৰ জনমুখি ব্যৱ কেবাওলৈ বৃদ্ধি হৈছিল আৰু ভৈয়াম অঞ্চলতকৈ বেছি আছিল। ইয়াৰ ফলত সকলো ক্ষেত্ৰতে প্ৰগতিৰ শূন্যভাৱে পাহাৰীয়া অঞ্চলবোৰত ভৈয়াম অঞ্চলৰ তুলনাত দ্ৰুত হৈ পৰিছিল। গতিকে পাহাৰীয়া অঞ্চলবোৰত জনবসতিৰ বাবে উপযোগী কৰা মাটিৰ পৰিমাণ জনমুখি হাবত ১৯৫০-৫১ চনত ০.১৫ হেক্টৰৰ পৰা বৃদ্ধি হৈ ০.১৯ হেক্টৰ হৈছিলগৈ। আনহাতে, ভৈয়াম অঞ্চলবোৰৰ ক্ষেত্ৰত ৯.২৫ হেক্টৰৰ পৰা ০.১৩ হেক্টৰলৈ হ্ৰাস পাইছিল। ১৯৫০-৫১ চনৰ পৰা ১৯৬৩-৬৪ চনৰ ভিতৰত পৰ্বত অঞ্চলত চিকিৎসালয়ৰ সংখ্যা ৪৫ৰ পৰা ১৬৩লৈ বৃদ্ধি হৈছিল, আনহাতে, ভৈয়াম অঞ্চলত ইয়াৰ সংখ্যা ৩৭৯ৰ পৰা ৬৭০লৈ বৃদ্ধি হৈছিল। ১৯৫১ চনত পাহাৰীয়া অঞ্চলত সাক্ষৰ ব্যক্তিৰ হাৰ আছিল ১৬.২৯ শতাংশ। ১৯৬১ চনত ই বাঢ়ি গৈ ২৮.৩৬ শতাংশ হৈছিল, ভৈয়াম অঞ্চলত এই সময়ছোৱাত ১৮.৪৯ আৰু ২৭.২৩ শতাংশলৈ বৃদ্ধি হৈছিল। ** গতিকে এই কথাটো জলজল পটপটকৈ ওলাই পৰিছিল যে ৰাজ্যিক চৰকাৰে পাৰ্বত্য জিলাকেইখনক দিব পৰা সম্পদৰ ভিতৰতে উন্নয়নৰ ক্ষেত্ৰত সিবিলাকক পাৰ্থক্যে চলাই নিছিল। প্ৰগতি লাভ কৰা সত্ত্বেও পাৰ্বত্য জিলাকেইখনৰ ভৌগোলিক অৱস্থান, নানা অসুবিধাৰে পৰিপূৰ্ণ অঞ্চল, যোগাযোগ, শ্ৰমিক আৰু সম্পদৰ অভাৱৰ বাবে জনজাতীয় লোকসকলক সন্তুষ্ট কৰিব পৰাকৈ দ্ৰুত গতিত উন্নয়ন সম্ভৱ হৈ নুঠিছিল।

জনজাতীয়সকলে দ্ৰুত পৰিৱৰ্তনশীল জগতত তেওঁলোকৰ পাহাৰীয়া অঞ্চলত অকলশৰীয়াভাৱে থাকিব নোৱাৰে। তেওঁলোকৰ মূল সমস্যাটো হ'ল অৰ্থনৈতিক উন্নয়ন। পৃথকভাৱে থাকি এই সমস্যা সমাধান কৰা সম্ভৱপৰ নহয়। প্ৰকৃতপক্ষে পৰ্বতাঞ্চলসমূহ হৈছে 'অৰ্থনৈতিক দীপপুঞ্জ'।

এই দীপপুঞ্জৰ সংলগ্ন হ'ল ভৈয়াম অঞ্চল। পাৰস্পৰিক আদান-প্ৰদানৰ ওপৰত এই অঞ্চল দুটাৰ ভৱিষ্যৎ প্ৰধানকৈ নিৰ্ভৰ কৰে। অৰ্থনৈতিক সমস্যাসমূহৰ ক্ষেত্ৰত দুয়োটা অঞ্চল পৰস্পৰ নিৰ্ভৰশীল। পাৰ্বত্য অঞ্চলসমূহ ৰাখাৰ বাবে ভৈয়াম অঞ্চলৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল। যথোপযুক্ত ব্যৱস্থা হাতত নল'লে পাৰ্বত্য অঞ্চলৰ প্ৰবল আকাৰত দেখা দিয়া গৰাখহনীয়া বোধ কৰিব পৰা নাযায়। ফলত ৰাখ্য উৎপাদন সম্ভৱপৰ নহয়। জলসিঞ্চন আৰু বান নিয়ন্ত্ৰণ, এই পাৰ্বত্য অঞ্চলবোৰৰ প্ৰধান সমস্যা। ... জলশক্তি আৰু উদ্যোগৰ বিকাশৰ ক্ষেত্ৰত অঞ্চল দুটাই একেলগে কাম কৰিব লাগিব... কোনো ধৰণৰ কামত অহা যোগাযোগ আঁচনিৰ বাবে পাৰ্বত্য অঞ্চলবোৰে ভৈয়াম অঞ্চলৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰিব লাগিব... এই অঞ্চল দুটাৰ উন্নয়ন একীভূতভাৱে কৰাৱলি কৰিব লাগিব। **

পাৰ্বত্য ৰাজ্য দাবী :

অতীতৰ দীৰ্ঘদিনীয়া অৱহেলা আৰু পৃথকভাই সৃষ্টি কৰা অবিশ্বাস আৰু সন্দেহৰ ফলত ভৈয়াম আৰু পাৰ্বত্য অঞ্চলৰ অধিবাসীৰ মাজত সমৰয় সৃষ্টি হোৱাটো কঠিন হৈ পৰিছিল। গাৰো পাহাৰৰ মুখ্য কাৰ্যবাহী সদস্য উইলিয়ামছন চামোৰ অধীনত পূব-ভাৰতীয় জনজাতি একতা সভাই (Eastern India Tribal Union) সূকীয়া পাৰ্বত্য ৰাজ্য গঠনৰ দাবী তুলিছিল। ১৯৫৪ চনৰ অক্টোবৰ মাহত তুৰাত অনুষ্ঠিত সম্মিলনে নিৰ্দেশ দিয়া মতে, স্বাৰক-পত্ৰখন চাৰেই ৰাজ্য

পুনৰ্গঠন আয়োগক দাবিল কৰিছিল। স্মাৰক-পত্ৰখনত তেওঁ স্পষ্টভাৱে কৈছিল যে পাৰ্বত্য অঞ্চলৰ অধিবাসীৰ ভৈয়ামৰ অধিবাসীৰ সৈতে ৰাজনৈতিক, সামাজিক, সাংস্কৃতিক আৰু আৰ্থিক কোনো সম্বন্ধ নাছিল। ভৈয়াম অঞ্চলৰ মানুহৰ মনোভাৱ 'ঘৃণা আৰু শত্ৰুতাপূৰ্ণ' বুলি স্মাৰক-পত্ৰ নিয়াসকলে কৈছিল। পাৰ্বত্য অঞ্চলত বাস কৰা মানুহৰ ওপৰত অসমীয়াসকলে তেওঁলোকৰ ভাষা-সংস্কৃতি জীপি দিবলৈ চেষ্টা কৰাৰ বাহিৰেও তেওঁলোকে পাৰ্বত্য অঞ্চলৰ ওপৰত প্ৰচুৰ বিদ্ভাৱ কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিছিল। মুঠ জনসংখ্যাৰ ৫৬ শতাংশ অসমীয়া হোৱা সত্ত্বেও বিধানসভাৰ মুঠ আসনৰ ৭৫ শতাংশ, মন্ত্ৰীসভাৰ ৯০ শতাংশ আৰু ৰাজহুৱা সেৱাৰ ৭৫ শতাংশ অসমীয়াই নিয়ন্ত্ৰণ কৰিছিল। বাস্তৱ ক্ষেত্ৰত সৰ্বপ্ৰধান সকলোবোৰ উন্নয়নমূলক কাম, কাৰিকৰী আৰু অ-কাৰিকৰী শিক্ষানুষ্ঠানবিলাক ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত স্থাপন কৰা হৈছিল। সেই কাৰণে মুঠ ২৭,৫৯৯ বৰ্গমাইল আৰু ১১,৭১,০৯৮ জনসংখ্যা থকা অসমৰ পাৰ্বত্য অঞ্চলসমূহৰ বাবে এখন সুকীয়া পাৰ্বত্য ৰাজ্য গঠনৰ বাবে তেওঁলোকে আবেদন কৰিছিল।^{১৭}

পাৰ্বত্য ৰাজ্যৰ দাবীৰ একমত্য নাছিল। সংযুক্ত মিকিৰ আৰু উত্তৰ কাছাৰ পাহাৰে সুকীয়া পাৰ্বত্য ৰাজ্যৰ বিৰোধিতা কৰিছিল। গাবো আৰু মিকিৰ (কাৰ্বি)সকলৰ জাতীয় পৰিচয়বোৰে তেওঁলোকৰ নিজা ৰাজ্যসমূহৰ বাবে সৰ্বাধিক স্বায়ত্তশাসনৰ দাবী তুলিছিল। অসম মন্ত্ৰীসভাৰ সদস্য নিকলচ ৰয়ে এখন গোপন স্মাৰক-পত্ৰৰ যোগেদি এয়াৰ কথা স্পষ্ট কৰি দিছিল : 'এটা চৰ্তত মই পাৰ্বত্য ৰাজ্যৰ বাবে নৈতিক সমৰ্থন আগ বঢ়াইছো। চৰ্তটো হ'ল— আমাৰ অসমীয়া ভাইসকলৰ বিৰুদ্ধে ঘৃণা আৰু শত্ৰুতাৰ ভাৱ সৃষ্টি কৰিব পৰাকৈ কোনেও যাতে একো কথা নকয়। তদুপৰি অসম চৰকাৰৰ বিৰুদ্ধে কোনেও যাতে কোনো ধৰণৰ অপৰোজনী, অপোভনী আৰু অযৌক্তিক কথা নকয়, যিবোৰৰ ফলত হয়তো অশান্তিৰ সৃষ্টি হ'ব পাৰে।' এখন সুকীয়া ৰাজ্যৰ বাবে কৰা দাবীটোৰ ৰয়ে বিৰোধিতা কৰিছিল, কিয়নো ই অৰ্থনীতিসন্মত নহয়। জিলা পৰিষদ ভংগ কৰা আৰু ৰাজধানী ভৈয়ামলৈ স্থানান্তৰ কৰা প্ৰস্তাৱৰ তেওঁ বিপক্ষে আছিল; সেই কাৰণে জনজাতিসকলৰ অৰ্থনীতিত গুৰুতৰ আঘাত কৰিব। জনজাতিসকলৰ স্বাৰ্থ ৰক্ষাৰ বাবে তেওঁ প্ৰতিখন স্বায়ত্তশাসিত জিলাত একোখনকৈ পাৰ্বত্য মন্ত্ৰীসভা বিচাৰিছিল। তেওঁৰ মতে, অসমৰ মন্ত্ৰীসভাত এজন মন্ত্ৰী বা উপমন্ত্ৰীয়ে সেই স্বায়ত্তশাসিত জিলাখনক প্ৰতিনিধিত্ব কৰিব আৰু ৰাজ্যপালে তেওঁৰ বিশেষাধিকাৰ প্ৰয়োগ কৰি তেওঁক নিযুক্তি দিব। সাধাৰণ বিষয়বোৰৰ প্ৰশাসনৰ বাবে বৰলাটৰ প্ৰতিনিধি হিচাপে ৰাজ্যপালে অসম মন্ত্ৰীসভাৰ এটা অংশ গঠন কৰিব।^{১৮}

ইতিমধ্যে কংগ্ৰেছ বিধায়িনী দলৰ নেতৃত্বলৈ পৰিৱৰ্তন আহিল। আকোৰগোজ মনোভাৱৰ অসমীয়া হিচাপে পৰিচিত বিক্ৰমৰ মেধিৰ পৰিৱৰ্তে উদাৰনীতিৰ বিমলা প্ৰসাদ চলিহাই নেতৃত্ব গ্ৰহণ কৰিলে। এইজনা মুখ্য মন্ত্ৰীয়ে লালমাউৱা নামৰ মিজো নেতাজনক মন্ত্ৰীসভাৰ সদস্যই কৰা নাছিল, গাবো নেতা উইলিয়ামছন চাংমাকো পূৰ্ণ পৰ্যায়ৰ মৰ্যাদাৰে জনজাতি অঞ্চল বিভাগৰ মন্ত্ৰী পাতিছিল। ইয়াৰ পিছতে জনজাতীয় পৰিক্ৰমা উপদেষ্টা পৰিষদ গঠন কৰি জনজাতিসকলৰ সৈতে থকা সম্বন্ধৰ উন্নতি সাধন কৰি সুকীয়া ৰাজ্য গঠনৰ ধাৰণাটোৰ অৱসান ঘটাব খুজিছিল। উইলিয়ামছন চাংমাই মুখ্য মন্ত্ৰীলৈ লিখা এখন চিঠিৰ পৰা এই কথাটো স্পষ্ট হৈছিল যে এখন সুকীয়া পাৰ্বত্য ৰাজ্য গঠনক লৈ সৃষ্টি হ'ব পৰা আন্দোলনক বাধা দিয়াত তেওঁ আন্তৰিকতা প্ৰদৰ্শন কৰিছিল। তেওঁ লিখিছিল, 'নাগালেণ্ড নামৰ নতুন ৰাজ্য গঠনৰ বাবে চৰকাৰে

বি সিদ্ধান্ত লৈছে সেই সিদ্ধান্তই থাকী পাহাৰীয়া জিলাকেইখনৰ ওপৰত সুস্বপ্ৰসাবী প্ৰভাৱ পেলাব। ইয়াক বাধা দিয়াৰ বাবে উপদেষ্টা পৰিষদে পৰামৰ্শ দিয়া মতে বৰ্ত্ত অনুচ্ছেদ সংশোধন কৰাৰ বিষয়টো অতি শীঘ্ৰে হাতত ল'ব লাগিব।^{১৩} অৱশ্যে চৰকাৰী ভাৱা বিধেয়ক, ১৯৬০, সন্দনত স্থাপন কৰাৰ লগে লগে পৰিস্থিতিয়ে এটা নতুন ৰূপ ধাৰণ কৰিলে। পৰবৰ্ত্তী অধ্যায়ত এই বিষয়ে আলোচনা কৰা হৈছে।

দ্বিতীয় অধ্যায়

অসমৰ পুনৰ্গঠন

অসমীয়াসকলেও বিশ্বাস কৰিছিল যে ঔপনিবেশিক শাসকসকলৰ 'বিভাজন নীতি'য়ে (divide and rule) অসমৰ পৰ্বত আৰু ভৈয়ামৰ মানুহক ভাগ ভাগ কৰিলে। ব্ৰিটিছসকল শুচিযোৱাত উভয় পক্ষৰ লোক পৰস্পৰৰ ওচৰ চাপিবলৈ সহজ হোৱাৰ লগতে পূৰ্বৰ ঐক্য আৰু সংহতি হানিৰ সন্ধান হ'ল। এনে হোৱাৰ আন এটা প্ৰয়োজনীয়তা উদ্ভৱ হৈছিল; সেই সময়তে চুবুৰীয়া ৰাজ্য এখনৰ এচাম সন্তান লোকৰ 'বৃহত্তৰ বংগ' প্ৰতিষ্ঠা কৰাৰ আঁচনি প্ৰতিৰোধ কৰিবৰ বাবে।* অসমীয়াসকলৰ এটা উগ্ৰ জনজাতীয়বাদী অংশ আৰু এখাপ আশুৱাই গ'ল 'অসমীয়াসকল' প্ৰচেষ্টা সফল কৰিবলৈ বা চুবুৰীয়া পাহাৰ অঞ্চলত অসমীয়াৰ প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰিবলৈ গৈ।† এওঁলোকে সংহতি আৰু একীকৰণৰ মাজৰ পাৰ্থক্য ধৰিব নোৱাৰিলে। তাতে দুৰ্ভাগ্যৰ গুৰি— অসম ৰখিত হৈ গ'ল।

একীকৰণ বা 'বৃহত্তৰ অসম' গঠনৰ সঘন আৰু সবৰ ঘোষণাই সবহ পাহাৰবাসীক বিতৰ্ত কৰিবলৈ ধৰিলে। তেওঁলোকে তেওঁলোকৰ সংস্কৃতি, ভাষা আৰু একমাত্র সঞ্চল মাটিবিনিও হেৰুৱাব লগা হয় বুলি শঙ্কিত হৈ পৰিল। অসমীয়া নেতৃত্বৰ লগতে কেবিনেট মিশ্যনৰ প্ৰুপিং‡ আঁচনিৰ বিৰুদ্ধে একেলগে যুঁজা খাটীয়া আৰু গাৰোসকলৰ মনতো ভয় সোমাবলৈ ধৰিলে জানোচা চুবুৰীয়া ভৈয়ামবাসীসকলে জনসংখ্যাৰ বলতে কৰা শোষণৰ তেওঁলোকো বলি হৈ পৰে।§ কাৰিকৰী বা প্ৰশিক্ষণপ্ৰাপ্ত লোকৰ অভাৱত অবশ্যে একাদিক্ৰমে গ্ৰহণ কৰা পৰিকল্পনাসমূহ কাপায়ণ কৰাৰ ক্ষেত্ৰত অ-জনজাতীয় লোকক নিয়োজিত কৰিব লগা হয়, ফলত জনজাতীয়সকলে মন কৰিবলৈ ল'লে কেনেকৈ তেওঁলোকৰ চকুৰ আগতে ঘাই ঘাই পদবীৰোৰত, কৰ্মক্ষেত্ৰতে হওক বা সচিবালয়তে হওক, বাহিৰৰ মানুহ (ডিৰাই) সোমাই পৰিছে। মন্ত্ৰীসকল আৰু তেওঁলোকৰ বহুতীয়াসকলৰ বিৰুদ্ধে অভিযোগ উত্থাপিত হ'বলৈ ধৰিলে যে নীতি বহিৰ্ভূতভাৱে বন ধ্বংস কৰা হ'বলৈ ধৰিছে বা ছিলঙৰ পৌৰ এলেকাবোৰত অ-জনজাতিক মাটি পট্টন দিয়া হ'বলৈ ধৰিছে (মন্ত্ৰীৰ নামেৰে ঠাইৰ নাম দি)।*

অসমীয়া ৰাজ্য-ভাষা প্ৰচলন :

ৰাজ্যখনত অসমীয়াক ৰাজ্য-ভাষা ৰূপে প্ৰবৰ্তন কৰা কথাই জনজাতীয়সকলৰ লগত থকা সম্পৰ্কৰ ফাটটো আৰু বহল কৰি পেলালে। তেওঁলোকৰ শব্দা হ'ল সাংস্কৃতিক সম্ভা লোণ পায় বুলি আৰু তেওঁলোকক সম্পূৰ্ণৰূপে গ্ৰাস কৰা হয় বুলি। এই জনজাতীয়সকলে সজত কাৰণতে প্ৰাক্তন বিখ্যাত নীলমণি ফুকনৰ এনে উক্তিৰ বিৰোধিতা কৰিছিল :

বিভিন্ন জনগোষ্ঠীৰ ভাষা আৰু সাংস্কৃতিক অসমীয়া সাংস্কৃতিয়ে সামৰি ল'ব। এই বিবৰনত মই দৃঢ়তাৰে ক'ব পাৰো যে আমাৰ মানুহৰ বাবে ৰাজ্যখনত

বেলেগ কোনো ভাষাকে পোষণ কৰা সম্ভৱ নহ'ব। সকলো বাস্তৱীয় কাম অসমীয়াতে সমাধা কৰা হ'ব; সেয়ে আমাৰ পৰৱৰ্তী ভাইসকলেও অসমীয়া ভাইসকলৰ লগত অসমীয়াতে যোগাযোগ কৰিবলৈ লোৱাই সমুচিত হ'ব।

উদাহৰণৰ বাবেও যি এম পিউৱে দুখেৰে মন্তব্য দিছিল :

অসমীয়া গোষ্ঠীটোৱে সমগ্ৰ পাহাৰীয়া অঞ্চলতে এটা বিক্ষোভৰ টো তুলি নিলে। অসমীয়া এইবোৰত মাতৃভাষা নহয়। অসমীয়া সমাজে এওঁলোকক অতি শীঘ্ৰে অসমীয়া শিকাটো বাধ্যতামূলক নকৰাহেঁতেনো সমগ্ৰ পাহাৰীয়া ৰাইজে আপোনা-আপুনি শিকিবলৈ বাধ্য হ'লহেঁতেন, কিয়নো তাকে নকৰিলে একেখন ৰাজ্যতে বসবাস কৰিবলৈ সংযোগবিহীন লোকৰ ভাষা নাজানিলে আহকাল হ'লহেঁতেন।

গোপীনাথ বৰদলৈ আৰু তেওঁৰে সহযোগীসকলে অসমীয়া ভাষাৰ দৰে এটা সহজ চিন্তাৰ মাধ্যমৰ সহায়ত এক আৰু সংহতি ৰক্ষা কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিছিল। পাহাৰীয়া নেতাসকলে সেইটো ভৈয়ামৰ নেতাসকলৰ পাহাৰীয়া লোকসকলক সততে দমন কৰি ৰখাৰ এটা চেলু বুলিহে গণ্য কৰিবলৈ ল'লে। সিয়ে উইলিয়ামছন চাংমা আৰু সতীৰ্ণসকলক পাৰ্বত্য ৰাজ্য দাবী কৰিবৰ বাবে বিচাৰি ধৰা গণনা দিলে। এই নেতাজনৰ ভাষাত :

অসমীয়া ভাষীসকল এই ভাষিক গোষ্ঠীৰ ভিতৰত নপৰা লোকসকলৰ ভাষা আৰু সংস্কৃতি লোপ পোৱাবলৈ দৃঢ় পৰিকৰ। এই ধাৰণা অব্যাহত থাকিলে পৰৱৰ্তী ৰাইজৰ বাবে, নিজৰ গোষ্ঠীগত পৰিচয়, ভাষা আৰু সংস্কৃতি সংৰক্ষণৰ খাতিৰতে এখন সুকীয়া ক-অংশৰ পাৰ্বত্য ৰাজ্য বিচৰাৰ বাহিৰে গত্যন্তৰ নাথাকিব।

প্ৰশ্ন উঠিব পাৰে, ঔপনিবেশিক প্ৰশাসনে গোটেই অসমকে যেতিয়া এটা অৰণ্ড প্ৰশাসনিক গোট হিচাপে শাসন কৰিব পাৰিছিল, তেওঁলোক বোৱাৰ পিছত সেই ব্যৱস্থাৰ পৰিৱৰ্তন সম্ভাৱ্য প্ৰয়োজন আছিল জানো— বিশেষকৈ সংবিধানৰ যন্ত্ৰ অনুচ্ছেদত, আইন প্ৰণয়নৰ ক্ষমতাবে যথোচিতভাৱে ৰক্ষণাবেক্ষণ দিয়া সত্ত্বেও— যি ব্যৱস্থা বিদেশী প্ৰশাসনে দিয়া নাছিল? ৰাজ্য-ভাষা আইন (XXII, ১৯৬০) মতে, অসম উপত্যকাৰ জিলাকেইখনত অসমীয়া আৰু কাছাৰ জিলাত বাংলা ভাষাক ৰাজ্য ভাষা হিচাপে ঘোষণা কৰা হ'ল আৰু পাৰ্বত্য এলেকান্সমূহত ভাষা নিৰ্বাচন কৰিবৰ বাবে জিলা পৰিৱদসমূহক কৰ্তৃত্ব দিয়া হ'ল। পাৰ্বত্য অঞ্চলৰ কোনো কোনো বিদ্যালয়ত অসমীয়া শিকাৰ ব্যৱস্থা কৰা হ'ল আৰু একেদৰে ভৈয়ামতো কোনো কোনো বিদ্যালয়ত জনজাতীয় ভাষা শিকোৱাৰ সিদ্ধান্ত দিয়া হ'ল। ১৯৬১ চনত কৰা এই আইনৰ সংশোধনত এই কথা স্পষ্ট কৰি দিয়া হ'ল যে ৰাজ্য চৰকাৰৰ বিকোনো পদত নিযুক্তি পাবলৈ হ'লে অসমীয়া ভাষা জনাটো বাধ্যতামূলক কৰাৰ কোনো ইচ্ছা চৰকাৰৰ নাই।* মূল সমস্যা বৈ গ'ল এই কথাটো যে পৰৱৰ্তী নেতাসকলে তেতিয়াই বিশ্বাস কৰিলে যে একেখন ৰাজ্যতে সদায় সংখ্যালঘু হৈ থাকিবলৈ হ'লে তেওঁলোকৰ কোনো ভৱিষ্যৎ নাথাকিব। কতমজীয়ে ঠিকেই কৈছিল :

ব্ৰিটিছ শাসনৰ কালত ৰাজ্যপালজনে আচলতে শাসন কৰা নাছিল।

অন্যকি আংশিকভাৱে সংৰক্ষিত এলেকান্সমূহতো মজীয়ে পৰামৰ্শ দিয়াৰ সিদ্ধান্ত আছিল যদিও, চূড়ান্ত সিদ্ধান্ত লোৱাৰ দায়িত্ব আছিল ৰাজ্যপালৰ, যিজনো নিজৰ

অধিকাৰৰ বিষয়ত অৱগত আছিল আৰু তাক প্ৰয়োগ কৰিবলৈ কুঠাবোৰ নকৰিছিল। পৰ্বতীয়া নাগৰিক এজনে সংবিধানৰ সুৰক্ষা বিচাৰিবৰ প্ৰয়োজন বোধ কৰা নাছিল, ৰাজ্যপালৰ ওপৰত তেওঁৰ সম্পূৰ্ণ আস্থা আছিল আৰু বিশ্বাস কৰিছিল যে তেওঁৰ অস্তিত্ব সেইবাবেই নিৰাপদ। নতুন সংবিধানেও ৰাজ্যপালৰ ওপৰত সিদ্ধান্ত গ্ৰহণৰ ক্ষমতা ব্যতীত কৰিছে। পিছে তেনে ব্যক্তিত্বসম্পন্ন বা সাহসী ৰাজ্যপাল নোলাল, বিজনে মন্ত্ৰীসভাৰ ইচ্ছাৰ বিৰুদ্ধেও সিদ্ধান্ত ল'ব পাৰে— শেষ অধিকাৰ সেয়েহে ৰাজ্যপালৰ হাতত নহৈ মন্ত্ৰী পৰিষদৰ হাততহে আছিল। জনজাতীয়সকল বিমান দিন অসমৰ লগত থাকিব তেওঁলোকৰ ভাগ্য নিয়ন্ত্ৰিত হ'ব অসমীয়াৰ হাতেৰে।'

পাহাৰীয়া ৰাজ্যৰ অজুদৰ : মেম্বালায় :

১৯৬০ চনৰ ৰাজ্য-ভাৰা আইনে অল পিপুল হিল লিডাৰ্ছ কনফাৰেন্স (APHLC) গঠন কৰা কৰি দিলে। এওঁলোকে ১৯৬০ চনৰে ২১ আগষ্ট তাৰিখে, অসমৰ পাৰ্বত্য জিলাকেইখন পৃথক কৰি দিয়াৰ প্ৰাৰ্থনাৰে ৰাষ্ট্ৰপতিসৈ এখন আবেদন জনালে। উইলিয়ামছন চান্মোৰ নেতৃত্বত যোৱা প্ৰতিনিধি দল এটাই নবেম্বৰ মাহত প্ৰধান মন্ত্ৰী জৱাহৰলাল নেহৰুৰ সাক্ষাৎ কৰি জনজাতীয় লোকসকলৰ বাহা পূৰণ হোৱাকৈ পূৰ্বপ্ৰান্তীয় ৰাজ্য এখন (Eastern Frontier State) গঠন কৰিবলৈ বাটনি ধৰে।' নেহৰুৱে স্পষ্টভাৱে আশ্বাস দিয়ে যে অনা-অসমীয়া লোকৰ ওপৰত অসমীয়া ভাৰা জাপি দিয়া নহয়; সচিবালয় বা অসম প্ৰশাসনিক সেৱালৈ নিযুক্তি পাবলৈ অসমীয়া জনাটো আবশ্যকীয় নহয়; বিধানসভাত অসমীয়াৰ বাহিৰেও বাংলা, ইংৰাজী আৰু হিন্দী ভাষাও ব্যৱহাৰ কৰা প্ৰয়োজন হ'ব। তেওঁ পৰ্বতীয়া নেতৃবৃন্দক আৰু এটা আশ্বাস দিয়ে যে ৰুটিশ পেটৰ্শ বা আৰ্হিৰে এটা প্ৰশাসনিক ব্যৱস্থা প্ৰৱৰ্তন কৰা হ'ব, যি ব্যৱস্থাই 'অসমৰ সংহতি অক্ষুণ্ণ ৰাখিও, জনগোষ্ঠীৰ বৌদ্ধিক সামৰ্থ্য অনুযায়ী সকলো প্ৰকাৰৰ অগ্ৰগতি তথা উন্নয়ন সাধন সম্ভৱ কৰাত সহায়ক হ'ব।' এই প্ৰস্তাৱ পাৰ্বত্য নেতাসকলে লগে লগে প্ৰত্যাখ্যান কৰে এই ব্যক্তিৰ যে এনে ব্যৱস্থাই ৰাজ্যৰ ভিতৰতে আন এখন ৰাজ্য পতাতেহে সহায় কৰিব আৰু প্ৰশাসন ক্ষমতাও আংশিক হ'ব; কলত 'পৰ্বত আৰু ভৈয়ামৰ মানুহৰ মাজৰ থিয়লা-থিয়ালি টুটক ছাবি বাঢ়িহে যাব'।

পিছলৈ, পাটকাৰ আৱোগ নামে জনাজাত অসমৰ পাৰ্বত্য অঞ্চলৰ বিষয়ে পৰামৰ্শ দিবলৈ গঠন কৰি দিয়া আৱোগৰ বহুতো পৰামৰ্শ জনজাতীয় নেতাসকলৰ বাবে গ্ৰহণযোগ্য বুলি বিবেচিত নহ'ল, কিয়নো সেইবোৰে প্ৰধান মন্ত্ৰীৰ আশ্বাস মতে পূৰ্ণ স্বায়ত্তশাসনত ক্ষমতা নিদিয়ৈ। পতিত-প্ৰশাসক নাবি কস্তমজীয়ে খেদ কৰি কৈছিল— 'কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰ বা অসম চৰকাৰ কোনেও পৃথক ৰাজ্য বিচাৰি কৰা পৰ্বতীয়া লোকসকলৰ দাবী মানি ল'বলৈ প্ৰস্তুত নাছিল।' পিছত, লানি নিছিগা আন্দোলনে প্ৰশাসনক প্ৰায় ছবিৰ কৰি সেই দাবী মানি ল'বলৈ বাধ্য কৰিলে। কস্তমজীয়ে বুলিব পৰা নাছিল যে নেহৰুৱে প্ৰশাসনৰ পুনৰ গঠনহে বিচাৰিছিল, ৰাজ্যখনৰ নহয়; হ'লে সি ৰাজ্যখনৰ ৰক্ষিতকৰণতহে সহায়ক হ'ব। পিছে সঁচাকৈয়ে তেওঁ স্বকৰ পৰা জাঁতৰি ৰোৱাৰ লগে লগে সেয়ে হ'ল। অসমীয়াসকলে এই অনিবাৰ্য সন্বেষ্টন মানি ল'লে এই বুলি যে একোটা পৰিয়ালৰে ভাই-ককাৱো বেলেগ হয়, আনে বসেৰে বেলেগ কৰি দিয়াতকৈ ভাল ভাল বেলেগ হোৱাই ভাল। ১৯৭২ চনৰ ২১ জানুৱাৰীত মেম্বালায় আনুষ্ঠানিকভাৱে প্ৰতিষ্ঠিত হয়।

নাগালেণ্ড :

চাৰিত্ৰিক বৈশিষ্ট্যপূৰ্ণ, স্বাধীনচেতা, প্ৰাণচঞ্চল নগাসকলে সুকীয়া ৰাজ্য দাবী কৰা নাছিল, দাবী কৰিলে সাৰ্বভৌমত্ব। নগাসকলৰ ৰাজনৈতিক যক্ষ, ১৯৪৬ চনতে স্থাপিত নাগা নেশ্যনেল কাউন্সিলে (Naga National Council) ঘোষণা কৰিলে— 'নাগালেণ্ডক ভাৰতে কাহানিও জয় কৰা নাছিল। ব্ৰিটিছসকলে নগা পাহাৰৰ এছোৰাহে জয় কৰিছিল। ব্ৰিটিছসকল ভাৰত এৰি যোৱাৰ পিছত এই অঞ্চল পুনৰ পূৰ্বৰ স্বাধীন অৱস্থালৈ ঘূৰি যাব লাগিব।'।^{১০} এন এন চিৰ এটা অংশই নাগালেণ্ডক ভাৰতৰে এটা অবিচ্ছেদ্য অঙ্গ হৈ থকাটো বিচাৰিছিল যদিও উপগ্ৰহীসকলে সম্পূৰ্ণ স্বাধীনতাহে বিচাৰিছিল। ১৯৪৭ চনৰ জুন মাহত অসমৰ ৰাজ্যপাল হাব আকবৰ হাইদৰীয়ে 'ন-দক্ষীণা চুক্তি' অনুযায়ী পৰিষদক অধিক প্ৰশাসনীয় অধিকাৰ বাচি এটা আপোচ সংঘটিত কৰিছিল, পিছে তাৰো ৯ সংখ্যক ছেন্দ সদৰ্ভত আৰুকাৰ লাগিল। তাত প্ৰশ্ন আছিল— 'তেওঁলোকে নগাসকলৰ ভৱিষ্যৎ সদৰ্ভত এই চুক্তিকে বাহাল ৰাখিব নে নতুনকৈ এক চুক্তি সম্পাদন কৰিব?'।^{১১} এন এন চিৰ ধাৰণাৰে নতুন চুক্তি হ'লে আত্মনিয়ন্ত্ৰণৰ অধিকাৰ সাব্যস্ত হ'ব বা সম্পূৰ্ণ স্বাধীনতা নিশ্চিত হ'ব; কিন্তু চৰকাৰী ভাৱ মতে তাৰে কেইটামান প্ৰশাসনিক নীতিহে নিৰ্ধাৰিত হ'ব।

এ জেন ফিজোৰ (A.Z. Phizo) নেতৃত্বত উপগ্ৰহীসকলে এই চুক্তি দলিলাই দি ১৯৪৭ চনৰ ১৪ আগষ্ট তাৰিখে স্বাধীনতা ঘোষণা কৰিলে।^{১২} নেহৰুৱে দৃঢ়তাৰে ক'লে : 'স্বাধীনতাৰ বাবে কৰা এনে দাবী এটা মুহূৰ্তৰ বাবেও বিবেচনা কৰা সম্ভৱ নহয়।' কাৰণ সেয়ে হ'লে ভাৰতৰ সংহতি আক্ৰান্ত হ'ব।^{১৩} গান্ধীবাদী নেতা জয়প্ৰকাশ নাৰায়ণকে ধৰি কেবাটাও শান্তি-সঁজাতি দলৰ কোনো এক মীমাংসালৈ অহা প্ৰচেষ্টা ব্যৰ্থ হ'ল; কিয়নো ফিজোৰ নেতৃত্বত নগাসকলে স্বাধীনতা ব্যতিৰেকে কোনো সিদ্ধান্ত গ্ৰহণ কৰিবলৈ সন্মত নহ'ল। নেহৰু চৰকাৰে তীব্ৰ বিৰোধিতা কৰা সত্ত্বেও নগাসকলক এখন সুকীয়া ৰাজ্য দিবলৈকে সন্মত হৈছিল। দেশৰ ঐক্য আৰু সংহতিৰ প্ৰক্ৰিয়া ব্যাহত হোৱাকৈ সম্পূৰ্ণ স্বাধীনতা প্ৰদান কৰাৰ কথা মানি ল'ব নোৱাৰিলে।

অধিকাৰ সাব্যস্ত কৰিবলৈ আঁকোৰগোজ মনোভাৱ লোৱা ফিজো আৰু তেওঁৰ অনুগামীসকলে ৰিভাডে আত্মগোপন কৰি হিংসাৰ পথ ল'লে। প্ৰতিবাদ কৰোঁতাসকলক বা শান্তিৰ পথ লোৱাটো পৃষ্ঠপোষকতা কৰাসকলক ততালিকে নিঃশেষ কৰি পেলোৱা হ'ল। নাগালেণ্ড ফেডাৰেল গৱৰ্ণমেণ্ট প্ৰতিষ্ঠিত হোৱাৰ পিছত সত্ৰাসো তীব্ৰতৰ হৈ যোৱা বাবে চৰকাৰে নগা পাহাৰ জিলাক 'অশান্ত এলেকা [Disturbed Area] বুলি ঘোষণা কৰিবলৈ বাধ্য হ'ল আৰু জিলাখন ভাৰতীয় সেনাবাহিনীৰ দায়িত্বত এৰি দিয়া হ'ল। ফিজোৱে সহায় বিচাৰি লওন পালেগৈ।^{১৪} সেনাবাহিনীৰ সকল অভিযান আৰু শান্তিকামী নগাসকলৰ ইচ্ছা অনুযায়ী, মধ্যমগ্ৰহী 'নাগা পিপলছ কনভেনশনে (Naga Peoples' Convention) নিষ্পত্তি বিচাৰি আলোচনা কৰিবলৈ সন্মত হ'ল আৰু ফলস্বৰূপে ১৯৬০ চনত এখন সুকীয়া ৰাজ্য হিচাপে নাগালেণ্ড গঠিত হ'ল।^{১৫} পৰিৱৰ্তিত পৰিস্থিতি আৰু শান্তিৰ বাবে হোৱা সামগ্ৰিক কামনাৰ বাবে আত্মগোপনকাৰীসকলৰ, স্বাধীনতাৰ দাবী পৰিহাৰ কৰি, নাগালেণ্ডক ভাৰতৰ অবিচ্ছেদ্য অঙ্গ হিচাপে গ্ৰহণ কৰি ১৯৭৫ চনৰ নৱেম্বৰ মাহত কিলং চুক্তিত স্বাক্ষৰ কৰাৰ বাহিৰে আন উপায় নোহোৱা হ'ল।

মিজোৰাম :

প্ৰায়-বিচ্ছিন্ন অৱস্থাত আৰু একাত্মভাৱে উপেক্ষিত হৈ থকা দক্ষিণৰ মিজো (লুচাই)সকলেও ভাবিবলৈ ধৰিলে যে তেওঁলোকৰ ভূমিখণ্ড কাহানিও ভাৰতৰ অংশ নাছিল। এজন অভি প্ৰতাপী অধীক্ষক আৰু তেওঁ পুতলা সদৃশ মুৰিয়াল কেইজনমানেৰে 'বিশেষ এলেকা' হিচাপে নিৰ্দিষ্টভাৱে শাসন কৰা এই ঠাইৰ পৰা কেন্দ্ৰীয় বা ৰাষ্ট্ৰিক বিধায়িনী পৰিষদলৈ কোনো প্ৰতিনিধি নাছিল। এনে এটা ব্যৱস্থা হোৱাহেঁতেনো নতুনকৈ ঠন ধৰি উঠা মিজো সন্মত্ত গোষ্ঠীক সন্তুষ্ট কৰিব পৰা নহ'লহেঁতেন। মিজো ইউনিয়নৰ (Mizo Union) মাধ্যমত তেওঁলোকে মাজে মাজে তেওঁলোকৰ মত ব্যক্ত কৰি আছিল। সংবিধানৰ ষষ্ঠ অনুসূচী মতে, জিলাখনত এটা স্বায়ত্তশাসনৰ মৰ্যাদা দিয়া হৈছিল। জিলা পৰিষদলৈ হোৱা নিৰ্বাচনত এখনৰ বাহিৰে আন আটাইকেইখন আসনত জয়ী হোৱা এই ইউনিয়নে ততালিকে কৰা কামৰ ভিতৰত আছিল, বিসম্ভতিপূৰ্ণ বুলি প্ৰমাণিত হোৱা মুৰিয়ালৰ ব্যৱৰ্থাৰ বিলোপ কৰা। তাৰ পিছতে জাতীয় ভাৱমূৰ্ত্তিৰে মিজো নেশ্যনেল ইউনিয়নৰ (Mizo National Union) উদ্ভৱ হ'ল আৰু অসম চৰকাৰৰ কাৰ্যকলাপত বিতুষ্ট হৈ মিজো নেতাসকলে কেন্দ্ৰীয় শাসিত অঞ্চলৰ দাবী উত্থাপন কৰিলে। চৰকাৰী ভাষা প্ৰয়োগ আঁচনি, উন্নয়নৰ মহুৰ গতি আৰু বিশেষকৈ ১৯৫৯ চনৰ দুৰ্ভিক্ষৰ সময়ত আশাপ্ৰদ কাৰ্য-ব্যৱস্থা নোলোৱা কথাই ইউনিয়ন আৰু অসমৰ শাসনৰ মাজত কাঁটটো বহল কৰি পেলালে, যাৰ ফল স্বৰূপে গঢ় লৈ উঠিল এম এন এক বা মিজো নেশ্যনেল ফ্ৰণ্ট (Mizo National Front) নামৰ উত্পন্নী সংগঠনটো।^{১০}

এম এন একৰ অধিনায়ক লালডেংগাই (Laldenga) আত্মনিয়ন্ত্ৰণৰ দোহাই দি সাৰ্বভৌম স্বাধীন মিজো ৰাজ্য দাবী কৰিলে। মিজো ইউনিয়নৰ বিৰোধিতা সত্ত্বেও এই নেতাসকলে এক বিৰাট বিপ্লৱৰ আঁচনি প্ৰস্তুত কৰি ভাৰত-বিৰোধী প্ৰচাৰ কাৰ্যৰ লগতে ধনসংগ্ৰহ আৰু কৰ্মী নিয়োগ কৰিবলৈ ল'লে। ১৯৬৬ চনৰ ২৮ ফেব্ৰুৱাৰী তাৰিখে এই বিদ্ৰোহীসকলে একে সময়তে আইজল আৰু লুংলেত আক্ৰমণ চলাই তেওঁলোকৰে সেনা-নাৱকৰ অধীনত সমান্তৰাল প্ৰশাসনৰ ব্যৱস্থা কৰিলে। ভাৰতীয় সেনাবাহিনী এই পাৰ্বত্য অঞ্চললৈ অহাৰ লগে লগে এম এন একৰ লোকে আত্মগোপন কৰিলে। অনুগত আৰু বিদ্ৰোহীৰ মাজত পাৰ্থক্য ৰখিব নোৱাৰি সেনাবাহিনীয়ে মিজো মাত্ৰকে বিদ্ৰোহী বুলি চিনাক্ত কৰি যাকে-তাকে গ্ৰেপ্তাৰ কৰিবলৈ ধৰিলে, জেৰা কৰিবলৈ ধৰিলে, যথেষ্ট-যথেষ্ট গুলিয়াবলৈ ল'লে আৰু 'হাতুৰী আৰু নিয়াৰি' (anvil and hammers) পহাৰে কৰা বিদ্ৰোহীহঁতৰ অৱশ্যনিয় অত্যাচাৰৰ বাবে বহুত মলিপূৰ, কাছাৰ আৰু খাচিৱা পাহাৰলৈ পলাই যাবলৈ বাধ্য হ'ল। চুবুৰীয়া পাকিস্তানত এম এন একৰ সদস্যসকলে আত্মৰ পোৱাই নহয়, তাত প্ৰশিক্ষণ লোৱা হ'ল, অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰৰো যোগান পালে। ওনা বাৱ, লালডেংগাক বোলে চীনে সামৰিক সাহায্য দিয়াৰ আশ্বাস দিয়ে আৰু নিবেদনে (Nibedon, Nirmal) কোৱা মতে, সিও তেওঁক মাননিকভাৱে প্ৰভুত প্ৰেক্ষা দিয়ে। পিছে এম এন একৰ অধিনায়কৰ দুৰ্ভাগ্য, তেওঁৰ নেতৃত্বলব্ধ এচোমে ডহিৰাতৰ উমান পাই শান্তি বিচাৰি হিতাবহলৈ ধৰি যাবলৈ হাবিয়াল কৰিলে। আত্মকটক অনুযায়ী বিদেশী সাহায্য নাপাই আৰু লগৰে বহুত তেওঁক ত্যাগ কৰা বাবে নিকপাৱ হৈ লালডেংগাই সমস্যাক নিষ্পত্তিৰ বাবে হেপ বিচাৰিবলৈ বাধ্য হ'ল। মাজে মাজে স্থগিত হোৱা শান্তি অৱস্থাৰ সুযোগত হোৱা আলোচনাৰ পৰিস্থিতি ৰক্ষণশীল ১৯৮৬ চনৰ ছান মাজত সন্মতি-পত্ৰ (Memorandum of Settlement) স্বাক্ষৰিত হোৱাৰ লগে লগে এখন পূৰ্ণ

ৰাজ্যৰূপে বিজোৰামৰ প্ৰতিষ্ঠা সম্পন্ন হ'ল।

অৰুণাচল প্ৰদেশ :

এইখন প্ৰদেশ (আগৰ উত্তৰ-পূব সীমান্ত এজেণ্টি বা নেকা) অসমৰ অবিচ্ছেদ্য অঙ্গ আছিল। সংবিধানৰ বৰ্ত্ত অনুসূচী মতে [১৮(২) ছেম] এই অঞ্চলৰ প্ৰশাসনৰ দায়িত্ব পোনে পোনে ৰাষ্ট্ৰপতিৰ আৰু তাকে পালন কৰা হৈছিল অসম চৰকাৰ এজেণ্টৰ মাৰফতে। অসমৰ মানুহৰ মনত এটা শব্দ আছিল যে নেকা যদি সদায় কেন্দ্ৰৰ দ্বাৰা শাসিত হৈ থাকে তেনেহ'লে অসমৰ লগত এই অঞ্চল চাৰিটা হোৱাৰ সুচল নোলাব। নতুন বিদ্যায়ৈ সদায় নিজৰ ন্যক্তদ্বাৰ্য পূৰণত শুক্ল সিং আৰু নিযুক্তি, ঠিকা বা তেনে পৰ্যায়ৰ কোনো ধৰণৰ পোষকতা সহজে এৰি নিদিব। জাত্যন্তৰীণ বোগাযোগৰ অন্তৰ্ভুক্ত ভৈয়ামৰ লোকসকলে সাধাৰণতে তিক্ততৰ লগত ভাবিক আৰু সাংস্কৃতিক সম্পৰ্ক থকা উত্তৰৰ মানুহখিনিৰ লগত সহজে বোগাযোগ কৰিব পৰা নাছিল। অৱশ্যে দক্ষিণৰ জনগোষ্ঠীবোৰৰ বা পৰ্বতৰ নামনিৰ গোষ্ঠীসমূহৰ অসমীয়াৰ লগত ঘনিষ্ঠ সম্পৰ্ক আছিল। তেওঁলোকে অসমীয়া ভাষাত কথা পাতে আৰু তিৰাপ সীমান্তৰ বহুতে শিৱসাগৰ জিলাৰ মাজুলীত থকা বৈকুণ্ঠ-সত্ৰ কেতবোৰৰ শিষ্যত্ব গ্ৰহণ কৰিছিল। ৰাজ্যপাল আৰুৰ হাইদৰীয়ে চামিলকৰণৰ প্ৰবল পৃষ্ঠপোষকতা কৰিছিল আৰু সেই উদ্দেশ্যে সকল কৰাৰ মানসেৰেই প্ৰাথমিক পদক্ষেপ লৈছিল যদিও বিয়ৱৰাবোৰ অসমীয়া লোকক দি। ১৯৫০ চনত চীনে তিক্তত আক্ৰমণ কৰাৰ পিছত অসমীয়াকৰণৰ গতি উভতি ব'লে। প্ৰতিৰক্ষাৰ গৱনাত, এইকালে হ'ব পৰা যিকোনো আক্ৰমিক পৰিস্থিতিৰ সন্মুখীন হ'ব পৰাকৈ কেন্দ্ৰই নেকাৰ ওপৰত খামোচ মাৰি ধৰিলে। তাৰ বাবে শুক্ল দিয়া হ'ল বিয়ৱা নিযুক্তিৰ কেন্দ্ৰত। সৰ্বভাৰতীয় সীমান্ত সেৱা [All India Frontier Service]ৰ অধীনত 'দৈহিকভাৱে সবল আৰু মানসিক প্ৰবৃত্তিৰে ৰাজ্য ৰোৱা', কঠোৰ পৰিস্থিতিৰ মুখামুখি হ'ব পৰা লোক বহু হ'ল। ১৯৭১ চনত নেকাৰ নাম সলাই অৰুণাচল প্ৰদেশ কৰা হ'ল আৰু অসমৰ পৰা পৃথক কৰি, ইটানগৰত সদৰ কাৰ্যালয় স্থাপন কৰি চীফ কমিশ্যনাৰৰ অধীনত এখন কেন্দ্ৰীয় শাসিত অঞ্চল কৰা হ'ল।^{১৮} অসমীয়াকৰণৰ প্ৰক্ৰিয়া, যদি কিবা আছিলগৈ, ওৰ পৰিল, বিখ্যাত নৃত্তত্ববিদ ভেৰিয়াৰ এলৱিনক (Verrier Elwin) জনজাতি বিয়ৱৰ উপদেষ্টা কৰি অনাৰ পৰা। এওঁ জনজাতীয় লোকসকলৰ উন্নয়ন, সাংস্কৃতিক বিৱৰ্তনতকৈ তেওঁলোকৰ আপোন প্ৰতিভাৰ ওপৰতহে নিৰ্ভৰশীল বুলি বিশ্বাস কৰিছিল। *

নাবি কন্তমজীয়ে কৈছিল : 'অসমীয়া জাত্যাভিমানই অসমক সজুতি কৰিলে, জনজাতিসকলক হেৰুৱালে; সেই 'চতুৰ', 'সংকীৰ্ণমনা' (আৰু) 'আঞ্চলিকতাবাদী' বিক্ৰমাম মেধিয়ে ভৈয়ামৰ লগত পাৰ্বত্য অঞ্চলসমূহ ততালিকে, 'প্ৰয়োজন হ'লে বল প্ৰয়োগ কৰি' চামিল কৰিবলৈ বিচাৰিছিল যাব ফলত এই জনজাতিসমূহ বিচ্ছিন্ন হৈ গ'ল।'^{১৯} সেৱেদেৰকৈ এই আঁকোৰগোজ মনোভাৱেৰে ধৰাখেলকৈ পাৰ্বত্য অঞ্চলত অসমীয়া প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰিবলৈ বিচৰা বাবেই দুয়ো গোষ্ঠীৰ মানুহৰ মাজত মানসিক বিভাজন ঘটিল। কন্তমজীয়ে পাহৰি গৈছিল যে পৰ্বতীয়া লোকসকলক ঔপনিৱেশিক শাসকসকলে সঙ্গীন টোঁবই দমন কৰি, ৰণ কৰি থৈছিল আৰু সেই বাছোন সুলকি পৰাৰ লগে লগে তেওঁলোকৰ সবহভাগেই, আন নহ'লেও চুবুৰীয়া ভৈয়ামবাসী লোকৰ আধিপত্যৰ পৰাই মুক্ত হ'বলৈ বিচাৰিছিল। মেধিৰ চামিলকৰণৰ প্ৰচেষ্টা, কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ নিৰাপত্তা আৰু স্থায়িত্বৰ খাতিৰত গ্ৰহণ কৰা নীতি অশ্লিষ্ট আছিল; তেওঁ বিশ্বাস কৰিছিল যে এই বিয়ৱত দুৰ্বলতা প্ৰকাশ পালে বিচ্ছিন্নতাইহে মূৰ দাঙি উঠিব। নেহৰুৱো সেই

শৰুকাই কৰিছিল নগাসকলৰ স্বাধীনতাৰ দাবী প্ৰত্যাখ্যান কৰোঁতে। চীনাসকলৰ চোঁচা আৰু পাকিস্তানৰ আক্ৰমণাত্মক ভাবুকিৰ বাবেই তেওঁ সম্মত হ'বলৈ বাধ্য হ'ল আৰু সমস্যা এবাৰি থাকিল। অসমৰ মুখ্য মন্ত্ৰীক কোৱা হ'ল 'দেহৰ কোনো অঙ্গ যদি বিবাক্ত হৈ পৰিছিলে ধৰে তেনে অঙ্গ, মোটেই দেখিলে বিৰ বিয়নাৰ আগতে কাটি পেলোৱাই ভাল। আপুনি মন কৰা নাইনে যে নগাসকলক সাৰটি ধৰি থাকিলে আপোনাৰ মঙ্গল হোৱাতকৈ অনিষ্ট বেছি হ'ব।' ১০ ইয়াৰ বিকল্পিত ধল নাই, দেশ বিভাজনৰ প্ৰক্ৰিয়া যি আৰম্ভ হ'ল, আমাৰ দিনলৈকে চলি থাকিল।

নৰ্থ-ইষ্টাৰ্ণ কাউন্সিল :

১৯৭১ চনৰ আছাম ৰি-অৰ্গেনাইজেছ্যন এণ্ড দি নৰ্থ-ইষ্টাৰ্ণ এৰিয়া (ৰি-অৰ্গেনাইজেছ্যন)' অইনৰ বিধান অনুযায়ী সাতখন ৰাজ্যৰ সৃষ্টি হ'ল : অসম, মেঘালয়, নাগালেণ্ড, মণিপুৰ, ত্ৰিপুৰা, আগৰ কেন্দ্ৰীয় শাসিত এলেকা দুখন (এতিয়া ৰাজ্য হ'ল) মিজোৰাম আৰু অৰুণাচল প্ৰদেশ। নতুন দিল্লীৰ নীতি নিৰ্ধাৰণ কৰোঁতাসকলৰ হৈ এই কথা স্বীকাৰ কৰিবই লাগিব যে তেওঁলোকে সঠিকভাৱে উপলব্ধি কৰিছিল, উত্তৰ-পূব অঞ্চলত পৰিকল্পিত উন্নয়নৰ কামত সৰু সৰু অক্ষম ৰাজ্য গঠিত হ'লে বাধা পোৱা হ'ব। ইন্দিৰা গান্ধীৰ আশীৰ্বাদত এই সমগ্ৰ অঞ্চলৰ উন্নয়নৰ আঁত ধৰিব পৰাকৈ ১৯৭২ চনত নৰ্থ-ইষ্টাৰ্ণ কাউন্সিল (North-Eastern Council) গঠন কৰা হ'ল। এই পৰিষদৰ মুখ্য আঁচনিসমূহ হ'ল : সমগ্ৰ অঞ্চলৰ বাবে উন্নয়নমূলক, সমন্বিত পৰিকল্পনা প্ৰস্তুতকৰণ; গৃহীত আঁচনিসমূহৰ ক্ৰম নিৰ্ধাৰণ, পুঁজি আবণ্টন আৰু আঁচনি কাৰণগত সংযোগ সাধন। ১৯৭২ চনৰ ৭ নবেম্বৰ তাৰিখে পৰিষদ উদ্বোধন কৰি প্ৰধান মন্ত্ৰীয়ে কৈছিল— 'এই পৰিষদৰ প্ৰাথমিক উদ্দেশ্য হ'ব বৃহত্তৰ মানবীয় উত্থানৰ বাবে অঞ্চলটোৰ উন্নতি সাধন। আঞ্চলিক উন্নয়ন পৰিকল্পনাৰ প্ৰতিশ্ৰুতি থকা এই পৰিষদ উদ্বোধন কৰিবলৈ পাই মই আনন্দিত হৈছো। আমি অতি হেঁপাহেৰে স্থাপিত কৰা এই পৰিষদৰ লক্ষ্য সফল হওক, তাকে কামনা কৰিলো।' ১১ পৰিষদ গঠনত, ইয়াৰ মুখ্য কাৰ্যালয় মেঘালয়ত হোৱা বাবে মেঘালয়ৰ বাহিৰে আনকেইখন সদস্য ৰাজ্য সম্বন্ধিত হোৱা নাছিল। এনে ধাৰণাই গঢ় লৈছিল যে পৰিষদে ৰাজ্যৰ স্বায়ত্ত্ব হ্ৰাস কৰিব; পৰিকল্পিত উদ্দেশ্য সাধনত ই সফল নহ'ব, ই আৰু এটা বিফল আঁচনি বুলি পৰিগণিত হ'ব। দুটা দশকজোৰা অৱহিতি সত্ত্বেও এন ই চিয়ে নিজৰ অস্তিত্ব সাৰ্থকভাৱে সাব্যস্ত কৰিব পৰা নাই। ১২

অৱশ্যে পৰিষদ যে একেবাৰে নিখল সেই বুলিও ক'ব নোৱাৰি। কেবাটাও বিজুলী শক্তি উৎপাদন গোট স্থাপন কৰা, আন্তঃৰাজ্যিক যোগাযোগ সুচল কৰি পথ নিৰ্মাণ, কাৰিকৰী আৰু পেছাদাৰী অনুষ্ঠান স্থাপন আদি কিছু কাম তেওঁলোকে সফলভাৱে সম্পাদন কৰিছে। অত্যধিক আমোলাতাত্মিক ব্যৱস্থা, নিয়কিন পুঁজি আবণ্টন, অঞ্চলটোত গঢ় লৈ উঠা সন্ত্ৰাসবাদ আৰু সদস্য ৰাজ্যকেইখনৰ মাজত থাকিব লগা সমন্বয়ৰ অভাৱৰ বাবে, আশা কৰা মতে পৰিষদে সাক্ষ্য লাভ কৰিব পৰা নাই। ১৯৯৫ চনৰ নবেম্বৰ মাহত নতুন দিল্লীত বহু পৰিষদৰ সভাত কেন্দ্ৰীয় গৃহমন্ত্ৰী এছ বি চৱনে মুখ্য মন্ত্ৰীসকলক নতুন অৰ্থনৈতিক পৰিৱেশত অধিক সক্ৰিয় ভূমিকা গ্ৰহণ কৰিবলৈ সকাহ দিছিল, পিছে তাৰ বাবে কোনো আশ্ৰয়ী নহ'ল। আকৌ সম্বলিত আঞ্চলিক উন্নয়নৰ পৰিপন্থী 'ইনাৰ লাইন' ব্যৱস্থা বাহাল থকালৈকে কোনো আঁচনি সফল কৰা সম্ভৱ নহয়। ১৩ পৰামৰ্শ আগ ৰঢ়োৱা হ'ল যে সদস্য ৰাজ্যকেইখনৰ কোনোবা এখন ৰাজ্যপালৰ ঠাইত কেন্দ্ৰীয় গৃহমন্ত্ৰী বা পৰিকল্পনা আয়োগৰ উপ-সভাপতিজনহে পৰিষদৰ সভাপতি হ'ব লাগে। নতুন

পৰিষদৰ সচিবালয়ক প্ৰধান মন্ত্ৰীৰ অধীনস্থ কৰি এটা পূৰ্ণ পৰ্যায়ৰ বিভাগ কৰি উন্নীত কৰিব লাগে। পৰিষদৰ বাবে এতিয়া সৰ্বাধিক প্ৰয়োজনীয় কথা হ'ল সম্পদৰ সঠিক ব্যৱহাৰ, যাৰ বাবে প্ৰয়োজন কেন্দ্ৰীয়ভাৱে গঠন কৰা স্বয়ংচালিত কাৰ্যপালিকাৰ, যাতে উন্নয়ন আঁচনিবোৰ শীঘ্ৰে কাৰ্য্যৰূপ হৈ সেইবোৰৰ পৰা অধিক কৰ্মসংস্থাপন সম্ভৱ হয়। নহ'লে অতিষ্ঠ যুৱ-শক্তি সম্ভাৱবাদীসকলৰ জনশক্তি বঢ়াই তোলাত সহায়ক হৈ পৰিব।

আৰ্থিক আৰু সামাজিক অৱসৰতি :

ৰাজ্য পুনৰ্গঠন বা পুনৰ সংগঠনৰ বাবে আৰ্থিক দিশটো বিবেচনা কৰা আবশ্যিক। ৰাজ্য এখনৰ বিকাশ তথা প্ৰশাসন বৰ্তাই থাকিব পৰাকৈ নিজা সম্পদ থাকিব লাগিব। ব্ৰিটিছ শাসন কালত পাৰ্বত্য অঞ্চলসমূহ কাহানিও সম্পদ স্বৰূপে গণ্য নহৈছিল, বৰং সদায়ে বোজা স্বৰূপেহে আছিল। ৰাজনৈতিক বা নিৰাপত্তাৰ প্ৰয়োজনতে, ভাৰতীয় কৰদাতাসকলৰ ধনেৰে এইবোৰক তোৰণ কৰা হৈ আছিল। এই অঞ্চলবোৰৰ সবহভাগেই আৰ্থিক অনুদানৰ বিহীনত বিশেষদৃষ্টিৰ মৰ্যাদা ভোগ কৰি থাকিও সদায়ে ঘাটত চলি আহিছে। এই অঞ্চলবোৰত 'প্ৰশাসনিক গেট বৃদ্ধি কৰা, প্ৰয়োজনতকৈ অধিক কৰ্মচাৰী নিয়োগ, দা-দৰমহা দিয়াত অধিক উদাৰতা, মন্ত্ৰী পৰিষদৰ পৰিসৰ বঢ়োৱা, বিধানকসকললৈ বিশেষ সা-সুবিধা আগ বঢ়োৱা আদি নীতিৰ পোষকতা চলি আহিছে।^{১০} আটাইতকৈ ডাঙৰ কথা, একাদিক্ৰমে সাধন কৰি অহা পৰিকল্পনাবোৰত খৰচ হৈ অহা ধনৰ অনুপাতে ইয়াত কোনো ধৰণৰ অৰ্থনৈতিক উন্নতি সাধিত হোৱা নাই। আৰ্থ-সামাজিক দিশত দেশৰ কোনো ঠাইতে অপৰিসীমভাৱে ধন ঢালি থাকিলেই পৰিৱৰ্তন সম্ভৱ নহয়; নিয়ন্ত্ৰণ আৰু দায়বদ্ধতা থাকিবই লাগিব। মেঘালয়ৰ মুখ্য সচিব নাবী কন্তমজীয়ে দুখৰে কৈছিল :

ধন সহজে আহি থকা বাবে তাৰ পৰা পাব পৰা সম্পদৰ বিহীনত কাৰো কোনো গৰজ নাছিল। দেখেদেখকৈ কৰা প্ৰৱন্ধনা সাধাৰণ ঘটনা বুলি ধৰাই নহয়, চতুৰ সাফল্য বুলিও গণ্য কৰা হৈছিল— কেন্দ্ৰৰ পৰা মিছা গৱনা দেখুৱাই ধন আদায় কৰাটোও, অথচ সেইবোৰৰ কাৰ্য্যকৰী ব্যৱহাৰ বিহীনত নজৰ দিবলৈ ভেনে কোনো ব্যৱস্থা নাছিল।^{১১}

নাগালেণ্ডৰ বিহীনত কুলদীপ নাৱাবে লিখিছে :

উন্নয়নৰ নামত কেন্দ্ৰৰ পৰা অহা ধনৰ প্ৰাৰ আশী শতাংশ যায় মন্ত্ৰী, বিষয়া আৰু তেওঁলোকৰ মোচাহেবসকলৰ জেপলৈ। যিকোনো বিভাগীয় প্ৰধানৰ বিভাগৰ কৰ্মচাৰীসকলক দৰমহা দিয়াৰ আগতে আৱগোপনকাৰীসকলক তেওঁলোকৰ ভাগ আদায় দিৱে, কেইমাহত এনে এখন লোকচান নাই বা কাৰ্যালয় নাই ব'ত এই দাবীৰ বিবোধিতা কৰা হয়।^{১২}

প্ৰকৃত উন্নয়নৰ সন্দৰ্ভত :

নাম ল'ব পৰা কোনো উন্নতিয়েই হোৱা নাই। বাট-পথ নাই বুলিলেই হয়। চৰকাৰী বিদ্যালয় স্থাপিত হোৱা নাই, কৰিকৰী প্ৰশিক্ষণ বিদ্যালয় নাই, চিকিৎসা কেন্দ্ৰ এখনো নাই। গড় লৈ উঠা নাগালেণ্ড বিশ্ববিদ্যালয়খনো দুৰ্ভাগ্যত পোত গৈ আছে।

এনে অভিযোগো উত্থাপিত হৈছে যে জনজাতীয় যুৱক এচামে ওপৰ মহলৰ লোকৰ সহায়ত ঠিকা লৈ বাহিৰৰ মানুহক লাভ লৈ সেইবোৰ বিক্ৰী কৰি দিয়ে। এজন ৰাজনৈতিক পৰ্যবেক্ষকৰ ভাষাত :

‘গোটেই অঞ্চলটোতে ঠিকাদাৰে গিজগিজাই আছে। অসং উপায়ে আৰ্জিত ধনেৰে চহকী গোটেইবোৰ। মন্ত্ৰীসকলৰ স্বচ্ছলতা আহে আওপকীয়াকৈ দিয়া ঠিকাৰ বাবদ পোৱা উৎকোচৰ ধনেৰে। কেন্দ্ৰীয় সাহায্যৰ অপৰ্যাপ্ত ধন অঞ্চলৰ উন্নয়নৰ কামত নালাগি উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ ঠিকাদাৰ নিয়ন্ত্ৰিত অৰ্থনীতিৰ তলি নোহোৱা গাঁতত সোমায়গৈ। ইম্ফল আৰু আইজলত ঠন ধৰি উঠা চোৰাং সামগ্ৰীৰ বজাৰবোৰে অঞ্চলটোৰ সৰ্বগ্ৰাসী দুৰ্নীতিৰ প্ৰসাৰৰ প্ৰমাণ কৰে।’^{১০}

নাগালেণ্ডৰ নেশ্যনেল ছ’চিয়েলিষ্ট কাউন্সিলে (National Socialist Council of Nagaland) সঠিকভাৱেই সকলো দুৰ্দশাৰ শুৰি বুলি, ভাৰতীয় মূলধনৰ প্ৰচুৰ প্ৰৱেশ, এমুঠি লোকৰ হাতত গোট খোৱা ধন যাৰ ফলত নগাই নগাক শোষণ কৰাৰ প্ৰবৃত্তি গঢ় লৈ উঠিছে আৰু এচাম নতুন চহকী ৰাজনৈতিক, আমোলা, পুলিচ বিষয়া আৰু ঠিকাদাৰ সৃষ্টি কৰাত অবিহণা যোগোৱা ভাৰতীয় ৰঘুমলাকে^{১১} ঠাৱৰ কৰিছে। এই প্ৰক্ৰিয়াই জনজাতীয় সমাজৰ নৈতিক ৰাজ্জোনক হয় কৰি, যোত্ৰবান আৰু যোত্ৰহীন শ্ৰেণীৰ সৃষ্টি কৰিছে। বান্ধিকী প্ৰসাদ সিঙে সন্ধ্যাই দিয়াৰ দৰে এই অৱস্থা সৰহ দিন নাথাকে। ৰাইজৰ সৰহভাগেই এই কোপোলা নীতি আৰু তাৰ পোষক ৰাজনৈতিক ব্যৱস্থাৰ প্ৰতি বীতশ্ৰদ্ধ হৈ পৰিব। এই উপলব্ধিৰ পিছত উদ্ভৱ হোৱা সমস্যাই অঞ্চলটোক আৰু অশান্ত কৰি তুলিব আৰু স্বাধীনতাৰ প্ৰথম তিনিটা দশকত উদ্ভৱ হোৱা ৰাজহোৱে কৰাৰ দৰে উন্নয়ন স্থবিৰ কৰি পেলাব। সেয়েহে নীতি আৰু তাৰ কাৰ্যকৰণ পদ্ধতিসমূহ এক পুনৰীক্ষণৰ অত্যন্ত আৱশ্যক হৈছে।^{১২}

সীমা-বিবাদ : অসম-অৰুণাচল :

আন্তঃৰাজ্যিক সীমা-বিবাদে মূল ৰাজ্যখন আৰু নতুনকৈ গঠিত ৰাজ্যসমূহৰ মাজত সম্পৰ্কত আউল লগাই আহিছে। নিয়ম মতে, এই ৰাজ্যসমূহ গঠন কৰাৰ সময়তে বা সেই বিবৰে অধিসূচনা জাৰি কৰাৰ সময়ত যি সীমা নিৰ্ধাৰণ কৰা হৈছিল সেই মতেই থাকিব লাগিছিল। পিছে সেই নীতি পালন কৰাতকৈ ভংগ কৰাটোহে যেন সকলোৰে লক্ষ্য হৈ পৰিছে। ১৮৬২ চনৰ নবেম্বৰ মাহতে আবৰ-অসম সীমা নিৰ্ধাৰিত হৈছিল ‘পৰ্বতৰ নামনি’।^{১৩} ৰাজ্য পুনৰ্গঠন আয়োগ আৰু ১৯৫১ চনৰ Constituent Assemblyয়ে জাৰি কৰা অধিসূচনা মতে, নিয়োজিত বৰদলৈ কমিটিয়ে দিয়া পৰামৰ্শ অনুযায়ী, তাহানিৰ ‘আছুতীয়া অঞ্চল’ৰ পৰা ভৈয়াম অংশটো, প্ৰচলিত আইন মতে শাসন কৰিব পৰাকৈ অসমলৈ হস্তান্তৰ কৰা হ’ল। অৰুণাচলে এতিয়া দাবী কৰাই নহয়, ডিব্ৰুগড়, শোণিতপুৰ, লক্ষীমপুৰ জিলাৰ একোটা বিশাল খণ্ড বেদৰল কৰি তাত সীমান্ত চকী পতাৰ উপৰিও গাঁও, বজাৰ বহুৱাই বাট-পথে বহুালে। ১৯৯২ চনতো দুই-এটা সীমা-বিবোধৰ কাক্ৰিয়া লাগিছিল।^{১৪} অৰুণাচল চৰকাৰে উল্লিখিত অধিসূচনা মানি ল’বলৈ অসমত হ’ল এই বুলি যে এই অঞ্চলবোৰ ‘স্থানীয় ৰাইজৰ সম্মতি ব্যতিৰেকে’ আৰু ‘বুৰঞ্জীৰ পৰম্পৰাক সম্মান নজনোৱাকৈ’ হস্তান্তৰ কৰা হৈছিল। প্ৰকৃততে এই অঞ্চলবোৰত ৰাইকে অ-জনজাতি লোকৰহে বসবাস আছিল আৰু সেয়ে অৰুণাচলৰ এনে অভিযোগৰ ধল নাছিল।

অসম আৰু অৰুণাচলৰ মূখ্য মন্ত্ৰী দুজনৰ আলোচনা, কেন্দ্ৰীয় গৃহমন্ত্ৰী আৰু মূখ্য মন্ত্ৰী দুজনৰ আলোচনা হোৱা সত্ত্বেও বেদৰল আৰু অসমৰ সীমান্তত ভাবুকি দিয়া কাম অস্ত পৰা নাছিল। ১৯৭৯ চনৰ আগষ্টাগতে হোৱা এখন আলোচনা সভাত এইবুলি সন্নিৱাহি দিয়া হ'ল যে অৰুণাচলৰ বাহিৰক সন্তুষ্ট কৰি সীমা বিবাদ নিষ্পত্তি নকৰিলে অৰুণাচলত থকা অসমীয়া লোকৰ নিৰাপত্তা বিপদাপন্ন হোৱাৰ লগতে কেন্দ্ৰ আৰু অৰুণাচলৰ মাজৰ সম্পৰ্কতো তিস্ততা বাঢ়িব, ফলত দেশৰে একত্ৰ আৰু সংহতি বিঘ্নিত হৈ পৰিব। ১৯৯১ চনৰ আগষ্ট মাহত বহু আন এখন সভাত অৰুণাচলৰ মূখ্য মন্ত্ৰীয়ে ৩৬৪৮ বৰ্গকিলোমিটাৰ অঞ্চলৰে ৯৫৫ বৰ্গকিলোমিটাৰ অংশ চামিল হৈ থকাটো বিচাৰিলে। অসমৰ মূখ্য মন্ত্ৰীয়ে অপাৰগতা প্ৰকাশ কৰিলে এই যুক্তিত যে ৰাজ্য পুনৰ্গঠন আইন মতে সাংবিধানিক ভিত্তিত সীমা নিৰ্ধাৰিত হৈ আছে আৰু সীমাৰ সাল-সলনি ঘটালে বা অঞ্চল হস্তান্তৰ কৰিলে উক্ত আইন ভঙ্গ কৰা হ'ব। তথাপি তেওঁ বিবৰা পৰ্যায়ত অধিক আলোচনা কৰি বিবাদৰ ক্ষেত্ৰ ঠেক কৰি আনিবলৈ চেষ্টা কৰিবলৈ সন্মত হ'ল। দুই মূখ্য মন্ত্ৰীৰ এনে বৈঠক চলি থকাৰ সময়তো শোণিতপুৰ, লক্ষীমপুৰ আৰু তিনিচুকীয়া জিলাৰ পৰা নতুন বেদৰল আৰু নতুন ভাবুকিৰ বাতৰি পাই থাকিল।

অসম-মেঘালয় :

অসম আৰু মেঘালয়ৰ মাজতো আন্তঃৰাজ্যিক সীমা সম্পৰ্কত বিবাদ চৰিবলৈ ধৰিলে, যাৰ ফলত দুয়োখন ৰাজ্যৰ সম্পৰ্কত ফাট মেলাব লগতে উভয় ৰাজ্যৰে মানুহৰ মনত সংশয় আৰু নিৰাপত্তাহীনতাৰ ভাবৰ উদয় হ'বলৈ ধৰিলে। ১৯৮৩ চনৰ মে' মাহত গঠিত যুটীয়া-বিবৰা পৰ্যায়ৰ কমিটিয়ে বিবাদমান সীমাৰ ছটা খণ্ড চিনাক্ত কৰিছে : (১) গাৰো পাহাৰ আৰু গোৱালপাৰা জিলা, (২) জয়ন্তীয়া পাহাৰ আৰু কাৰ্বি আংলং জিলা, (৩) পূব খাচীয়া পাহাৰ আৰু কাৰ্বি আংলং জিলা, (৪) কাৰ্বি আংলং জিলাৰ ১ আৰু ২ নম্বৰ উন্নয়ন খণ্ড দুটা মেঘালয়লৈ হস্তান্তৰৰ প্ৰশ্ন, (৫) কাছাৰ আৰু জয়ন্তীয়া পাহাৰৰ মাজৰ সীমা, (৬) পূব আৰু পশ্চিম খাচীয়া পাহাৰ আৰু কামৰূপ আৰু নগাঁও জিলা দুখনৰ মাজৰ সীমা।

এই যুটীয়া কমিটিয়ে প্ৰথম তিনিটা খণ্ডত বিশেষ আসোঁৱাহ নাপালে; যদিও জয়ন্তীয়া পাহাৰ আৰু কাৰ্বি আংলং জিলাৰ মাজত কিছু বিতৰ্ক চলি আছিল। কমিটিয়ে দুয়োখন ৰাজ্যৰ জৰীপ বিভাগৰ মাধ্যমত আৰু অধিসূচনাসমূহৰ ভিত্তিত সীমা নিৰ্ধাৰণ কৰাৰ পৰামৰ্শ দিয়ে। চাৰি, পাঁচ আৰু ছয় নম্বৰ খণ্ডত অভিযোগ আৰু প্ৰতি-অভিযোগ চলি থাকিল। কাৰ্বি আংলং জিলাৰ ১ আৰু ২ নং উন্নয়ন খণ্ড দুটা মেঘালয়লৈ পুনৰ হস্তান্তৰ কৰাৰ প্ৰশ্নত মেঘালয় চৰকাৰে ক'ব খোজে যে ১৯৬৯-৭০ চনত অসমে একপক্ষীয়ভাৱে এই সীমা নিৰ্ধাৰণ কৰি লৈছিল। অসম চৰকাৰৰ ব্যাখ্যা হ'ল : কাৰ্বি আংলং (পূৰ্বৰ মিকিৰ পাহাৰ) স্বায়ত্তশাসিত জিলাখন ১৯৫০-৫১ চনতে, ষষ্ঠ অনুসূচী মতে, আগৰ শিবসাগৰ, নগাঁও আৰু খাচী-জয়ন্তীয়া পাহাৰৰ একোটা অংশ লৈ, ১৯৭১ চনৰ আছাম বি-অৰ্গেনাইজেশ্যন এণ্ড দি নৰ্থ-ইষ্টাৰ্ণ এৱিয়াছ (বি-অৰ্গেনাইজেশ্যন) এক্টৰ অধীনত গঠিত হয়। সেয়ে কোনো অঞ্চল পুনৰ হস্তান্তৰৰ কথা ৰাজ্য চৰকাৰৰ গঠীত নপৰে।

৬নং খণ্ডৰ বিবৰত, অৰ্থাৎ পূব আৰু পশ্চিম খাচীয়া পাহাৰ জিলা আৰু কামৰূপ আৰু নগাঁও জিলাৰ সীমা সম্পৰ্কত দুয়োখন ৰাজ্যই মীমাংসাৰ বাবে প্ৰশ্নটো ভাৰতৰ মূখ্য ন্যায়াধীশ ৰাই ডি চক্ৰৱৰ্ত্তী আৰু দিল্লী উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ ন্যায়াধীশ ডি এছ দেশপাণ্ডেক লৈ গঠিত

কমিটি এটাৰ ওচৰত লাকিল কবিলৈ সন্মত হ'ল। দুয়ো পক্ষৰ হৈ কৰা আবেদনৰ ওচৰাওচৰি গোৱাৰ পিছত এই কমিটিয়ে দৃষ্টিহীনভাৱে মত দি ১৯৮৭ চনৰ ২৭ জুলাই তাৰিখৰ প্ৰতিবেদনত অসমৰ কিছু অঞ্চলৰ ওপৰত মেঘালয়ে কৰা দাবী নাকচ কৰে। মন্তব্যত কোৱা হয়—

আমি খাটীয়াসকলৰ তীব্ৰ আৱেগক গৰিহণা দিব খোজা নাই...
অসমকো লোৰাৰোপ নকৰো, কিয়নো তেওঁলোকে সংবিধান দিয়াখিনিহে
বিচাৰিছে। সংবিধানৰ প্ৰকৃত ব্যাখ্যা কবিলে অসমে আগমত্ৰহ বিচাৰিছে বুলি
অভিযোগ কৰিব নোৱাৰি।”

১৯৯২ চনৰ মে' মাহত শুৱাহাটীত বহা এখন সভাত অসম আৰু মেঘালয়ৰ মূখ্য
মন্ত্ৰী দুজনে এইকেইটা কথাত সন্মত হয়— ১) স্থিতাবস্থা বাহাল ৰাখি পাৰস্পৰিক বৃদ্ধাবৃদ্ধিৰে
বিবাদ নিষ্পত্তি কৰা হ'ব। ২) এৰা-ধৰাৰ মানসিকভাৱে বিতৰ্কিত বিষয়ৰ এখন তালিকা কৰি
সেইবোৰ পৰীক্ষা কৰা আৰু পৰামৰ্শ দিয়া হ'ব, ৩) বিবাদ নথকা সীমান্ত অঞ্চলত বুটীয়াভাৱে
সীমা চিনাক্ত কৰা প্ৰথা অব্যাহত ৰখা হ'ব। তথাপি সংবাদ আহি থাকিল, সিও বিশেষ বিবৃতিৰ
পিছত নহয়, যে সীমাৰ বুটী উঘালি পেলোৱা হৈছে, বেদখল আকৌ কৰা হৈছে, পুলিচ চকী
বহুওৱা হৈছে আৰু বিদ্যালয়, গীৰ্জা আদিও অসমৰ এলেকাত পতা হৈছে মেঘালয় চৰকাৰৰ
জ্ঞাতসাৰে।” সীমা সমস্যাৰ এটা আশু মীমাংসা দুয়োখন ৰাজ্যৰে শান্তি আৰু সুৰক্ষাৰ খাতিৰতে
অপৰিহাৰ্য।

অসম-মিজোৰাম :

কাছাৰ-লুচাই পাহাৰৰ আন্তঃজিলা সীমাকে (১৯৩৩ চনৰ ৯ মাৰ্চ তাৰিখৰ ২১০৬
এ পি সংখ্যক অধিসূচনা) অসম-মিজোৰামৰ সীমা হিচাপে চিহ্নিত কৰা হ'ল। এই সীমাই পূৰ্বৰ
লুচাই পাহাৰৰ 'ইনাৰ লাইন' আৰু তাতে, কাছাৰ জিলাৰো এটা বুজন অংশকো ধৰি ইনাৰ লাইন
সংৰক্ষিত বনাঞ্চল (Inner Line Reserve Forest)। সেই বনাঞ্চলতে ১৯৫৮ চনৰ বাঁহগছে
ফুল মেলা সময়ত হোৱা দুৰ্ভিক্ষত জুৰুলা হোৱা মিজোৰামৰ শেতিয়কসকলক একান্ত মানৱীয়
বিবেচনাত মাটি বন্দবস্তি দিয়া হয় এই চৰ্তত যে শেতি চপোৱাৰ লগে লগে তেওঁলোকে মাটি এৰি
যাব। এই বন্দবস্তি, বন বিভাগৰ আইন অনুযায়ী ৰাজ্যৰ চুক্তিত আৰু এবছৰলৈ বঢ়াই দিয়া
হ'ল আগৰ চৰ্ততে; পিছত বন বিভাগে তেওঁলোকক তুলি পঠাবলৈ কৰা সকলো চেষ্টা ব্যৰ্থ
হোৱাই নহয়, দিনে দিনে তেওঁলোকৰ সংখ্যাও বাঢ়ি যাবলৈ ধৰিলে। সমস্যা অধিক গুৰুতৰ কৰি
মিজোৰামৰ কৰ্তৃপক্ষই এই সংৰক্ষিত বনাঞ্চলতে, আন্তঃৰাষ্ট্ৰিক সীমা নীতি ভঙ্গ কৰি, বিদ্যালয়,
কাৰ্যালয়, জিৰণিঘৰ আদি সজাৰ উপৰিও পথ নিৰ্মাণ, আনকি জলসিঞ্চন আঁচনি কৰি বেদখল
অব্যাহত ৰাখে।”

১৯৭৩ চনৰ ছেপ্টেম্বৰ মাহৰ ৭ তাৰিখে শিলচৰত বহা সভা এখনত আইজলৰ
কৰ্তৃপক্ষই কাছাৰৰ উপায়ুক্তক মিজোৰামত হোৱা ৰাষ্ট্ৰ-সংকটৰ কথা মনত ৰাখি কাছাৰ-
মিজোৰাম সীমান্তৰ উচ্ছেদ কাৰ্য স্থগিত ৰাখিবলৈ অনুৰোধ কৰোঁতে, উত্তৰত জনোৱা হৈছিল যে
১৯৭২ চনতো তেনে এক অনুৰোধমৰ্মে উচ্ছেদ স্থগিত ৰখা হৈছিল। পিছে এতিয়া আকৌ কাছাৰৰ
ইনাৰ লাইন সংৰক্ষিত বনাঞ্চলৰ অৰ্থে বেদখলকাৰীসকলক আঁতৰোৱা চৰকাৰী নীতিৰ সাল-
সলনি কৰা সম্ভৱ নহ'ব। ২১ নবেম্বৰ তাৰিখে পিছৰ সভা এখনত কাছাৰৰ উপায়ুক্তক আইজলৰ
উপায়ুক্তই সোঁৱৰাই দিছিল যে সীমান্ত চিনাক্তকৰণ উচিত পদ্ধতিৰে স্পষ্টভাৱে কৰা হোৱা নাই

বাবে মিজো খেতিয়কসকলক উচ্ছেদ কৰা প্ৰক্ৰিয়াই 'কঠোৰ পাৰাহুতি'ৰ উদ্ভৱ কৰিব পাৰে, বাৰ ফলত সীমান্ত অঞ্চলৰ সুৰক্ষা বিপন্ন হোৱা সম্ভৱ। তাৰ পিছতে কাছাৰ জিলাৰ সীমাৰ ভিতৰত, লাইলাপুৰত এটা বিক্ৰীকৰ কাৰ্যালয় আৰু চৰী স্থাপন কৰাৰ উপৰিও চাৰি কিলোমিটাৰ দীঘল চেউনী আদি বন্ধা হ'ল। অসম-মিজোৰাম সীমান্তৰ এই ঘটনাপ্ৰবাহ কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ চকুত নপৰাকৈ নাথাকিল। উদ্বোধন শাম কটাবৰ বাবে কেন্দ্ৰীয় গৃহৰত্নীয়ে দুয়োখন ৰাজ্যৰ মুখ্য মন্ত্ৰী দুজনৰ এখন সভা আহ্বান কৰে ১৯৯৪ চনৰ ৬ ফেব্ৰুৱাৰী তাৰিখে, দিল্লীত। তাতে সিদ্ধান্ত গ্ৰহণ কৰা হয় যে দুয়োপক্ষই (১) সংশ্লিষ্ট থলৰ পৰা নিৰাপত্তাৰক্ষী বাহিনী আঁতৰাই নিব, (২) মিজোৰামে বিবদমান কেন্দ্ৰত তাৎকালীকভাৱে সকলো নিৰ্মাণ কাৰ্য বন্ধ কৰিব আৰু (৩) এটা শুদ্ধ সীমাৰেখা নিৰ্ধাৰণ কৰিবলৈ কেন্দ্ৰীয় জৰীপ বিভাগৰ এটা দলে দুয়োখন ৰাজ্যক সহায় কৰিবগৈ।*

অসম-নাগালেণ্ড :

অসম-নাগালেণ্ড সীমা বিবাদ প্ৰায় অস্তহীন, যদিও দুই অঞ্চলৰ সীমা ১৯২৫ চনৰ অধিসূচনা অনুযায়ী নিৰ্ধাৰণ কৰাৰ পিছতো ১৯৬২ চনৰ নাগালেণ্ড ৰাজ্য আইন মতে নিৰ্দিষ্ট কৰি দিয়া হৈছিল। নাগালেণ্ডে কাৰবীয়া জিলাকেইখনলৈ হস্তান্তৰিত কৰা এলেকসমূহ পুনৰ নাগালেণ্ডলৈ হস্তান্তৰ কৰিব লাগে বুলি দাবী জনাই আহিছে। ১৯৭১ চনৰ ৯ ছেপ্টেম্বৰ আৰু ১৯৭২ চনৰ ৯ ফেব্ৰুৱাৰী তাৰিখৰ দুখন প্ৰতিবেদনত নাগালেণ্ড চৰকাৰে দাবী কৰিলে যে নগাসকলে তেওঁলোকৰ পৰা বে-আইনীভাৱে কাঢ়ি নিয়া অঞ্চলসমূহহে ঘূৰাই বিচাৰিছে। নাৰি কস্তমজীয়েও কয় : 'তেওঁলোকৰ বহুতো জিলাৰ সীমাৰ মাটি সংৰক্ষিত বনাঞ্চলৰ অন্তৰ্গত কৰা হৈছিল আৰু বন বিভাগীয় কাৰ্যালয়সমূহ ব্ৰিটিছ চৰকাৰৰ দিনতে ভৈয়ামৰ জিলা সদৰৰত স্থাপন কৰা হৈছিল। এই সংৰক্ষিত বনাঞ্চলসমূহ প্ৰশাসনৰ সুবিধাৰ বাবেই ভৈয়ামৰ শিৱসাগৰ আৰু নগাঁও জিলা দুখনৰ সীমাৰ ভিতৰ সোমাই লোৱা হৈছিল।' পুৰণি বুৰঞ্জী আৰু ব্ৰিটিছ যুগৰ চৰকাৰী নথি-পত্ৰসমূহৰ পৰা বঢ়িয়াকৈ বুজা যায় যে বিতৰ্কিত অঞ্চলসমূহ কছাৰী আৰু পূবদৰ সিংহৰ দিনলৈকে (১৮৩৩-৩৮) আহোম ৰাজ্যৰ অংশবিশেষ আছিল।**

আচলতে অসমৰ মাটিত বেদখল, সংৰক্ষিত বনাঞ্চল ধ্বংস, অবৈধভাৱে কৰ সংগ্ৰহ আৰু আন আন অত্যাচাৰ ৰাজ্যৰ মৰ্যাদা ঘোষণা হোৱাৰ আগৰ পৰাই চলি আছিল। ১৯৭১ চনৰ আগষ্ট মাহত সমগ্ৰ বিষয়টো অনুসন্ধান কৰি প্ৰতিবেদন দিবলৈ কে ভি কে সুন্দৰম (K.V.K. Sundaram) লৈ এটা এজেন্সী আয়োগ গঠন কৰা হয়। তদন্ত চলি থকা সময়ত কেন্দ্ৰীয় আৰক্ষী বাহিনী আৰু সীমান্ত সুৰক্ষা বাহিনীৰ টহলৰ মাধ্যমত হিভাৰহা বাহাল বখাৰ সিদ্ধান্ত লোৱা হ'ল। নাগালেণ্ড চৰকাৰে আয়োগৰ লগত সহযোগিতা কৰিবলৈ অসম্মত হ'ল আৰু অপ্ৰকাশিত হৈ থাকিল যদিও প্ৰতিবেদনে পাহাৰৰ নামনিকে দুয়োখন ৰাজ্যৰ সীমা চিনাক্ত কৰি, সীমাৰ দুয়োকাষে আধা-কিলোমিটাৰ অঞ্চল অনধিকৃত কৰি থ'বলৈ পৰামৰ্শ দিয়ে।** সুন্দৰমে অনুসন্ধান কৰি থকা কালতে নগাসকলে গোলাঘাট জিলাৰ মেৰাপানী আৰু চুঙাজানত অবপনীৰ অত্যাচাৰ সংঘটিত কৰিলে। ১৯৭২ আৰু ১৯৭৯ চনৰ চুক্তি বলৱৎ থকা সত্ত্বেও নগাসকলে কেন্দ্ৰীয় আৰক্ষী বাহিনী আৰু সীমা সুৰক্ষা বাহিনীৰ চকুৰ আগতে বয়স বা মুনিহ-তিৰোতাৰ বাছ-বিচাৰ নকৰাকৈ বহুতো নিৰীহ গাঁওবাসী লোকক নৃশংসভাৱে হত্যা কৰাৰ উপৰিও অশেষ সম্পত্তি ধ্বংস কৰিলে।** ১৯৯৫ চনৰ বছৰটোৰ ভিতৰতে ছট্ৰ অৱিসংযোগ, লুট, হত্যা, অপহৰণ আদিৰ দৰে ঘটনা

ঘটোৱা হ'ল কেৱল সীমান্তবৰ্তী মানুহৰ মাজত সন্ত্ৰাস সৃষ্টি কৰিবৰ উদ্দেশ্যে; যাতে গাঁও এৰি পলাই যোৱা মানুহৰ মাটি-ভেটিত দখল ল'ব পাৰে।

অসম চৰকাৰৰ দুৰ্বল নীতি আৰু কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰ আওকণীয়া ব্যবহাৰে নগাসকলক বিশাল এলেকা দখল কৰি তাত স্কুল, গীৰ্জা, উদ্যোগ স্থাপন কৰাৰ উপৰিও সশস্ত্ৰ বাহিনীৰ বাবে চক্কী স্থাপন কৰিবলৈ সাহস যোগালে, যাতে তাৰে 'নাগালিম' বা 'বৃহত্তৰ নাগালেণ্ড' প্রতিষ্ঠা সফল হয়।^{১০} চৰকাৰী তথ্য মতেই সম্প্ৰতি গোলাঘাট জিলাৰ বৃহৎ অঞ্চল— কুৰি হাজাৰ বিঘাৰ ওপৰ— নাগালেণ্ডৰ অবৈধ দখলত পৰিছে। ইয়াৰে বেংমা অঞ্চলৰ সৰ্ববৃহৎ খোৰাঘাট তেলখাদসমূহ বৰ্তমান নগা অধুৰ্বিত এলেকাত সোমাইছে। ইয়াৰ কৰ্মৰত বিঘা, কৰ্মচাৰী, ঠিকাদাৰ আৰু ওচৰ-পাঁজৰৰ অসমীয়া বাসিন্দাসকলে বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ নিয়মিত 'কৰ' দিব লগা হৈছে। একে ধৰণে যোৰহাট জিলাতো বৰহোলা তেলখাদৰ লগত জড়িত বিঘা-কৰ্মচাৰীৰ পৰা ধন আদায় কৰা হৈছে। এই তেলখাদসমূহৰ ৰয়েণ্টীসমূহো অসম চৰকাৰৰ পৰিবৰ্তে নাগালেণ্ড চৰকাৰক দিবলৈ দাবী কৰা হৈছে। বাতৰি মতে, হতাশাগ্ৰস্ত গাঁওবাসীসকলে 'সীমান্ত সুৰক্ষা সমিতি' নামেৰে এটা সংস্থা গঠন কৰি সীমা সমস্যাৰ ততালিকে সমাধান কৰাটো দাবী কৰিলে আৰু নাগালেণ্ডলৈ সোমোৱা সকলো পথ অৱৰোধ কৰি আবশ্যকীয় সামগ্ৰী সৰবৰাহত বাধা দিয়াৰ প্ৰস্তাব কৰিলে।^{১১}

অসম-নাগালেণ্ড সীমাত হৈ থকা দুঃখজনক ঘটনাবোৰে স্পষ্টভাৱে সূচায় যে আমি যিকোনো সময়তে উদ্‌গীৰ্ণ হ'ব পৰা এটা আশ্বেয়গিৰিৰ ওপৰত বহি আছে, যদিহে নতুন দিল্লীৰ নীতি নিৰ্ধাৰকসকলে সময়ে সময়ে জোৰা মৰা সমাধানবোৰৰ ঠাইত এটা স্থায়ী নিষ্পত্তিৰ ব্যবস্থা নকৰে। কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে নিজৰ ইচ্ছা আৰু কৰ্তৃত্ব সাব্যস্ত নকৰালৈকে অসম-নাগালেণ্ডৰ সীমাৰ শান্তি অনিশ্চিত হৈ থাকিব। *

* এই অধ্যায়টো অতুল চন্দ্ৰ গোস্বামীয়ে অনুবাদ কৰি দিছিল।

তৃতীয় অধ্যায়

প্ৰব্ৰজন : অস্তিত্বৰ সংকট

জনসংখ্যা বিস্ফোৰণ হ'ল কৃষি শক্তিকাৰ অসম তথা উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ জ্বলন্ত সমস্যা। ১৯০১ চনৰ পৰা ১৯৯১ চনত অসমৰ জনসংখ্যা ৩.৩ নিযুতৰ পৰা ২২.৩ নিযুত হয়গৈ। সমগ্ৰ দেশতে ১৯০১ চনৰ ২৩৮.৪ নিযুতৰ পৰা ১৯৯১ চনত ৮৪৩.৯ নিযুতলৈ বৃদ্ধি হৈছিল। প্ৰতি দশকত জৰীপ অনুসৰি এই কালছোৱাত ভাৰতত গড় হিচাপে হোৱা বৃদ্ধিৰ তুলনাত অসমত বৃদ্ধিৰ হাৰ বহুতো বেছি।^১ অৱশ্যে শেহতীয়া অধ্যয়ন অনুসৰি^২ যোৱা কেইবছৰত হোৱা স্বাভাৱিক বৃদ্ধিৰ ক্ষেত্ৰত অসম আৰু ভাৰতৰ বৃদ্ধিৰ হাৰৰ মাজত বিশেষ পাৰ্থক্য দেখা নাযায়। ১৯০১-১৯৯১ চনৰ কালছোৱাত অসমৰ জনসংখ্যা গোটেই দেশৰ বৃদ্ধি অনুসৰি হোৱা হ'লে— ৫৪ শতাংশ— ১৯৯১ চনৰ খতিত অসমৰ জনসংখ্যা ১৪.৯ নিযুতহে হ'ব লাগিছিল, ২২.৩ নিযুত নহয়। অতিৰিক্ত ৭.৪ নিযুত হ'ল প্ৰধানতঃ প্ৰব্ৰজনকাৰী আৰু তেওঁলোকৰ সন্তি-সন্ততি।

চাহ বাগিচাৰ শ্ৰমিকৰ আগমন : ইউৰোপীয় চাহ খেতিয়কসকলৰ বাগিচাবিলাকত অধিক শ্ৰমিকৰ প্ৰয়োজন হোৱাৰ লগে লগে প্ৰব্ৰজনৰ প্ৰক্ৰিয়া আৰম্ভ হয়। অভাবগ্ৰস্ত নোহোৱা অসমীয়া মানুহে সাধাৰণতে বাগিচাৰ বনুৱা বা শ্ৰমিক হিচাপে কাম কৰিবলৈ টান পাইছিল। তাতে কৃষিজীৱী হোৱা কাৰণে কৃষিৰ পৰা বিৰতি পোৱা কেইমাহমানহে তেওঁলোকে কাম কৰিব পাবিছিল। গতিকে যি সময়ত বাগিচাবিলাকত যথেষ্ট শ্ৰমিকৰ আবশ্যক হয়, সেই সময়তে শ্ৰমিকৰ অভাৱ বেছিকৈ হয়। যোৱা শতাব্দীৰ বাঠিৰ দশকত চাহ ৰজাৰৰ অত্যন্ত লাভজনক কালছোৱাত সমুখাটো অধিক গুৰুতৰ হোৱা দেখা গৈছিল। এই কালছোৱাত সূৰু-ডাঙৰ সকলো চাহ খেতিয়কে চাহ খেতি বৃদ্ধি কৰি দুৰ্বোৰ প্ৰতিযোগিতাত অৱতীৰ্ণ হৈছিল। স্থানীয় কৰ্তৃপক্ষই চাহ খেতিয়কসকলক অধিক জনবসতি অঞ্চলসমূহৰ পৰা শ্ৰমিক আমদানি কৰিবলৈ উদগনি দিছিল। সেইবিলাক আছিল বংগদেশ, বিহাৰ, উড়িষ্যা, মধ্য প্ৰদেশ, সংযুক্ত প্ৰদেশ (উত্তৰ প্ৰদেশ) আৰু মাদ্ৰাজ। শ্ৰমিকসকলক নিজ নিজ স্থানতে বিশেষ চুক্তিৰ ভিত্তিত মকবল কৰা হৈছিল আৰু চুক্তিৰ ম্যাদ শেষ হোৱাৰ লগে লগে প্ৰত্যেকে নিজ নিজ দেশলৈ উভতি যাব বুলি আশা কৰা হৈছিল।^৩ সেইটো নহ'ল। চুক্তিৰ ম্যাদ শেষ হৈ যোৱাৰ লগে লগে বনুৱাহঁতে বাগিচাবিলাকৰ কাষতেই বসবাস কৰি খেতি-বাতি কৰাৰ উপৰি বিশেষকৈ যথেষ্ট পৰিমাণে বনুৱা অভাৱ হোৱা পাত ভোলাৰ সময়ত, বাগিচাবিলাকত কাম কৰি আয় কৰাটো সুবিধাজনক পাইছিল। ১৮৯১ চনত এই পমুৱাসকলৰ সংখ্যা আছিল ৪,২৩,১৯৯; ১৯০১ চনত ই ৬,৫৪,০০০ জন হয়গৈ। চাহ বাগিচাবিলাকৰ লক্ষ্যসাধন খটাৰ কলত কুৰি বছৰৰ পিছত বনুৱাৰ সংখ্যা হয়গৈ ডেৰ নিযুত অথবা মুঠ জনসংখ্যাৰ ৩০ শতাংশ। ১৯৩১ চনৰ পিছত বাহিৰৰ শ্ৰমিক আমদানিৰ প্ৰক্ৰিয়াটো যুহু হৈ পৰিছিল আৰু ১৯৪১ চনৰ ভিতৰত ই সম্পূৰ্ণভাৱে বন্ধ হয়।^৪

বঙালী প্ৰব্ৰজন : একালত উত্তৰ-পূব বংগ প্ৰাচীন কামৰূপ ৰাজ্যৰ অবিচ্ছেদ্য অংগ আছিল।

পিছলৈ কমতা ৰাজ্যৰ অন্তৰ্ভুক্ত হৈ পৰিছিল। এই অঞ্চলবিলাকৰ অধিবাসীৰ মাজত সঘনে আশান-প্ৰশান হোৱাটো স্বাভাৱিক। দুয়োটা অঞ্চলৰ মানুহৰ মাজৰ সাংস্কৃতিক আৰু ভাষিক সাদৃশ্যবোৰেই পাৰস্পৰিক সম্বন্ধৰ প্ৰমাণ। এই প্ৰক্ৰিয়াটো দ্ৰুত হৈ পৰিছিল বেতিয়া আহোম ৰজা শিৱসিংহই (১৭১৪-৪৪) হিন্দু ধৰ্মক ৰাজকীয় ধৰ্মৰ মৰ্যাদা দিছিল আৰু নৱদীপৰ পৰা এজন শাক্ত পুৰোহিত অনাই হিন্দু ধৰ্মত দীক্ষিত হৈছিল। নৱদীক্ষিত ৰজাজনে নৱদীপৰ পুৰোহিতজনক পূৰ্ব ভাৱতৰ তাত্ত্বিক কেন্দ্ৰ কামাখ্যাৰ মুখ্য পুৰোহিতৰ বাৰ দিছিল। পিছলৈ ৰজা গৌৰীনাথ সিংহই (১৭৮০-৯৫) কেপ্টেইন ওৱেলচৰ সৈতে ১৭৯৩ চনত এক বাণিজ্যিক সন্ধি কৰাৰ ফলত বংগৰ বেগাবীসকলৰ বাবে অসমৰ পথ মুকলি হ'ল। প্ৰকৃততে ১৮২৬ চনত ব্ৰিটিছে অসম অধিকাৰ কৰাৰ পিছতহে অসমৰ কাৰ্যালয় আৰু বাণিজ্যত কৰ্ম-সংস্থানৰ পথ প্ৰশস্ত হয়; আৰু তেতিয়াৰ পৰা চুবুৰীয়া চিলেট, ঢাকা, মৈমনসিং আৰু বংগৰ জিলাৰ পৰা অসমলৈ লোক আহিবলৈ আৰম্ভ কৰিছিল। অসমৰ ডা-ডাঙৰীয়াসকলে বিদেশী চৰকাৰৰ অধীনত দায়িত্ব পালন কৰিবলৈ অপাৰগ আৰু অক্ষম হোৱাত বংগ দেশৰ আমোলাসকলে তেওঁলোকৰ স্থান পূৰণ কৰিছিল। ফাৰ্চি ভাষাৰ পৰিবৰ্তে চৰকাৰে বঙলা ভাষাক আদালতৰ ভাষা কৰিছিল। কিয়নো এজন ফাৰ্চি ভাষা জনা বিষয়াই ছুটী ল'ব লগা হ'লে নাইবা কাম ইত্তকা দিলে আন এজনক মকৰল কৰাটো কষ্টসাধ্য আৰু ব্যয়বহুল হৈ পৰিছিল। অসমীয়া ল'ৰাহঁতক সৰু-সুৰা চৰকাৰী কাম কৰিবলৈ প্ৰশিক্ষণ দিয়াৰ উদ্দেশ্যে নতুনকৈ খোলা পঢ়াশালিসমূহৰ কাৰণে বাহিৰৰ শিক্ষক আমদানি কৰা অপৰিহাৰ্য হৈ পৰিছিল। যিয়ে নহওক, ১৮৭১ চনত আমেৰিকান মিছনেৰীসকলৰ চেষ্টাৰ ফলত আদালত আৰু পঢ়াশালিসমূহত বঙলা ভাষাৰ পৰিবৰ্তে অসমীয়াক পুনৰ স্থান দিয়া হৈছিল। তথাপিও প্ৰায় সকলোবোৰ কাৰ্যালয়ৰে চাকৰি বঙলাভাষীসকলে অধিকাৰ কৰিছিল। ইয়াৰ ফলত জীৱন-নিৰ্বাহৰ বাবে চৰকাৰী চাকৰিৰ বাহিৰে অন্য কোনো উপায় নথকা থলুৱা লোকৰ মাজত অসন্তুষ্টি আৰু ক্ৰোধৰ ভাব সৃষ্টি হৈছিল।

মাহোৰাৰী আৰু নেপালী প্ৰবন্ধন : সেইদৰেই অসমৰ খুচুৰা আৰু পাইকাৰী উভয় বেপাৰৰ ক্ষেত্ৰত একচেটিয়া হৈ ব্যৱসায় কৰা মাহোৰাৰী বা ৰাজস্থানী ব্যৱসায়ীসকল অসমলৈ আহিছিল। থলুৱাহঁতে একেবাৰে বাধ্য নহ'লে তেওঁলোকৰ বিক্ৰীজাত বস্তুসমূহ বেচিবলৈ কাচিথহে বজাৰলৈ আহিছিল; সাধাৰণতে ইঘৰে সিঘৰে বস্তুবিলাকৰ সাল-সলনি কৰিছিল। মাহোৰাৰীসকলৰ কৰ্মপ্ৰচেষ্টা আছিল আচৰিত ধৰণৰ। আৰম্ভণিতে তেওঁলোকে বছৰ দিন ধৰি জীৰ্ণ-শীৰ্ষ ধৰ আৰু অত্যন্ত অস্বাস্থ্যকৰ পৰিস্থিতিত কাল কটাই পাহাৰীয়া জনজাতি আৰু পাৰলীয়া মানুহৰ পৰা বিহকে পোৱা বায় তাকৈ শুদাৰত জন্ম কৰি বাহিৰলৈ বণ্টনি কৰিছিল। বেপাৰ-বাণিজ্যৰ উপৰিও তেওঁলোকে টকা ধৰ দিছিল, মৌজাদাৰ আৰু চাহ বাগিচাবিলাকৰ পৰিচালকসকলৰ প্ৰতিনিধি হিচাপেও কাম-কাজ কৰিছিল। যোৱা কেইবছৰমানৰ ভিতৰত এই দুসাহসিক কামৰাৰীসকলে চাহ, মৰাপাট, গ্ৰাইউড ভিন্ ভিন্ উদ্যোগলৈ তেওঁলোকৰ ব্যৱসায় সম্প্ৰসাৰিত কৰিছে।

সেনাবাহিনী আৰু সীমাৰ আৰক্ষী বাহিনীত থকা বয়েট সংখ্যক নেপালী লোকে হন পৰা বাটত বৃহিৱাৰ খেতি আৰু দৰং, লকীৰপুৰ আৰু কামৰূপ জিলাত গৰু-ম'হ পুৰি গাখীৰ-দুগ্ধদানৰ ব্যৱসায় কৰিবলৈ আহিছিল। নিৰাপজ্ঞজনিত কামৰূপ তেওঁলোকে সীমান্ত অঞ্চল আৰু খাচীয়া-জয়ন্তীয়া পাহাৰৰ বাহিৰে আন পাহাৰীয়া জিলাকেইখনত সোৱাবলৈ বাধ্য পাইছিল।

ভাৰত-নেপাল মৈত্ৰী সন্ধি (Indo-Nepalese Friendship Treaty, 1950) আৰু পৰৱৰ্তী চুক্তিকেইখনে নেপালী লোকক অবাধে যাতায়াত, কৰ্মসংস্থান, কৃষি-ব্যৱসায় আৰু সা-সম্পত্তি অৰ্জন কৰাৰ ক্ষেত্ৰত ভাৰতীয় লোকৰ দৰেই অধিকাৰ দিছিল। ইয়াৰ বাবে নেপালীভাষীৰ সংখ্যা ১৯৫১ চনৰ ১,০১,৩৩৮-ৰ পৰা ১৯৭১ চনত ৩,৪৯,১১৬ জনলৈ বৃদ্ধি হৈছিল। এই বৃদ্ধিৰ হাৰ আছিল ৩.৫ গুণ; আনফালে, এই কালছোৱাত অসমৰ জনসংখ্যা বৃদ্ধি হৈছিল মাত্ৰ দুগুণহে।”

বিহাৰী আৰু হিন্দুস্তানী : বিহাৰগতৰ প্ৰব্ৰজন সত্ত্বেও অসমৰ মুখ্য আকৃষ্ট ছাৰ হেনৰি কটন (Sir Henry Cotton) শতাব্দীটোৰ শেষৰফালে হিচাপ কৰি উলিয়াইছিল— খেতি কৰিব পৰা ছন পৰা মাটিৰ চাৰি ভাগতকৈও বেছি অংশ খেতি নকৰাকৈ পৰি আছে। তেওঁৰ মতে, খালী হৈ পৰি থকা মাটিত চাহ খেতিৰ পৰিৱৰ্তে ৰাশ্য-শস্যৰ খেতি কৰাহে নিতান্ত প্ৰয়োজন; কিয়নো অসম ৰাশ্য-শস্যৰ বাবে বংগৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল।” পৰিভ্ৰমবিমুখ অসমীয়া প্ৰায় একেলগেই আছিল।” মুঠ জনসংখ্যাৰ তিনি শতাংশহে বনুৱা আছিল। ইয়াৰ বিপৰীতে ঘন বসতিপ্ৰধান ৰাজ্য বিহাৰ আৰু উত্তৰ প্ৰদেশত জনসংখ্যাৰ ১৮ শতাংশই বনুৱা। মুখ্য আকৃষ্টগৰাকীয়ে বঢ়িয়াকৈ বৃদ্ধিছিল— প্ৰদৰ্শনৰ বাবে অত্যন্ত গুৰুত্বপূৰ্ণ প্ৰয়োজনটো হৈছে কৃষি আৰু ঔকৃষি উভয় খণ্ডলৈ বৰ্ধিত হাৰত শ্ৰমিকৰ যোগান ধৰা। আসাম-বেংগল আৰু ইষ্টাৰ্ণ-বেংগল দুয়োটা ৰেল লাইন হোৱাৰ লগে লগে ছাৰ হেনৰিৰ আশা পূৰণ হৈছিল। দুয়োটা প্ৰকল্প সম্পূৰ্ণ হোৱাৰ লগে লগে বংগ দেশ আৰু আন আন প্ৰদেশৰ ভিন্ ভিন্ ব্যৱসায়ী, কাৰিকৰ, শিল্পী আৰু বনুৱাসকল অসমলৈ আহিবলৈ ধৰিলে। কিছুমানে অসমতে নিগাজিকৈ থাকিবলৈ ল’লে; অৱশ্যে বেছিভাগেই অস্থায়ীভাৱেহে আছিল।”

মৈমমনসিঙীয়া প্ৰব্ৰজন : কৃষকসকলৰ ভিতৰত চুবুৰীয়া পূৰ্ববংগৰ কেইখনমান জিলাৰ কিছুসংখ্যক পমুৱা আহি সীমা পাৰ হৈ চিলেট আৰু গোৱালপাৰা জিলাৰ চৰ অঞ্চলত বসবাস কৰিছিল। শতাব্দীটোৰ শেষৰফালে পৰিস্থিতিৰ সলনি হৈছিল। পূৰ্ববংগৰ জিলাকেইখনত জনসংখ্যাৰ অত্যধিক হেঁচা, সঘনাই হোৱা বানপানীৰ বিপৰীতে অসমত অতি কম দাম আৰু সাধাৰণ চৰ্তত পোৱা অপৰ্যাপ্ত সাকৰা মাটিয়ে পমুৱাইতক আকৰ্ষণ কৰিছিল। ১৯১১-২১ চনৰ ভিতৰত অসমৰ চাৰিখন জিলাতে মুঠ জনসংখ্যাৰ এটা বৃহৎ অংশ পূৰ্ববংগৰ মৈমমনসিঙৰ পমুৱা লোকেৰে গঠিত হৈছিল।” গোৱালপাৰা জিলাত মুঠ জনসংখ্যাৰ ২০ শতাংশ আৰু নগাঁৱৰ ১৪ শতাংশ এনে ধৰণৰ লোকেৰে গঠিত হৈছিল। সিবিলাকে ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ পাৰে পাৰে দৰং সোমাই পৰিছিল, আৰু কামৰূপ জিলাত পমুৱাসকলে তুটানৰ সীমান্ততো বসবাস কৰিছিল। জনপিয়লৰ অধীক্ষক (১৯৩১) চি এছ মুলানৰ (C.S. Mullan) মতে :

য’তেই ছন পৰি থকা মাটি পোৱা গৈছিল সেই ঠাইতে জাকে জাকে মৈমমনসিঙীয়াই নীৰৱে জিলাৰ ৰাজহ বিভাগৰ কৰ্মচাৰীৰ আওকণীয়া মনোভাৱৰ সুযোগ লৈ সোমাই পৰিছিল। এইদৰেই আধা নিম্নতৰকৈ অধিক পমুৱাই সোৱা গঠিত বছৰৰ ভিতৰত পূৰ্ববংগৰ পৰা অসম উপত্যকাত বিয়লি পৰিছিল।”

মুলানৰ ভৱিষ্যদ্বাণী : মুলানে শংকা কৰিছিল” ‘এনেদৰে অবাধ প্ৰব্ৰজন হৈ থাকিলে অসমীয়া জাতি আৰু অসমীয়া সংস্কৃতি এশ বছৰৰ আগতে মানব আক্ৰমণে সৃষ্টি কৰা ধ্বংসৰাজতকৈয়ো অধিক শষ্টভাৱে নিঃশেষ হৈ যাব।’ উক্তিটো অতিৰিক্তিত হ’লেও মুলানে কৰা ভৱিষ্যদ্বাণী ‘অৱশেষত একমাত্ৰ শিৱসাগৰ জিলাখনকেই অসমীয়া জাতিয়ে নিজৰ বুলি ক’ব

পাৰিষ' সেইটো হোৱাৰো সম্ভাৱনা নাই; বিহেতু পূৰ্বৰ শিৱসাগৰ জিলাখনতো বিশেষাৱে ইতিমধ্যে সোমাই পৰিছে।^{১৩৩} পমুৱাসকলে ছন পৰি থকা মাটি, চৰগীয়া পথাৰ আৰু সুৰক্ষিত বনাঞ্চলবোৰ সংগঠিতভাৱে অধিকাৰ কৰিছে। লোকপিয়লৰ অধীক্ষকগৰাকীয়ে (১৯৫১) মন্তব্য কৰিছে : 'পমুৱাইতৰ মাটিৰ সোড ইমান প্ৰবল যে খেতিৰ মাটি বিমান পাৰে সিমান গ্ৰাস কৰিবলৈ সিহঁতে প্ৰায়ে চৰকাৰে আছুতীয়াকৈ ৰখা আৰু স্থানীয় লোকৰ মাটিতো অবৈধভাৱে অনুপ্ৰৱেশ কৰে আৰু অতি কষ্টৰেহে তেনে ধৰণৰ অনুপ্ৰৱেশৰ পৰা সিহঁতক উচ্ছেদ কৰিব পৰা গৈছিল।'^{১৩৪}

লাইন ছিষ্টেম : ছাব ছাদুৱাৰ পমুৱা নীতি : শান্তি ভংগ হোৱাৰ সম্ভাৱনাত ভয় কৰি ১৯১৬ চনত প্ৰস্তুত কৰা লাইন ছিষ্টেম (Line System) প্ৰথা নগাঁও জিলা আৰু বৰপেটা মহকুমাত ১৯২০ চনত বলৱৎ কৰা হৈছিল। ইয়াৰ বাবে পমুৱাবিলাকে 'লুণ্ঠক অঞ্চলবিলাকত'^{১৩৫} থাকিব লগাত পৰিছিল। সিবিলাকে এই কাৰ্যক তীব্ৰ বিৰোধিতা কৰাত সমুদায় পৰিস্থিতিটো পৰ্যালোচনা কৰাৰ উদ্দেশ্যে এফ ডব্লিউ হকেন্‌হাল (F.W. Hockenhull) সভাপতিত্বত চৰকাৰে এখন সমিতি গঠন কৰে। সমিতিয়ে ছন পৰি থকা মাটিৰ ব্যাপক সন্ধান সাধন কৰাৰ ওপৰত গুৰুত্ব আৰোপ কৰি জনজাতীয় লোকসকলৰ বাসভূমি ৰক্ষাৰ বাবে লাইন ছিষ্টেম ৰখাৰ সপক্ষে মত প্ৰকাশ কৰে।^{১৩৬} এইদৰে অবাধ গতিত হোৱা দখলৰ ফলত 'বিলজীয়া লোকসকলক উচ্ছেদ কৰিব' বুলি ভয় কৰি কংগ্ৰেছ সন্মিলিত চৰকাৰে (Congress Coalition Government) ১৯৩৮ চনৰ ১ জানুৱাৰীৰ পিছত অহা পমুৱাসকলৰ বসতি নিষিদ্ধ কৰি দিছিল। সন্মিলিত চৰকাৰে পদত্যাগ কৰাত ১৯৩৯ চনৰ নবেম্বৰ মাহত ক্ষমতাত অধিষ্ঠিত হোৱা ছাব ছাদুৱাই অসমখনক মুছলিম লীগৰ এক স্থায়ী ভেটিকাণে গঢ়ি তুলিবলৈ লাইন প্ৰথা বন্ধ কৰি মুছলমান পমুৱাসকলক অসমত বসবাস কৰিবলৈ উদগনি দিবলৈ ধৰিলে।^{১৩৭} অসমীয়া হিন্দুসকল শংকিত হৈ পৰিল— এনেদৰে প্ৰবন্ধন হ'লে অসম এখন মুছলিম পমুৱাসকলৰ প্ৰদেশত পৰিণত হ'ব। ছাদুৱাই লোকপিয়লৰ অধীক্ষকক নিৰ্দেশ দিছিল যে ১৯৪১ চনৰ লোকপিয়লত জাতিৰ ভিত্তিতহে গণনা হ'ব লাগে, ধৰ্মৰ ভিত্তিত নহয়, ইয়াৰ বাবে পূৰ্বৰ দৰে 'হিন্দু'ৰ পৰিৱৰ্তে 'জনজাতি' বুলিহে গণনা হ'ব। হিন্দুৰ সংখ্যা স্বাভাৱিকতে কম হ'বলৈ ধৰিলে।^{১৩৮} ছাদুৱাৰ এনে নিৰ্দেশত অসমীয়া হিন্দুসকলৰ ভয় আৰু অধিক ঘনীভূত হৈ পৰিল। বৰলাট লৰ্ড ৱেভলে (Lord Wavell) তেওঁ আগ বঢ়োৱা 'অধিক শস্য উৎপাদন' অথবা 'ভূমি বিকাশ আঁচনিক' এনে যুক্তি দৰ্শাই অগ্ৰাহ্য কৰিছিল যে এইটো প্ৰকাৰভাৱে 'মুছলমান বৃদ্ধিৰহে আঁচনি' (Grow more Muslims)^{১৩৯} এই উক্তি সত্ত্বেও মুছলিম লীগে ১৯৪০ চনৰ লাহোৰ অধিবেশনত খোলাখুলিভাৱে ঘোষণা কৰিছিল যে মুছলমানপ্ৰধান বংগৰ লগতে অসমখনকো প্ৰত্যাহিত পাকিস্তানত অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হ'ব। দেশ বিভাজনৰ আগে আগে ৰাষ্ট্ৰপতি সভাপতি এম এ জিন্নাই তেওঁৰ ব্যক্তিগত সচিব মইনুল হক চৌধুৰীক এনেদৰে কৈছিল : 'কিছুদিন বাট চোৱা, অসমখনক মই তোমালোকৰ হাতত তুলি দিম।'^{১৪০} মহাত্মা গান্ধীৰ আশীৰ্বাদেৰে গোপীনাথ বৰদলৈৰ প্ৰচেষ্টা নোহোৱা হ'লে অসম আজি পূব পাকিস্তানৰ এক অবিচ্ছেদ্য অংগ হৈ পৰিলহেঁতেন।

পমুৱা সমস্যা : ১৯৪৭ চনত ভাৰত আৰু পাকিস্তান দুখন স্বায়ত্তশাসিত ৰাষ্ট্ৰ সৃষ্টি হোৱা সত্ত্বেও অসমলৈ মুছলমান পমুৱা অহা বাধা দিব পৰা নহ'ল। পাকিস্তানী পাছপৰ্ট ব্যৱস্থা, পাকিস্তান (নিয়ন্ত্ৰণ) আইন আৰু ১৯৫০ চনৰ মহিগ্ৰেণ্ট আইন (Migrant Act) বলৱৎ হোৱা সত্ত্বেও অবৈধ পমুৱা অবাধ গতিত আহিলেই থাকিল। পূৰ্বতে অহা পমুৱাবিলাকে পূব পাকিস্তানৰ সীমান্তৰ ওচৰৰ জিলাকেইখনত বসবাস কৰিছিল। নতুনকৈ অহাবিলাকে অসংখ্য সুকল্যাণ

সীমাবদ্ধতা পাব হৈ 'দিবানা' আৰু মাতৃকৰবিলাকৰ (জমিদাৰ) সহায়ত অৰ্থাৎ আৰু ধৰা নপৰাকৈ তেওঁলোকৰ সঞ্চয়ীবিলাকৰ সৈতে বসবাস কৰিবলৈ ধৰিলে। ১৯৫১-৬১ চনৰ ভিতৰত অসমত মুছলমান জনসংখ্যাৰ বৃদ্ধিৰ হাৰ আছিল ২৭.৫ শতাংশ। এই কালছোৱাত জনসংখ্যাৰ বাতাবিক বৃদ্ধিৰ হাৰ আছিল ২২.৪ শতাংশ। এই হাৰত বৃদ্ধি হ'লে ১৯৬১ চনৰ ১ মাৰ্চত অসমত মুছলমান জনসংখ্যা হোৱা উচিত ২৫,৪৪,৮১৮ আৰু পূব পাকিস্তানৰ পৰা অহা মুছলমানৰ সংখ্যা হ'ব লাগে ২,২০,৬৯১। এইবিলাকৰ ভিতৰত পাছপৰ্ট থকা লোকৰ সংখ্যা হৈছে ৬,৯৫২ আৰু এইবিলাক বাদ দিলে অসমত অবৈধ মুছলমান অনুপ্রৱেশকাৰীৰ সংখ্যা ২,১৩,৭৩৯ জন। " বাংলাদেশ মুক্তিৰ সময়ত কেবালাখো ডগনীয়া উত্তৰ-পূব ভাৰতলৈ আহিছিল। সিহঁলে সবহভাগেই যদিও উলটি গৈছিল, কেবালাখো ইয়াত থাকি গ'ল। সেইবাবে অসমৰ মুছলমান জনসংখ্যা ১৯৭১ চনত ২৪.৩ শতাংশলৈ বৃদ্ধি হয়। *জম্মু আৰু কাশ্মীৰৰ পিছতে এই জনসংখ্যা ভাৰতৰ যিকোনো ৰাজ্যৰ মুছলমান জনসংখ্যাৰ তুলনাত সৰ্বাধিক আছিল।* "

দেশহিঁতেষী বৰদলৈ : গোপীনাথ বৰদলৈৰ বামে অসমৰ কোনো এগৰাকী মুখ্য মন্ত্ৰীয়ে অসম আৰু অসমীয়াৰ হকে শক্তিশালীভাৱে যুদ্ধ দিয়া নাছিল। পণ্ডিত নেহৰুৱে যেতিয়া বৰদলৈক কৈছিল জলমক কেন্দ্ৰই প্ৰদান কৰা সাহায্য ডগনীয়াসকলৰ পুনৰ্নিৰ্বাসনৰ বাবে পোৱা সাহায্যৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰিব, বৰদলৈয়ে নেহৰুক সোঁৱৰাই দিছিল যে অসমত খেতিৰ উপযোগী মাটিৰ পৰিমাণ অত্যন্ত সীমিত আৰু সেইখিনিও ভূমিহীন কৃষক আৰু যোৱা দুবছৰত (১৯৩৮-৪০) বানাকাত লোকৰ অভাৱ পূৰণৰ বাবে নিতান্ত প্ৰয়োজন। " অসমৰ মানুহৰ কৃষিয়েই উপজীবিকাৰ প্ৰধান উপায় আৰু কেন্দ্ৰীয় সাহায্যৰ পৰিমাণ অতি সামান্য হোৱা হেতুকে ঔদ্যোগিক বিকাশ নোহোৱা অসমৰ দৰে এখন ৰাজ্যৰ কোনো প্ৰকৃত জনপ্ৰিয় চৰকাৰে উদ্ভিষিত সত্যক অস্বীকাৰ কৰিব নোৱাৰে। " বৰদলৈয়ে কেন্দ্ৰীয় গৃহমন্ত্ৰী চৰ্দ্দাৰ বজ্জভাই পেটেলকো জনাইছিল যে অসমে পূৰ্বতে পুনৰ সংস্থাপন কৰা এক লাখ পঁচিশ হাজাৰ ডগনীয়াৰ বাহিৰেও আৰু এক লাখ ডগনীয়াৰ পুনৰ সংস্থাপন কৰিছে। " ১৯৫৮ চনত অসমত হিন্দু ডগনীয়াৰ সংখ্যা আছিল ৪,৮৭,০০০; ১৯৬১ চনত ইয়াৰ পৰিমাণ হয়গৈ ৬,০০,০০০। ১৯৬৮ চনত হোৱা সাম্প্ৰদায়িক অশান্তিৰ ফলত নতুনকৈ ডগনীয়া অসমলৈ আহিবলৈ ধৰিলে। দেশ বিভাজনৰ পিছৰ পৰা ১৯৬৮ চনলৈকে অসমলৈ অহা মুঠ ডগনীয়াৰ সংখ্যা হৈছে ১০,৬৮,৪৫৫। কিন্তু পূৰ্ববংগত হোৱা ধৰ্মভিত্তিক নিৰ্যাতন, মাৰপিট আৰু জীৱন আৰু সা-সম্পত্তিৰ নিৰাপত্তা নোহোৱা বাবে ডগনীয়াৰ প্ৰবল সোঁত চলিয়েই আছিল। হিন্দু ডগনীয়াসকলৰ ভিতৰৰ সবহভাগেই নমঃশূৰ আৰু অনুসূচিত জাতিৰ। তেওঁলোকে মুছলমান ডগনীয়াবিলাকৰ দৰেই গাঁওবিলাকত খেতি-বাতি কৰি পেট প্ৰবৰ্তাই আছিল। কিন্তু যথেষ্ট পৰিমাণৰ ডগনীয়াই নগৰ-চহৰবিলাকতো লোকন-পোহাৰ দিয়াৰ উপৰি কাঠমিস্ত্ৰী, ফেৰীৱালা, মিঠাইৱালা, দৰ্জী আৰু নাপিত কাম কৰি পেট প্ৰবৰ্তাইছিল। "

নেহৰু চৰকাৰ আৰু ডগনীয়া নীতি : জৱাহৰলাল নেহৰু এটা বিষয়ত সম্পূৰ্ণভাৱে সচেতন আছিল যে অতি দ্ৰুত বসতিপূৰ্ণ পূৰ্ববংগৰ পৰা অসমলৈ অহা ডগনীয়াৰ আগমনক ৰোধ কৰিব পৰা নাযাব। সেই ডগনীয়াবোৰক 'নিয়ন্ত্ৰণ আৰু সংগঠিত' কৰাটোৱেই হ'ল আচল সমস্যা, যাতে সিহঁতৰ সংখ্যা থলুৱা অসমীয়াতকৈ বেছি নহয় আৰু অসমীয়াৰ ভাষা-সংস্কৃতি বৰ্দ্ধা কৰিব পৰা যায়। " নেহৰু চৰকাৰ এটা কথা উপলব্ধি কৰাত ব্যৰ্থ হৈছিল যে ডগনীয়াবিলাকৰ সংস্থাপন কৰাটো অসম বা প্ৰতিবেশী ত্ৰিপুৰা আৰু পশ্চিম বংগৰে একমাত্ৰ দায়িত্ব নহয়। পৰিকল্পিতভাৱে

জনসংখ্যা সাল-সলনি কৰিলেহে এই ৰাজ্যবোৰৰ ওপৰত পৰা বোজা বহু পৰিমাণে লাঘৱ হ'লহেঁতেন আৰু হতভাগা এই লোকসকলৰ দুখ-কষ্ট নিৰাময় কৰিব নোৱাৰিলেও বহু পৰিমাণে লাঘৱ কৰিব পৰা গ'লহেঁতেন। বেতিয়া পূব পাকিস্তানৰ, পৰবৰ্তী কালৰ বাংলা দেশ, লক্ষ লক্ষ নাগৰিক, হিন্দু-মুছলমান উভয়ে, প্ৰতিৱেশী ৰাজ্যবোৰত পৰোক্ষ আৰু প্ৰত্যক্ষভাৱে আশ্ৰয় ল'বলৈ বাধ্য হৈছিল, তাৰতে ইন্দিৰা-মুজিব চুক্তি (১৯৭২) অনুসৰি সিবিলাকৰ পুনৰ্গঠাপনৰ অৰ্থে বাংলা দেশৰ এটা অংশ যুক্তিসংগতভাৱে দাবী কৰিব পাৰিলেহেঁতেন। ১৯৮০ চনৰ অক্টোবৰ মাহত ইন্দিৰা গান্ধীয়ে স্পষ্টভাৱে ৰাজ্যসভাত কৈছিল অসমত 'কোনো বিদেশী নাগৰিক থাকিলে আৰু অসমীয়া মানুহে তেওঁলোকক নিবিচাৰিলে দেশৰ অন্য স্থানত সেইবিলাকক সংস্থাপন কৰা হ'ব।'^{১০} ইন্দিৰা গান্ধী আৰু পৰবৰ্তী চৰকাৰসমূহে এই ক্ষেত্ৰত কোনো ধৰণৰ কাৰ্যপন্থা হাতত নল'লে। বহিৰাগত প্ৰৱৰ্ত্তনকাৰীক সংস্থাপন কৰাটো এটা জাতীয় সমস্যা আৰু সেই সমস্যা দেশৰ সকলো ৰাজ্যই সমানে ভাগ কৰি ল'ব লাগে।

অস্তিত্ব সংকট : বহিৰাগত প্ৰৱৰ্ত্তনকাৰীসকলৰ আগমনে অসমৰ থলুৱা লোকসকলৰ আত্ম-পৰিচয়ৰ সংকটৰ সৃষ্টি কৰিছিল। থলুৱাসকল শংকিত হৈ পৰিছিল যে এনেদৰে প্ৰৱৰ্ত্তন চলি থাকিবলৈ হ'লে ত্ৰিপুৰীসকলৰ দৰেই অসমীয়াৰ অৰ্থনৈতিক, ৰাজনৈতিক আৰু সাংস্কৃতিক জীৱন বিপদাপন্ন হৈ পৰিব আৰু অসমীয়া জাতিৰ অস্তিত্ব সংকটাপন্ন হ'ব। অসমৰ থলুৱাসকলে দেখিবলৈ পাইছিল যে অসমত যিটোপি লোৱা সেই বহিৰাগতসকলে জন-জীৱনৰ মূল সোঁতটোৰ লগত মিলি যোৱাত অনিচ্ছুক, নিজকে সংখ্যালঘু আৰু ঔপনিৱেশিক বুলিহে ভাবিছিল আৰু অসমৰ বাহিৰৰ একেশ্বৰণৰ লোকৰ পৰাহে প্ৰেৰণা আৰু নেতৃত্ব বিচাৰিছিল। তেওঁলোকৰ কিছুমানে আনকি নিজৰ স্বাৰ্থৰ অনুকূলে কাম কৰি দেশখনৰ বৃহৎ স্বাৰ্থত আঘাত কৰিছিল। বহুতে স্থানীয় ভাষা, ৰীতি-নীতি আৰু চিৰাচৰিত পৰম্পৰাবোৰ আঁকোৱালি ধৰি ল'ব নোৱাৰাত অস্তিত্ব সংকট আৰু ঘনীভূত হৈ পৰিছিল। একালৰ 'দৈনিক অসম'ৰ সম্পাদক দেৱকান্ত বৰুৱাই লিখিছিল :

অসমৰ পুৰণি বুৰঞ্জীত বিদেশী আক্ৰমণকাৰী মাত্ৰকে বঙাল বোলা হৈছিল। বঙাল-বঙালী দুয়োটা শব্দ একে অৰ্থত ব্যৱহাৰ কৰিলে ভুল কৰা হ'ব। বঙ্গদেশত বাস কৰক বা অসমতে বাস কৰক বঙালীৰ বিকল্পে কোনো শব্দটো নাই। কিন্তু অসমৰ ভিতৰতে হওক বা বাহিৰৰে হওক অসমবাসীৰ স্বাৰ্থৰ বিকল্পে যিয়ে থিয় দিয়ে সেয়ে বঙাল। বঙ্গভাষীয়েই হওক বা অন্য ভাষীয়েই হওক, অসমলৈ আহি অসমীয়াৰ সৈতে ককাই-ভাইৰ দৰে বিসৰুলে অসমীয়াৰ স্বাৰ্থৰ বিকল্পে নগৈ অসমত বাস কৰিয়ে, তেওঁলোকক 'অসমীয়া'ই বঙাল বোলা নাই। চিলেটৰ বসন্ত কুমাৰ দাস, বৈদ্য নাথ মুখাৰ্জী আদি বিসৰু মাননীয় নেতাই অসমীয়াৰ ন্যায্য স্বাৰ্থৰ হকে মাত মাতিছে বঙলা ভাষাত কথা ক'লেও তেওঁলোক অসমীয়া ককাই-ভাই।^{১১}

ভূতপূৰ্ব গৃহ সচিব বি পি সিঙে (B.P. Singh) মন্তব্য কৰিছিল যে স্বাৰ্থভাৱে সমাজৰ বিভিন্ন স্তৰৰ সৈতে মিলি প'লেহে (socialisation) বিভিন্ন জাতি-উপজাতিৰ মাজত বুজাবুজিৰ সৃষ্টি হয়। কিন্তু সঘনাই হোৱা জাতিগত সংঘৰ্ষ আৰু হত্যাৰাতাই মিলনৰ প্ৰক্ৰিয়াটোক প্ৰায়ে দুৰ্বল কৰি

তুলিছিল আৰু প্ৰতিজন মানুহে নিজৰ গোষ্ঠীপত বান্ধোন এবিধ নোখোজাটোৱে
সেই দুৰ্বলতাত বৰঙনি ৰোগইছিল।”

চাহ-শ্ৰমিক আৰু মাৰোৱাৰীসকল : অসমলৈ অহা পমুৱাসকলৰ ভিতৰত চাহ-
শ্ৰমিকসকলে অসমীয়া মানুহ থকা অঞ্চলবোৰৰ পৰা নিলগত বসবাস কৰিছিল আৰু তেওঁলোকে
চলাই যোৱা বৃত্তিত থলুৱা মানুহৰ কোনো আশ্ৰয় নাছিল। এই সম্প্ৰদায়ৰ মানুহে ভাষা আৰু
সংস্কৃতিৰ কালৰ পৰা কোনো ধৰণৰ সমস্যাৰ সৃষ্টি কৰা নাছিল। বৰঞ্চ এই দুয়ো জাতিৰ মাজত
মিলন প্ৰক্ৰিয়াহে আৰম্ভ হৈছিল। তেওঁলোকে অসমীয়া ভাষা কৈছিল আৰু ১৯৬১ চনৰ
লোকপিয়লত মাত্ৰ ২০৪,০০০ জনেহে জনজাতীয় ভাষাত কথা কয় বুলি আত্মপৰিচয়
দিছিল।” অসমীয়া পঢ়াশালিলৈ তেওঁলোকৰ ল’ৰা-ছোৱালী পঠাইছিল আৰু অসমীয়াৰ বিহু
উৎসৱত যোগদান কৰিছিল। অসমীয়া হিন্দুসকলৰ প্ৰায় সমান এই খ্ৰিশ লাখ চাহ-শ্ৰমিকে
‘ডেভিবেক’ হিচাপে ৰাজ্যখনত যথেষ্ট প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰিছিল। ইতিমধ্যে ৰাজ্য বিধানসভাত
তেওঁলোকৰ ৰোলজন প্ৰতিনিধি আছে আৰু মন্ত্ৰীসভাতো তেওঁলোকে কেবাখনো আসন লাভ
কৰিছে। স্বাৰম্ভণ মুক্তি মৰ্চাৰ” সভাপতি শিবু সোৰেণৰ পৰা প্ৰেৰণা লাভ কৰি তেওঁলোকে
তেওঁলোকৰ সামাজিক আৰু ৰাজনৈতিক স্থিতি উন্নত কৰিবলৈ দাবী জনাই আহিছে। অদূৰ
ভবিষ্যতত অন্যান্য জনজাতিয়ে লাভ কৰা ৰাজনৈতিক মৰ্যাদা আদায় কৰিবলৈ তেওঁলোকো যে
সক্ষম হ’ব এই কথা বহুলাই নক’লেও হ’ব।

অসমৰ জনসংখ্যাৰ এটা সামান্য অংশ মাৰোৱাৰী সম্প্ৰদায়ৰ লোকেৰে গঠিত।
‘অসমৰ অৰ্থ-ব্যৱস্থাৰ তেওঁলোকক প্ৰকৃত নিয়ন্ত্ৰণকাৰী’ বুলি ক’ব পাৰি। অসমৰ সামাজিক
জীৱনৰ পৰা বিচ্ছিন্ন মাৰোৱাৰীসকলৰ নিজৰ পঢ়াশালি, চিকিৎসালয়, দাতব্য অনুষ্ঠান আৰু খবৰ
কাগজ আছে। তেওঁলোকে অসমীয়া ভাষাত কথা কয়, স্থানীয় অনুষ্ঠান-প্ৰতিষ্ঠানবোৰলৈ
পৃষ্ঠপোষকতা আগ বঢ়ায় আৰু ৰাজনৈতিক দলবোৰক মুক্তহস্তে সহায় কৰে। তেওঁলোকে
যিধৰণৰ কাম কৰে তেনে ধৰণৰ কাম-কাজলৈ অসমীয়া মানুহৰ অভিকটি নাই। অসমীয়া যুৱকৰ
দৰে প্ৰধানকৈ কাৰ্যালয়ৰ চকীত বহি কাম কৰাৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰতিযোগিতাত অৱতীৰ্ণ হ’বলৈ
তেওঁলোকৰো অনুৰাগ নাই। সাম্প্ৰতিক জীৱন আৰু সা-সম্পত্তিৰ নিৰাপত্তাহীনতাই এই
ব্যৱসায়ীগোষ্ঠীক ৰাজ্যখনৰ বাহিৰলৈ পুঁজি স্থানান্তৰ কৰিবলৈ বাধ্য কৰিছে। অসমৰ ব্যৱসায়
প্ৰতিষ্ঠানবোৰত যৎসামান্য কৰ্মচাৰী ৰাখি তেওঁলোকে বাহিৰত পুঁজি বিনিয়োগ কৰিবলৈ প্ৰচেষ্টা
চলাইছে।”

নেপালী আৰু ৰঙালী বাসিন্দা : অসমত বসবাস কৰা নেপালীভাষীসকলৰ কোনো ধৰণৰ
সমস্যাৰ সৃষ্টি নহ’লহেঁতেন যদিহে তেওঁলোকে কেৰাপুৰুৱো ধৰি অসমত থকা সত্ত্বেও অতি
দূতৰাৱে নিজ ভাষা, সংস্কৃতি আৰু পৰম্পৰা খামোচ মাৰি ধৰি নাথাকিলহেঁতেন।
নেপালীভাষীসকলে কটিংহে অন্যভাষীৰ সৈতে বিবাহপাশত আবদ্ধ হয়। তেওঁলোকে সৰ্বভিকালে
নেপালকহে মাতৃভূমি হিচাপে পৰিচয় দি আহিছে।” অৱশ্যে পূৰ্বতে অহা নেপালীসকলৰ কথা
একে নহয়— তেওঁলোকে অসমীয়া জীৱনৰ মূল সোঁতটোৰ লগত প্ৰায় মিলি পৰিছিল।
পাকিস্তানৰ দাবীৰ বিৰোধিতা কৰাৰ ক্ষেত্ৰত তেওঁলোকে অসমীয়াৰ সৈতে একগোট হৈ যুঁজিছিল;
গোৰ্খা আৰু জনজাতি অধ্যুষিত পশ্চিম বংগৰ জলপাইগুৰি আৰু দাৰ্জিলিং জিলা দুখন অসমৰ
সৈতে চামিলৰ দাবী তুলিছিল।” অসম চুক্তিক তেওঁলোকে আদৰণি জনাইছিল, কিন্তু ৩০ জুলাই

১৯৭৬ক তেওঁলোকৰ বিতাড়িত কৰাৰ সীমাবেধা ধাৰ্য কৰাৰ সপক্ষে ওকালতি কৰিছিল।^{১৭} ১৯৯৬ চনৰ জানুৱাৰী মাহত ধুবুৰীত অনুষ্ঠিত সৰৌ অসম নেপালী ছাত্ৰ সংস্থাৰ (All Assam Nepali Students Union— AANSU) এক সমাবেশত ৰাজ্য আৰু কেন্দ্ৰ চৰকাৰে দিয়া আশ্বাসবোৰ পূৰণ নকৰা বাবে প্ৰতিবাদ কৰা হৈছিল। এখন স্বাৰক-পত্ৰৰ যোগেদি নেপালীভাষীসকলে ডিছ-পাছপ'ৰ্ট ব্যৱস্থা বাহাল ৰাখিবলৈ, নেপালী পমুৱাসকলক স্থায়ী সংস্থাপন দিবলৈ, সকলোবোৰ শিক্ষানুষ্ঠানত নেপালী ভাষা প্ৰবৰ্তন কৰিবলৈ, কেন্দ্ৰীয় আৰু ৰাজ্যিক লোকসেৱা আয়োগত নেপালী সদস্য মনোনয়ন কৰিবলৈ আৰু তেওঁলোকক অনুসূচিত জাতিৰ মৰ্যাদা প্ৰদান কৰিবলৈ দাবী জনাইছিল।^{১৮} তেওঁলোকে ৰাজ্য বিধানসভালৈ প্ৰতিনিধি পঠাই আহিছে আৰু কিছুমান সমষ্টিত সাংখ্যিক জোৰৰ যোগেদি তেওঁলোকে নিৰ্বাচন-ৰাজনীতিত এক গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা ল'বলৈ সমৰ্থ হৈছে।

সকলো ক্ষেত্ৰতে অসমত বঙালীভাষীৰ প্ৰভুত্ব বাঢ়ি অহাত অসমীয়া সমাজৰ মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীৰ লোকসকলে অসন্তুষ্টি প্ৰকাশ কৰিছিল। হাৰ্ডাৰ্ড বিশ্ববিদ্যালয়ৰ অধ্যাপক মাইৰন উইনাৰে (Myron Weiner) লিখিছে :

অসমীয়াই বঙালীক এক উচ্চ স্থানত আৰু নিজকে নিম্ন স্থানত দেখিবলৈ পাইছিল। শিক্ষকজন হৈছে বঙালী আৰু ছাত্ৰজন অসমীয়া। চিকিৎসকজন বঙালী আৰু ৰোগীজন অসমীয়া। উকীলজন বঙালী আৰু বিচাৰাধীনজন অসমীয়া। দোকানীজন বঙালী আৰু গ্ৰাহকজন অসমীয়া। চৰকাৰী বিষয়াজন বঙালী আৰু আবেদনকাৰীজন অসমীয়া।^{১৯}

আসাম ডমিকিল্ড এণ্ড ছেটলাৰ্ছ এছোচিয়েশ্যন (Assam Domiciled and Settlers Association) নামৰ মধ্যবিত্ত বঙালীসকলৰ সংগঠন এটাই ১৯৪০ চনৰ ২০ মাৰ্চত নগাঁৱত অনুষ্ঠিত হোৱা তেওঁলোকৰ সভাৰ যোগেদি নাগৰিকত্বৰ ক্ষেত্ৰত সমান অধিকাৰ আৰু নিজ নিজ মাতৃভাষাৰ যোগেদি শিক্ষা প্ৰদান কৰাটো দাবী কৰিছিল।^{২০} হিন্দুৱেই হওক বা মুছলমানেই হওক এই নতুন বহিৰাগতসকলৰ আগমনৰ ফলত অসমীয়া যুৱকে চাকৰি আৰু ব্যৱসায়ৰ ক্ষেত্ৰত তীব্ৰ প্ৰতিযোগিতাৰ সন্মুখীন হ'ব লগা হৈছিল। স্বাভাৱিকতে তেওঁলোকে শংকা কৰিছিল যে অদূৰ ভৱিষ্যতত 'অসমক বাহিৰৰ পৰা অহা মুছলমান পমুৱাসকলৰ অত্যধিক সংখ্যাই' তেওঁলোকক গ্ৰাস কৰিব আৰু তেওঁলোকৰ ভাষা আৰু সংস্কৃতি বঙালীপ্ৰধান ৰাজ্যখনত নিঃশেষ হৈ যাব। বি. পি. সিঙেও একেধৰণে মত প্ৰকাশ কৰিছে :

কুৰি শতিকাত এক শক্তিশালী অসমীয়া মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীৰ অভাৱ হোৱা সত্ত্বেও সন্দেহ আৰু ঘৃণাৰ ভাৱটো নাভিল; বৰং কিছুমান স্পষ্ট কাৰণত তেনেধৰণৰ মনোভাৱ বৃদ্ধি হ'বলৈহে ধৰিলে। বঙালীসকল তেতিয়াও ইয়াৰ এটা ৰাস্তাৰ কাৰণ হৈয়ে থাকিল।^{২১}

এনেধৰণৰ সংশয়ৰ ভাৱ এটাই অসমীয়া বুদ্ধিজীৱীসকলৰ মনত বাহ লৈছিল, ইতিমধ্যে অসমীয়াক মাতৃভাষা বুলি ঘোষণা কৰা এই পমুৱা মুছলমানসকলে, অদূৰ ভৱিষ্যতত বঙালকে মাতৃভাষা বুলি ঘোষণা কৰিব বুলি একোজনে ভাবিবৰ ধল আছে। বৰ্তমানৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত এই নিচিনা ভয়-সংশয়বোৰ মনোমজা যেনহে লাগে; কিয়নো বঙালী হিন্দুৰ সংখ্যা কমি আহিছে।^{২২} শিক্ষাৰ প্ৰসাৰ আৰু চৰকাৰৰ সচেতনতা ক্ৰমশঃ বৃদ্ধি হোৱাৰ ফলত স্থানীয়

ধলুৱা লোকসকলে বৰ্ণিত হাবত চৰকাৰী চাকৰি দখল কৰিছে। আনকি অতি শুক্লপূৰ্ণ চাকৰি ধলুৱা লোকৰ হাতলৈ আহিছে। স্থানীয় লোকে এতিয়া কৰ্ম-সংস্থাপনৰ অন্যান্য পথৰ সন্ধানত মনোনিবেশ কৰিবলৈ লৈছে। অসমীয়া পণ্ডিত, অসমীয়া ভাষা, অসমীয়া সাহিত্য-সংস্কৃতি-কলাই আনকি বংগৰ বিদ্বান পণ্ডিতসকলৰ শলাগ-স্বীকৃতি লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছে। তথাপিও পমুৱা মুছলমানসকলে অসমীয়াৰ ওপৰত ৰাজনৈতিক প্রতাপ বিস্তাৰ কৰিব বুলি কৰা ভয়টো থাকিয়েই গ'ল। কিন্তু বঙালী হিন্দু আৰু বাংলাদেশী মুছলমানৰ মাজত ৰাজনৈতিক একতা স্থাপন হোৱাৰ সম্ভাৱনা কম বুলিয়ে ভাবিব পাৰি। তেওঁলোকৰ পৰস্পৰৰ প্ৰতি থকা শত্ৰু ভাৱ অসমীয়াৰ প্ৰতি থকা একে নিচিনা বিৰোধ ভাবতকৈ বেছি প্ৰবল"। পমুৱাসকলে বঙালীক মাতৃভাষা হিচাপে ঘোষণা কৰাৰ ক্ষেত্ৰত ওপৰত পণ্ডিতগৰাকীয়ে নিজেই স্বীকাৰ কৰিছে যে 'এই নৱাগতবিনিয়ে অসমীয়া জীৱন পদ্ধতি আৰু ভাষাৰ সৈতে নিবিড় সম্বন্ধ স্থাপন কৰিলেহে তেওঁলোকৰ ভৱিষ্যৎ সুদৃঢ় হ'ব। অৰ্থনৈতিক দিশটোৰ ফালৰ পৰা চিন্তা কৰি আৰু বোৰা শতিকাৰ দুয়ো জাতিৰ সীমাৰুদ্ধ আদান-প্ৰদানে এইটো সম্ভৱ কৰি তোলা উচিত।'

কাছা-বিবাদ : অষ্টম অনুসূচিত ৰাজ্যিক ভাষাৰূপে স্বীকৃতি দিয়া অসমীয়াক অসমত চৰকাৰী ভাষা হিচাপে ঘোষণা কৰি ১৯৬০ চনৰ ১০ অক্টোবৰত চৰকাৰী ভাষা বিধেয়কখন সদনত উত্থাপন কৰা হৈছিল। এই বিধেয়কত কাছাৰ জিলাত বাংলাক চৰকাৰী ভাষা হিচাপে প্ৰয়োগ কৰিবলৈ ব্যৱস্থা কৰা হৈছিল। আচলতে দেশ বিভাজনৰ ঠিক পিছতে মুখ্য মন্ত্ৰী গোপীনাথ বৰদলৈয়ে বিধানসভাত এনেদৰে ঘোষণা কৰিছিল যে ঐক্য-সংহতিৰ বাবে অসমক বিভাজিক ৰাজ্য কৰাৰ চৰকাৰৰ কোনো অভিপ্ৰায় নাই। সকলো অনা-অসমীয়াই অসমীয়া শিকাটো তেওঁ বাধ্যতামূলক কৰিছিল। উড়িষ্যা, অন্ধ্ৰ আৰু মধ্য প্ৰদেশৰ পৰা অসম কোনো প্ৰকাৰে সুকীয়া ৰাজ্য নহয়— এই কথা তেওঁ দৃঢ়ভাৱে ভাবিছিল। এই ৰাজ্যবোৰত অনুসূচিত জিলা হিচাপে জনজাতি অধুৰিত অঞ্চলবোৰ আছিল, কিন্তু ভাষাভিত্তিক ৰাজ্যবোৰত সেই অনুসূচিত জিলাকেইখন অন্তৰ্ভুক্ত কৰিবলৈ অনুমতি দিয়া হৈছিল। উড়িষ্যা, তেলুগু আৰু হিন্দী জনজাতিসকলৰ ওপৰত জাঁপি দিবলৈ অনুমতি দিয়া হৈছিল। যদিও ভাষাৰ বাছোনবোৰ আঁতৰ কৰিবৰ বাবে ব্যৱস্থা লোৱা হৈছিল, কাছাৰ আৰু পাৰ্বত্য জিলাকেইখনে এই ব্যৱস্থাৰ বিৰোধিতা কৰিছিল। তেওঁলোকে ভয় কৰিছিল যে ইয়াৰ ফলত ৰাজ্যকেইখনৰ চাকৰি-বাকৰিৰ ক্ষেত্ৰত অনা-অসমীয়াসকলে অসুবিধাজনক অৱস্থাৰ সন্মুখীন হ'ব লাগিব। সেই কাৰণে আৰম্ভ হ'ল সংবাদ-পত্ৰ, ৰাজহুৱা সভা আদিত দুয়োটা পক্ষৰে প্ৰচাৰ অভিযান। এই অভিযানসমূহৰ পৰিপতিত অসমখন হ'ল বণ্ড-বিখণ্ড; হত্যাकाণ্ড, লুটপাত, অগ্নিসংযোগ আৰম্ভ হ'ল, ব্ৰহ্মপুত্ৰ আৰু বৰাক উভয় উপত্যকাৰ পৰা দলে দলে মানুহে নিজ বাসস্থান এৰি ওচি যাবলৈ ধৰিলে।"

বাংলাক কাছাৰ জিলাৰ চৰকাৰী ভাষা কৰি লালবাহাদুৰ শাস্ত্ৰীয়ে ত্ৰিভাষীৰ সূত্ৰ (১৯৬১) আগ বঢ়োৱাৰ লগে লগে কাছাৰবাসীৰ মনৰ উত্তপ্ততা কিছু পৰিমাণে শাম কাটিল যদিও ১৯৭২ চনত গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ে ইংৰাজীৰ পৰিৱৰ্তে অসমীয়াক শিক্ষাৰ আৰু পৰীক্ষাৰ মাধ্যম কৰি প্ৰস্তাৱ গ্ৰহণ কৰাৰ লগে লগে হিংসাত্মক ঘটনা ঘটিবলৈ ধৰিলে। ডি. এ. ডি. কলেজ (D.A.V. College) কনাম পঞ্চাৰ ৰাজ্যৰ বিচাৰৰ সৰ্বোচ্চ ন্যায়ালয়ে দিয়া বাৱটক উদ্ধৃতি দি— 'কোনো বিশ্ববিদ্যালয়ে সংখ্যালঘু সম্প্ৰদায়ৰ ইচ্ছাৰ বিৰুদ্ধে কোনো এটা শিক্ষাৰ মাধ্যম জাপি দিব নোৱাৰে'— এই লেখকে সেই সময়ৰ একাডেমিক কাউন্সিলৰ সক্ষম হিচাপে এই

কথাটো পৰিষ্কাৰ কৰি দিছিল যে এক বুজন সংখ্যাৰ সংখ্যালঘু থকা এটা শিকানুষ্ঠানত তেওঁলোকৰ স্বাৰ্থৰ প্ৰতি ভুলকৈ নকৰি আঞ্চলিক ভাষাটোক একমাত্ৰ মাধ্যম কৰিলে সংখ্যালঘুসকলৰ মনোভাৱ কঠোৰ হৈ পৰিব আৰু বিষয়টোৰ পৰিপতি অতি ভিত্তিপূৰ্ণ হ'ব। ইয়াৰ বাহিৰেও সংযোগ ভাষা ইংৰাজীৰ ওপৰত দখল থকাটো অধুৰ ভবিষ্যতৰ নিয়োগ সুবিধাৰ বাবে— বিশেষকৈ কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰ, বীমা আৰু বেংকৰ ক্ষেত্ৰত চাকৰি লাভৰ বাবে অপৰিহাৰ্য হৈ পৰিব। গতিকে লেখকে কলিকতা বিশ্ববিদ্যালয়ৰ দৰে আঞ্চলিক ভাষাত প্ৰয়োগৰ লিখিবলৈ এক বিকল্প ব্যৱস্থাৰ সুবিধাৰে বিষয়টো অপৰিৱৰ্তিত কৰি বৰা উচিত হ'ব বুলি পৰামৰ্শ আগ বঢ়াইছিল।" অৱশ্যে এক বৃহৎ সংখ্যাধিকাৰে প্ৰস্তাৱটো গৃহীত হৈছিল।

কাছাৰৰ সংখ্যালঘুসকলৰ ক্ৰুদ্ধ মনোভাৱক শান্ত কৰাৰ উদ্দেশ্যে এখন সুকীয়া বিশ্ববিদ্যালয় স্থাপন কৰাৰ বাবে অসম বিধানসভাত এখন বিধেয়ক উপস্থাপন কৰা হৈছিল। সদৌ অসম ছাত্ৰ সন্থাৰ বাবে এই প্ৰস্তাৱ গ্ৰহণীয় নাছিল; ভাষাভিত্তিক ৰাজ্যৰ যিটো স্বীকৃতি নীতি তাৰ কঠিকাৰক হ'ব বুলিয়ে ভবা হৈছিল। কাছাৰৰ নেতৃবৃন্দই ছাত্ৰ সন্থাৰ বিৰোধিতাক ভাৱিক সংখ্যালঘুৰ ওপৰত 'সাংস্কৃতিক গণহত্যা' বুলি অভিহিত কৰিছিল আৰু লৰালৰিকৈ সংখ্যালঘুৰ অধিকাৰ সমিতি (Minority People's Right Committee) গঠন কৰিলে।" চৰকাৰৰ ভাষা-নীতি সলনি কৰা নাইবা ইতিমধ্যে খণ্ডিত অসমক পুনৰ বিভাজন কৰাই " ইয়াৰ উদ্দেশ্য আছিল। বাংলাভাষীয়ে প্ৰচুৰ বিস্তাৰ কৰি অহা ত্ৰিপুৰী আৰু কাছাৰৰ মুছলমানসকলে বিৰোধিতা নকৰা হ'লে কাছাৰক অসমৰ পৰা পৃথক কৰা আৰু পূৰ্বাঞ্চল নামৰ কেন্দ্ৰশাসিত ৰাজ্য এখন গঠনৰ বাবে আন্দোলন হোৱাটো প্ৰায় নিশ্চিত হৈ পৰিছিল। সিবিলাকৰ বিৰোধিতাৰ কাৰণ আছিল প্ৰস্তাৱিত ৰাজ্যখনত তেওঁলোক সংখ্যালঘুলৈ পৰিলত হ'ব।"

অসমত পমুৱা মুছলমানৰ ক্ষমিকা : আচৰিত কথা এয়ে যে বিসময়ত অসমলৈ অহা মুছলমান পমুৱাৰ সংখ্যা ক্ৰমান্বয়ে বৃদ্ধি হৈছিল সেই সময়ত বাংলাভাষী লোকৰ সংখ্যা হ্ৰাস পাই আহিছিল। তলত দিয়া পৰিসংখ্যাই এই তথ্য বঢ়িয়াকৈ দাঙি ধৰিছে।"

	১৯৩১	১৯৫১	১৯৭১
বঙালী	৩০.০৬	২০.৯৯	১৯.৭১
অসমীয়া	৩১.৪	৫৬.৭	৬০.৮৯

এই বৃদ্ধিৰ হাৰ ব্যাখ্যা কৰি অসম লোকপিয়লৰ অধীক্ষকে (১৯৬১) এনেদৰে মত প্ৰকাশ কৰিছে :

বিসময়ত বঙালী হিন্দুসকলে একমাত্ৰ বঙালীকেই তেওঁলোকৰ মাতৃভাষা বুলি কৈ আহিছিল, অসম উপত্যকালৈ অহা বঙালীভাষী মুছলমান পমুৱাসকলে আনকি স্বৰাজ্যোদ্ভৱ কালতো অসমীয়াকেই তেওঁলোকৰ মাতৃভাষা বুলি কোৱাৰ এটা গতি পৰিলক্ষিত হৈছিল। ইয়াৰ কাৰণ হ'ল— উপত্যকাটোত তেওঁলোকে একমাত্ৰ মাটিহে বিচাৰিছিল। অসমীয়া ভাষাৰ আনে তেওঁলোকক থলুৱা হোৱাত সন্মান কৰিব পাৰিব, এইটোকে ভাবিছিল। মাতৃভাষাৰ বিষয়ত তেওঁলোক সন্মান চিন্তিত নাছিল। স্বৰাজ্যোদ্ভৱ কালত বঙালী মুছলমান পমুৱাসকলৰ প্ৰায় প্ৰতিজনেই অসম উপত্যকাত বসতিগ্ৰহণ হৈ, জানকৈ বা

নাছানকেই, অসমীয়া ভাষাকেই মাতৃভাষা বুলি কৈছিল।”

দৰাচলতে ১৯৩১ চনৰ লোকপিয়লত ভাষাভিত্তিক জনসংখ্যা বিভাজনৰ তালিকা নিৰ্ণয় কৰা হৈছিল। চিলেট আছিল তেতিয়া অসমৰ অবিচ্ছেদ্য অংগ। গতিকে প্ৰদেশৰ এক চূড়ৰ্থাংশৰ অধিক অধিবাসী আছিল বঙলাভাষী। কিন্তু ১৯৪৭ চনত জিলাখন পৃথক কৰাৰ পিছত চাহ জনজাতিসকলৰ দৰে মুছলমান পমুৱাসকলে তেওঁলোকে বসতি কৰা ৰাজ্যখনৰ ভাষা অসমীয়াক মাতৃভাষা হিচাপে গ্ৰহণ কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰা বাবে অসমীয়া-ভাষীৰ সংখ্যা ১৯৩১ চনৰ ৩১.৪ শতাংশৰ পৰা ১৯৫১-৫২ চনত ৫৬.৭ শতাংশলৈ বৃদ্ধি হৈছিল। পমুৱা মুছলমানসকলে ভাষা আৰু সংস্কৃতিৰ কালৰ পৰা নিজকে অসমীয়া বুলি চিনাকি দিছিল আৰু এটাৰ পিছত এটাকে লোকপিয়লত অসমীয়াকেই নিজৰ মাতৃভাষা বুলি কৈছিল যদিও তেওঁলোকে ঘৰত নিজৰ ভাষাহে চলি আছিল। স্বাভাৱিকতে অসমীয়া ৰাইজে এই পমুৱাসকলক ন-অসমীয়া নাম দি আদৰি লৈছিল; তেওঁলোকে বঙালীসকলৰ দৰে অসমীয়া ভাষা আৰু সংস্কৃতিৰ বাবে কোনো ধৰণৰ সমস্যাৰ সৃষ্টি কৰা নাছিল। ইয়াৰ বাহিৰেও অসমৰ আৰ্থিক উন্নতি সাধনত তেওঁলোকৰ আছিল** যথেষ্ট অৱদান। স্থাৰি-বন কাটি খেতি-বাতি নকৰা মাটি ভাঙি তেওঁলোকে শস্যশালী গাঁওবিলাক সৃষ্টি কৰিছিল। অসমীয়াই নিজ চকুৰ আগতে দেখিবলৈ পাইছিল কেনেকৈ মৰাপাটৰ দৰে অৰ্ধকৰী খেতি সফলভাৱে কৰিব পাৰি আৰু একেখন পথাৰতে একাধিক শস্যৰ খেতি কৰিব পৰা যায়। নগাঁও জিলাৰ উপায়ুক্ত পি. জি. মুখাৰ্জীৰ ভাষাত ক’বলৈ গ’লে,

এই মানুহখিনিয়ে সমুদায় জিলাখনৰ বাবে ধন-সম্পদ আৰু উদ্যোগ আনিছিল আৰু সাধাৰণ মানুহৰ অৱস্থাৰ উন্নতি কৰিছিল। কৃষক হিচাপে তেওঁলোকৰ কঠিন পৰিশ্ৰমৰ কথা মানুহৰ মুখে মুখে শুনিবলৈ পোৱা গৈছিল। খেতিপথাৰৰ পৰা তেওঁলোকে সম্ভৱপৰ সমুদায় উৎপাদন কৰিছিল। ঘৰচীয়া জীৱ-জন্তুৰ প্ৰতি তেওঁলোকে লোৱা যত্ন আছিল সকলোৰে অনুকৰণীয়। ইয়াৰ বাবে চৰকাৰী ৰাজহ বৃদ্ধি হোৱাৰ উপৰি গাঁওবিলাক খেতি-বাতিৰে নদন-বদন আৰু বেপাৰ-বাণিজ্যৰ উন্নতি সাধন হৈছিল।”

পাৰ্বত্য জিলাকেইখন গঠনৰ লগে লগে অসমীয়া আৰু পমুৱা মুছলমানসকলৰ মধুচন্দ্ৰিকা ওৰ পৰিল। ৰাজ্য পুনৰ্গঠনৰ ফলত মাটিৰ কালি ২,২৩,৫৫০ বৰ্গকিলোমিটাৰৰ পৰা ৭৮,৫২৩ বৰ্গকিলোমিটাৰলৈ হ্ৰাস হ’ল। প্ৰাকৃতিক সম্পদত চহকী হ’লেও দুখীয়া আৰু ঔদ্যোগিক বিকাশত অনুন্নত হৈয়ে ৰ’ল। খেতিৰ মাটিৰ পৰিমাণ একেই থাকিল, ৰাদ্য-শস্যৰ উৎপাদনে জনসংখ্যা বিস্ফোৰণৰ সৈতে সংগতি ৰাখিব নোৱৰা হ’ল। সকলো স্তৰৰে শিক্ষানুষ্ঠান বৃদ্ধি হোৱাৰ লগে লগে নিবনুৱা যুৱকৰ সংখ্যা জ্যামিতিক হাৰত বৃদ্ধি হ’বলৈ ধৰিলে। আবশ্যক অনুসৰি কৰ্মসংস্থানৰ সুবিধা নথকা কাৰণে শামাজিক উত্তেজনা আৰু সংঘৰ্ষ বৃদ্ধি হ’বলৈ ধৰিলে। ভোট বেংকৰ স্ৰষ্টা হিচাপে এই বহিৰাগত পমুৱাসকলৰ প্ৰভাৱ বৃদ্ধি হোৱাৰ লগে লগে তেওঁলোকৰ মনোভাৱৰো যথেষ্ট পৰিৱৰ্তন হৈ পৰাৰ ফলত পৰিস্থিতি বেয়াৰ ফালে ঢাল খালে। কিন্তু সূত্ৰ মতে, পূৰ্বতে দেখিবলৈ পোৱা গৈছিল যে যদিও তেওঁলোকে স্বাধীনভাৱে অসমত বসবাস কৰিছিল, ‘তেওঁলোকৰ সহানুভূতি সম্পূৰ্ণভাৱে পাকিস্তানৰ প্ৰতিহে আছিল।’ উক্তিটোৰ সত্যতা প্ৰমাণৰ বাবে ক’ব পাৰি যে ১৯৬২ চনৰ নৱেম্বৰ মাহত চীনে বেতিয়া ব’মজিলাৰ কালে কিপ্ৰতাৰে আগ বাঢ়ি আহিছিল, সেই সময়তে এই পমুৱাইতে ‘পাকিস্তান জিলাবাদ’ ধৰ্মনিৰে তেজপূৰৰ ওচৰৰ

পাঁওবিলাক আৰু নগাঁও জিলাৰ মৰাজাৰ অঞ্চলত পাকিস্তানী পতাকা উত্তোলন কৰিছিল।”
প্ৰতিবন্ধামূলক যাবহা হাতত লোৱাৰ বাহিৰেও ডাৰত চৰকাৰে এই অবৈধ বহিৰাগতবিলাকৰ নাম
কৰ্তন কৰিবলৈ আৰু অসমৰ পৰা সিহঁতক আঁতৰ কৰিবলৈ প্ৰয়োজনীয় যাবহা ল’ব লগত
পৰিছিল। একালে যেতিয়া এই বহিৰাগতবিলাকক চিনাক্ত আৰু বহিষ্কাৰ কৰিবলৈ বৃহৎ আঁচনি
বুজুতোৱা হৈছিল, ক্ষমতাত অধিষ্ঠিত কংগ্ৰেছ দলে অনুপ্ৰবেশকাৰীবিলাকৰ কাৰ্যকৰী বৈধতা নিয়াৰ
প্ৰচেষ্টা চলাইছিল, যেহেতু নিৰ্বাচনত সিবিলাকে নিৰ্ণায়ক ভূমিকা ল’ব পাৰিছিল।”

কংগ্ৰেছী ৰাজনীতি : এই পমুৱা আৰু চাহ-শ্ৰমিকসকলৰ সমৰ্থন বা ব্যাপক হাৰৰ ভোট
কংগ্ৰেছৰ বাবে ইমান অপৰিহাৰ্য হৈ পৰিছিল যে কংগ্ৰেছ সভাপতি দেৱকান্ত বৰুৱাই এবাৰ
খোলাখুলিকৈ কৈছিল— ‘যেতিয়ালৈকে আশী আৰু কুলী কংগ্ৰেছ দলত থাকে, দলটোৱে কোনো
ভয় নকৰে (it did not care for anybody)।’ এইদৰে দেশৰ বৃহৎ স্বার্থক তল পেলাই
ক্ষমতাত অধিষ্ঠিত দলটোৱে সংকীৰ্ণ দলীয় স্বার্থ ৰক্ষা কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিছিল।” এনে বিপজ্জনক
অৱস্থাৰ প্ৰতি দৃষ্টি আকৰ্ষণ কৰি নিৰ্বাচন আয়োগৰ দৰে দায়িত্বপূৰ্ণ উচ্চ পদস্থ বিষয়া শ্যামলাল
শেখৰাৰে (S.L. Shakhder) মন্তব্য কৰিছিল :

এখন ৰাজ্যতে (অসম) ১৯৬১ চনৰ পৰা আৰম্ভ কৰি ১৯৭১ চনৰ
ভিতৰত জনসংখ্যা ৩৪.৯৮ শতাংশলৈ বৃদ্ধি হৈছিল। চুবুৰীয়া ৰাজ্যৰ পৰা
ব্যাপক আকাৰত প্ৰব্ৰজনকাৰী অহাৰ ফলত এই বৃদ্ধি হৈছিল বুলি কোৱা হয়।
এনেদৰে বহিৰাগতৰ আগমন এটা সচৰাচৰ ঘটনাৰ দৰে হৈ পৰিছে। মই
ভাবো দুটা লেকপিয়লৰ সময়তে যি ৩৮ ৯৪ শতাংশ বৃদ্ধি হ’ল সেই বৃদ্ধিৰ
ভিত্তিত এনেদৰে মন্তব্য কৰাটো ভুল নহ’ব যে ১৯৯১ চনত এই বৃদ্ধিৰ পৰিমাণ
১৯৬১ চনৰ লোকপিয়লৰ পৰা ১০০ শতাংশ হ’বগৈ।”

তেওঁ লগতে কৈছিল :

আন এটা বিপজ্জনক কথা হ’ল ৰাজনৈতিক দলসমূহে অনাগৰিক
প্ৰব্ৰজনকাৰীবিলাকক সিহঁতৰ নাগৰিকত্বৰ কথাটো শুদ্ধকৈ নিৰ্ধাৰণ নকৰাকৈয়ে
আনহে নালাগে সেই সম্পৰ্কে কোনো ধৰণৰ সন্দেহ প্ৰকাশ নকৰাকৈয়ে
ভোটদাতাৰ তালিকাত অন্তৰ্ভুক্ত কৰাৰ দাবী কৰিছে।

বিশদেশী বিতৰাণ সমস্যা : শুশুচৰ বিভাগৰ মুখ্য অধিকাৰী বি. এন. মালিকে (B.N. Mullik) ১৯৬২ চনত সংঘটিত চীনা আক্ৰমণৰ পিছতে ভাৰত চৰকাৰক জাতীয় নিৰাপত্তাৰ
ক্ষেত্ৰত থকা বিপদৰ বিষয়ে অৱগত কৰাইছিল। পাকিস্তানী অনুপ্ৰবেশকাৰী প্ৰতিৰোধ আঁচনিখন
অসমত সোমোৱা বিশেষী নাগৰিকক একমাত্ৰ প্ৰতিৰোধ কৰিবলৈকে প্ৰস্তুত কৰা হোৱা নাছিল,
তেনে লোকক বহিষ্কাৰ কৰাৰ কাৰণেও প্ৰস্তুত কৰা হৈছিল।” এই আঁচনিখনৰ বাবে পুঞ্জি
ৰোগান ধৰিব কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে, কিন্তু ৰাজ্যিক স্তৰতহে ৰূপায়িত কৰা হ’ব। অসমৰ মুখ্য মন্ত্ৰী
বিমলা প্ৰসাদ চলিহাই ঐকান্তিক দেশপ্ৰেমেৰে আঁচনিখন সজোৱে তিনি বছৰ কাল প্ৰয়োগ
কৰিছিল। কিন্তু ইয়াৰ পিছত জমিয়ত উলেমা-ই-হিন্দ নামৰ সংগঠনটোৱে সংখ্যালঘুক হাৰাণ্ডিত
কৰিছে বুলি কৰা আপত্তিত আৰু মন্ত্ৰীসভাৰ দুজন সতীৰ্থ ফৰকসিন আশী আহমদ আৰু মইনুল
হক চৌধুৰীৰ প্ৰতিবাদত গৃহ মন্ত্ৰালয়ে চলিহাক কাৰ্যপন্থা টিলাই নিবলৈ নিৰ্দেশ দিলে। গোলাপ
বৰুৱা আৰু যোগেন হাজৰিকাৰ মন্ত্ৰিত্বৰ সময়ত আঁচনিখন আৰু টিলাই নিয়া হ’ল। লগে লগে

কমতাত অধিষ্ঠিত দলে তোৰণ-নীতি সুসংহতভাৱে অভ্যলম্বন কৰাৰ ফলত বহিৰাগতৰ অনুপ্ৰবেশ বৃদ্ধি হ'বলৈ ধৰিলে আৰু কংগ্ৰেছ 'ডোট বেংক' বহুতলৈ শক্তিশালী হৈ পৰিছিল।^{১০} গতিকে যি সময়ত দেশৰ নিৰাপত্তা আৰু অৰ্থগততাৰ পৰিৱৰ্তে কংগ্ৰেছ নেতৃত্বশ্ৰী একমাত্ৰ ডোট বেংকৰ প্ৰতিহে মনোনিৱেশ কৰিছিল, অসমৰ ছাত্ৰ আৰু যুৱকসকলে বিদেশীক বিতাড়িত কৰাৰ উদ্দেশ্যে গণ আন্দোলন চলাবৰ বাবে মাৰ বাজি উঠিছিল। প্ৰব্ৰজনকাৰীৰ আগমনক যদি বোধ কৰিব পৰা নাযায়, তেওঁলোকে ভাবিছিল, নিজ দেশতে অসমীয়া মানুহ সংখ্যালঘুত পৰিণত হ'ব। এটা সময়ত অসম ৰে এখন মুছলমানপ্ৰধান দেশ হৈ ভাৰতৰ পৰা বিচ্ছিন্ন হ'বগৈ অথবা বাংলাদেশৰ সৈতে একত্ৰিত হ'বলৈ দাবী নুতুলিব তাৰ কি নিশ্চয়তা আছে? এনেধৰণৰ ভয়-সংশয় আৰু হিচাপ-নিকাচবিলাক ডিষ্ট্ৰিনিৰ নাছিল। পাকিস্তানৰ প্ৰধান মন্ত্ৰী জৱাহৰলাল নেহৰুৱে ১৯৬৮ চনত 'দ্য মিথচ্ অব ইণ্ডিপেন্ডেঞ্চ' (The Myths of Independence) নামৰ গ্ৰন্থত অসমক দাবী কৰি লিখিছিল :

এনেদৰে ভবাটো ভুল হ'ব যে ভাৰত আৰু পাকিস্তানৰ মাজত বিভাজনৰ সৃষ্টি কৰা একমাত্ৰ বিবাদটো হৈছে কাশ্মীৰ। এই বিষয়ে সন্দেহ নাই যে এইটো সবাতোকৈ গুৰুত্বপূৰ্ণ বিবাদ। কাশ্মীৰৰ সমানেই গুৰুত্বপূৰ্ণ হ'ল অসম আৰু পূব পাকিস্তানৰ কাষতে থকা জিলাকেইখনৰ বিবাদটো। এই অঞ্চলবোৰক পূব পাকিস্তানে যুক্তিগতভাৱে দাবী কৰিব পাৰে। সেই দাবী নিক্ৰিয় হৈ থাকিবলৈ দিয়াটো উচিত নাছিল।^{১১}

আনহে নালাগে ভাৰতৰ প্ৰতি অনুৰক্ত বাংলা দেশৰ ৰাষ্ট্ৰপতি মুজিবুৰ ৰহমানৰ অসমৰ ওপৰত লোভনীয় দৃষ্টি পৰিছিল। তেওঁ কৈছিল, 'পূৰ্ববংগক ইয়াৰ বৃহৎ জনসংখ্যাৰ বাবে যথেষ্ট ভূমিৰ প্ৰয়োজন আৰু অসমৰ মাজতেই দেশখনে সম্প্ৰসাৰণৰ বাবে স্থল বিচাৰি পাব। কাৰণ অসমত অপৰ্যাপ্ত বনাঞ্চল, খনিজ সম্পদ, কয়লা, পেট্ৰ'ল আদি আছে।'^{১২} তাতোকৈ আচৰিত কথা হ'ল— ঢাকাৰ বুদ্ধিজীৱীসকলেও উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ মুছলমানসকলৰ বাসস্থানৰ (Theory of lebensraum) দোহাই দি অসম, পশ্চিম বংগ আৰু বিহাৰক লৈ এখন স্বাধীন 'বাংলাভূমি' গঠনৰ কল্পনা কৰিছিল।^{১৩}

পাহাৰীয়া জনগোষ্ঠী আৰু বিদেশী বিতাৰণ : উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ জনবসতি বিৰল পাৰ্বত্য অঞ্চলসমূহত জনজাতীয় লোকসকলে 'ইনাৰ লাইন' (Inner Line) আৰু সংবিধানৰ ষষ্ঠ অনুচ্ছেদে প্ৰদান কৰা ৰক্ষণাবেক্ষণ সত্ত্বেও ভয়াতুৰ হৈ পৰিছিল, কিয়নো তেওঁলোককো বহিৰাগতসকলে সহোৰ কৰি নিজৰ দেশতো সংখ্যালঘুত পৰিণত কৰিব। মেঘালয়ত ১৯৭১-৭১ চনৰ ভিতৰত হিন্দুৰ সংখ্যা দুগুণ পাইছিল যদিও মুছলমানৰ জনসংখ্যা ১৯৭১ চনৰ ২৬,০০০ৰ পৰা ১৯৯১ চনত ৬১,০০০লৈ অধিক হৈছিল।^{১৪} ১৯৬৫ চনৰ ভাৰত-পাকিস্তান যুদ্ধৰ সময়ত প্ৰব্ৰজনকাৰীসকল অহা বাবেই এই বৃদ্ধি হ'বলৈ পাইছিল। সেই কালছোৱাত এই অঞ্চলসমূহত নেপালীভাষী লোকৰ সংখ্যাও যথেষ্ট পৰিমাণে বৃদ্ধি হৈছিল। নেপালীবিলাকে শ্ৰমিক হিচাপে আৰু গাৰীৰৰ ক্ৰমবৰ্ধমান চাহিলা পুৰণৰ বাবে পক-ছাগলী প্ৰতিপাল কৰি জীৱিকা অৰ্জন কৰিছিল। বহিৰাগত বৃদ্ধিয়ে চহৰ আৰু সীমামূখীয়া অঞ্চলসমূহত জনগাঁথনি সলনি কৰিছিল।^{১৫} পাহাৰীয়াসকলে অনুভৱ কৰিছিল যে জনসংখ্যা বৃদ্ধিয়ে তেওঁলোকৰ অৰ্থনৈতিক, ৰাজনৈতিক আৰু সামাজিক জীৱন আৰু জনজাতি হিচাপে তেওঁলোকৰ অস্তিত্বৰ প্ৰতি ভাবুকিৰ সৃষ্টি

কৰিছে।^{১০} নাগালেণ্ডৰ জনসংখ্যাও ১৯৮১ চনৰ ৭,৭৪,৯৩০ৰ পৰা ১৯৯১ চনত ১২,১৫,৫৭৩ লৈ বৃদ্ধি হৈছিল। নগা ছাত্ৰ ফেডাৰেশ্যনৰ সভাপতিৰ মতে, এই বৰ্ষিত জনসংখ্যাৰ ৫,০০০ জনতকৈও অধিক অকল মাও জিলাত থিতাপি লোৱা বাংলাদেশী।^{১১} পঞ্চাশৰ দশকত দেখা দিয়া এম এন এফ বিদ্ৰোহীহঁতক দমনৰ উদ্দেশ্যে কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে তেতিয়াৰ পূব পাকিস্তানৰ ১১ চট্টগ্ৰাম পাৰ্বত্য অঞ্চলৰ চাকমাসকলৰ এচামক মিজোৰামত বসবাস কৰিবলৈ উৎসাহিত কৰিছিল।^{১২} মিজোৰামলৈ অহা হিন্দু, নেপালী আৰু মুছলমান প্ৰব্ৰজনকাৰীৰ সংখ্যাও সামান্যভাৱে হ'লেও বাঢ়িবলৈ ধৰিলে।

অসমৰ বিপৰীতে পাৰ্বত্য ৰাজ্যকেইখনৰ কেউখন চৰকাৰে ছাত্ৰ সংগঠনসমূহ বিদেশী নাগৰিক-বিৰোধী আন্দোলনৰ সমৰ্থন কৰিছিল। উত্তৰ-পূব ভাৰত ছাত্ৰ সমন্বয়ৰক্ষী সমিতিয়ে [(North-East Students' Co-ordination Committee— NESCC), সদৌ অসম ছাত্ৰ সন্থা (AASU) ইয়াৰ সদস্য] স্বৰাজ্যোত্তৰ কালৰ পৰা বিদেশী উপস্থিতিৰ বিৰোধিতা কৰি আহিছে। সংগঠনটোৱে ১৯৯৩ চনৰ ৩ এপ্ৰিলত প্ৰধান মন্ত্ৰীক দিয়া স্মাৰক-পত্ৰত বিদেশী নাগৰিক আৰু অবৈধ পমুৱাৰ চিনাক্তকৰণ, নামকৰ্তন, বহিষ্কৰণ আৰু আগমনক ৰোধ কৰিবৰ বাবে ফলপ্ৰসূ ব্যৱস্থা ল'বলৈ দাবী কৰিছিল। ইয়াৰ লগতে ১৯৮৩ চনৰ আই এম (ডি টি) আইনখন বাতিল কৰি ১৯৪৬ চনৰ বিদেশী নাগৰিক আইনখন মতে, অবৈধ বিদেশীক বহিষ্কাৰ কৰিবলৈ সংগঠনটোৱে টানি ধৰিছিল। অৱশ্যে 'বিদেশী' শব্দটোৰ সংজ্ঞা সম্বন্ধে বিভিন্ন ৰাজ্যত মতানৈক্যৰ সৃষ্টি হৈছিল। সদৌ অসম ছাত্ৰ সন্থাই ২৫ মাৰ্চ ১৯৭১ চনৰ আগতে অসমত প্ৰৱেশ কৰা সকলোকে নাগৰিকত্ব প্ৰদান কৰাৰ সপক্ষে আছিল। আনহাতে, এন এছ এফে অ-নগা বাসিন্দাসকলক বিদেশীসকলৰ সমানেই অবাঞ্ছিত বুলি ভাবিছিল আৰু সেইসকল লোকৰ নাগালেণ্ডত থকাৰ কোনো অধিকাৰ নাই। খাচী ছাত্ৰ সন্থা (Khasi Students' Union— KSU) আৰু এন এছ এফে দাবী কৰিছিল ১৯৫১ চনক বিতাৰণৰ বাবে এক চিহ্নিত বছৰ (Cut off year) বুলি গণ্য কৰিব লাগে। সিয়ালে অৰুণাচলৰ বাসিন্দাসকলে কোনো ধৰণৰ সীমা ধাৰ্য কৰা নাছিল। তেওঁলোকে বিদেশী নাগৰিক মাথ্ৰেই ৰাজ্যখন ত্যাগ কৰি যোৱাটো কামনা কৰিছিল।^{১৩}

১৯৭৯ চনত শ্বিলঙৰ বিদেশী নাগৰিক-বিৰোধী আন্দোলনে ভয়াৱহ ৰূপ ধাৰণ কৰিছিল। এই আন্দোলনৰ ফলত ত্ৰিশতকৈও অধিক লোকে প্ৰাণ হেৰুৱাইছিল আৰু বহিৰাগতসকলে বেপাৰ-বাণিজ্য বন্ধ কৰিবলৈ বাধ্য হৈছিল। ইয়াৰ পিছতে ৰাজ্যখনৰ পৰা নেপালী, মাৰোৱাৰী, অসমীয়া আৰু বিশেষকৈ মেঘালয়ত নিজৰ ঘৰ-বাৰী সাজি থিতাপি লোৱা আৰু ৰাজ্যখনৰ অৰ্থনৈতিক, সামাজিক আৰু সাংস্কৃতিক প্ৰগতিত বৰঙনি যোগোৱা বঙালী হিন্দুসকলৰ বন্ধতে ৰাজ্যখনৰ পৰা আঁতৰি গৈছিল।^{১৪} নাগালেণ্ডত ৰাজনৈতিক হেঁচাৰ ফলত দেশৰ উচ্চ পদস্থ বিষয়াসকলৰ কাম-কাজত এনেধৰণৰ বাধাৰ সৃষ্টি হৈছিল যে 'ভাৰতীয় প্ৰশাসনিক সেৱাৰ বিষয়াসকলৰ অভাৱ' (IAS Drain) পৰিলক্ষিত হৈছিল। উপৰোক্ত সংগঠনবিলাকৰ ক্ৰমবৰ্ধমান দাবীসমূহ পূৰণ কৰিব নোৱাৰি ৰাখিবৰ স্বয়ংসায়ীসকলে তেওঁলোকৰ ব্যৱসায় বন্ধ কৰি দিব লগাত পৰিছিল। মিজোৰামৰ পৰা সময়ে সময়ে অহা বাতৰি মতে, মিজোৰামলৈ 'ভেইড' (Vaid) বা অমিজোৰামলৈ ৰাজ্য ত্যাগ কৰি যাবলৈ বাধ্য কৰিছিল আৰু তেওঁলোকে অস্থায়ী শিবিৰসমূহত থাকিব লগাত পৰিছিল।^{১৫} বহিৰাগতৰ হাতত 'ইনাৰ লাইন'

অনুৰক্তি-পত্ৰ নাথাকিলে চৰকাৰে তেওঁলোকক দেশ ত্যাগ কৰি যাবলৈ ক'ব পাৰে; কিন্তু তেওঁলোকক মাৰবৰ কৰা, তীতি প্ৰদৰ্শন কৰা, বিশেষকৈ ভাৰতীয় নাগৰিকৰ বিৰুদ্ধে উচ্ছেদৰ নামত হিংসাত্মক কাম কৰা কোনো বৃত্তিসংগত কাৰণ থাকিব নোৱাৰে। ভাৰতীয় নাগৰিকসকলৰ দেশৰ যিকোনো ঠাইতে থকা আৰু কাম-কাজ কৰাৰ অধিকাৰ আছে।

চাক্ৰমা সমস্যা আৰু কেন্দ্ৰীয় ৰাজনীতি ৪ ৰেডক্লিফ এৱাৰ্ডৰ (Radcliffe Award) অধীনত চট্টগ্ৰামৰ পাহাৰীয়া অঞ্চলসমূহ পূব পাকিস্তানৰ নিয়ন্ত্ৰণত আছিল। ১৯৬৪ চনত বৃহৎ আকাৰৰ কাপ্তাই জলবিদ্যুৎ প্ৰকল্পটো (Kaptai Hydro-Electric Project) ৰজাৰাটৰ ওচৰত নিৰ্মাণ কৰা হৈছিল। ইয়াৰ বাবে বেতিৰ উপযোগী হাজাৰ হাজাৰ একৰ মাটি প্লাবিত হৈ প্ৰায় এক লাখ শৰণাৰ্থীক পুনৰ্বাসন দিব লগা হৈছিল। শৰণাৰ্থীসকলৰ কিছু সংখ্যকক মিজোৰাম আৰু উত্তৰ কাছাৰ পাৰ্বত্য জিলা, ৬০,০০০ বৌদ্ধ চাক্ৰমা আৰু ৬,০০০ হিন্দু হাজং শৰণাৰ্থীক অকলাচল প্ৰদেশত (তেতিয়াৰ নেফা) পুনৰ্স্থাপন কৰিব লগা হৈছিল। ত্ৰিপুৰা আৰু অসমত শৰণাৰ্থীসকল ভাৰতীয় নাগৰিক হৈ পৰিছিল। সিকালে মিজোৰামত চাক্ৰমাসকলে স্বায়ত্তশাসিত জিলা পৰিষদ এখনো গঠন কৰিছিল। এই পৰিষদখনৰ যোগেদি তেওঁলোকে সংখ্যাগুৰু মিজোৰামৰ পৰা আঁতৰি নিজৰ অস্তিত্ব বজাই ৰাখিবলৈ সমৰ্থ হৈছিল। নেফাত চাক্ৰমা আৰু হাজং শৰণাৰ্থীসকলৰ পুনৰ্স্থাপন বিশেষ আঁচনি মতে কৰা হৈছিল। তেওঁলোকক ঘৰ-দুৱাৰ, বেচন, শিক্ষা আৰু চিকিৎসাসেৱা ৰাজ্য চৰকাৰৰ সৈতে আলোচনা কৰি আগ বঢ়োৱা হৈছিল।^{১১} কোনো ধৰণৰ ৰাষ্ট্ৰবিৰোধী কাৰ্যত লিপ্ত থকাৰ প্ৰমাণ নথকা সত্ত্বেও তেওঁলোকে ৰাজ্যবিহীন নাগৰিক হিচাপে থাকিব লগাত পৰিছিল। ১৯৯২ চনৰ ছেপ্টেম্বৰ মাহত কেন্দ্ৰীয় গৃহপত্ৰৰ ৰাজ্যিক মন্ত্ৰী এম এম জেকব আৰু পৰৱৰ্তী পি এম ছেয়িমে চাক্ৰমাসকলক নাগৰিকত্ব প্ৰদান কৰা হ'ব বুলি ঘোষণা কৰিছিল। তথাপিহে দুৰ্ভাগীয়া বাসিন্দাসকলৰ স্বাৰ্থৰক্ষাৰ হকে, যিকাৰণে নহওক, সেই ব্যৱস্থা কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে বাস্তৱায়িত কৰা সম্ভৱপৰ নহ'ল।^{১২}

কেন্দ্ৰৰ প্ৰস্তাৱিত ব্যৱস্থাক অকলাচলীসকলে 'তেওঁলোকৰ জাতীয় অস্তিত্ব পৰিচয়ক অৱনমিত কৰিবলৈ কৰা স্পষ্ট ব্যৱস্থা' বুলি গম্য কৰিছিল আৰু 'ৰাজ্যখনৰ জনগাঁথনিৰ ভাৰসাম্যৰ প্ৰতি এক ভাবুকি বুলি' ভাবিছিল। মুখ্য মন্ত্ৰী গেগং আপাঙৰ আশীৰ্বাদেৰে সদৌ অকলাচল ছাত্ৰ সন্থাই (All Arunachal Students' Union— AAPSU) বিদেশী-বিৰোধী আন্দোলনৰ পথ লৈ সকলো বিদেশীকে ৰাজ্যখন ত্যাগ কৰি ওচি যাবলৈ জাননী জাৰি কৰিলে। বিদেশীসকলৰ ভিতৰত আছিল চাক্ৰমা, হাজং, তিব্বতবাসী, নেপালী আৰু বাংলাদেশী। ১৯৯৪ চনৰ ৩০ নবেম্বৰৰ ভিতৰত তেওঁলোকক ৰাজ্যখন ত্যাগ কৰি ওচি যাবলৈ সময়সীমা বান্ধি দিয়া হ'ল। সেইসকল লোকে ইমান দিনে ভোগ কৰি অহা সা-সুবিধাবিলাক এটাৰ পিছত এটাকৈ চৰকাৰে বন্ধ কৰি দিছিল। কেন্দ্ৰ চৰকাৰে প্ৰদান কৰা পঞ্জীকৰণৰ প্ৰমাণ-পত্ৰবোৰ কাগজৰ টুকুৰাত পৰিণত হ'ল। শৰণাৰ্থীসকলে বাসোপযোগী কৰি লোৱা মাটিবিলাক স্থানীয় লোকে অধিকাৰ কৰে। চাক্ৰমাবিলাকৰ নিয়োগৰ সা-সুবিধা বন্ধ কৰি দিয়া হ'ল। বেহা-বেপাৰৰ বাবে তেওঁলোকক অনুজ্ঞা-পত্ৰ দিয়াটো বন্ধ কৰা হয় আৰু পূৰ্বতে দিয়াবিলাক বাতিল কৰা হ'ল। চাক্ৰমাসকলৰ বিৰুদ্ধে এনেদৰে সোৰাৰোণ কৰা হৈছিল যে তেওঁলোকৰ এটা দলে অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ চলাৱাৰ প্ৰশিক্ষণ লৈ অস্ত্ৰ নিৰ্মাণো কৰিছে। ইয়াৰ প্ৰতিশোধকলৈ অকলাচলৰ পৰা দলে দলে যুৱকক নাগালেণ্ড আৰু ম্যানমাৰলৈ এন এছ এন (K) অধীনত একেধৰণৰ প্ৰশিক্ষণ ল'বলৈ পঠোৱা হৈছিল।^{১৩}

অকণাচল ত্যাগ কবি বাবলৈ নিৰ্বাণ কবি দিয়া তাৰিখটো ওচৰ চালি অহাৰ লগে লগে আপহুৱে অস্ত-শব্দৰে সজ্জিত হৈ দুহাজাৰ চাক্ৰা শৰণাৰ্থীক পাণুনপাৰা জিলাৰ পৰা অসমৰ গৰুপুৰৰ আছুতীয়া বনাঞ্চলত আশ্ৰয় ল'বলৈ বাধ্য কৰিছিল। শৰণাৰ্থীবিলাক যাতে অসমলৈ আহিব নোৱাৰে তাৰ বাবে চৰকাৰে বাতি নিস্তৰীল কৰি ৰখাৰ আদেশ জাৰি কৰিছিল আৰু অধিক সংখ্যক চাক্ৰা থকা অঞ্চল চাংলাঙৰ বিপৰীতে থকা তিনিচুকীয়া জিলাৰ সীমাত দেখিলেই গুলী কৰা আদেশ বলৱৎ কৰা হ'ল। আগতে ধাৰ্য কৰা তাৰিখ উকলি যোৱাত আপহুৱে নতুন চূড়ান্ত তাৰিখ ধাৰ্য কৰে আৰু কেন্দ্ৰই ৰাজ্যখনত আইন-শৃংখলা বজাই ৰাখিবৰ কাৰণে আছুতীয়া আৰক্ষী বাহিনী নিয়োগ কৰা ব্যৱস্থা ল'ব লগা হয়। কেন্দ্ৰীয় চোৰাংচোৰা বিভাগৰ সূত্ৰ মতে, অঞ্চলটোৰ পৰিস্থিতি 'উত্তলা আৰু বিস্ফোৰক' (fluid and explosive) হৈয়ে ৰ'ল আৰু সেই অঞ্চলৰ উত্তেজনা হ্ৰাস কৰিবলৈ ব্যৱস্থা হাতত নল'লে দুয়োগৰুই পাৰস্পৰিক বিদ্বেষত লিপ্ত হৈ পৰাৰ সম্ভাৱনা।* জাতীয় মানবাধিকাৰ আয়োগে প্ৰেৰণ কৰা এখন আবেদনৰ উত্তৰত সৰ্বোচ্চ ন্যায়ালয়ে পৰিষ্কাৰ কৰি দিছিল যে 'আইন বহিৰ্ভূত'ভাৱে চাক্ৰাসকলক তেওঁলোকৰ ঘৰ-বাৰীৰ পৰা উচ্ছেদ কৰিব পৰা নাযাব আৰু বলপূৰ্বকভাৱে উচ্ছেদ কৰা চেষ্টাক চৰকাৰে 'বাধ্য দিব লাগিব'। প্ৰয়োজন হ'লে ৰাজ্য চৰকাৰে কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ পৰা অধিক সেনা বিচাৰিব পাৰিব আৰু তেনে কোনো অনুৰোধক মানি ল'বলৈ কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰক নিৰ্দেশ দিছিল।**

চাক্ৰা শৰণাৰ্থীসকলৰ ক্ষেত্ৰত কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে যি উদাস নীতি অবলম্বন কৰিছিল তাৰ মূলতে আছিল এনে এটা ধাৰণা যে অকণাচল এখন স্পৰ্শকাতৰ সীমামূৰীয়া ৰাজ্য আৰু সেয়েহে এই ৰাজ্যখনৰ ক্ষেত্ৰত কোনো ধৰণৰ ধৰতকীয়া সিদ্ধান্তত উপনীত হ'লে উত্তেজনা শাম কটাব পৰিবৰ্তে সমস্যাটোৰ জটিলতা হে বৃদ্ধি হ'ব। অকণাচল সৃষ্টি হোৱাৰ পিছত, ত্ৰিপুৰা আৰু মিজোৰামৰ দৰে শৰণাৰ্থীবিলাকৰ বৰ্তমান যি স্থিতি (status) সেই বিষয়ে ঘোষণা কৰা হ'লে বৰ্তমানে দেখা দিয়া অচল অৱস্থাটো দূৰ কৰিব পৰা গ'লহেঁতেন। অকণাচলবাসী প্ৰকৃততে শংকিত হৈ পৰিছিল। মিজোৰামৰ দৰেই নবাগতসকলৰ জনসংখ্যাৰ স্বাভাৱিক বৃদ্ধিৰ লগে লগে চাক্ৰাসকলৰ মাজত ভাঙনমুখী মনোভাৱ গঢ় লৈ উঠিব।* এই কথা স্বীকাৰ্য যে অকণাচল প্ৰদেশৰ আয়তন চাক্ৰা শৰণাৰ্থীসকলৰ আশ্ৰয়ৰ স্থল হিচাপে কম নহয়, তথাপিগৈ সমুদায় শৰণাৰ্থী পুনৰ্সংস্থাপনৰ দায়িত্ব একমাত্ৰ অকণাচলৰেই নহয়। চাক্ৰা শৰণাৰ্থীসকলক তেওঁলোকৰ নিজা ঘৰত স্থাপন কৰা, সেয়ে নহ'লে গোটেই দেশতে সংস্থাপন কৰাটো কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ দায়িত্ব। ত্ৰিপুৰাত বিদেশী আৰু উৰাবাদী কাৰ্যকলাপ : অসমৰ দক্ষিণ-পশ্চিম কোণত অৱস্থিত ত্ৰিপুৰা ৰাজ্যখনত প্ৰধানকৈ বঙালী পমুৰা, ত্ৰিপুৰী, ৰিয়াং, জামাতীয়া, মোৰাতীয়া, হালাম আৰু কেবাটাও জনগোষ্ঠীৰ লোক বাস কৰে। 'পৃথিৱীৰ মুষ্টিমেয় ৰাজ্যকেইখনমানৰ ভিতৰত এইখনো এনে এখন, য'ত কুৰি শতিকাত খিলঞ্জীয়া শাসকগোষ্ঠীৰ লোকসকল সংখ্যাগুৰু পৰা সংখ্যালঘুত পৰিণত হৈছে। ৰাজ্যখনৰ আৰ্থিক আৰু ৰাজনৈতিক প্ৰভাৱ কেন্দ্ৰসমূহ পমুৰাসকলে গ্ৰাস কৰাত তেওঁলোকে সিবিলাকৰ সদিচ্ছা আৰু দানৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল।*** ১৯৪৭ চনত ত্ৰিপুৰাৰ মুঠ জনসংখ্যাৰ ৯৩ শতাংশ আছিল জনজাতীয়; য'ৰাজ্যখনৰ কালত চুবুৰীয়া জিলাকেইখনৰ পৰা বঙালী হিন্দুৰ প্ৰৱৰ্ত্তন ৬,৪৬,০০০ৰ পৰা ১৯৬১ চনত ১.১৫ নিযুতলৈ বৃদ্ধি হৈছিল, আৰু ১৯৮১ চনত সেই সংখ্যা হয়গৈ ২.১ নিযুত। জনজাতীয় অঞ্চলৰ সংখ্যা ২৮.৫ শতাংশলৈ হ্ৰাস পাইছিল। সিবিলাকৰ সবহতাগৰ সময়লৈ অঞ্চলত থকা মাটি-বাৰী অজনজাতীয় লোকৰ হাতলৈ যোৱাত

ৰাজ্যখনৰ পাহাৰীয়া অঞ্চল আৰু বনাঞ্চলবোৰত বসতি কৰিব লগীয়া হৈছিল।”

কালক্ৰমত জনজাতীয়সকলৰ মাজত এটা উচ্চ মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীৰ অভ্যুদয় হ’ল। সেই শ্ৰেণীৰ মানুহে চৰকাৰী চাকৰিলৈ মন মেলিলে। ইতিমধ্যে অজনজাতিৰ লোকেৰে প্ৰশাসন চলোৱা সকলো চাকৰি পৰিপূৰ্ণ হোৱাত জনজাতীয় লোকৰ বাবে চাকৰিৰ সা-সুবিধা নোহোৱা হ’ল। কেউদিনে স্থলভাগেৰে আতৰি থকা এমুখীয়া ৰাজ্যখনত বেহা-বেপাৰৰ বি সুবিধা আছিল সেইবিলাকো অজনজাতীয় লোকসকলে ভোগ কৰিছিল। গতিকে প্ৰতিটো জনজাতি বসতিপূৰ্ণ অঞ্চলত অৰ্থ আৰ্জনৰ একমাত্ৰ উপায় হ’ল মাটিখিনিয়ৈ; আৰু সেই মাটিৰ ওপৰতো শৰণাৰ্থীৰ হেঁচা ক্ৰমবৰ্ধমানভাৱে পৰিবলৈ ধৰিলে।”

ডাৰতৰ অন্তৰ্ভুক্ত হোৱাৰ সময়ৰে পৰা (১৯৫৫) ত্ৰিপুৰাত কংগ্ৰেছ দলৰ প্ৰভাৱ, আৰু ই পমুৱা বঙালীভাষীসকলৰ মাজতে সীমাবদ্ধ আছিল। জনজাতীয় লোকসকলৰ সমৰ্থনত কমিউনিষ্টসকলেও ৰাজ্যখনত মূৰ দাঙি উঠিছিল। জনজাতীয়সকলৰ ভিতৰৰ বিদ্ৰোহী ভাৰাপন্নসকলে ১৯৬৭ চনত ত্ৰিপুৰা উপজাতি যুৱ-সমিতি (Tripura Upajati Juba Samity— TUIS) নাম দি এক সংগঠন স্থাপন কৰিছিল। সংগঠনটোৰ বিভিন্ন দাবীৰ ভিতৰত আছিল সংবিধানৰ বৰ্ত্তন অনুচ্ছেদ মতে স্বায়ত্তশাসিত জিলা পৰিষদৰ স্থাপন, অবৈধভাৱে স্থানান্তৰ কৰা জনজাতিসকলৰ ভূমি পুনৰুদ্ধাৰ, কাক-বৰক (Kak-borok) ভাষালৈ স্বীকৃতি প্ৰদান, বঙলা বৰ্ণমালাৰ পৰিবৰ্ত্তে ৰোমান বৰ্ণমালাৰ প্ৰবৰ্ত্তন প্ৰভৃতি। ১৯৭৮ চনত জনজাতীয়সকলৰ বাবে সংৰক্ষিত ১৬ খন আসনৰ ভিতৰত ১২ খন আসনত বাঁওপন্থী প্ৰাৰ্থীয়ে নিৰ্বাচনত জয়যুক্ত হয়। ইয়াৰ পিছতে কাক-বৰক ভাষালৈ স্বীকৃতি প্ৰদান কৰা হ’ল আৰু জিলা দণ্ডাধীশৰ অনুমতি বিনে জনজাতীয় লোকসকলৰ পৰা লোৱা মাটি-বাৰী ঘূৰাই দিবলৈ ব্যৱস্থা লোৱা হৈছিল। সংবিধানৰ পঞ্চম অনুচ্ছেদৰ অধীনত স্বায়ত্তশাসিত জিলা পৰিষদো গঠন কৰা হৈছিল আৰু ১৯৭৯ চনত বাটপতিয়ে তাত স্বাক্ষৰ দান কৰিছিল। সংগঠনটোৱে এই ব্যৱস্থাসমূহ যথেষ্ট আৰু সন্তোষজনক নহয় বুলি আন্দোলন চলায়ে থাকিল। আনহাতে, উগ্ৰবাদীসকলে ৰাজনৈতিক দলবোৰৰ ওপৰত আস্থা হেৰুৱাই পেলাইছিল। ত্ৰিপুৰা উপজাতি যুৱ-সমিতিয়ে শিক্ষিত কুকি যুৱক বিজয় হ্ৰেংখলৰ (Bijay Hrangkhawl) নেতৃত্বত ট্ৰাইবেল নেশ্যনেল ভলণ্টিয়াৰ্ছ (Tribal National Volunteers— TNV) গঠন কৰিলে। কুকি যুৱনেতাজনৰ জনজাতীয় স্বায়ত্তশাসনৰ বিষয়ে নিজস্ব কিছু ধাৰণা আছিল।” টি এন ভি এখন ‘স্বাধীন ত্ৰিপুৰা ৰাজ্য’ গঠনত বিশ্বাসী, যিখন ৰাজ্যৰ ভাৰতীয় গণৰাজ্যৰ পৰা মুক্ত হ’ব।”

পমুৱা বঙালীসকলে বঢ়িয়াকৈ বুজিছিল, যে স্বায়ত্তশাসিত জিলা পৰিষদ গঠনৰ লগে লগে তেওঁলোকৰ ভাষাৰ ঠাইত আন এটা ভাষা প্ৰবৰ্ত্তন কৰাৰ উপৰি ৰাজ্যখনৰ মাটিকালিৰ প্ৰায় চাৰি ভাগৰ তিনি ভাগ মুঠ জনসংখ্যাৰ চাৰিভাগৰ এভাগেহে ভোগ কৰিব আৰু অজনজাতীয় লোকসকল ওচৰ-চুবুৰীয়া জনজাতি অঞ্চলসমূহত সিঁচৰতি হৈ পৰিব। অজনজাতীয় লোকসকলে তেওঁলোকৰ স্বাৰ্থ ৰক্ষাৰ হকে ‘আমৰা বঙালী’ নামৰ এটা বিদ্ৰোহী ভাৰাপন্ন সংগঠন স্থাপন কৰিলে। সংগঠনটোক টি এন ভিয়ে ভূমিপুত্ৰৰ বাবে প্ৰত্যাহান বুলি ভাবিছিল। ১৯৪৭ চনৰ ১৫ অক্টোবৰৰ পৰা, যিদিনা ৰাজ্যখনে ডাৰত গণৰাজ্যৰ সৈতে চামিল হৈছিল, ত্ৰিপুৰাত প্ৰৱেশ কৰা সকলো বিদেশী নাগৰিককে বহিষ্কাৰ কৰিবলৈ সংগঠনটো দৃঢ় প্ৰতিজ্ঞা হ’ল। এবছৰতকৈ অধিক কাল বিক্ষিপ্তভাৱে হড়্যাকাণ্ড চলিছিল। ১৯৮০ চনৰ ৭ জুন তাৰিখে মানদায় আৰু স্ৰৱণাশীত

হোৱা সংঘৰ্ষৰ ফলত ৭০০ জন লোকৰ মৃত্যু হৈছিল আৰু ৬০,০০০ লোক গৃহহীন হৈ পৰিছিল। হেথুলৈ 'অসুখ ঠাইৰ পৰা এই হত্যাকাণ্ড নিয়ন্ত্ৰণ' কৰিছিল বুলি কোৱা হয়। চৰকাৰৰ সৈতে তেওঁ চলোৱা আলোচনাৰ পৰিণতি হিচাপে ১২ আগষ্ট ১৯৮৮ চনত এক চুক্তি সম্পন্ন হৈছিল। টি এন ডিৰ উগ্ৰবাদীসকলে হিংসা পৰিহাৰ কৰি অন্ত্ৰ-শস্ত্ৰৰ সৈতে আত্মসমৰ্পণ কৰিবলৈ আৰু আন কোনো উগ্ৰবাদী দলক সমৰ্থন নকৰিবলৈ সন্মত হৈছিল। আনহাতে, গুপ্তস্থানৰ পৰা সাধাৰণ জীৱন সূতিটোলৈ ওলাই অহাসকলক চৰকাৰে উন্নয়নমূলক আঁচনিৰ যোগেদি পুনৰ্সংস্থাপন কৰাৰ বিষয়ে নিশ্চিত কৰি দিছিল। স্বায়ত্তশাসিত জিলাৰ এলেকাৰ ভিতৰত অজনজাতীয় লোক গৰিষ্ঠভাৱে থকা অকলবিলাক বাদ দি জনজাতীয় লোক অধ্যুষিত গাঁওসমূহ লোৱা হ'ব। অতি কমেও ২৮ খন আসনৰ সৈতে বিধানসভাত জনজাতীয় লোকৰ প্ৰতিনিধিত্ব সুনিশ্চিত কৰা হ'ব। ইয়াৰ বাহিৰেও সীমান্তৰ চকীবোৰ শক্তিশালী কৰি চৰকাৰে সীমান্তৰ সিপাৰৰ পৰা হোৱা অনুপ্ৰৱেশকাৰীৰ আগমনক বাধা দিবলৈ সন্মত হ'ল।^{১৭}

নেশ্যনেল লিবাৰেশ্যন ফ্ৰন্ট (National Liberation Front— NLF), অল ত্ৰিপুৰা টাইগাৰ ফ্ৰন্ট (All Tripura Tiger Front— ATTF) আৰু ত্ৰিপুৰা বিছাবেজ্ঞান আৰ্মী (Tripura Regional Army— TRA) দৰে কেবাটাও উগ্ৰবাদী সংগঠনে আত্মগোপন কৰি আক্ৰমিক আক্ৰমণ, অপহৰণ আৰু হত্যাকাণ্ড চলায়ে থাকিল। ১৯৯৪ চনৰে পৰা ৰাজ্যখনত এনেধৰণৰ অপৰাধমূলক ঘটনা বৃদ্ধি হ'বলৈ ধৰিলে। হেথুলৰ নেতৃত্বত ত্ৰিপুৰা ষিলজীয়া লোকৰ দল (Indigenous People's Front of Tripura) গঠন হোৱাৰ পিছত পৰিস্থিতিয়ে নতুন ৰূপ ধাৰণ কৰিলে। স্বায়ত্তশাসিত জিলা পৰিষদৰ এলেকাটোক এখন পূৰ্ণ ৰাজ্যত ৰূপান্তৰিত কৰিবলৈ আৰু 'ইনাৰ লাইন' ৰেণ্ডেশ্যন প্ৰৱৰ্তন কৰিবলৈ দাবী তোলা হ'ল। এন এছ চি এন আৰু আলকাৰ অন্ত্ৰ যোগানৰ আশ্বাস লাভ কৰি এন এল এফ টি আৰু এ টি এফ নামৰ সংগঠন দুটাই স্বাধীন ত্ৰিপুৰা আৰু ১৯৪৯ চনৰ অক্টোবৰ মাহৰ পিছত অহা সকলো বিদেশী নাগৰিকৰ বহিষ্কৰণ দাবী কৰিছিল। ক্ষিপ্ৰ গতিত কাম কৰিব পৰা যথেষ্ট পৰিমাণৰ সেনাৰ অভাৱ আৰু সহজে সবকি আহিব পৰা ৮০০ কিলোমিটাৰজোৰা সীমা এটা থকা বাবে ত্ৰিপুৰাৰ বাঁওপন্থী চৰকাৰৰ বাবে আন্তৰ্জাতিক সীমা পাৰ হৈ অহা অনুপ্ৰৱেশকাৰীক ফলপ্ৰসূত্ৰভাৱে বাধা দিয়াটো টান হৈ পৰিছিল। সিফালে চৰকাৰে এখন জাননীৰ যোগেদি এটা নিৰ্ধাৰিত তাৰিখৰ পূৰ্বে উগ্ৰবাদীসকলক আত্মসমৰ্পণ কৰিবলৈ কৈছিল। উগ্ৰবাদীসকলে তেওঁলোকৰ মূল দাবী— এখন সাৰ্বভৌম ৰাজ্য সৃষ্টি নোহোৱা পৰ্যন্ত চৰকাৰৰ আবেদন সম্পূৰ্ণভাৱে অগ্ৰাহ্য কৰিছিল।^{১৮}

মেইটী আন্দোলন আৰু উগ্ৰবাদ : ১৫ অক্টোবৰ ১৯৪৩ চনত মণিপুৰ আনুষ্ঠানিকভাৱে ভাৰতীয় গণৰাজ্যৰ অন্তৰ্ভুক্ত হৈছিল। ইম্ফল উপত্যকাৰ সৰ্বপ্ৰধান জনগোষ্ঠী মেইটীসকলে (Meitei) মণীসভাৰ সৈতে আলোচনা নকৰাকৈ ভাৰতৰ সৈতে মণিপুৰ চামিল হোৱাটোত অসন্তোষ প্ৰকাশ কৰিছিল। বিশেষকৈ নেহৰু চৰকাৰে ব্ৰহ্মদেশৰ চৰকাৰক তুষ্ট কৰিবৰ বাবে কাৰাও উপত্যকা* চূড়ান্তভাৱে এৰি দিয়াত এই জনগোষ্ঠীৰ কোপ বৃদ্ধি হৈছিল। মণিপুৰ ৰাজ্যখন ভাৰতৰ সৈতে চামিল হোৱাৰ পিছত মেইটীসকলে দেখিবলৈ পাইছিল যে মায়ং (Mayong) বা অমণিপুৰীসকলে দেশৰ সকলোবোৰ সা-সুবিধা একচেতিয়াভাৱে নিজৰ আৱৃত্ত অধীনলৈ আনি লৈছে। ফলত তেওঁলোকে হতাশাগ্ৰস্ত হৈ পৰিছিল। একালে পাৰ্বত্য অঞ্চলত মেইটীসকলে মাটি-বাৰী লাভ কৰিব নোৱাৰিছিল যদিও উত্তৰৰ পাহাৰীয়া (নগা) আৰু দক্ষিণৰ

কুকি আৰু মিছোৰিল্যকে উপত্যকা অঞ্চলত অবাধে মাটি-বাৰী ল'ব পাৰিছিল। অনুসূচিত জনজাতিসমূহৰ ক্ষেত্ৰত অধিকাৰ প্ৰদান কৰা হেতুকে চৰকাৰী উচ্চ পদত চাকৰিবিলাকো তেওঁলোকৰ বাবে একচেটিয়া অধিকাৰৰ দৰে হৈ পৰিছিল; আনহাতে, উপত্যকাটোৰ স্কুল-কলেজৰ পৰা শিক্ষিত হৈ ওলাই অহা আৰু দিনে দিনে বাঢ়ি যোৱা মেইটী বুৰ্জুসকলৰ বাবে কৰ্মসংস্থানৰ পথ বন্ধ হৈ পৰিছিল। এই ক্ষেত্ৰত কেন্দ্ৰ আৰু ৰাজ্য চৰকাৰে সম্পূৰ্ণ আওকশীয়া মনোভাৱ প্ৰদৰ্শন কৰিছিল। মাটিৰ ওপৰত পৰা ক্ৰমবৰ্ধমান হেঁচা, চাকৰিৰ প্ৰতিযোগিতা, উন্নয়ন ক্ষেত্ৰত সম্পূৰ্ণ অমনোযোগী মনোভাৱ আৰু চৰকাৰৰ বৈষম্যমূলক নীতি প্ৰভৃতিয়ে মেইটীসকলক মণিপুৰৰ পৰা মায়সেকলক বহিষ্কাৰ কৰাৰ কাৰণে আন্দোলন চলাবলৈ উদ্বিগ্ন কৰিছিল।*

১৯৬৪ চনত ইউনাইটেড লিবাৰেশ্যন ফ্ৰন্ট (United Liberation Front—UNLF) গঠন হৈছিল। আত্মগোপনকাৰী মিছো উপপাহীৰ সহায়ত জাতিটোৰ আত্মনিয়ন্ত্ৰণৰ অধিকাৰ সাব্যস্ত কৰাই উক্ত সংগঠনৰ আছিল প্ৰধান উদ্দেশ্য। আন দুটা উপপাহী সংগঠনৰো জন্ম হৈছিল— এটা হ'ল কাংলিপাক গণমুক্তি বাহিনী (মণিপুৰ), যিটোক সাধাৰণতে পি আৰ ই পি এ কে (PREPAK) নামে অভিহিত কৰা হয়; আনটো গণমুক্তি বাহিনী (Peoples' Liberation Army—PLA)। অ' সুধীৰ কুমাৰৰ নেতৃত্বত প্ৰথম সংগঠনটোৱে সশস্ত্ৰ বিদ্ৰোহ বা সন্ত্ৰাসবাদৰ ঠাইত জনমুখী ৰাজনৈতিক কামত গুৰুত্ব আৰোপ কৰিছিল। বিশেষকৈ সিংহৰ নেতৃত্বত পিকিঙৰ সৈতে এক নিবিড় সম্পৰ্ক ৰক্ষা কৰি আনটো সংগঠনে এটা 'বৈপ্লৱিক ফ্ৰন্ট' গঠন কৰাৰ প্ৰচেষ্টা চলালে। প্ৰস্তাৱিত ফ্ৰন্টটোত সমগ্ৰ উত্তৰ-পূব ভাৰত অন্তৰ্ভুক্ত কৰি মণিপুৰক মুক্ত কৰাৰ উপৰি দিল্লীৰ 'ডাকু চৰকাৰ'ৰ উচ্ছেদ ঘটোৱাই ইয়াৰ মূল উদ্দেশ্য। ১৯৮০ চনত পি এল এ আৰু পি আৰ ই পি এ কেৰ কাৰ্যকলাপ বৃদ্ধি হ'বলৈ ধৰিলে। কাংলিপেক কমিউনিষ্ট পাৰ্টি (Kangleipak Communist Party—KCP) আৰু অনুৰূপ কেইটামান সংগঠনৰ জন্ম হ'ল। ৰাজ্য চৰকাৰ শংকিত হৈ পৰিল আৰু উপৰোক্ত কাৰ্যকলাপ বে-আইনী আৰু ইচ্ছাল উপত্যকাক এটা 'অশান্ত অঞ্চল' বুলি ঘোষণা কৰিলে।**

চতুৰ্থ অধ্যায়

বিদেশী-বিৰোধী আন্দোলন

১৯৭৯ চনৰ এপ্ৰিল মাহত অসমত বিদেশী নাগৰিকৰ সমস্যা তুলত উপনীত হৈছিল। সাংসদ হিৰালাল পাটোৱাৰীৰ মৃত্যু হোৱাত মঙলদৈ সমষ্টিত উপ-নিৰ্বাচন পাতিব লগীয়া হয়। ইয়াৰ বাবে ভোটদাতাৰ তালিকা নতুনকৈ পৰীক্ষা কৰা হ'ল আৰু এই প্ৰক্ৰিয়া চলি থাকোঁতে বহু সংখ্যক বিদেশীৰ নাম তালিকাসমূহত ধৰা পেলোৱা হয়। ৭০,০০০ ভোটদাতাৰ ক্ষেত্ৰত আপত্তি দিওঁৱৰা হৈছিল আৰু তাৰে সমুদায় ভোটদাতাৰ প্ৰায় ছত্ৰাংশ এভাগক, অৰ্থাৎ ৪৫,০০০ ভোটদাতাক আদালতে বিদেশী বুলি ঘোষণা কৰিছিল। প্ৰশ্ন উঠিছিল আন আন সমষ্টিবোৰৰ অৱস্থা কি হয়? ১৯৭৩ চনৰ পৰাই সৰৌ অসম ছাত্ৰ সন্থাই (All Assam Students' Union— AASU) ভোটদাতাৰ তালিকাৰ পৰা বিদেশীৰ নামৰ চিনাক্তকৰণ আৰু কৰ্ত্তনৰ দাবী তুলি আহিছিল। মুছলমান সম্প্ৰদায়ৰ মন্ত্ৰী জেহিকল ইছলাম আৰু এম এফ গোলাম ওছমানীয়ে তেনে দাবীৰ বিৰোধিতা কৰি আহিছিল। প্ৰায় সেই সময়তে মোৰাৰজী দেশায়ে পদত্যাগ কৰাত শৰণ সিন্ধে সাময়িকভাৱে কাম চলোৱা চৰকাৰ এখন গঠন কৰে। বাটুপতি এন সঞ্জীৱ ৰেড্ডীয়ে (N. Sanjiva Reddy) নতুন নিৰ্বাচনৰ বাবেহে আদেশ জাৰি কৰিলে। নিৰ্বাচন আয়ুক্ত শক্ধৰক (Shakdhar) ভোটদাতাৰ তালিকাৰ পৰা কোনো নাম বাদ নিমিবলৈ কোৱা হৈছিল, যিহেতু 'নাগৰিকত্ব নিৰ্ণয় কৰাটো এটা সময়বহুল প্ৰক্ৰিয়া'। 'নিৰ্বাচন হৈ যোৱাৰ পাছতহে ভোটদাতাসকলৰ তালিকা পৰীক্ষা কৰিবলৈ আয়োগক পৰামৰ্শ দিয়া হৈছিল।'

আছ—এ এ জি এছ পি : আন্দোলনৰ আৰম্ভণিৰ পৰা বিদেশী-বিৰোধী আন্দোলনৰ গুৰি ধৰি অহা সৰৌ অসম ছাত্ৰ সন্থা বা আছুৱে ঘোষণা কৰিছিল— 'ভোটদাতাৰ তালিকাৰ সংশোধন নোহোৱা পৰ্যন্ত নিৰ্বাচন হ'ব নোৱাৰে'। সংগঠনটোৱে সংসদৰ ১৪ খন আসনৰ বাবে ভোট হোৱাৰ পূৰ্বে বিদেশীৰ চিনাক্তকৰণ, নাম কৰ্ত্তন আৰু বহিষ্কৰণৰ দাবী তুলিছিল। অমায়িক আৰু কৰ্ত্তব্যনিষ্ঠ যুৱক সভাপতি প্ৰফুল্ল কুমাৰ মহন্ত আৰু সাধাৰণ সম্পাদক ভূপ ফুকনৰ নেতৃত্বত ৬ নৱেম্বৰ (১৯৭৯) তাৰিখে গুৱাহাটীত অনুষ্ঠিত বৃহৎ জনসমাৱেশৰে আন্দোলন আৰম্ভ হয়। আন্দোলনে বিদেশী সমস্যাৰ শীৰ্ষে সমাধানৰ দাবী তুলিছিল। সৰৌ অসম গণ সংগ্ৰাম পৰিষদ (All Asom Gana Sangram Parishad— AAGSP) আৰু ইয়াৰ সংগঠিত সংগঠন অসম সাহিত্য সভা, অসম জাতীয়তাবাদী দল (AJD), পূৰ্বাঞ্চল লোক পৰিষদে (PLP) আন্দোলনকাৰীসকললৈ বলিষ্ঠ সমৰ্থন আগ বঢ়াইছিল। ইয়াৰ পাছতে আৰম্ভ হ'ল সপ্তাহজোৰা সত্যাগ্ৰহ, ধৰ্মঘট, বন্ধ আৰু তেল উদ্যোগৰ কল-কাৰখানাসমূহৰ ছবিশ ঘণ্টা ধৰি চলা পিকেটিং। ইয়াৰ ফলত ডিগবৈ, গুৱাহাটী, বঙাইগাঁও আৰু বাৰাউনীৰ তেল শোধনাগাৰ বিলাকৰ পৰা থাকুৱা তেলৰ সবববাহ বন্ধ হৈ পৰিছিল। অসমীয়া জাতিৰ মনোভাৱ অতিশয় প্ৰবল হৈ আন্দোলনৰ গতিবেগ ইমান ক্ষিপ্ৰ হৈ পৰিছিল যে এটাৰ পাছত এটাকৈ জনপ্ৰিয় চৰকাৰ বিলুপ্তিৰ গৰাহত পৰিছিল, প্ৰায় সকলো

বাজনৈতিক দল ভাঙ্গি-বিগি গৈছিল, কেবামাহ যদি নিকানুৰ্ভানসমূহ বন্ধ হৈছিল, বাজহুৰা বক্তব্য প্ৰতিষ্ঠানবিলাক অচল হৈ পৰিছিল আৰু টেমটো লোকসভা সমষ্টিৰ ভিতৰত বাৰটাত ভোটদান অনুষ্ঠিত হ'ব নোৱাৰিছিল।

বাঁওপন্থীৰ তুমিকৰ : বাঁওপন্থী শক্তিবোৰৰ দৃষ্টিত আশানুৰূপভাৱে সম্পদবোৰক স্ৰাৱত লগাব নোৱাৰা অৰ্থনৈতিক কাৰণবোৰেই, বিদেশী-বিবোধী আন্দোলনটোৰ মূলতে আছিল। তেওঁলোকে এটা কথাৰ প্ৰতি সম্পূৰ্ণভাৱে আওকাণ কৰিছিল; সেইটো হ'ল— অৰ্থনৈতিক কাৰণবোৰতকৈও বাজনৈতিক বাধ্যবাধকতাইহে সদৌ অসম ছাত্ৰ সন্থাক আন্দোলনমুখী কৰি তুলিছিল। প্ৰধান মন্ত্ৰীৰ ওচৰত তেওঁলোকে দাবি কৰা 'স্বাৰক-পত্ৰত উপবোধত কথাবাবৰ যথোচিত গুৰুত্ব আৰোপ কৰা হৈছিল (ওপৰকি-ক)। ছাত্ৰনেতাসকলে তেওঁলোকৰ নিজ গৃহভূমিত এক সম্মানজনক স্থান বিচাৰিছিল; তেওঁলোকে বঢ়িৱাকৈ বুজিছিল যে সংযোগবিৰ্ভতা বজাই ৰাখিব পাবিলেহে সেইটো সম্ভৱপৰ হ'ব। এইদৰে ১৯৭৯ চনত বিদেশীৰ চিনাক্তকৰণ আৰু বহিষ্কৰণৰ বিবোধিতা কৰা বঙালী হিন্দুসকলৰ সৈতে হাত মিলাই বিধানসভাৰ মুছলমান সদস্যসকলে মন্ত্ৰীসভাৰ প্ৰতি তেওঁলোকৰ সমৰ্থন প্ৰত্যাশা কৰে। কংগ্ৰেছ (আই) আৰু চি পি এম (CPM) দলে যেতিয়া তেওঁলোকৰ সৈতে একেলগ হ'ল, মন্ত্ৰীসভাৰ পতন ঘটিল আৰু বাটুপতিৰ শাসন প্ৰৱৰ্তিত হ'ল। সিবিলাকৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰিব লগা হোৱাত মুখ্য মন্ত্ৰী হিতেশ্বৰ শইকীয়াই বিদেশী সমস্যাটোৰ প্ৰতি পিছলৈ উদাস নীতি অবলম্বন কৰি পমুৱা তোৰণ-নীতি ল'ব লগাত পৰিছিল।

হিংসাত্মক ঘটনাবাজী : সংসদত উল্লেখ : প্ৰাৰম্ভিক অৱস্থাত আন্দোলনটো অত্যন্ত অনুশাসনবদ্ধ, সুশৃংখল আৰু শান্তিপূৰ্ণ আছিল। নিৰপেক্ষতা বজাই ৰাখি আন্দোলনটো হিংসাত্মক আন্দোলনত ৰূপান্তৰিত নহ'বলৈ সকলো সাৱধানতা অবলম্বন কৰা হৈছিল। পৰিতাপৰ বিষয় পৰিস্থিতিয়ে সোনকালে নিয়ন্ত্ৰণৰ সীমা অতিক্ৰম কৰিলে। তিনিচুকীয়া, ডুমডুমা, দুলীয়াজান আৰু নাহবকটীয়াৰ বঙালী অধুৰ্বিত অকলবোৰত অশান্তিয়ে মূৰ দাঙি উঠিল। আক্ৰমণৰ ভয়ত লামডিং আৰু নাহবকটীয়াৰ সংখ্যালঘু অসমীয়াসকলে আন আন ঠাইত আশ্ৰয় ল'ব লগা হ'ল। মুছলমান পমুৱাসকলৰ পৰা সত্যপ্ৰহ চলাবলৈ দান-বৰঙনি দাবী কৰাৰ ফলত উদ্ভৰ কামৰূপত হিংসাত্মক ঘটনা ঘটিল। ইয়াৰ প্ৰতিক্ৰিয়া আনহে নালগে কাছাৰতো দেখা পোৱা গ'ল। জিলাখনৰ কিছুমান অঞ্চল 'অশান্ত' অঞ্চল বুলি ঘোষিত হ'ল। ১৯৮০ চনৰ ১৮ জানুৱাৰীৰ দিনা দুলীয়াজানত আৰক্ষীয়ে গুলীচালনা কৰিব লগীয়া হ'ল। অইল ইতিয়া লিমিটেডৰ টেকনিকেল মেনেজাৰ ড° ৰবীন মিত্ৰক (Dr. Rabin Mitra) দুলীয়াজানত নৃপসভাৱে হত্যা কৰা হৈছিল। টাইমছ অফ ইণ্ডিয়া কাকতৰ ২৩ জানুৱাৰীত (১৯৮০) মন্তব্য প্ৰকাশ কৰা হৈছিল :

সদৌ অসম ছাত্ৰ সন্থা আৰু গণ-সংগ্ৰাম পৰিষদৰ অভিপ্ৰায় বিমানেই সং নহওক, পৰিস্থিতিয়ে এনে এটা ৰূপ ধাৰণ কৰিছে যে তাৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত দেশখনত সংঘটিত অশান্তি, অগ্নিসংযোগ, লুণ্ঠন আৰু হত্যাভয়বিলাকৰ ফলত প্ৰায় ৫০টা জীৱন ইতিমধ্যে নাশ হৈছে আৰু হাজাৰ হাজাৰ লোক গৃহহীন হৈ পৰিছে। এই দল দুটাই অধিক অপৰীয়া হিচাপে প্ৰতিপন্ন হৈছে। বঙালী সংগ্ৰামৰ বৰফাৰ লোকৰ সম্মুখত যি বিপদে দেখা গৈছে তাৰ প্ৰতিক্ৰিয়া আন আন ঠাইতো হোৱাৰ ভয়ে কলিকতালৈ উভৰি কৰি তোলাটো অতি,

স্বাভাবিক। নতুন দিল্লীত এই উদ্বুদ্ধতা অনুভূত নহ'লে দুখৰ বিষয় হ'ব। দেখিবলৈ পোৱা গৈছে যে দিল্লীৰ শাসক গোষ্ঠী সম্ভাৱ্য নিৰ্বাচনৰ লাভলাভৰ প্ৰতি চকু ৰাখি অসমীয়া সন্ত্ৰাসবাদীসকলক তুষ্টি শাসন কৰাতহে বেছি আগ্ৰহাৱিভ।

উজনি অসমত সংঘটিত শোকাৱহ ঘটনাসমূহত অতিষ্ঠ হোৱাৰ উপৰি মনোকষ্ট পাই সাসেলসকলে দুৰ্ভুক্তিকাৰীহঁতৰ বিৰুদ্ধে কঠোৰ ব্যৱস্থা ল'বলৈ দাবী কৰিছিল। সাধাৰণ অৱস্থা পুনৰ ঘূৰাই অনাৰ উদ্দেশ্যে কলগ্ৰসূ ব্যৱস্থা লোৱা হ'ব বুলি সাসেলসকলক আশ্বাস দি কেন্দ্ৰীয় গৃহমন্ত্ৰীৰ বাৰ্জ মন্ত্ৰী পি ভেনকট চুবায়াই (P. Venkat Subaiah) সদনক জনাইছিল যে ১৯৭৯ চনৰ আগষ্ট আৰু ১৯৮০ চনৰ জানুৱাৰীৰ ভিতৰত হিংসাত্মক সংঘৰ্ষ আৰু আত্মকীৰ ওলীত ৭৮জনে অসমত প্ৰাণ হেৰুৱাইছিল, ১২০ টা অগ্নিসংযোগ আৰু ১২৭ টা অস্ত্ৰৰে আঘাত কৰাৰ ঘটনা ঘটিছিল। প্ৰায় ৪০খন গাঁৱৰ ৩২,০০০তকৈও অধিক ঘৰ ভস্মীভূত হোৱাৰ ফলত ১৫,০০০ লোক গৃহহীন হৈ পৰিছিল।^{১৭}

দিল্লীৰ আলোচনা : ১৯৮০ চনৰ জানুৱাৰী মাহত ইন্দিৰা গান্ধী ক্ষমতাত অধিষ্ঠিত হয়। তেওঁৰ বাবে যুগতোৱা কাৰ্যসূচীত অসমৰ সমস্যাৰ শীৰ্ষস্থান লাভ কৰিছিল। বিশেষী নাগৰিকৰ সমস্যা সম্পৰ্কে আছু আৰু এ এ জি এছ গিৰে প্ৰধান মন্ত্ৰী আৰু গৃহমন্ত্ৰীৰ সৈতে ২-৫ ফেব্ৰুৱাৰীলৈকে দিল্লীত আলোচনা চলাইছিল। প্ৰথম লাৰি আলোচনাত ছাত্ৰনেতাসকলে প্ৰধান মন্ত্ৰীক দিৱা স্মাৰক-পত্ৰত (ওপৰৰিক ক) থকা বহু দাবীৰ ভিতৰত কেন্দ্ৰই এটা দাবীৰ ক্ষেত্ৰত সম্মতি প্ৰকাশ কৰিছিল যে অসমত কোনো ধৰণৰ নিৰ্বাচন পাতিবলৈ হ'লে ভোটদাতাৰ তালিকাৰ পৰা বিশেষী নাগৰিকৰ নাম কাটিবই লাগিব। সমস্যা হ'ল কোনটো তাৰিখৰ পাছত অহা বিশেষীৰ নাম কাটিব লগা হ'ব? আছু আৰু এ এ জি এছ গিৰে ১৯৫১-৬১ চনৰ ভিতৰত অসমলৈ অহা সকলো বিশেষীকে গ্ৰহণ কৰিবলৈ সম্মত হৈছিল; কেন্দ্ৰই ২৫ মাৰ্চ ১৯৭১ তাৰিখৰ পৰৱৰ্তী কালৰ বিশেষীৰ নাম কটাবহে পক্ষপাতী আছিল। সেই তাৰিখটো মানি লোৱাৰ তাৎপৰ্য হ'ল ১৯৭২ চনত ইন্দিৰা আৰু মুজিবৰ মাজত স্বাক্ষৰিত হোৱা মৈত্ৰী সূহযোগ আৰু শান্তিৰ চুক্তি (Indira Mujib Treaty of Friendship) অনুযায়ী ভাৰত চৰকাৰে ১৯৭১ চনৰ আগতে ভাৰতলৈ অহা সকলো শৰণাৰ্থীক আশ্ৰয় দিবলৈ প্ৰতিজ্ঞাবদ্ধ।^{১৮} পৰৱৰ্তী কালত হোৱা আলোচনাতে ছাত্ৰনেতাসকলে পৰামৰ্শ আগ বঢ়াইছিল যে ১৯৫১ চনৰ নেশ্যনেল চাৰ্টিফিকেটৰ পৰিৱৰ্তে ১৯৫২ চনৰ ভোটদাতাৰ তালিকাখন বিশেষী নাগৰিকৰ নাম কৰ্তনৰ ভিত্তি হিচাপে গ্ৰহণ কৰা আবশ্যিক। ছাত্ৰনেতাসকলে ১৯৭১ চনৰ আগৰ প্ৰব্ৰজনকাৰীৰ সম বিস্তৃত ৰোজা গ্ৰহণ কৰিবলৈ সম্মত হৈছিল, কিন্তু ধৰ্মৰ ভিত্তিত সেই প্ৰব্ৰজনকাৰীসকলৰ ভেদাভেদ মানি ল'বলৈ অস্বীকাৰ কৰিছিল।^{১৯} ভাৰতৰ মাটিত স্থায়ীভাবে থকা-বাৰী সাজি বাস কৰা মানুহক গৃহস্থ্যত কৰিবলৈ ভাৰত চৰকাৰে অনিচ্ছা প্ৰকাশ কৰিছিল। এই বিষয়টোৰ বাবে অচলাৱস্থাৰ সৃষ্টি হৈছিল। বিভিন্ন স্তৰত সাতাইশ লাৰি আলোচনা হোৱা সত্ত্বেও অচলাৱস্থা দূৰ নহ'ল।^{২০}

বিশেষী দলসমূহৰ ক্ষমিকা : আন্দোলনবিশেষী ৰাজনৈতিক দলবোৰে ভিন্ন ভিন্ন মত পোষণ কৰিছিল। বিশেষীৰ সমৰ্থনৰ ওপৰত সম্পূৰ্ণ নিৰ্ভৰশীল কয়েছ (আই) দলে আন্দোলনৰ বিৰুদ্ধে ৰিৱ হ'ল। শাসনস্থিতিত দলটোৰ সমৰ্থন পাই বিশেষীৰ বাৰ্ষ ৰক্ষাৰ অৰ্থে ১৯৮০ চনৰ মাৰ্চ মাহত সৰ্টী অসম সংঘালনু ছাত্ৰ সন্থাৰ (AAMSU) জন্ম হ'ল। ২৮ মে' তাৰিখে

তেওঁলোকে বাংলাদেশী পতাকা হাতত লৈ অৱবালা ধৰিবে বৰপেটা আৰু হাউলিত বৃহৎ জনসমাৱেশ পাতিলে। বিদেশী দলবোৰৰ সবহভাণে চৰকাৰক সমৰ্থন কৰিছিল; আনহাতে, সংখ্যালঘুসকলে চি পি আই (এম) দলৰ শৰণাগত হ'ল। প্ৰধানকৈ বঙালী হিন্দুৰে গঠিত উক্ত দলটোৰ সদস্যসকলে ভয় কৰিছিল যে ভোট হেৰুৱাব বাহিৰেও তেওঁলোকক পশ্চিম বঙ্গলৈ পঠাই লিৱা হ'ব, ব'ত তেওঁলোকৰ পুনঃসংস্থাপনৰ বাবে ৰাজ্য চৰকাৰে গুৰুতৰ বিজ্ঞপ্তি সমস্যাৰ সম্মুখীন হ'ব লাগিব। বকল সেনগুপ্তই কৈছিল— 'অসমৰ পৰা শৰণাৰ্থীৰ আগমন হ'লে পশ্চিম বঙ্গৰ ভাগ্যৰ বিপৰ্যয় ঘটিব। কেন্দ্ৰৰ সহায় নোলোৱাকৈ পশ্চিম বঙ্গই তেওঁলোকৰ বাবে পৰ্যাপ্ত খাদ্য আৰু আশ্ৰয়ৰ যোগান ধৰিব নোৱাৰিব আৰু পাহলৈ ৰাজ্যখনৰ ভাৰিক শান্তি আৰু সমন্বয় বন্ধা কৰাটো সম্ভৱ নহ'ব।'

ইন্দিৰা গান্ধীৰ সিদ্ধান্ত : ১৯৮২ চনৰ মাৰ্চ মাহত ইন্দিৰা গান্ধীয়ে অসমত কংগ্ৰেছ (আই) চৰকাৰ এখন প্ৰতিষ্ঠা কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিছিল। সেই উদ্দেশ্যে শ্ৰীমতী গান্ধীয়ে আনোৱাৰা টাইমুৰক মুখ্য মন্ত্ৰী হিচাপে মনোনীত কৰিছিল; কিন্তু হুমাৰৰ পাছতেই তেওঁৰ পতন ঘটিল। পৰৱৰ্তী মুখ্য মন্ত্ৰী কেশৱ গগৈৰ একেলগেই হ'ল দুমাহৰ পাছতেই। ইন্দিৰা গান্ধী হতাশাপ্ৰসূত হৈ পৰিছিল; তেওঁ বঢ়িয়াকৈ জানিছিল যে চলিত বিধানসভাৰ জৰিয়তে কংগ্ৰেছ (আই) চৰকাৰ গঠন কৰাটো সম্ভৱপৰ নহ'ব। আৰু ডি সুব্ৰমণিয়মক (R.V. Subramaniam) ৰাজ্যপালৰ মুখ্য উপপেট্টা হিচাপে লৈ মধ্যকালীন ব্যবস্থা হিচাপে মাৰ্চ মাহত অসমত ৰাষ্ট্ৰপতিৰ শাসন প্ৰৱৰ্তন কৰা হয়। কিন্তু ৰাষ্ট্ৰপতিৰ শাসন শেষ হোৱাৰ আগতেই ৰাজ্যখনত নিৰ্বাচন পতাটো সমিধানৰ ফালৰ পৰা প্ৰয়োজনীয় হৈ পৰিছিল।'' কিন্তু প্ৰশ্ন হ'ল : অসমত প্ৰৱেশ কৰা লাখ লাখ অনুপ্ৰৱেশকাৰীৰ সৈতে যিবিলাকৰ প্ৰায় আধা ভাগৰ নাম ভোটপাতাৰ তালিকা ইতিমধ্যে অন্তৰ্ভুক্ত হৈছে, তেনে অৱস্থাত মুক্ত আৰু সং নিৰ্বাচন সম্ভৱ হ'ব জানো? অসংখ্য অৰৈখ ভোটপাতাক লৈ নিৰ্বাচন পতাটো গ্ৰহণ নহ'বনে? দিল্লী চৰকাৰে অসমৰ কেন্দ্ৰত এক গুৰুতৰ সিদ্ধান্তত উপনীত হ'ব লগাত পৰিছিল।

নিৰ্বাচন পতা অথবা সিদ্ধুৱাই নিয়া উভয় ক্ষেত্ৰতে এক বিপদৰ সম্মুখীন হ'ব লাগিব। কিন্তু সেই বিপদৰ কথা পুনৰ ওপা-গঁথা কৰি কোনটো বিকল্প কম বিপদৰ তাক স্থিৰ কৰিব লাগিব। সম্মানৰ মিছা এক ভাৱে চৰকাৰক আৱিষ্ট কৰিব নালাগিব। ৰাইজৰ সম্মুখীন হওঁতে এক গণতান্ত্ৰিক শাসনে শক্তি প্ৰয়োগ কৰিব নোৱাৰে।''

মেগহেছে ৰাঁচাৰে (Magasaysay) সন্ধানিত সাংবাদিক অৰুণ শ'ৰীয়ে (Arun Shourie) পোহৰলৈ অনা কেবাখনো গোপন দলিলে এই কথা সুস্পষ্ট কৰি দিয়ে যে ইন্দিৰা গান্ধীৰ অসমত ৰাষ্ট্ৰপতিৰ শাসন শেষ হোৱাৰ লগে লগে কংগ্ৰেছ (আই)ৰ চৰকাৰ এখন প্ৰৱৰ্তন কৰা আৰু কাল-সীমা নিৰ্বাচনৰ ক্ষেত্ৰত (Cut off year) সৈমান হ'ব নোখোজা ছত্ৰ সহায় আন্দোলনক মৰিচুৰ কৰাই আছিল প্ৰধান উদ্দেশ্য। তেওঁ অৱলম্বন কৰিব খোজা দৌলটো হ'ল সৰ্ববৃহৎ জনগোষ্ঠীটোক একলীয়া কৰা, আন আন জনগোষ্ঠীবিলাকৰ মাজত নিৰাপত্তাহীনতা সৃষ্টি কৰা আৰু একমাত্ৰ কংগ্ৰেছ (আই) দলকে ত্ৰাণকৰ্তা হিচাপে ৰাইজৰ আগত দাঙি ধৰা। এই লক্ষ্য লাভৰ বাবে ভোটপাতাৰ তালিকাৰ পৰা বিদেশী নাগৰিকৰ নাম বিচাৰি উলিয়াব নালাগিব। শ্ৰীমতী গান্ধীয়ে ভালকৈ জানিছিল যে এই নিৰ্বাচনত প্ৰত্যেকেই বিৰোধিতা কৰিব, বলত কংগ্ৰেছ

(আই)ৰ বিজয়ৰ পথ প্রশস্ত হৈ পৰিব। সেই মতে ১৯৮৩ চনৰ ১৪, ১৭ আৰু ২০ ফেব্ৰুৱাৰীত ১৯৭৯ চনৰ অসংশোধিত ভোটদাতাৰ তালিকাৰ ভিত্তিত নিৰ্বাচন অনুষ্ঠিত হ'ব বুলি চৰকাৰীভাৱে ঘোষণা জাৰি কৰা হ'ল।^{১৭}

নেতৃবৃন্দৰ দাবী আৰু প্ৰতিক্ৰিয়া : শেষৰ লানি আলোচনা বাৰ্ষ হোৱাৰ পাছত আহু আৰু এ এ জি এছ পিৰ নেতাসকলে ৭ জানুৱাৰীৰ দিনা দিল্লীৰ পৰা উভতি আহিল। ওয়াহাটো বিমানবন্দৰত উপস্থিত হোৱাৰ লগে লগে তেওঁলোক কেউজনকে গ্ৰেপ্তাৰ কৰি ভাৰতীয় নিৰাপত্তা আইন মতে (National Security Act) আটক কৰি থোৱা হ'ল। নিৰ্বাচন পাতিবলৈ চৰকাৰে যি নিৰ্ণয় লৈছিল সেইটো আছিল আন্দোলনৰ নেতাসকলৰ বাবে 'অসমৰ মানুহৰ ওপৰত কৰা এক সম্মুখ আক্ৰমণ'। যিকোনো প্ৰকাৰে এই নিৰ্বাচন প্ৰতিহত কৰিবলৈ তেওঁলোক দৃঢ়প্ৰতিজ্ঞ হ'ল।^{১৮} বিজেপি (BJP), জনতা (Janata) আৰু লোকসলগে (Lok Dal) এই নিৰ্বাচনক 'এক ভুৱা নিৰ্বাচন' বুলি ইয়াক বৰ্জন কৰে। বিজেপি সাংসদ যশবন্ত সিংহই কৈছিল যে 'চৰকাৰে বিশ্বেশ্বৰ সমস্যাটো সমাধান নকৰাকৈ নিৰ্বাচন পাতি সৰুট কিয় ওচৰ চপাই আনিব খুজিছে তাক বুজা নাযায়। বেলটৰ বুদ্ধতকৈও এই নিৰ্বাচন বুলেটৰ যুদ্ধ (Battle of Bullet rather than ballot) হৈ উঠাটো সুনিশ্চিত।'^{১৯}

আন্দোলনৰ নেতাসকলে আগ বঢ়োৱা মূল দাবীবোৰৰ অন্যতম আছিল ভোটৰ তালিকাৰ সংশোধন। নিজ আসন ত্যাগ কৰি কংগ্ৰেছ-প্ৰাৰ্থী হিচাপে নিৰ্বাচনত ভাগ ল'ব খোজ সাংসদ বাহাৰুল ইছলামেও স্বীকাৰ কৰিছিল : 'ভোটদাতাৰ তালিকাবিলাক সঠিকভাৱে সংশোধন কৰাটো অধিক বাঞ্ছনীয় আছিল।' মাল্লিট নেতা অচিট ভট্টাচাৰ্যই কৈছিল, 'ভোটদাতাৰ তালিকাবিলাক ত্ৰুটিপূৰ্ণ; কাৰণ ১৯৭৯ চনত সেইবোৰ প্ৰস্তুত কৰাৰ সময়ত অসংখ্য বঙালী আৰু মুছলমান লোকৰ নাম তাৰ পৰা বাদ দিয়া হৈছিল।' সেয়েহে আন্দোলনটোক বিচ্ছিন্নতাবাদী আন্দোলন বুলি অভিহিত কৰা চি পি আই আৰু চি পি এম দলে ভোটদাতাৰ তালিকা সংশোধন কৰাৰ পাছতহে নিৰ্বাচন হোৱাটো বিচাৰিছিল। অনফালে, মুছলমান, বঙালী আৰু চাহ জনজাতিৰ লোকসকলৰ সংখ্যালঘু সংগঠনবোৰে নিৰ্বাচন সোনকালে হোৱাটো কামনা কৰিছিল।^{২০}

নিৰ্বাচনত ৰাখা-বিছিনি : মাহিলি দৰ্ঘহা কটা, চাকৰিৰ ম্যাদ কমোৱা আৰু আন আন অনুশাসনমূলক ব্যৱস্থা লোৱা হ'ব বুলি ভাবুকি দিয়া আৰু উৎসাহিত কৰাৰ ব্যৱস্থা লোৱা হ'ব বুলি আশ্বাস দিয়া সত্ত্বেও কৰ্মচাৰী পৰিষদৰ সদস্যসকলে নিৰ্বাচনৰ কামত অংশ গ্ৰহণ কৰিব নোখোজাত আন আন ৰাজ্যৰ পৰা নিৰ্বাচনৰ বাবে কৰ্মচাৰী মকবল কৰিব লগীয়া হৈছিল।^{২১} আকৌ স্থানীয় ছপাশালে ছপাকাম কৰিবলৈ অসহযোগ কৰাত বে-ট কাগজাদি বাহিৰত ছপাবলৈ বাধ্য হৈছিল। নিৰ্বাচনৰ উপৰিও আন আন সা-সামগ্ৰী অসমৰ বাহিৰৰ পৰা উৰাজাহাজেৰে আনিব লগাত পৰিছিল। নিৰ্বাচনৰ কৰ্মচাৰীসকলক তেওঁলোকৰ গন্তব্য স্থানলৈ সশস্ত্ৰ আৰক্ষীৰ তত্ত্বাবধানত নিব লগা হৈছিল। ভাৰিক, গোষ্ঠীগত আৰু ধৰ্মীয় সংখ্যালঘু অধ্যুষিত এলেকাবোৰক ৰক্ষণাবেক্ষণ মিছিল। আক্ৰমণৰ সহজে বলি হৈ পৰা বাট-পথ, দলং আৰু ভোটগ্ৰহণৰ কেন্দ্ৰসমূহ অগ্নিসংযোগ আৰু নানান ধৰণৰ সন্ত্ৰাস ক্ৰতিৰ পৰা পৰিজ্ঞাপৰ মিহা কৰিব লগা হৈছিল।^{২২}

নবমগৰ্হী নেতাসকল কৰাকৰু হৈ থাকিব লগা অৱস্থাত নিৰ্বাচন-বিবোধী আন্দোলনটো উগ্ৰবাদীসকলৰ নিয়ন্ত্ৰণৰ অধীনলৈ গৈছিল। উগ্ৰবাদীসকলে ৰাজহুৱা দৰ-দাবী, বাট-পথ-দলং কলে আৰু ফেলপথবোৰো বিচ্ছিন্ন কৰি মিছিল। ইয়াৰ ৰাহিবেও বহু, ভীতি প্ৰদৰ্শন,

জনতা সাক্ষ্য আইন, নিৰাশ্রীণৰ অধিৱেশত নিৰ্বাচন বন্ধ কৰিবলৈ প্ৰচেষ্টা চলাইছিল। প্ৰত্যুত্তৰত চৰকাৰে আইনৰ ১৪৪ ধাৰা জাৰি কৰিলে আৰু অসমত অশান্ত অঞ্চল আইন (১৯৮৩) আৰু ১৯৮৫ চনত সশস্ত্ৰ বাহিনী বিশেষ কমতা আইন বলৱৎ কৰিলে। সমগ্ৰ অসম আৰক্ষী, ফেদাৰী আৰক্ষী বাহিনী, সীমান্ত নিৰাপত্তা বাহিনী আৰু অন্যান্য অৰ্ধ-সামৰিক বাহিনীৰ সেনাই এক প্ৰকাৰ অৱৰোধ কৰিছিল। চৰকাৰী বাহিনীৰ সেনাই শিক্ষা আৰু বাজাৰত হানবোৰ নিজৰ দখলত ৰাখিছিল।”

উত্তেজনাশূলক বক্তৃতা, চাউল খোৱা-নেলীৰ হত্যাকাণ্ড : ৰাষ্ট্ৰীয় ৰৱসেৱক সৎহ আৰু আন আন মৌলবাদীসকলৰ সৈতে ছাত্ৰনেতাসকলৰ সন্ধা আছিল বুলি আৰু ১৯৮০ চনৰ আক্ৰমণৰ অন্তৰ্গত বেজায়েৱক বাহিনীৰ (SSB) গঠনত আৰ এছ এছ এ আগভাগ লৈছিল বুলি প্ৰচাৰ কৰা হৈছিল।” ইন্দিৰা গান্ধীকে ধৰি ৰাজনৈতিক নেতাসকলে নিৰ্বাচন অভিযান সংক্ৰান্ত ভাষণৰ সময়ত দিৱা অগ্নিবৰা ভাষণে পমুৱা অধ্যুৰিত অঞ্চলবোৰত সম্প্ৰদায়সমূহৰ মাজত ক্ৰোধ-বিদ্বেষৰ সৃষ্টি কৰিছিল। ফলত অগ্নিসংযোগ, লুটপাট, নৰহত্যাৰ নিচিনা সংঘাত হৈ অজন্ত্ৰ সা-সম্পত্তি বিনাশ হৈছিল। অটল বিহাৰী বাজপেয়ী আৰু ফেদাৰী ৰেল মন্ত্ৰী আব্দুল হানিৰান চৌধুৰীয়ে সেই সময়ত দিৱা অত্যন্ত উত্তপ্ত বক্তৃতাই কামৰূপ, দৰং আৰু নগাঁও জিলাত ব্যাপক হত্যাকাণ্ডত ইচ্ছন বোগাইছিল বুলি ৰাতিৰিত প্ৰকাশ।” সাংবাদিক খেৰৰ গুপ্তই লক্ষ্য কৰা মতে, নিৰ্বাচনৰ দ্বিতীয় পৰ্যায়ত মঙলদৈৰ দক্ষিণত অৱস্থিত চাউল খোৱাত ৫০০জন পমুৱা মুছলমান আৰু সেই একে নগৰৰে উত্তৰে অৱস্থিত বৈৰাৰাৰীৰ আশে-পাশে সিমান সংখ্যক বঙালী হিন্দুক হত্যা কৰা হৈছিল। ফেব্ৰুৱাৰী মাহৰ ১০-১২ তাৰিখৰ ভিতৰত ধনুকাড়, দা-বৰশাৰে সজ্জিত হৈ চাহ বাগানৰ শ্ৰমিক কিছুমানৰ সৈতে বড়োসকলে শোণিতপুৰ জিলাৰ গহপুৰ আৰু আশে-পাশে থকা গাঁওবোৰ আক্ৰমণ কৰিছিল। এই আক্ৰমণত ১৫০ জনতকৈও অধিক পুৰুষ-তিৰোতাৰ প্ৰাণ হানি হৈছিল। অসংখ্য ঘৰত অগ্নিসংযোগ হৈছিল আৰু ২৫০০ তকৈও অধিক লোক গৃহহীন হৈ পৰিছিল। স্বজাতিৰ হত্যা আৰু গৈতুক সম্পত্তি হেৰুৱাব প্ৰতিশোধ ল’বলৈ ১৮ ফেব্ৰুৱাৰীৰ দিনা লাং (টিবা) জনজাতীয়সকলে মৰিগাঁও জিলাৰ নেলীৰ ওচৰে-পাঁজৰে থকা পমুৱা মুছলমান অধ্যুৰিত গাঁওবোৰ আক্ৰমণ কৰি ল’ৰা-বুঢ়া, পুৰুষ-মহিলা বাহ-বিচাৰ নকৰি নৃশংসভাৱে হত্যা কৰিছিল।” এই সম্পৰ্কত দুখ প্ৰকাশ কৰি ‘টাইমছ্ অৱ ইণ্ডিয়া’ কাকতে লিখিছিল—

১৯৪৬ চনৰ কলিকতাত সংঘটিত কুখ্যাত হত্যাকাণ্ডৰ পাছতেই ১৯৮৩ চনত নেলীত সংঘটিত হত্যাকাণ্ডৰ কথা ক’ব পাৰি। দেশ বিভাজনৰ পাছতে সৃষ্টি হোৱা সংঘৰ্ষৰ পাছত এনে এক নৃশংস সংঘৰ্ষ আৰু হোৱা নাই। কলিকতাত সংঘটিত ঘটনাবোৰে যেনেকৈ মানুহৰ মনত মৰিচ নোৱৰা সাঁচ বহুৱালে, নেলীৰ ঘটনায়ো তেনেকৈ সাঁচ বহুৱাব। অধিবেচিতভাৱে কৰ্তৃপক্ষ নিৰ্বাচন পাতিবলৈ আগ বাঢ়ি নোযোৱা হ’লে এই ঘটনা হয়তো নঘটিলাহেঁতেন। কিয়নো এই কথাখাৰ সুস্পষ্ট কৰি দিয়া হৈছিল যে নিৰ্বাচনে কোনো সমস্যায় সমাধান নকৰে; য’ৰ ই পৰিস্থিতি বেয়াৰ কাগে চল খোৱাত সহায়হে কৰিব। বৃত্তিহীন নিৰ্বাচনটো জাপি দিয়াৰ আগতে সেই ব্যক্তিসমূহৰ মনত শুভ বৃত্তিৰ উদয় হোৱা হ’লে হত্যাকাণ্ডক ৰাখা লিৰ পৰা গ’লহেঁতেন।”

কৰ্তৃপক্ষৰ তুমিল : তিৱাৰী আয়োগে (Tiwari Commission) ব্যাখ্যা কৰাৰ দৰে এটা

কথা স্বীকার নকৰি নোৱাৰি যে 'বিশালসংকুল অকল' আৰু বটি-পৰ-মলতৰ দৰে যোগাযোগৰ কৰহাসমূহ বিচ্ছিন্ন হৈ পৰিব ধৰ্মে লগে অশান্ত অকলকিলাকত কিপ্ৰভাবে আইন-শৃংখলা পুনৰ প্ৰবৰ্তন কৰিবলৈ ব্যৱস্থা লোৱাটো অসম্ভৱ হৈ পৰিছিল।^{১০} ইয়াৰ লগতে 'সাংবিধানিক আৰু বিশিষ্ট দায়িত্ব সম্পূৰ্ণৰূপে ত্যাগ কৰি' অসামৰিক আৰু আৰক্ষী কৰ্তৃপক্ষই কৰা কাম-কাজৰ কথাও ধৰিব লাগিব। হাইকমাণ্ডৰ ইচ্ছাসমূহ অপাৰিত কৰিবৰ উদ্দেশ্যে উপদেষ্টা সূত্ৰকণ্ঠৰ নেতৃত্বত এক বিশিষ্ট দলৰ (coterie) গঠন হৈছিল। এই দলটোৱে সহায় আগ বঢ়াইছিল সহজে প্ৰভাৱিত কৰিব পৰা এহ কে খোছলাই (S.K. Khosla); শ্যামলাল কেৰখৰ (S.L. Sakdhar) পিছত তেওঁ মুখ্য নিৰ্বাচন আয়ুক্ত হিচাপে নিযুক্তি পাইছিল। প্ৰতিদিনে হোৱা নিৰাপত্তা সমৰণ সমিতিৰ সভাত সূত্ৰকণ্ঠ্যে কৈছিল, 'বিত্তেই নহওক নিৰ্বাচন হ'বই লাগিব।' সূত্ৰকণ্ঠ্য-খোছলাই প্ৰতিখন জিলা ভ্ৰমণ কৰি সকলোকে এটা কথা সুস্পষ্ট কৰি দিছিল, 'আইন-শৃংখলাৰ সমস্যাটোতকৈও নিৰ্বাচনহে গুৰুত্বপূৰ্ণ। আইন-শৃংখলাৰ স্থান বিতীৰ্ণতহে।'^{১১} গতিকে সাংসদ পূৰ্ণাবায়ণ সিংহই পৰিস্থিতি অত্যন্ত ভয়াৱহ হৈ পৰা গহপূৰক দ্ৰুতভাৱে সামৰিক সাহায্য দিবলৈ বাবে বাবে কৰা অনুৰোধ দৰঙৰ উপায়ুক্তই কেনেকৈ বন্ধা কৰিব? নাগাঁৱ উপায়ুক্ত আৰু জাগীৰোডৰ এহ ডি চিৰ পৰা এটাৰ পাছত এটাকৈ তাঁৰবাৰ্তা পোৱা সত্ত্বেও সময়মতে নেগীলে কেন্দ্ৰীয় সুৰক্ষিত আৰক্ষী বাহিনীৰ লোকক প্ৰেৰণ কৰা নহ'ল। নিৰ্বাচনৰ কামৰ দায়িত্বত থকা লোককহে বন্ধা কৰাটো তেওঁলোকৰ সৰ্বপ্ৰথম দায়িত্ব।^{১২} ইয়াৰ বাবেই ওপৰত উল্লেখ কৰা ধৰণৰ মৃত্যুৰ প্ৰলয়-নৃত্য অনুষ্ঠিত হৈছিল।

এই অশান্তিৰ স্বৰূপটো সম্বন্ধে চৰকাৰীভাৱে পৰিৱেশন কৰা থবৰ আৰু বেচৰকাৰী প্ৰতিষ্ঠানে পৰিৱেশন কৰা থবৰৰ মাজত বিশেষ পাৰ্থক্য দেখা নাযায়। হত্যাকাণ্ডৰ বলি হোৱাসকল সকলো শ্ৰেণীৰে লোক আছিল। কোনো বিশেষ ধৰ্ম, জাতি বা ভাষা-গোষ্ঠীৰ লোকৰ মাজতে এই হত্যাকাণ্ড সীমিত নাছিল। একো ঠাইত অসমীয়া মানুহে আক্ৰমণ চলাইছিল, হিন্দু-মুছলমান উভয়ে আক্ৰমণৰ বলি হৈছিল। আকৌ কোনো ঠাইত পমুৱা মুছলমানে আক্ৰমণ চলাইছিল আৰু অসমীয়া মানুহ সেই আক্ৰমণৰ বলি হৈছিল। ঠায়ে ঠায়ে অসমীয়াৰে বিভিন্ন দলৰ মাজত সংঘৰ্ষ হৈছিল। কেইখনমান ঠাইত মুছলমানে আনৰ লগ হৈ মুছলমানক আক্ৰমণ কৰিছিল।^{১৩} অৱশ্যে গোটেই সংঘৰ্ষত পৰিলক্ষিত হৈছিল এটা সত্ত্বেৰজনক কথা— 'অসমীয়া মুছলমানসকলে সাম্প্ৰদায়িক শান্তি-সম্প্ৰীতিৰ জ্বলন্ত দৃষ্টান্ত দাঙি ধৰি হিন্দু ভাইহঁতৰ লগতে দৃঢ়ভাবে থিয় হৈছিল।

ইন্দিৰা গান্ধীৰ ৰাজনৈতিক কলংক : নিৰপেক্ষ পৰ্যবেক্ষকে স্বীকাৰ কৰিবই লাগিব যে আন্দোলনৰ নেতৃত্ব লোৱাসকলে এনে এটা যথার্থ সংগ্ৰামৰ দ্বাৰা চালিত হৈছিল যে সীমাৰ সিপাৰৰ পৰা হোৱা অবিৰত প্ৰৱজনে বিলক্ষীয়াসকলক সংখ্যালঘুত পৰিত কৰিব আৰু অনতিপলমে অসমৰ অৱস্থা ছিকিম আৰু ত্ৰিপুৰাৰ দৰেই হৈ পৰিব। মনত প্ৰবল আশা ৰাখি আন্দোলনৰ নেতৃত্বশ্ৰী ৰাইজৰ যুক্তিযুক্ত আশা-আকাংক্ষা পূৰণৰ হকে এক যথোচিত সমাধান বিচাৰি প্ৰধান মন্ত্ৰীৰ সৈতে আলোচনা চলাইছিল। কিন্তু পূৰ্বৰ প্ৰতিক্ৰান্তি দলিৱাই পেলাই* আৰু ভোটপাতৰ তালিকাভিলাক সংশোধন নকৰাকৈ নিৰ্বাচন নহয় বুলি দিয়া আশ্বাস ভংগ কৰি ইন্দিৰা গান্ধীয়ে জাঁপি দিয়া নিৰ্বাচনে প্ৰবল হিংসাত্মক প্ৰতিক্ৰিয়াৰ সৃষ্টি কৰাটো অৱশ্যভাৱী। ফলত বয়স বা মতা-তিবোতা বাছ-বিচাৰ নকৰি হত্যাগীয়া আৰম্ভ হ'ল আৰু হাজাৰবোৰ ওপৰ লোক নাশ হৈছিল; প্ৰায়

এক লাখ লোক হৈছিল গৃহহীন আৰু লক্ষ লক্ষ টকাৰ সা-সম্পত্তি কৰা হৈছিল। ১৯৮৩ চনৰ নিৰ্বাচন আৰু ইয়াৰ বলত হোৱা ব্যাপক হত্যাকাণ্ড ইন্দিৰা গান্ধীৰ ৰাজনৈতিক জীৱনৰ অনোচনীৰ কলংক হৈ থাকিল।

নিৰ্বাচনৰ ফলাফল : গণতান্ত্ৰিক অনুষ্ঠানত বিশ্বাস কৰা ৰাজ্যখনৰ সবহাগ লোকে ভোট দিছিল আৰু উন্নয়ন বিপদৰ সম্মুখীন হৈয়ো ভোটলোকে মত সাব্যস্ত কৰিছিল— এনে ধৰণৰ চৰকাৰে কৰা দাবী সহজে মানি ল'বলৈ টান হয়। ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত অতি সামান্য সংখ্যক লোকেহে মত দান সাব্যস্ত কৰিছিল। আনকি বঙালীপ্ৰধান অঞ্চল কাছাৰতো ভোট দিয়া লোকৰ সংখ্যা সামান্য আছিল। কিছুমান এলেকাত ৰাজ্যৰ বাহিৰৰ পৰা আমদানি কৰা লোকে ভোটৰ কেন্দ্ৰ সাজিবই নোৱাৰিলে। কংগ্ৰেছ (আই) দলে যদিও বিপুল ভোটত জয়লাভ কৰিলে, শতকৰা হাৰত ভোটদাতাৰ পৰিমাণ আছিল অতি হতাশজনক : গোৱালপাৰাত ৩৮ শতাংশ, কামৰূপত ১২ শতাংশ, শোণিতপুৰত ২৮ শতাংশ আৰু উজনি অসমত আছিল ১০ শতাংশতকৈও কম। কংগ্ৰেছৰ এই জয় আছিল পৰাজয়তকৈ শোচনীয় আৰু ইয়াৰ বাবে অত্যধিক মূল্য দিব লগীয়া হৈছিল। “সাম্প্ৰদায়িক সংঘৰ্ষ অচূতপূৰ্ব আকাৰত বাঢ়িছিল... প্ৰধান জনগোষ্ঠীটো চৰকাৰৰ পৰা একেবাৰে আঁতৰি আহিছিল, ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত উপবাদ আৰু হিসোক ব্যাপক ৰূপত জনগণে গ্ৰহণ কৰিছিল।”

হিতেশ্বৰ শইকীয়া : সুদক্ষ ৰাজনীতিজ্ঞ : ২৭ ফেব্ৰুৱাৰী ১৯৮৩ চনৰ দিনা অসমৰ সুনিপুণ ৰাজনীতিবিদ হিতেশ্বৰ শইকীয়াই অসমৰ মুখ্য মন্ত্ৰী হিচাপে (প্ৰথমবাৰ) শপত গ্ৰহণ কৰে। উজনি অসমৰ নাজিৰাৰ ওচৰৰ এটা মধ্যবিত্ত পৰিয়ালত ১৯৩৪ চনত জন্মগ্ৰহণ কৰা শইকীয়াই খিলঙৰ চেণ্ট্ৰ এডমাৰ্স কলেজৰ পৰা স্নাতক আৰু লক্ষ্ণৌ বিশ্ববিদ্যালয়ৰ পৰা বুৰঞ্জীত স্নাতকোত্তৰ উপাধি লাভ কৰিছিল। নাজিৰা উচ্চতৰ মাধ্যমিক বিদ্যালয়ৰ সহকাৰী শিক্ষক হিচাপে কৰ্মজীৱন আৰম্ভ কৰা শইকীয়াই ওচৰৰে গড়গাঁও কলেজৰ অধ্যাপক (Lecturer) আৰু ১৯৭০ চনত উপাধ্যক্ষ হিচাপে নিযুক্তি পাইছিল। বুৰঞ্জীবিদ নহৈ ৰাজনীতিজ্ঞ হোৱাৰ ভাগ্য লৈ জন্ম হিতেশ্বৰে ১৯৭২ চনত ৰাজ্য বিধানসভালৈ নিৰ্বাচিত হয়। ২৮ বছৰীয়া বুৰঞ্জীবিদৰ শক্তি-সামৰ্থ্যৰ প্ৰতি সচেতন প্ৰাক্তন মুখ্য মন্ত্ৰী পৰৱৰ্ত্তী চন্দ্ৰ সিংহই ১৯৭৪ চনত তেওঁক মন্ত্ৰীসভাৰ সদস্য কৰি দুটা শুক্লপূৰ্ণ দপ্তৰৰ— গৃহ আৰু শিক্ষা— দায়িত্ব তেওঁৰ ওপৰত ন্যস্ত কৰে। হৈয়দা আনোৱাৰা টাইম্ৰ মুখ্য মন্ত্ৰী হৈ থকা কালত (ডিচেম্বৰ ১৯৮০— জুন ১৯৮১) আৰু ফেশ্বৰ গগৈ মুখ্য মন্ত্ৰী হৈ থকা সময়ত (জানুৱাৰী ১৯— মাৰ্চ ১৯৮২) শইকীয়াই পূৰ্ণ পৰ্যায়ৰ মন্ত্ৰীৰূপে গৃহ দপ্তৰৰ ভাৰ লৈছিল। ভাৱে কান কৰা মুদ্ৰাশয়টোৰ সহায়ত আৰু সীমিত খাৰ্চৰে বৰ্ত্তি থকা সত্ত্বেও শইকীয়াই প্ৰতিদিনে ২০ ঘণ্টালৈকে কাম কৰিছিল বুলি তেওঁৰ জীৱনীকাৰসকলে উল্লেখ কৰিছে। পৰিপাক অতিজ্ঞতা, প্ৰত্যুৎপন্নমতিতা, প্ৰশাসনিক দক্ষতা আৰু বিচক্ষণতাবে এটাৰ পিছত এটাকৈ অহা ৰাজ্যখনৰ ধুমুহাবিলাক অতিক্ৰম কৰাৰ উপৰি ১৯৮৩ চনৰ বিবাদপূৰ্ণ নিৰ্বাচনৰ পিছত কেন্দ্ৰ আৰু ৰাজ্যৰ বাবে নিজকে অপৰিহাৰ্য কৰিবলৈ তেওঁ সক্ষম হৈছিল।”

ৰাজ্যখনক পুৰীভূত আৱৰ্জনাৰ পৰা মুক্ত কৰাই আছিল শইকীয়াৰ বাবে খৰতকীয়াভাৱে কৰিব লগীয়া কামবোৰৰ প্ৰধান কাম। ইয়াৰ বাবে তেওঁ তেওঁৰ বিশ্বাসভাজন বিষয়াসকলক কামত লগাইছিল আৰু আপোলনকাৰীসকলৰ বিৰুদ্ধে বিয় কৰাৰ পৰা সঞ্চালনে প্ৰভুতভাৱে সহায়-সমৰ্থন আগবঢ়াইছিল। আপোলন কিন্তু পূৰ্বদমে চলিৱেই থাকিল।

আন্দোলনকারীসকলে ধর্মঘট, লিকেটিং, বন্ধ আদিব আশ্রয় লৈছিল। ইয়াৰ বাবে আশ্রয় হ'ল শ্ৰেণীবাদ, ভগীচালনা আৰু অতর্কিতে কৰা আক্ৰমণ। অৱশেষ আশ্রয়নিৰ উদ্ভীপনা ক্ৰমশঃ শক্তিহীন হৈ পৰিছিল, বন্ধ আৰু নিষ্পত্তীপূৰ অৱশ্যে চলিয়েই থাকিল। আন্দোলন সমৰ্থনকাৰীৰ প্ৰতিশোধৰ উন্নত (অনুকি আজিকালিও) বাহিৰে জনবিবোদী কাৰ্যসমূহৰ বিৰোধিতা কৰা নাছিল। বন্ধৰ সময়ত যদিহে কোনোৱে নিষ্পত্তীপূৰ কৰে নাইবা মটৰ গাড়ীৰে ওলাই নাহে, তাৰ অৰ্থ এইটো নহয় যে আগৰ দৰে তেওঁ আন্দোলনৰ সমৰ্থক। কোনো চিন্তা-চৰ্চা নকৰাকৈ পালন কৰা বন্ধ, সাধাৰণ নাগৰিক আৰু উন্নয়নমূলক কামৰ ক্ষতিসাধন কৰা কৰ্মসমূহক কাৰ্যসমূহে বাহিৰৰ মনত আন্দোলনৰ প্ৰতি ক্ৰমে বিতৃষ্ণাৰ ভাৱ জগাইছিল। সুখৰ বিষয়, আন্দোলন-বিবোদীসকলে ওলাই আহি প্ৰকাশ্যভাৱে বাহিৰক এনে ধৰণৰ বন্ধৰ আহ্বানৰ প্ৰতি সহাবি নজনাৰলৈ আহান জনাইছিল।^{১৮} গোবৰ কবি শইকীয়াই কোৱা কথাৰাৰ সম্পূৰ্ণ ডিঙিন নহয় 'মই পৰিহিতিটো নিয়ন্ত্ৰণ কৰি পেলাইছো। বাহিৰে কৈছিল গণতন্ত্ৰ লিৰসত হিংসাত্মক ঘটনা ঘটিব। তেনে কোনো ঘটনা নঘটিল। মোৰ দৃঢ়বিশ্বাস জাৰকালিও এনেকৈয়ে পৰিস্থিতি নিয়ন্ত্ৰণ কৰিব পাৰিম।'^{১৯} স্বাভাৱিক অৱস্থা ঘূৰাই আনিছে বুলি কৰা শইকীয়াৰ দাবীৰ সত্যাসত্য এটা কথাই প্ৰমাণ কৰে যে এবছৰতকৈ কম সময়ৰ ভিতৰতে অৰ্ধ-সামৰিক বাহিনীৰ সবহভাগকে পুনৰ ঘূৰাই পঠোৱা হৈছিল আৰু ৩৪১ জনৰ ঠাইত তেনে বাহিনীত সেই সময়ত ৩৪ জনকহে ৰখা হৈছিল। কেন্দ্ৰীয় সুৰক্ষিত আৰক্ষী বাহিনীয়ে নৃশংসতাৰ আশ্রয় লৈছিল বুলি দোষাবোপ কৰা হৈছিল। গতিকে তেনে বাহিনীক সেশনৰ পৰা ক্ৰমশঃ আঁতৰ কৰা হৈছিল। গএৰ বাহিৰৰ বন্ধৰ বাবে এটা টাঙ্ক'ফ'ৰ্চ (Task Force) গঠনৰ ওপৰতে সেই সময়ত তৎক্ষণাত আৰোপ কৰা হৈছিল।^{২০}

সাধাৰণ অৱস্থা উলটি অহা সত্ত্বেও আছু এ এ জি এছ পিয়ে শইকীয়া চৰকাৰক ব্যঙ্গ কৰি 'অৰ্থে' আৰু সংখ্যালঘুৰ ভোটত প্ৰতিষ্ঠিত চৰকাৰ বুলি কৈছিল।^{২১} 'অৰ্থে' চৰকাৰৰ সৈতে সহযোগ নকৰিবলৈ আন্দোলনৰ নেতাসকলে সিয়া আহানক মানুহে উলংঘা কৰিছিল। এনে ধৰণৰ বিশ্লিপাত্মক কথাবোৰ আৰু প্ৰকট হৈ পৰিছিল যেতিয়া নেতাসকলৰ সমৰ্থকসকলেও কংগ্ৰেছ (আই)ৰ মন্ত্ৰীবৰ্গৰ পৰা সা-সুবিধা বিচাৰি দিহপুৰৰ ক্ষমতাৰ দুৰাৰঙলিত আহি সমৰেত হৈছিল। সাংবাদিকসকলে প্ৰায়ে শইকীয়াক তেওঁৰ চৰকাৰৰ বৈধতাৰ বিষয়ে সুধিছিল। উত্তৰত শইকীয়াই কৈছিল— 'ইয়াৰ আগেয়ে যেতিয়া একে ভোটপাতাৰ তালিকাৰ ভিত্তিত নিৰ্বাচন হৈছিল তেতিয়া কোনেও এবাৰ মাতো নামাতিলে।' লগতে এইটোও কৈছিল— 'বৰ্তমানৰ ভোটপাতাৰ সকলৰ জাতিত্বৰ সম্পৰ্কে বাহিৰে আদালতৰ ওচৰ চাপিব পাৰে।'^{২২}

বৈধতাৰ প্ৰশ্নটো ২ ১৯৮৪ চনৰ কেব্ৰুৱাৰী মাহত ইণ্ডিয়া গাৰ্ভী অসমলৈ পুনৰ আহিছিল আৰু চক্ৰপুৰত নতুন ৰাজধানীৰ আধাৰশিলা স্থাপন কৰিছিল। শুভাৰম্ভ আৰু তিনিহুঁকীয়াত সিয়া ৰাজহুৱা জৰখত শ্ৰীমন্তী গাৰ্ভীয়ে কৈছিল যে বিসেসীৰ সমস্যাটোৱে সিয়ৰে চৰকাৰ পুনৰ আলোচনা কৰিবলৈ প্ৰস্তুত। কিন্তু সেই আলোচনাত ৰাজ্য চৰকাৰে অংশ গ্ৰহণ কৰিব নাই, জৰ্জাৰ, শইকীয়া চৰকাৰৰ বৈধতাৰ বিষয়ে তেওঁ পৰোক্ষভাৱে ইংকিত কৰিছিল।^{২৩} 'জৰ্জাৰে সুখ মন্ত্ৰীপৰিষদে তেওঁৰ চৰকাৰৰ বৈধতাৰ বিষয়ে ইমান ব্যাকুল হৈ পৰিছিল যে অসম আৰু বাংলাদেশৰ সীমাত ২৭০ কিলোমিটাৰ দীঘল এখন কাঁইচীয়া তাঁৰৰ কোৱাৰ্টাৰ তেওঁ প্ৰতিজনক লিখি দিছিল যদিও বিশেষজ্ঞসকলৰ মতে, তাৰ আঁৰ অংশতো ইমান কম কাঁইচীয়া তাঁৰৰ সঁজুলি সত্ত্বেও নহ'ল। একে উদ্দেশ্যৰে গোৱালপাৰা আৰু ধুবুৰী জিলাত ক্ৰকশূৰ আৰু ইয়াৰ উপনিবেশসমূহত পহৰা দিবলৈ

এটা নৌ আৰক্ষী বাহিনী (Riverine Police Force) গঠন কৰিবৰ উদ্দেশ্যে শইকীয়াই কেন্দ্ৰীয় সাহায্য বিচাৰিছিল, যাতে বিদেশী নাগৰিকৰ চিনাক্তকৰণৰ প্ৰক্ৰিয়াটো চৰ অক্ষলবোৰলৈ সম্প্ৰসাৰণ কৰিব পাৰি। পূৰ্বৰ মুখ্য মন্ত্ৰীসকলৰ বিপৰীতে শইকীয়াই কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰতো তেওঁৰ প্ৰভাৱ পেলাব পৰা শক্তিৰ পৰিচয় দিছিল। ঢাকাত প্ৰেছিডেণ্ট জেনেৰেল এৰ্ছাদে দুৰ্য্যোধ আগন্তি কৰা সত্ত্বেও ভাৰত-বাংলাদেশ সীমান্তত কাইটীয়া তাৰৰ বেৰ দিবলৈ তেওঁ কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰক সন্মত কৰাব পাৰিছিল। ১৯৭১ চনৰ পিছত অসমলৈ অহা অনুপ্ৰবেশকাৰীক চিনাক্ত কৰি বহিষ্কাৰ কৰিবলৈ অনা-অসমীয়া আৰু অ-বঙালী বিষয়াক মুৰব্বী হিচাপে লৈ ন্যায়াধিকৰণ (Foreigners' Tribunal) গঠন কৰিব লগীয়া হৈছিল। ১২৬ টা সমষ্টিৰ প্ৰতিটোতে তিনিজনীয়া বিচাৰকেৰে গঠিত একোটাকৈ ন্যায়াধিকৰণ গঠনৰ বাবে কেন্দ্ৰই অনুমতি প্ৰদান কৰিছিল। এই ন্যায়াধিকৰণৰ ভিতৰত ২৩টা অনতিপলমে আৰু বাকী কামৰ বোজা বৃদ্ধিৰ লগে লগে গঠন কৰা হ'ব।*

* ন্যায়াধিকৰণে সফলতাৰে কাম কৰিব পৰাটোৰ ওপৰতেই শইকীয়া চৰকাৰৰ বৈধতা প্ৰধানতঃ নিৰ্ভৰশীল আছিল। দুৰ্ভাগ্যবশতঃ সেই কাম শীঘ্ৰে আৰম্ভ নহ'ল। ১৯৯৪ চনৰ জানুৱাৰী মাহলৈকে ন্যায়াধিকৰণ গঠনৰ ক্ষেত্ৰত শইকীয়াই ইটোৰ পিছত সিটো অসুবিধাৰ সন্মুখীন হ'ব লগাত পৰিছিল। উচ্চ হাৰত দৰমহা আৰু ওপৰৰ সাসুবিধাৰ প্ৰতিশ্ৰুতি আৰু 'দেশপ্ৰেমৰ সোহাই দি' তেওঁ ১৪ জন বিচাৰকহে সংগ্ৰহ কৰিব পাৰিছিল। তাৰে দুজন দায়িত্বভাৰ লোৱাৰ আগতেই উভতি যায় বুলি খবৰ পোৱা গৈছিল।** এনেদৰে ৩টি যোৱাৰ কাৰণ আছিল কেবাটাও। তেওঁলোকক শেহতীয়াকৈ পোৱা দৰমহাৰ এক চতুৰ্থাংশ বিশেষ দৰমহা (Special pay) দিয়া হ'ব বুলি প্ৰতিশ্ৰুতি দিয়া হৈছিল। পিছলৈ তেওঁলোকক জনোৱা হ'ল যে চৰকাৰৰ নিয়ম অনুযায়ী বিশেষ দৰমহা মাহিলি ৩০০ টকাৰ ওপৰ হ'ব নোৱাৰে। আকৌ গাইপতি একোখনকৈ মটৰ গাড়ী দিয়াৰ কথাও আছিল। শেৰলৈ তিনিজন বিচাৰকৰ বাবে একোখনকৈ গাড়ী দিবলৈহে ঠিক কৰা হ'ল, আৰু একমাত্ৰ চৰকাৰী কামতহে সেই গাড়ী ব্যৱহাৰ কৰিব পাৰিব। তদুপৰি আচৰাব-পত্ৰৰে সজ্জিত বিনামূলীয়াভাৱে থাকিবলৈ ঘৰ দিয়াৰ প্ৰতিশ্ৰুতিৰ পৰিৱৰ্তে তেওঁলোকে আবৰ্ত্তভৱনতহে থকাৰ ব্যৱস্থা কৰা হ'ল আৰু পৰিয়ালৰ পৰা দূৰত থাকি 'পনীয়া দাইল আৰু ভাত খাই' দিন কটাব লগাত পৰিল। 'মই জানো অসুবিধা বহুতো' শইকীয়াই কৈছিল, 'কিন্তু সেই অসুবিধাবোৰ হৈছে কেৱল প্ৰশাসন সম্পৰ্কীয়, সেইবোৰ ঠিকমতে থানখিত লগাবলৈ কেইদিনমান সময় লাগিব।*** আমোলাসকলৰ ক্ৰটি-বিচাতি আৰু ৰক্তাফিটাৰ মেৰপাকত শইকীয়াই বিষয়টো সোনকালে নিষ্পত্তি কৰিব নোৱাৰিলে। মন্ত্ৰীসভাৰ সতীৰ্থসকলৰ পৰাও তেওঁ প্ৰয়োজনীয় সহযোগ লাভ কৰা নাছিল। সঁচা কথা ক'বলৈ গ'লে 'ন্যায়াধিকৰণ স্থাপনৰ ক্ষেত্ৰত তেওঁ অকলশৰে কাম কৰিব লগাত পৰিছিল।*** আনকি শ্ৰীমতী গান্ধীয়েও স্বীকাৰ কৰিব লগীয়া হৈছিল যে ন্যায়াধিকৰণৰ কাম-কাজ সন্তোষজনক হৈ উঠা নাই। শইকীয়া চৰকাৰক উক্ত কামটোৰ ওপৰত যথোচিত অগ্ৰাধিকাৰ দিবলৈ পৰামৰ্শ দিয়া হৈছিল।

আই এম (ডি টি) আইন ২ আৰক্ষী বাহিনী আৰু বিচাৰকসকলে তেওঁলোকৰ দায়িত্ব পালনৰ ক্ষেত্ৰত কেনে ধৰণৰ নিৰ্দেশ মানি চলিব লাগে, সেই বিষয়ে অৱগত কৰোৱাৰ ক্ষেত্ৰত কেন্দ্ৰৰ দায়িত্ব যথেষ্ট আছিল। প্ৰথমকৈ হ'লেও ধৰণৰ অসুবিধাবোৰ আঁতৰ কৰা হ'ল*** কিন্তু ন্যায়াধিকৰণৰ বিশ্বাসযোগ্যতা ক্ৰমশঃ হ্ৰাস পাইছিল। ৰিছেত্ৰ ১৯৮৩ চনৰ আই এম (ডি টি)

আইন [IM (DT) Act. 1983] যতে ১৯৭১ চনৰ পিছত সীমা পাৰ হোৱা অবৈধ বিদেশীসকলো বিদেশী। এইটোৱে এটা বিশ্বাস সৃষ্টি কৰি তোলে যে কেন্দ্ৰই নিজে নিৰ্ধাৰিত কৰি দিয়া বিদেশী প্ৰৱেশৰ বৈধতা বা অবৈধতা সম্বন্ধিত বছৰ সীমা (Cut off year) জাপি দিয়াই ইয়াৰ উদ্দেশ্য আৰু সম্বেহযুক্ত বিদেশীজনৰ থকা ঠাইৰ তিনি কিলোমিটাৰৰ ভিতৰত আপত্তি দৰ্শোৱাজন থাকিব লাগিব। এইবিলাক দেখি-শুনি আছৰে ঠিকেই মন্তব্য কৰিছিল : 'অসমত সোমোৱা বিদেশীবিলাকৰ স্থিতিক স্বীকাৰ কৰি সিবিলাকৰ বৈধতা প্ৰদান কৰাই ন্যায়াধিকৰণসমূহৰ উদ্দেশ্য, বহিষ্কৰণ নহয়। সবহভাগ বিদেশীয়েই চৰ অঞ্চলত থাকে— এইটো সকলোৱে জনা কথা। তেনেস্থলত তেওঁলোক থকা স্থানৰ তিনি কিলোমিটাৰৰ ভিতৰত থাকি আপত্তি দৰ্শোৱাটো যিকোনো ব্যক্তিৰ পক্ষে অসম্ভৱ হ'ব।'^{১০}

আছ-এ এ জি এছ পি বিভাজন : ইতিমধ্যে আছ-এ এ জি এছ পি শিবিৰত ভাঙোনে দেখা দিলে। নেলীত হোৱা হত্যাকাণ্ডৰ পিছত আছৰ ভিতৰত থকা সহযোগী মুছলিম উপদলবোৰে সংগঠনটোৱে ইয়াৰ ধৰ্মনিৰপেক্ষ ৰূপটো পাহৰি আৰ এছ এছ সৃষ্ট 'হিন্দুৰ সপক্ষে হেঁচা' (a pro-Hindu communal tilt) দিব খুজিছে বুলি সন্দেহ কৰিছিল। এনে কাৰ্য ধৰ্মীয় সংখ্যালঘুসকলৰ বাবে বিপজ্জনক হৈ পৰিব। পোন্ধৰ দফীয়া স্মাৰক-পত্ৰত উপ-সভাপতি নুৰুল হুছেইনে বিতৰ্কিত স্বেচ্ছাসেৱক বাহিনীৰ অধিনায়ক জয়নাথ শৰ্মাৰ অপসাৰণ আৰু আৰ এছ এছ আৰু বিজেপিৰে সকলো সম্বন্ধ ছেদ কৰা আৰু বিদেশীৰ সংজ্ঞাৰ বিষয়ে দৃঢ়ভাৱে ঘোষণা কৰাটো দাবী কৰিছিল। নেলী আৰু চাউল খোৱাৰ হত্যাকাণ্ডৰ কথা উল্লেখ কৰি স্মাৰক-পত্ৰ-দাতাসকলে আছৰ সমৰ্থকসকলক আৰ এছ এছ আৰু বিজেপিয়ে পতা সভাত উপস্থিত নাথাকিবলৈ দাবী কৰিছিল।^{১১} এনেদৰে কৰা দোষাৰোপবোৰ দেখা গ'ল একেবাৰে ভিত্তিহীন। নুৰুল হুছেইনক যেতিয়া কোৱা হ'ল যে এই হত্যাকাণ্ডৰ বাবে শৰ্মা জগৰীয়া নহয়, কিয়নো হুছেইনে নিজেই সেই সময়ত সভাপতিৰূপে কাম কৰিছিল আৰু নিৰ্বাচনৰ গোটেই সময়ছোৱাত শৰ্মা কাৰাগাৰত আৰহ আছিল।^{১২} নুৰুল হুছেইনৰ পৰা আৰু উত্তৰ পোৱা নগ'ল। কিন্তু 'মুখ্য মন্ত্ৰী আৰু কংগ্ৰেছ এজেক্টসকলৰ সৃষ্টি' সদৌ অসম ছাত্ৰ প্ৰতিনিধি সন্থাৰ (All Assom Student Representative Union— AASRU) অভ্যুদয়ে আন্দোলনৰ নেতৃত্বৰ শুৰিতে আঘাত হানিছিল। ১৬৮ খন কলেজৰ ৮২ জন নিৰ্বাচিত সভাপতি আৰু সাধাৰণ সম্পাদকেৰে গঠিত এই সংগঠনটোৱে আছৰ সমগ্ৰ দেশখনৰ হকে মাত মতাৰ দাবীক প্ৰত্যাহান জনাইছিল। 'বৰ্তমানৰ আছৰ নেতৃত্বব্দৰ (১৯৭৯ চনত গঠিত) ছাত্ৰ সমাজক প্ৰতিনিধিত্ব কৰাৰ নৈতিক অধিকাৰ নাই। ই সদৌ অসমক প্ৰতিনিধিত্ব নকৰে আৰু বিধিগতভাৱে ই এটা সন্থা হিচাপে গঠিত হোৱা নাই।' এ এ এছ আৰ ইউৰ নিজস্ব কিছু দাবী আছিল : 'আমি দেশখনৰ মূল মানুহধনিক (১৯৫১ চনৰ পূৰ্বৰ অধিবাসী) চাকৰি আৰু গণতান্ত্ৰিক অনুষ্ঠানসমূহৰ ক্ষেত্ৰত অগ্ৰাধিকাৰ দিয়াটো বিচাৰো (৮০ শতাংশ), কিন্তু প্ৰত্যেকেই ইয়াতেই থাকক।'^{১৩}

আছৰ ক্ষমতা প্ৰায়শ : ১৯৮৪ চনৰ জানুৱাৰী মাহত যোৰহাটত এখন সম্মিলিত সভা (Joint Convention) আহ্বান কৰি আছৰে এটা বুজাপালৈ আহিবলৈ আৰু এখন উমৈহতীয়া সংগঠনৰ ছত্ৰছায়াত কংগ্ৰেছ আৰু পমুৱাৰ অনুকূলে আগ বঢ়োৱা কামবোৰৰ বিৰুদ্ধে যিয় হ'বলৈ কৰা প্ৰচেষ্টা বিফল হ'ল। এ জে ডি আৰু পি এল পিৰ* পৰস্পৰ বিৰোধী মতৰ বাবেই এনে হৈছিল। একতাৰ বাবে কৰা প্ৰচেষ্টাৰ ব্যৰ্থতাৰ পিছত আছ নেতৃত্ববৰ্গৰ বাবে সক্ৰিয় ৰাজনীতিত

প্ৰৱেশ কৰাৰ বাহিৰে অন্য কোনো গত্যন্তৰ নাছিল। চিত্তাক্ৰিষ্ট মহন্তই কৈছিল, 'হাতী এটা বশ কৰিবলৈ হ'লে হাতীটোত উঠিব লাগিব।' 'দিহপুৰত ক্ষমতা হস্তগত কৰিবলৈ তেওঁলোক পৰ্বলৈ ওলাই আহি আলোচনটোৰ সপক্ষে অসমত সৃষ্টি হোৱা সমৰ্থনক কামত লগাব লাগিব।'"

সোনকালেই এটা সুযোগ উপস্থিত হ'ল। ওঠৰ মাহ পাৰ হৈ যোৱাৰ পিছত বিদেশী সমস্যাটোৰ ক্ষেত্ৰত এটা মীমাংসাৰ বাবে আগ বাঢ়িব পৰা গ'ল। মন্ত্ৰীসভাৰ সচিব কৃষ্ণবামী ৰাও চাহিবে (Krishnaswami Rao Sahib) ১৯৮৪ চনৰ আগভাগত ছাত্ৰ সছাৰ নেতাসকলক পুনৰ আলোচনা চলাবৰ বাবে আহান কৰিলে। এপ্ৰিল মাহৰ প্ৰথম সপ্তাহত আলোচনা আৰম্ভ হ'ল আৰু প্ৰতিৰক্ষা মন্ত্ৰী আৰু ভেংকটৰমণেণ্ড (R. Venkataraman) কেইখনমান সভাত উপস্থিত আছিল। আগৰ মতৰ ভিত্তিতেই ১৯৬৫ চনক বছৰ সীমা (Cut off year) হিচাপে ধৰি ১৯৭১ চনৰ পিছত ৰাজ্যখনলৈ অহা বিদেশীক চিনাক্ত কৰি পাঁচ বছৰৰ বাবে তেওঁলোকক ভোটাধিকাৰৰ পৰা বঞ্চিত কৰিবলৈ কেন্দ্ৰই ইচ্ছা প্ৰকাশ কৰিছিল। আনহাতে, ছাত্ৰ সছাই আগতে যদিও ১৯৬১ চনত বা তাৰ পিছত অহা সকলো বিদেশীকে ভোটাধিকাৰৰ পৰা বঞ্চিত কৰিব খুজিছিল, এতিয়া ক্ষমতাস্পৃহ হৈ তললৈ নামি আহি ১৯৬৫ চনকে 'অধিক ৰাস্তৱ অৱস্থা' বুলি গ্ৰহণ কৰিবলৈ প্ৰস্তুত হ'ল, কিন্তু ভোটাধিকাৰৰ পৰা বঞ্চিত কৰাৰ ক্ষেত্ৰত ২০ বছৰৰ বাবে জোৰ দিছিল। শইকীয়া চৰকাৰৰ সম্পৰ্কে বিবেচিত হোৱা হ'লে ভোটাধিকাৰৰ পৰা বঞ্চিত কৰাৰ ক্ষেত্ৰত দহ বছৰ ধাৰ্য কৰি এটা বুজাপৰালৈ আহিব পৰা আৰু বাকী সমস্যাসমূহৰ মীমাংসাও লাভ কৰিব পৰা গ'লহেঁতেন। সেইটো হৈ নুঠিল। আছুৰ সাধাৰণ সম্পাদকগৰাকীৰ দৃঢ় মত হ'ল— আমি এইযাৰ কথা সুস্পষ্ট কৰি দিব লাগিব যে ৰাজ্য বিধানসভা ভংগ নকৰালৈকে আমি একো সিদ্ধান্ত গ্ৰহণ নকৰো। এই চৰকাৰ মানি লোৱাৰ কোনো প্ৰশ্নই উঠিব নোৱাৰে। ইয়াৰ লগতে এটা কথা সুস্পষ্ট— আমি ৰাজ্য চৰকাৰৰ সৈতে আলোচনা কৰাৰো প্ৰশ্ন উঠিব নোৱাৰে।'"

বৈধতাৰ বাবে আপ্ৰাণ চেষ্টা কৰা শইকীয়া সম্পূৰ্ণভাৱে ব্যৰ্থ হৈছিল। তথাপিও তেওঁ দৃঢ়তাৰে বিশ্বাস কৰিছিল 'বুজাপৰা যেনেকুৱাই নহওক লাগিলে, বিধানসভা অথবা মোৰ চৰকাৰ ভংগ কৰাৰ কোনো সম্ভাৱনা নাই। মেডামে এই কথাষাৰ পৰিষ্কাৰ কৰি দিছিল।'" আনহাতে, পঞ্জাব আৰু কাশ্মীৰত দেখা দিয়া অশান্ত পৰিস্থিতি আৰু আগন্তুক সাধাৰণ নিৰ্বাচনৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে যিকোনো মূল্যৰ বিনিময়ত শান্তি ৰক্ষা কৰাটো অত্যন্ত গুৰুত্বপূৰ্ণ কথা হৈ পৰিছিল। ১৯৮০ চনত 'আমি ১৪ টাৰ ভিতৰত ১২ টা লোকসভা সমষ্টিত নিৰ্বাচন পাতিব নোৱাৰিলো। কিন্তু ক্ৰমান্বয়ে তৃতীয়বাৰৰ বাবে অসম যদি লোকসভাত কম-বেছি পৰিমাণে অপ্রতিনিধিত্ব হৈ থাকে আমাৰ সন্মান বহু পৰিমাণে লাঘৱ হ'ব।'"

সংশোধিত ভোটদাতাৰ তালিকা : শইকীয়াৰ প্ৰতিক্ৰিয়া : ১৯৮৪ চনৰ আগষ্ট মাহত যেতিয়া মুখ্য নিৰ্বাচন আয়ুক্ত আৰু কে ত্ৰিবেদীয়ে (R K Trivedi) আগন্তুক নিৰ্বাচনৰ বাবে ১৯৭১ চনৰ ভোটদাতাৰ তালিকা সংশোধন কৰিব খুজিছিল, শইকীয়া চৰকাৰৰ বৈধতাৰ প্ৰশ্নটো পুনৰ উত্থৰ হ'ল। এনেদৰে যুক্তি দৰ্শোৱা হৈছিল যে ১৯৭১ চনত ভোটদাতাৰ সংখ্যা আছিল ৬৩,৬৭,৮২৯, ১৯৮৬ চনত এই সংখ্যা ৮৫,৩৭,৪৯৭লৈ বৃদ্ধি পাইছিল। বাংলাদেশৰ পৰা ব্যাপক আকৰ্ষত প্ৰব্ৰজনকাৰী নহা হ'লে এনে এটা অসাধাৰণ বৃদ্ধি সম্ভৱ নহ'লহেঁতেন। আই এম (ডি টি) আইনখন বিধিবদ্ধ হোৱাটোৱে এই কথা সুস্পষ্ট কৰি দিছিল যে এটা সংখ্যক বিদেশীৰ নাম ভোটদাতাৰ তালিকাত ভুক্ত হৈছে। পৰামৰ্শটোক বিৰোধী দল আৰু আছুক সমৰ্থন কৰা

বাইছে সমর্থন কৰিছিল। কিন্তু ১৯৭৯ চনৰ ভোটদাতাৰ তালিকাৰ ভিত্তিত নিৰ্বাচিত** শইকীয়া চৰকাৰৰ ডায়াক সঙ্ঘৰ্কে কেন্দ্ৰ উদ্বিগ্ন হৈ পৰিছিল। শইকীয়াই মন্ত্ৰীসভাৰ আঠজন সদস্যসহ দিল্লীলৈ খৰতকীয়াকৈ যাত্ৰা কৰিলে আৰু এলানি আলোচনাৰ পিছত প্ৰধান মন্ত্ৰীক এটা কথা বুজাই দিলে যে আয়োগৰ প্ৰস্তাৱিত কাৰ্যই ২৩ লাখ ভোটদাতাক ভোটধিকাৰৰ পৰা বঞ্চিত কৰিব, যিসকলে ১৯৭৯ চনৰ ভোটদাতাৰ তালিকাৰ ভিত্তিত হয়তো ১৯৮৩ চনৰ নিৰ্বাচনত মতদানৰ অধিকাৰ সাব্যস্ত কৰিছিল। মুখ্য নিৰ্বাচন আয়ুক্তই নতুন অশান্তিৰ সৃষ্টি কৰিছে বুলি দোষাবোপ কৰি শইকীয়াই ঘোষণা কৰিছিল :

মুখ্য আয়ুক্তৰ কাম হৈছে নিৰ্বাচন পতা, অসমৰ সমস্যা সমাধান কৰিবলৈ তেওঁ কোন? তেওঁৰ আগৰগৰাকী মুখ্য আয়ুক্ত শাকমৰে উটকামগুত ভোটদাতাৰ তালিকাত বিদেশীৰ নাম আছে বুলি কৈ ১৯৭৮ চনত অসম আন্দোলনটো আৰম্ভ কৰিলে। ত্ৰিবেদীয়ে এতিয়া এটা সম্পূৰ্ণ নতুন সমস্যা সৃষ্টি কৰিছে।*

শইকীয়াৰ মন্তব্যৰ যথোপযুক্ত উত্তৰেৰে ত্ৰিবেদীয়ে কৈছিল— ‘১৯৭১ চনলৈ উলটি যোৱা মানে লাখ লাখ ভোটদাতাক বঞ্চিত কৰা’ কথাষাৰৰ কোনো অৰ্থ নাই, কাৰণ মুখ্য নিৰ্বাচন আয়ুক্তই যেতিয়া সেই লিষ্টক ‘এক মূল দলিল’ হিচাপে গণ্য কৰি ১৯৭৯ চনৰ লিষ্টৰ কোনো প্ৰকৃত নাগৰিকক বাদ নিদি নতুন লিষ্ট প্ৰস্তুত কৰিব খুজিছে, তেনেদৰে কোৱাৰ কোনো অৰ্থই থাকিব নোৱাৰে। ইয়াৰ পিছতে প্ৰেৰণ কৰা এটা টোকাতে শইকীয়াই এনেদৰে পৰামৰ্শ আগ বঢ়াইছিল যে ১৯৭৯ চনৰ ভোটদাতাৰ তালিকা অনুযায়ী নিৰ্বাচন হোৱা উচিত আৰু ১৯৭১ চনৰ তালিকাখন মূল দলিল হিচাপে অনানুষ্ঠানিকভাবে ব্যৱহাৰ কৰিব পাৰি। দুৰ্ভাগ্যবশতঃ সেই ভোটদাতাসকলৰ ৪০ শতাংশ তেতিয়া আৰু নাছিল।** কেন্দ্ৰই চূড়ান্ত সিদ্ধান্ত নোলোৱা পৰ্যন্ত মুখ্য নিৰ্বাচন আয়ুক্তই ভোটদাতাৰ তালিকা সংশোধন কৰাৰ কামত আগ বাঢ়িব নোৱাৰিছিল। কেন্দ্ৰই আন্দোলনৰ নেতাসকলৰ সৈতে আলোচনা চলাই থকা বাবে আৰু ১৯৭১ চনৰ পিছৰ অনুপ্ৰৱেশকাৰীসকলক কিমান বছৰৰ বাবে ভোটধিকাৰৰ পৰা বঞ্চিত কৰা হ’ব সেই ক্ষেত্ৰত মতভেদ প্ৰায় চমুৱাই অনা সত্ত্বেও কেন্দ্ৰই দৃঢ়তা প্ৰদৰ্শন কৰিব পৰা নাছিল।

আলোচনাৰ অহাগতি : ১৯৮৫ চনৰ মে’ মাহৰ আগভাগত আলোচনা পুনৰ আৰম্ভ হৈছিল আৰু এইবাৰ আন্দোলনৰ নেতাসকলে গৃহ সচিব আৰু ডি প্ৰধানক (R.D Pradhan) দেখা কৰিছিল। কিন্তু মূল মনোভাৱৰ কোনো পৰিবৰ্তন নহ’ল। আছুৰ প্ৰতিনিধিসকলক কোৱা হৈছিল যে তেওঁলোকে বিচৰামতে লক্ষ লক্ষ প্ৰব্ৰজনকাৰীক ভোটধিকাৰৰ পৰা বঞ্চিত কৰাটো বাবেই, কেন্দ্ৰই নীতিগতভাবে কোনো লোকক ভোটধিকাৰৰ পৰা বঞ্চিত কৰাৰ পক্ষপাতী নহয়। ভোটধিকাৰৰ পৰা বঞ্চিত কৰাৰ ক্ষেত্ৰত বছৰ নিৰ্বাৰণ কৰাক লৈ সৃষ্টি হোৱা সমস্যাই আলোচনা অপ্ৰসৰ হোৱাত বাধা দান কৰিছিল। আছুৰে এই ক্ষেত্ৰত জোৰ দিছিল যে জুন ১৯৬৫ চনক সীমা হিচাপে ধৰিব লাগে; কিয়নো সেই তাৰিখৰ পৰা পূব পাকিস্তানৰ পৰা অবৈধভাবে নাগৰিক অহাটো নিবিদ্ধ কৰি আশেৰ জাৰি কৰা হৈছিল। আনহাতে, কেন্দ্ৰই ২৫ মাৰ্চ ১৯৭১ তাৰিখৰ পৰা তেনে সীমা নিৰ্বাৰণ কৰাটো বিচাৰিছিল। যিহেতু সেই তাৰিখটোতে নৱজাতক বাংলাদেশে ভাৰতৰ সৈতে এক বুজাপত্ৰত উপনীত হৈছিল আৰু সেইমতে সীমাৰ সিপাৰৰ পৰা অহা প্ৰব্ৰজনকাৰীৰ সমস্যাটোৰ সম্মুখীন হৈছিল।*

১৯৮৪ চনৰ ৩১ অক্টোবৰত মাতৃ শ্ৰীমতী গান্ধীক হত্যা কৰাৰ পিছত ৰাজীৱ গান্ধী কমতাত অধিষ্ঠিত হয়। এক নবম অথচ কোনো কোনো ক্ষেত্ৰত কঠোৰ নীতি অৱলম্বন কৰা নতুন প্ৰধান মন্ত্ৰীগৰাকীয়ে আছু আৰু এ এ জি এছ পিয়ে দাবী কৰা মতে শইকীয়া মন্ত্ৰীসভাক বৰ্ষান্ত কৰিবলৈ প্ৰস্তুত নাছিল। এই চৰকাৰটোৱে অসমীয়া জাতিৰ অত্যাৱশ্যকীয় জীৱন আৰু সা-সম্পত্তিৰ নিৰাপত্তা সুনিশ্চিত কৰি তুলিছিল। আনহাতে, সমস্যাটোৰ সমাধান লাভ কৰাটো অতি জৰুৰী হৈ পৰিছিল, কিয়নো কেইমাহমানৰ পিছতেই নিৰ্বাচন অনুষ্ঠিত হ'ব। নিৰ্বাচন সম্বন্ধে প্ৰচাৰ কৰা কাৰ্যসূচীৰ ঘোষণাত কংগ্ৰেছ (আই) দলে বিভিন্ন প্ৰতিশ্ৰুতিৰ লগতে ঘোষণা কৰিছিল : (১) দলটোৱে ১৯৭১ চনক বছৰ সীমা (cut off year) হিচাপে ধৰিবলৈ জোৰ নিদিয়, (২) এটা চুক্তিত উপনীত হোৱাৰ মুহূৰ্ততে শইকীয়া মন্ত্ৰীসভাক ভংগ কৰা হ'ব আৰু (৩) নিৰ্বাচন আয়োগে এই কথাৰাৰ সুনিশ্চিত কৰি দিব যে ১৯৭১ চনক ভিত্তি হিচাপে লৈ সকলো বিদেশীৰ নাম ভোটদাতাৰ তালিকাৰ পৰা কৰ্তন কৰা হ'ব। শইকীয়াৰ বাবে বিধানসভা ভংগ কৰাটো 'কংগ্ৰেছৰ বাবে সবাতোকৈ নিৰ্মম আঘাত' আছিল। 'ৰাজ্যখন তথা দেশখনৰ ভালৰ কাৰণে আজি এই আপোচ মীমাংসালৈ আহিব লগা হৈছে' — এনে এক মন্তব্যৰে শইকীয়াই অবশ্যম্ভাবী কথাটো তেওঁৰ স্বভাৱসুলভ সৌম্যতাৰে গ্ৰহণ কৰিছিল।^{১১}

অসম চুক্তি : ইয়াৰ ফলাফল

১৯৮৫ চনৰ আগষ্ট মাহৰ প্ৰথম ভাগত কোনো পূৰ্বচৰ্ত নোহোৱাকৈ পৰৱৰ্তী আলোচনাৰ বাবে আমন্ত্ৰিত হোৱাত ছাত্ৰনেতাসকল অতি আচৰিত হৈছিল। সেই মতেই আলোচনা আৰম্ভ হ'ল, কেন্দ্ৰই আগ বঢ়োৱা ধৰণৰ প্ৰস্তাৱসমূহৰ বিষয়ে তেওঁলোকে আশাই কৰা নাছিল।^১ প্ৰস্তাৱ মতে, বিদেশী বহিষ্কৰণৰ সম্বন্ধে ছাত্ৰনেতাসকলে যুক্তিযুক্ত দাবী আগ বঢ়ালে শইকীয়া মন্ত্ৰীসভা ভংগ কৰা হ'ব। ইয়াৰ ফলত অসম চুক্তি (Assam Accord) সম্পন্ন হ'ল। কেন্দ্ৰীয় গৃহসচিব আৰু ডি প্ৰধান (R. D. Pradhan), সশীল অসম ছাত্ৰ সন্থাৰ সভাপতি প্ৰফুল্ল কুমাৰ মহন্ত আৰু সাধাৰণ সম্পাদক ভৃগু কুমাৰ ফুকনে ১৯৮৫ চনৰ ১৫ আগষ্টত নতুন দিল্লীত অসম চুক্তিত স্বাক্ষৰ দান কৰে। শইকীয়া মন্ত্ৰীসভা ভংগ, ১৯৭১ চনৰ পিছত অসমত বাস কৰা প্ৰব্ৰজ্ঞকাৰীসকলৰ বহিষ্কৰণ আৰু ১৯৬৬-৬৭ চনৰ ভিতৰত অসমলৈ অহা পমুৱাসকলক দহ বছৰৰ বাবে ভোটদান অধিকাৰৰ পৰা বঞ্চিত কৰা— ছাত্ৰ সন্থাৰ এই দাবীসমূহ কেন্দ্ৰই মানি লৈছিল। অৰ্থনীতি আৰু সংস্কৃতি সংক্ৰান্ত দাবীবিলাকৰ ক্ষেত্ৰত কেন্দ্ৰই আৰু এটা তেল শোধনাগাৰ, এখন আই আই টি আৰু এখন কেন্দ্ৰীয় বিশ্ববিদ্যালয় স্থাপন কৰিবলৈ আৰু অশোক কাগজ কল আৰু শিলঘাটৰ মৰাপাট কল খুলিবলৈ সন্মত হৈছিল (গুপৰাধি-খ)। অৱশ্যে দাবীবিলাক এনেদৰে মানি লোৱা কাৰ্য কেন্দ্ৰৰ মান ৰক্ষা কৰাৰ ব্যৱস্থাহে আছিল। ছাত্ৰ-নেতাসকলৰ মূল দাবীবিলাকৰ বিষয়ে আলোচনাই নহ'ল। সেইবিলাক আছিল ১৯৫১-৭১ চনৰ ভিতৰত বিদেশীক চিনাক্তকৰণ, ভোটদাতাৰ তালিকাৰ পৰা তেওঁলোকৰ নাম কৰ্তন আৰু বহিষ্কৰণ। ছাত্ৰনেতাসকলে ক্ষমতা লাভৰ বশৱৰ্তী হৈ ১৯৭১ চনত প্ৰস্তুত কৰা ভোটদাতাৰ তালিকাৰ ভিত্তিতেই নিৰ্বাচনত প্ৰতিদ্বন্দ্বিতা কৰিবলৈ সন্মত হ'ল, আকৌ তেওঁলোকেই সেই তালিকাখনৰ সকলো সময়তে বিৰোধিতা কৰি আহিছিল। ১৯৬১-৭১ চনৰ প্ৰব্ৰজ্ঞকাৰীসকলক ভোটাদিকাৰ দিয়া নহ'ব— এই চৰ্তটোৰ কোনো গুৰুত্ব নাই, চুক্তিটোৰ মতে, এই প্ৰব্ৰজ্ঞকাৰীসকলক পৰৱৰ্তী নিৰ্বাচনত ভোট দিবলৈ অনুমতি দিয়া হ'ব। তেওঁলোকৰ সা-সম্পত্তি, ব্যৱসায়-বাণিজ্য আৰু চাকৰি পূৰ্বৰ দৰেই চলি থাকিব। প্ৰকৃতাৰ্থত চুক্তি-পত্ৰ এনে এখন দলিল হৈ পৰিছিল যে যিখনৰ যোগেদি ১৯৭১ চনৰ আগৰ সকলো বিদেশীৰ স্থিতিক বৈধতা প্ৰদান কৰা হৈছিল আৰু ধৰ্মীয় সংখ্যালঘুসকলে চিৰকালৰ বাবে এক স্থায়ী বিধিসন্মত মৰ্যাদা লাভ কৰিছিল।^২

অগণ চৰকাৰ : বাখা-বিৰিণি : যিয়ে নহওক, অসমত সকলোৱে স্বস্তিৰ নিশ্বাস পেলালে। আঞ্চলিক দলবোৰৰ সৈতে একেলগ হৈ আছৰে অসম গণ পৰিষদ, সংক্ষেপে অগণ (Asom Gana Parishad— AGP), দল গঠন কৰে। ১৯৮৫ চনত অনুষ্ঠিত সাধাৰণ নিৰ্বাচনত এই দলে নিৰংকুশ সংখ্যাগৰিষ্ঠতা লাভ কৰিলে। কংগ্ৰেছ (আই) দলে মাত্ৰ পাঁচশখন আসন পাবলৈ

সক্ষম হ'ল। প্ৰথমবাৰৰ বাবে এটা আঞ্চলিক দলৰ নিয়ন্ত্ৰণলৈ ক্ষমতাৰ বাহুজৰীডাল যোৱাত ৰাইজে উৎফুল্লিত হৈ পৰিল। গড় হিচাপত ত্ৰিশতকৈ সামান্য বেছি বয়সৰ যুৱ-সদস্যসকলে দলটো গঠিত আছিল।

এই যুৱনেতাসকলৰ সন্মুখত আহি পৰিল নানান জটিল সমস্যা আৰু বহুতো বাধা-বিধিনি। শাস্ত্ৰ প্ৰকৃতিৰ মহত্ত্বই কৈছিল— 'এই কাম আমি ডবাডকৈ বেছি কঠিন। ৰাইজে আমাৰ পৰা আমি কবিব পৰাশিনিতকৈ বহুতো বেছি আশা কৰিছিল।' মহত্ত্বই প্ৰাক্তন মন্ত্ৰী এ এফ এ গোলাম ওচমানিৰ সবল নেতৃত্বত গঠিত ইউ এম এফৰ (United Minority Front—UMF) সন্মুখীন হ'ব লগা হ'ল। সংগঠনটোৰ সম্পাদক ওচমানিয়ে চুক্তি ৰূপায়ণত বাধা প্ৰদান কৰিবৰ বাবে সংখ্যালঘু অধ্যুষিত অঞ্চলবোৰত আন্দোলন অনিবাৰ্য বুলি ভাবুকি দিছিল। তেওঁৰ মতে, চুক্তিৰ প্ৰতিটো দফাই 'বিষেৰে ডবপূৰ' (full of poison)। হিতৈষ্যৰ শইকীয়াই ষিলঙীয়া অসমীয়াসকলৰ পৰা বৈধতা প্ৰতিপন্ন কৰাৰ ক্ষেত্ৰত যিদৰে সমস্যাৰ সন্মুখীন হৈছিল, অগপৰ নেতাসকলেও গোৱালপাৰা, ধুবুৰী আৰু বৰাক উপত্যকাৰ সংখ্যালঘুপ্ৰধান অঞ্চলবোৰত একে ধৰণৰ সমস্যাৰ সন্মুখীন হ'ব লগা হৈছিল।^{১০} অসমীয়া মুছলমানসকলৰ ক্ষেত্ৰত অবশ্যে কথাটো সুকীয়া আছিল, যুগ যুগ ধৰি হিন্দুসকলৰ সৈতে তেওঁলোকে উম্মহতীয়া ঐতিহ্য বহন কৰি আহিছিল। অসম গণ পৰিষদ দলৰ সাংসদ আতাউৰ ৰহমানে পাঠাৰৰ ওপৰত থকা তেওঁৰ ঘৰৰ শিৰিকীৰ পৰা ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ পাৰৰ ফালে আঙুলিয়াই কৈছিল— 'ইয়াৰে কোনো এডোখৰ ঠাইত মুছলমান সেনাপতি বাঘ হাজৰিকাই অসমীয়া হিন্দু সেনাৰ লগ হৈ মোগলক পৰাস্ত কৰিছিল।' একেলগে ৰহমানে স্বীকাৰ কৰিছিল— 'আজি কিছুদিনৰ পৰা সম্প্ৰদায়বোৰৰ মাজত বিভেদে দেখা দিছে। তেওঁলোক একেলগ হ'ব খুজিলেও সিদ্ধান্তলৈ আহিব নোৱাৰে।''

যিকোনো প্ৰকাৰে নহওক সংখ্যালঘুসকলক সন্তুষ্টি সাধন নীতি অগপ চৰকাৰে অবলম্বন কৰিছিল। 'যিসকলে আমাৰ সপক্ষে ভোটদান কৰিছিল তেওঁলোক ইতিমধ্যে আমাৰ হৈ পৰিছে। এতিয়া আমি সেই ভাৰতীয় নাগৰিকসকলক স্পৰ্শ কৰিব লাগিব যিসকলৰ মনত আমাৰ অভিপ্ৰায় সম্বন্ধে সন্দেহ আছে।' ফলস্বৰূপে চুক্তি ৰূপায়িত কৰাটো প্ৰশাসনীয় সমস্যাই হৈ থকা নাছিল, ই 'কলহৰ কাৰণ' হৈ পৰিছিল। অবশ্যে গৃহমন্ত্ৰী ভূণ্ড ফুকনে চুক্তি ৰূপায়ণৰ প্ৰক্ৰিয়াটো খৰতকীয়া কৰিব খুজিছিল। 'একমাত্ৰ ইয়াৰ বাবেই আমি ক্ষমতালৈ আহিছো, আমি কোনোপধ্যে ৰাইজক হতাশ কৰিব নোৱাৰো।' অগপৰ মতে, ১৯৭১ চনৰ উত্তৰকালত অসমত কমেও দুই নিবৃত্ত অনুপ্ৰবেশকাৰী আছিল। ইয়াৰ বাহিৰেও ১৯৬৬-৭১ চনৰ ভিতৰত অহা এক নিবৃত্ততকৈ অধিক পন্থাৰক অসম চুক্তি মতে ভোটদিকাৰৰ পৰা বঞ্চিত কৰা হৈছে। তাৰ উপৰি লাখ লাখ বেদখলকাৰীয়ে সংৰক্ষিত বনাঞ্চল আৰু জনজাতিৰ বাবে আছুতীয়াকৈ থোৱা অঞ্চলবোৰ অধিকাৰ কৰিছে। এই বিদেশীবোৰক বিভাৰিত কৰিবলৈ বা বেদখলকাৰীবোৰক উচ্ছেদ কৰিবলৈ কোনো প্ৰচেষ্টা হাতত ল'লেই স্কলমূলৰ সৃষ্টি হ'ব; আনকি ইয়াৰ বাবে হিংসাৰ সৃষ্টি হৈ আইন-শৃংখলাৰ সমস্যাৰ উদ্ভৱ হ'ব।' সেইবাবে এজেন আই এ এছ (IAS) সচিবৰ অধীনত এটা পূৰ্ণ পৰ্যায়ৰ বিভাগ খোলা সত্ত্বেও চুক্তি ৰূপায়ণৰ ক্ষেত্ৰত অগপই অতি লাহে লাহে সতৰ্কতাৰে পদক্ষেপ ল'ব লগীয়া হৈছিল। বৃহৎ সংখ্যক প্ৰব্ৰজনকাৰীক ধৰা পেলাই আৰু ন্যায়াধিকৰণত বিচাৰ কৰাৰ পিছত তেওঁলোকক কি কৰা হ'ব তাক লৈ সিহঁতৰ উচ্চ পদস্থ বিষয়াসকল বিবুদ্ধিত পৰিছিল। ছাত্ৰ সহাৰ ক্ৰমবৰ্ধমান দাবীবোৰলৈ চাই ৰাজ্য চৰকাৰে আই এম (ডি টি) আইনখন

সংশোধন কৰিবলৈ এক খচৰা প্ৰস্তুত কৰিলেও ন্যায়াধিকৰণবোৰৰ পুনৰ্গঠনক লৈ সমস্যাটো গুৰুতৰ হৈয়ে থাকিল। বাঠিজনৰ পৰিৱৰ্তে ত্ৰিশজন বিচাৰকেৰে গঠিত বিশটা ন্যায়াধিকৰণক লৈয়ে চৰকাৰে কাম চলাবলৈ স্থিৰ কৰিলে আৰু ১২৬ টা সমষ্টিৰ প্ৰতিটোতে একোটাৰে ন্যায়াধিকৰণ স্থাপনৰ পৰিকল্পনা ত্যাগ কৰিব লগীয়াত পৰিল। 'যিটো কাৰ্যসম্মত আৰু সম্ভৱপৰ তাৰ প্ৰতি আমি চকু ৰাখিব লাগিব। ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ বাঢ়নী পানীৰ ওপৰেদি ক্ষুৰৰ সাঁকোৱেদি পাৰ হোৱাৰ দৰেই আমাৰ অবস্থা।' আন্দোলনত শ্বহীদসকলৰ পৰিয়ালবৰ্গক পুনৰ সংস্থাপন প্ৰদান কৰাটোও হ'ল চৰকাৰৰ এটা জটিল সমস্যা। হিচাপ মতে, আন্দোলনত শ্বহীদ হোৱা মুঠ লোকৰ সংখ্যা আছিল ছশৰ ওচৰ অগপ নেতৃত্ববৃন্দই জানিবলৈ পাইছিল যে সংবিধানৰ ব্যৱস্থা অনুযায়ী এই সাহায্য শ্বহীদসকলৰ মাজতেই সীমাবদ্ধ হৈ থাকিলে নহ'ব, আন্দোলনত নিৰ্যাতন ভোগা হাজাৰ হাজাৰ লোককো সাহায্য প্ৰদান কৰিব লাগিব। তাৰ বাবে এশ কোটিতকৈও অধিক ধনৰ প্ৰয়োজন। যি সময়ত স্বণ পৰিশোধৰ পৰিমাণ সংগ্ৰহ কৰা ৰাজহৰ পৰিমাণতকৈ বেছি, তেনে এটা সময়ত সাহায্যৰ নামত ইমানখিনি ধন ব্যয় কৰাটো ৰাজ্য চৰকাৰৰ শক্তিৰ বাহিৰত।'

কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ অসহযোগ : চুক্তি ৰূপায়ণ কৰা আৰু অৱশেষত এই ক্ষেত্ৰত বাৰ্থতাৰ সন্মুখীন হোৱা বাবে কেন্দ্ৰীয় কংগ্ৰেছ (আই) চৰকাৰৰ অসহযোগিতা কম দায়ী নহয়। ১৯৮৩ চনৰ আই এম (ডি টি) আইনখন বাতিল কৰিবলৈ কোনো প্ৰচেষ্টাই চলোৱা নহ'ল। উক্ত আইন মতে, এজন সন্দেহযুক্ত বিদেশীৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰথমে আৰক্ষীয়ে অনুসন্ধান চলাব আৰু পিছলৈ তিনিজনীয়া বিচাৰকেৰে গঠিত ন্যায়াধিকৰণলৈ বিচাৰটো প্ৰেৰণ কৰা হ'ব। আৰক্ষীয়ে অভিযোগ কৰিছিল যে আইন অনুসৰি প্ৰৱৰ্ত্তনকাৰীক গ্ৰেপ্তাৰ কৰিবলৈ অথবা তথ্য সংগ্ৰহ কৰিবলৈ তেওঁলোকৰ কোনো ক্ষমতা নাই। ইয়াৰ বাহিৰেও দেশখনৰ আন ঠাইত প্ৰযোজ্য ১৯৪৬ চনৰ বিদেশীৰ আইনমতে সন্দেহযুক্তজনে তেওঁ যে বিদেশী নহয় তাক প্ৰমাণ কৰি দেখুৱাব লাগিব, আনহাতে, আই এম (ডি টি) আইনমতে, আপত্তি কৰাজনেহে সেই প্ৰমাণ দিব লাগিব। অগপই ঠিকেই কৈছিল— 'আইনখন ইচ্ছাকৃতভাৱে এনেদৰেই প্ৰস্তুত কৰা হৈছে যে বাংলাদেশীক বিতাৰিত নকৰি কংগ্ৰেছ (আই)ৰ 'ভোটবেংক' হিচাপে কাম কৰিবলৈ স্থায়ীভাৱে যাতে ৰখা হয়।' আকৌ সীমাত বেৰ দিয়া হ'ব বুলি আশ্বাস দিয়া সত্ত্বেও সেই কাম স্থগিত ৰখা হ'ল। কাশ্মীৰ আৰু পঞ্জাব সমস্যাতে জুৰুলা হৈ পৰা কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে সীমান্তত বেৰ দিবলৈ ইচ্ছা কৰা নাছিল। তাৰ উপৰি পশ্চিম সীমান্তত ধুবুৰীৰ ওচৰত জৰীপ কৰিবলৈ যোৱাসকলক বাংলাদেশ ৰাইফলছৰ পহৰাদাৰী দল এটাই ভাবুকি দিছিল। কেন্দ্ৰই প্ৰতিশ্ৰুতি দিয়া মতে, বিদেশী চিনাক্তকৰণৰ বাবে অতিৰিক্ত সেনাবাহিনী প্ৰদান কৰাৰ ক্ষেত্ৰতো বিফল হৈছিল, সেইবাবে তিনিশ লোকৰ এটা আৰক্ষী দল ৰাখিবৰ বাবে ৰাজ্য চৰকাৰে ওঠৰ কোটি টকা ব্যয় কৰিব লগীয়া হৈছিল।'

অপৰিপক্ক, অনতিজ্ঞ, দুৰ্নীতিপূৰ্ণ : অপৰিপক্ক আৰু অনতিজ্ঞ অগপ নেতাসকলে জ্বলন্ত সমস্যাবিলাক সমাধানৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰশাসনিক দক্ষতা আৰু ৰাজনৈতিক বিচক্ষণতা প্ৰদৰ্শন কৰাত সম্পূৰ্ণভাৱে বিফল হ'ল। কংগ্ৰেছ-সমৰ্থক বিষয়াবৰ্গক আঁতৰ কৰি সিবিলাকৰ পৰিৱৰ্তে নিজ দলৰ সমৰ্থক বিষয়াক স্থাপন কৰি অত্যন্ত উদ্যমেৰে পৰিষ্কাৰ অভিযান (cleansing operation) চলাই যোৱাত ঐকেশগৰাকী অসামৰিক বিষয়াক বদলি কৰা হ'ল। আনহে নালাগে অতিশয় অভিজ্ঞ আৰু অনুকৰণীয় সততাৰ অধিকাৰীণী মুখ্য সচিব শ্ৰীমতী পি পি ত্ৰিবেদীকো বদলি কৰা হৈছিল। স্বাভাৱিকতে জ্যেষ্ঠ বিষয়াসকলৰ মনোবল ভাঙি গৈছিল আৰু কেবাজনেও

দিল্লীলৈ বদলি হোৱাটো বিচাৰিবলৈ বাধ্য হৈছিল। কৰ্মচাৰী বিভাগৰ সচিব (Secretary, Personnel Department) জে পি ৰাজখোৱাই স্বীকাৰ কৰিছিল— ‘আমি বিবয়্য-কৰ্মচাৰীৰ অভাৱৰ সন্মুখীন হৈছো আৰু দিল্লীত থকা আমাৰ বিবয়্যাসকলক ঘূৰাই আনিবলৈ চেষ্টা কৰিছো।’ সেইটো কেনেকৈ সম্ভৱপৰ হ’ব যি সময়ত একোজন জ্যেষ্ঠ বিবয়্যাই ‘এনে এজন মন্ত্ৰীৰ অধীনত কাম কৰিব লগীয়া হৈছিল যিজন কৰ্মচাৰী পৰিষদৰ সদস্য সাধাৰণ তৃতীয় বৰ্গ কৰ্মচাৰী বা চাইক্লোষ্টাইলিং মেচিনচালক এজনৰ উপদেশৰ দ্বাৰা চালিত। আন্দোলনটোৰ একেবাৰে আগশাৰীত থাকি উক্ত সংগঠনটোৱে আন্দোলন কৰিছিল।’^{১০} দলীয় লোক আৰু শ্ৰীতিভাজনসকলৰ তুষ্টি সাধনৰ বাবে আইন-কানুন আৰু প্ৰশাসনীয় আদৰ্শবোৰ সম্পূৰ্ণভাৱে দলিয়াই পেলাবো হৈছিল আৰু কেউপিনে দুৰ্নীতিৰ শিৰা মেলিছিল। অথচ শাসনভাৱ লোৱাৰ সময়ত নেতৃত্ববৃন্দই দুৰ্নীতি নিৰ্মূল কৰি নিকা আৰু দক্ষতাপূৰ্ণ চৰকাৰ এখন গঠন কৰা হ’ব বুলি ৰাইজক প্ৰতিশ্ৰুতি দিছিল।^{১১} ‘নিউয়ৰ্ক টাইমছ’ৰ প্ৰতিবেদক গৰাকীয়ে ঠিকেই মন্তব্য কৰিছে :

বিশ্ববিদ্যালয়ৰ ছাত্ৰাবাসত সতীয়া অতি সাধাৰণ আহাৰেৰে কাল কটোৱা অবিবাহিত ছাত্ৰমেতাসকলৰ উচ্চমানৰ জীৱনৰ জুতি লাগিবলৈ ধৰিলে। তেওঁলোকৰ কেৰাজনেও ততালিকে বিয়া কৰাই ল’লে। সেই বিয়াসমূহত দৰা-কইনাক উপহাৰ দিয়া বহুমূলীয়া উপহাৰ আৰু অভ্যৰ্থনাৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰদৰ্শন কৰা ব্যয়বহুলতা মানুহৰ আলোচনাৰ বিষয় হৈ পৰিল। কোনো এজন মন্ত্ৰীয়ে বিয়াৰ উপহাৰ হিচাপে ব্যৱসায়ীৰ পৰা বাৰটাকৈ ফ্ৰিজ আৰু সিমান সংখ্যক টেলিভিছ্যন লাভ কৰিছিল। ... উপহাৰবিলাকৰ এটাকো ঘূৰাই দিবলৈ মন্ত্ৰীজনৰ সৌজন্যতা অথবা সাধাৰণ বুদ্ধিৰ উদয় হোৱা নাছিল। দেশৰ চলিত আইন অনুসৰি সেইবোৰক এজন ৰাজস্বৰা কৰ্মচাৰীক আগ বঢ়োৱা ভোট বুলি ভবাৰ ধল আছে।^{১২}

সকলো দিশত ব্যৰ্থ অগপ চৰকাৰ : চৰকাৰৰ কাম-কাজবিলাকৰ প্ৰতি তীক্ষ্ণ দৃষ্টি ৰখা আছু আৰু এ এ জি এছ পিয়ে অতিশয় মন্থৰ গতিত বিদেশী চিনাক্তকৰণ আৰু বিতৰণ প্ৰক্ৰিয়া আগ বঢ়াত অতিশয় হতাশ হৈ পৰিছিল। অগপ নেতাসকলক ডিঙিৰ ওপলৈকে দুৰ্নীতিত লিপ্ত হোৱা, ভুৱা প্ৰতিশ্ৰুতি দিয়া, জনগোষ্ঠীসমূহক বিভূষ্ট কৰা, অসমৰ মাটিত নগাক বেদখল কৰিবলৈ দিয়া, সঘনাই হোৱা বানপানীৰ স্থায়ী সমাধান নকৰা, কৰ্মমুখী শিক্ষাৰ আঁচনি স্থাপনত ব্যৰ্থ হোৱা— নানা অভিযোগেৰে পোষাবোপ কৰা হৈছিল। শান্তি, প্ৰগতি আৰু সমৃদ্ধি লাভৰ যি আশা ৰাইজৰ মনত উদয় হৈছিল, সকলো হতাশাত পৰিণত হৈছিল। কংগ্ৰেছ (আই) আৰু অগপ, উভয় চৰকাৰেই ৰাইজৰ বাবে একেই হৈ পৰিছিল।^{১৩} আছুৰ সভাপতিৰ উস্তৰ হ’ল— ‘আমি লাহে লাহে আগ বঢ়িছো।’ ‘আমি আমাৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকল পুনৰ শ্ৰেণীৰ পৰা বিৰত ধকাটো নিবিচাৰো।’ ‘সম্ভ্ৰুতি ‘আমাৰ হাতত আন বিকল্প নাই।’ ১৪ ফেব্ৰুৱাৰী ১৯৮৪ চনৰ দিনা আছুৱে সত্যাত্ৰহ ঘোষণা কৰি পুনৰ আন্দোলন চলাই সকলো অবৈধ বিদেশীৰ চিনাক্তকৰণ আৰু বিতৰণৰ দাবী তুলিছিল।^{১৪} ১৯৮৬ চনৰ শেষৰ ভাগত কেন্দ্ৰই অসম চুক্তি ৰূপায়ণ নকৰাত প্ৰতিবাদ কৰি আছুৱে নতুন দিল্লীৰ বোট ক্লাবত ধৰ্ণা দিয়ে আৰু ইয়াৰ পিছত অনশন পালন কৰা হ’ব বুলি ডাবুকি দিছিল। গুৱাহাটী, বঙাইগাঁও আৰু বাৰাউনিৰ তেল শোধনাগাৰবোৰলৈ ধাক্কা তেল সৰবৰাহত বাধা দিয়া হৈছিল। ১৯৮০ চনৰ দৰেই এইবাৰৰ তেল অৰাৰোধৰ প্ৰতি জনসাধাৰণৰ

সমৰ্থন বিশেষ নাছিল; সেইবাবে বাঠি ঘণ্টাৰ পিছতে অৱবোধ তুলি ল'ব লগা হৈছিল। সেয়ে নোহোৱা হ'লে সমগ্ৰ উত্তৰ-পূৰ্ব ভাৰততে ডেলৰ সংকেট দেখা দিলেহেঁতেন।”

অসমীয়া মানুহৰ সাংস্কৃতিক, ভাষিক আৰু সামাজিক পৰিচয় সম্বন্ধিত চুক্তিৰ দকাসমূহ ৰূপায়ণৰ ক্ষেত্ৰত আটাইতকৈ জটিল সমস্যাৰ সৃষ্টি হৈছিল। মন্ত্ৰী আৰু উচ্চ পদস্থ বিষয়াসকলৰ এখন উচ্চ পৰ্যায়ৰ সভাত ‘অসমীয়া মানুহ’ৰ সংজ্ঞাক লৈ হোৱা কেবাদিনীয়া আলোচনাৰ অন্তত এটা নতুন ভাষা-নীতি উদ্ভাৱন কৰা হয়।” এই নীতি অনুসৰি চৰকাৰৰ অধীনত কাম কৰিবলৈ অসমীয়া শিকা বাধ্যতামূলক কৰা হৈছিল। অনা-অসমীয়াসকলে, বিশেষকৈ সদৌ অসম জনজাতীয় ছাত্ৰ সন্থাই (All Assam Tribal Students' Union— AATSU) এই নীতিৰ দুৰ্বোৰ বিৰোধিতা কৰিছিল। ৬৭ টা সংগঠনৰ নেতাসকলক একত্ৰিত কৰি জনজাতীয় ছাত্ৰ সন্থাৰ অন্যতম নেতা ৰণোজ পেন্থেৰে প্ৰত্যাহান জনাই কৈছিল : ‘অসমীয়া আৰু সংস্কৃতি বুলিলে তেওঁলোকে কি বুজে? জনজাতি আৰু পিছপৰা শ্ৰেণীবোৰৰ ভাষা আৰু সংস্কৃতিৰ কি হ’ব?’ তেওঁলোকে জনজাতীয় লোকসকলৰ ওপৰত অসমীয়া ‘জাঁপি দিয়া’ প্ৰচেষ্টাক বাধা দিবলৈ কৃতসংকল্প হৈ পৰিছিল। ১৯৮৭ চনত কাৰ্বি স্বায়ত্ত শাসিত পৰিষদ দাবী সমিতিয়ে” প্ৰধান মন্ত্ৰী ৰাজীৱ গান্ধীক দিয়া স্মাৰক-পত্ৰখনতো আপত্তি দৰ্শাই কৈছিল— ‘অসমৰ বৰ্তমানৰ নেতাসকল অন্য জনগোষ্ঠীৰ ভাষা, সংস্কৃতি আৰু পৰম্পৰাৰ উচ্ছেদ ঘটাবলৈ যে কৃতসংকল্প এই বিষয়ে কোনো লুক-ঢাক নকৰাকৈ তেওঁলোক আগ বাঢ়িছে।”

বিদেশী-বিৰোধী আন্দোলনটো যদিও প্ৰধানতঃ অসমীয়া মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীৰ আন্দোলন আছিল, একে ধৰণৰ স্বাৰ্থ হোৱা হেতুকে পি টি চি এ আৰু কেবাটাও জনজাতীয় সংগঠনে আছু-এ এ জি এছ গিৰ সৈতে হাত মিলাইছিল। প্ৰফুল্ল কুমাৰ মহন্তৰ সহপাঠী উপেন ব্ৰহ্মা সংগঠনটোৰ সক্ৰিয় সদস্য আছিল। কিন্তু চুক্তিত (১৫ আগষ্ট ১৯৮৫) স্বাক্ষৰ দান কৰাৰ পিছতে সমস্যাৰ উদ্ভৱ হ’ল; ব্ৰহ্মাই ১০ নং দফাটো ৰূপায়ণ কৰিবলৈ সজোৰে দাবী জনালে : ‘জনজাতীয় লোকসকলৰ বাবে সংৰক্ষিত অঞ্চলবোৰ অবৈধভাৱে কৰা দখলক বাধা দিবলৈ আৰু বিসকলে ইতিমধ্যে দখল কৰিছে তেওঁলোকক উচ্ছেদ কৰিবলৈ চলিত আইনসমূহ দৃঢ়তাৰে বলৱৎ কৰা হ’ব।’ —কামটো সহজ নাছিল। কিন্তু মহন্তই ব্ৰহ্মাক তেওঁৰ বিশ্বাসভাজন কৰি লৈ আৰু জনজাতীয় লোকসকলৰ আন দাবীবোৰ পূৰণ কৰি কৌশলেৰে সমস্যাটোৰ সম্মুখীন হ’ব পাৰিলেহেঁতেন। তাকে নকৰি অগপ নেতৃত্বদ্বই এই ক্ষেত্ৰত লোৱা আকোঁৰ-গোজ মনোভাৱ আৰু আন আন প্ৰশ্নৰ কাৰণে অগপ চৰকাৰৰ সৈতে ব্ৰহ্মাৰ সম্পৰ্ক ছেদ হ’ল।”

ৰাজীৱ গান্ধীৰ ভূমিকা : কেন্দ্ৰীয় কংগ্ৰেছ(আই) চৰকাৰে দিছপুৰৰ অগপ চৰকাৰক ব্যতিব্যস্ত কৰি তুলিবৰ কাৰণে বড়ো নেতাসকলক উচটনি দিছিল বুলি দোষাবোপ কৰা হৈছিল। ৰাজীৱ গান্ধীয়ে এই উদ্দেশ্যে মুখ্য মন্ত্ৰীক সতৰ্ক কৰি দিছিল যে বড়ো সমস্যা সমাধান নকৰিলে অগপ চৰকাৰ বৰ্ষান্ত কৰি অসমত ৰাষ্ট্ৰপতিৰ শাসন প্ৰৱৰ্তন কৰাৰ বাহিৰে চৰকাৰৰ আন বিকল্প নাথাকিব।” মুখ্য মন্ত্ৰী প্ৰফুল্ল কুমাৰ মহন্তই প্ৰেছমেল এখনত এনেদৰে আপত্তি দৰ্শাইছিল বুলি বাতৰি পৰিৱেশন কৰা হৈছিল যে বিচাৰ্ছ এণ্ড এনালাইছিছ উইথে (RAW) বড়ো উপৰাধীসকলক তেওঁৰ চৰকাৰ অস্থিৰ কৰিবৰ বাবে অন্ত্ৰ-শত্ৰু চলোৱা আৰু বিস্ফোৰক সামগ্ৰী ব্যৱহাৰ কৰাৰ প্ৰশিক্ষণ দিয়াত উল্লেখযোগ্য ভূমিকা লৈছিল। গৃহ বিভাগৰ ৰাজ্য মন্ত্ৰী সন্তোষমোহন দেৱে নিজেই এই ক্ষেত্ৰত গোপনে কাম কৰিছিল। পিছলৈ ভি পি সিঙৰ নেতৃত্বত নেচ্যানেল ফ্ৰণ্ট চৰকাৰে এই

ক্ষেত্ৰত ব'ব (RAW) ভূমিকাৰ প্ৰমাণ পোৱাত সংগঠনটোৰ তেনে কাম-কাজ বন্ধ কৰি দিছিল।^{১১} গৃহ দপ্তৰৰ ৰাজ্য মন্ত্ৰীগৰাকীয়ে অসমলৈ সঘনে আহি পৰিস্থিতিটোৰ পৰা সুবিধা আদায় কৰিবৰ বাবে অগপ চৰকাৰক 'কটু সমালোচনা' কৰিছিল। এনে ধৰণৰ সমালোচনাই পিছৰ নিৰ্বাচনৰ সময়ত দলটোৰ যথেষ্ট অনিষ্ট সাধন কৰিছিল।

মন্ত্ৰীসভাৰ পৰিষ্কাৰকৰণ : পৰিস্থিতি অনুযায়ী মহন্তই কাৰ্যপন্থা অবলম্বন কৰিছিল। ৰাইজৰ আশা-আকাংক্ষা পূৰণ কৰাত ব্যৰ্থ হৈছে বুলি ঘোষণা কৰি মহন্তই পদত্যাগ কৰিছিল আৰু মন্ত্ৰীসভাৰ সতীৰ্থসকলক দুৰ্নীতিৰ অভিযোগৰ পৰা নিজে নিজৰ গা ৰচাবলৈ পৰামৰ্শ দিছিল। স্পষ্টবাদী ফুকনে মহন্তৰ পদক্ষেপ অনুসৰণ কৰি ব্যক্ত কৰিছিল যে তেওঁৰ কেইগৰাকীমান সতীৰ্থই একমাত্ৰ ধন সংগ্ৰহতেই আগ্ৰহযুক্ত হোৱা দেখি তেওঁৰ মোহভংগ হৈ অতিশয় আঘাত পাইছে। অগপৰ বিধায়িনী দলৰ পাঁচগৰাকী কেবিনেট পৰ্যায়ৰ মন্ত্ৰীয়েও পদত্যাগ কৰিলে। মন্ত্ৰীসভা আঠাইশ জনৰ পৰা তেইশজনলৈ হ্ৰাস পালে।^{১২} এনেদৰে 'পৰিষ্কাৰকৰণ অভিযান'টো (cleansing operation) ভুল পথগামীসকলক শাস্তি বিহিবলৈ থকা অগপৰ ইচ্ছা আৰু সাহসস্থ প্ৰদৰ্শনতকৈ আছৰ আহত অনুভূতি শাস্ত কৰাৰ প্ৰচেষ্টা আছিল। সেইটো যিয়ে নহওক, অগপ চৰকাৰ সকলো ফালৰ পৰা ব্যৰ্থ হৈছিল। ই অসমীয়া জাতিৰ সংগতিৰ পৰিচয় ৰক্ষা কৰিব নোৱাৰিলে। বড়ো, কাৰ্বি, সংখ্যালঘু আৰু সৰ্বশেষত অসমীয়াক অগপ চৰকাৰ বিফল হ'ল। অসমীয়া জাতি গঠনৰ প্ৰক্ৰিয়াত কোনোকালে নথকা জাতি, জনজাতি আৰু সাম্প্ৰদায়িক দলাদলিয়ে টুকুৰা-টুকুৰ কৰিলে। প্ৰাক্তন মুখ্য মন্ত্ৰী শৰৎ চন্দ্ৰ সিংহই কৈছিল— 'আমি পঞ্জাব আৰু কাশ্মীৰৰ কথা কওঁ। অসমৰ পৰিস্থিতি তাতোকৈও শোচনীয়। প্ৰত্যেকে প্ৰত্যেকৰ টেটু চেপিবলৈ উদ্যত হৈ পৰিছে।'^{১৩}

আন্তৰ্জাতিক অত্যাচাৰ : অদৃষ্টৰ কি পৰিহাস! একালত শান্তিপূৰ্ণ আন্দোলন এটাৰ নেতৃস্থানত থকাসকলে অতি সোনকালে অসমৰ সংযুক্ত মুক্তি বাহিনী (United Liberation Front of Assam— ULFA) নামে 'বন্দুকধাৰী দুৰ্ধৰ্ষ আত্মগোপনকাৰী সত্ত্বাসবাদী দলত পৰিণত হ'ল।' স্বাভাৱিকতে অগপ চৰকাৰৰ সম্পূৰ্ণ ব্যৰ্থতাৰ ফলতেই এনে এটা দলৰ সৃষ্টি। বাস্তৱতাৰ ফালৰ পৰা চাবলৈ গ'লে এশ বছৰতকৈও অধিক কাল ঔপনিবেশিক শাসকৰ আৰু ভাৰতীয় চৰকাৰৰ শোষণৰ প্ৰতি বিৰোধিতাৰ ই এক প্ৰকাশভংগী মাত্ৰ। তেওঁলোকৰ দৃঢ় বিশ্বাস হৈ পৰিছিল যে প্ৰব্ৰজনকাৰীৰ বিৰুদ্ধে কৰা আছৰ আন্দোলনে কোনো ফল নথৰে। সমস্যাৰ এক দীৰ্ঘম্যাদী সমাধানৰ প্ৰয়োজন। সত্যাপ্ৰহৰ দ্বাৰা দিল্লী চৰকাৰৰ মনোনিবেশ কৰা নাযায়, ইয়াৰ বাবে লাগিব সত্ত্বাসৰ ধ্বনি। তেওঁলোকৰ সপোন আছিল :

এনে এখন স্বাধীন অসমৰ, য'ত বিজ্ঞানসন্মত সমাজবাদেই হৈ পৰিব জীৱন-নিৰ্বাহৰ গতিপথ, য'ত ৰাজ্যৰ ভৌতিক সম্পদৰাজি ৰাজ্যখনৰ মানুহৰ লাভৰ বাবেই কামত লগোৱা হ'ব, আৰু সেই মানুহৰ ভিতৰত থাকিব প্ৰব্ৰজনকাৰীসকলো। দিল্লীৰ ক্ষমতাৰ আসনত বহি থকা বিবেকবিহীন বৰমূৰীয়াসকলৰ বাবে সেই সম্পদ ব্যৱহাৰ কৰা নহ'ব।^{১৪}

দৰাচলতে মানব, প্ৰাকৃতিক আৰু ধনিজ সম্পদেৰে ঐশ্বৰ্যশালী হোৱা সত্ত্বেও অৰ্থনৈতিক দিশত ভাৰতৰ ভিতৰতে অসম অতিকৈ পিছপৰা ৰাজ্য। অসমৰ মানুহৰ জনমূৰী আঁৱ তালিকাৰ তলৰ পৰাহে গণিব লাগিব আৰু বিদ্যুৎ শক্তি ভোগ কৰাৰ ক্ষেত্ৰত দেশখনৰ ভিতৰতে

স্থান একেবাৰে নিম্নতম [৬৯ কে ডব্লিউ (KW) ১৯৯৪-৯৫ চনত]। দিল্লীৰ শাসকবৃন্দৰ সম্পূৰ্ণ অৱহেলা আৰু মাইআইৰ দৃষ্টিৰে চোৱাৰ ফলতেই এনে হৈছিল বুলি কোৱা কথাৰাৰ অসত্য নহয়। সাধাৰণতে আপত্তি দৰ্শোৱা হয়— অসমৰ সম্পদৰাজি উদ্ধাৰ কৰি কেঁচা সামগ্ৰীসমূহ ৰাজ্যখনৰ বাহিৰৰ উদ্যোগত প্ৰয়োগ কৰা হয়, ৰাজ্যখনত বাহিৰৰ লোকক চাকৰি দিয়া হয়— বিশেষকৈ গুৰুত্বপূৰ্ণ চাকৰিৰ ক্ষেত্ৰত, পৰিবহণ, যোগাযোগ, শক্তি আৰু শিক্ষাৰ উন্নয়ন আৰু সমাজসেৱাৰ ক্ষেত্ৰত সম্পূৰ্ণভাৱে অসমক অৱহেলা কৰা হয়।^{১২৭} প্ৰকৃততে দীৰ্ঘদিন ধৰি আন্দোলন নকৰা হ'লে অসমে নিজৰ বিশ্ববিদ্যালয়, ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ দলং, ব্ৰডগজ ৰেলপথ, শোধানাগাৰ আৰু গেছক্ৰেকাৰ প্লেণ্ট নাপালেহেঁতেন। অসম সম্বন্ধে যথেষ্ট জ্ঞান আৰু আবশ্যকীয় তথ্যৰ অভাৱত জাতীয় দলবোৰে অসমৰ দাবীক সমৰ্থন কৰিব নোৱাৰিছিল, অবশ্যে কোনো কোনো দল অসমৰ প্ৰতি সহানুভূতিশীল নোহোৱাও নহয়। অসমৰ সাংসদসকলৰ (কেইজনমানত বাদে) বাক-চাতুৰ্যৰ অভাৱ আৰু যাবতীয় তথ্য-পাতিৰে তেওঁলোক পৰিপক্ক নোহোৱাত অসমৰ ন্যায় দাবীসমূহ দাঙি ধৰাত বিফল হয়। মূল সমস্যাটো হ'ল— বিশ্ববাসী নিবিড় পাৰস্পৰিক সন্নিধানলৈ অহা গোলকীকৰণৰ (globalisation) সময়ত অসমৰ দৰে এখন দেশ নিসংগ হৈ থকাটো বাঞ্ছনীয় আৰু সম্ভৱপৰ হ'ব জানো? বিশেষকৈ অসমে কমনিপুণ বা সাধাৰণ কৰ্মীৰ বাবেই যে আন আন ৰাজ্যৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল এনে নহয়, প্ৰয়োজনীয় খাদ্য-সামগ্ৰীৰ বাবেও এই ৰাজ্য বাহিৰৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল। স্বাধীন অসমে লোলুপ দৃষ্টিৰে চাই থকা প্ৰতিবেশী ৰাষ্ট্ৰবোৰৰ আক্ৰমণৰ বলি হৈ যে নপৰিব বা ব্ৰিটিছ আগমনৰ পূৰ্বৰ অৰাজকতা আৰু কুশাসনৰ অৱস্থালৈ ঘূৰি নাযাব তাৰ কি নিশ্চয়তা আছে? শিক্ষিতই হওক বা অশিক্ষিতই হওক, অসমীয়া যুৱকৰ ক্ৰমবৰ্ধমান হতাশাৰ এইটো জানো প্ৰকাশ নহয়? ইয়াৰ প্ৰতিকাৰ ৰাজ্যখন বিচ্ছিন্ন হৈ যোৱাটো নহয়, বঞ্চনা আৰু বিৰোধিতাৰ মনোভাৱ সৃষ্টি কৰি কাৰণবোৰ আঁতৰ কৰি প্ৰতিকাৰ কৰা হৈ বাঞ্ছনীয়।

আৰক্ষী সূত্ৰৰ পৰা জানিব পৰা মতে, আৰম্ভণিতে সংগঠনটোৰ মূল সদস্যৰ ভিতৰত আছিল ৬০/৭০ জনমান। পূৰ্বে তেওঁলোকে উপৰবাদী সংগঠন অসম জাতীয়তাবাদী ছাত্ৰ যুৱ পৰিষদৰ সদস্য আছিল আৰু সমগ্ৰ ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাতে বোমা বিস্ফোৰণ আৰু কুটাকাৰত মূলক কাৰ্যত লিপ্ত আছিল। ১৯৭৯ চনৰ এপ্ৰিল মাহত অৰবিন্দ ৰাজখোৱাৰ সভাপতিত্বত শিৱসাগৰত সংগঠনটোৰ আৰম্ভ হৈছিল। ৰাজখোৱাই পৰিষদক নেতৃত্ব প্ৰদান কৰাৰ উপৰিও বিদেশী-বিৰোধী আন্দোলনত গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা লৈছিল। সংগঠনটোৰ শীৰ্ষস্থানীয় নেতাসকল আছিল : গোলাপ বৰুৱা (অনুপ চেতিয়া), সমীৰণ গগৈ আৰু পৰেশ বৰুৱা। পৰেশ বৰুৱাৰ সূচ্যোগ্য সহায়ক আছিল হীৰকজ্যোতি মহন্ত আৰু চক্ৰ গোহাঁই। বৰ্তমান বিলুপ্ত অসম মুক্তি বাহিনীৰ মুনীন নবীশে সংগঠনটোত যোগ দিয়াৰ পিছত আলফা শক্তিশালী হৈ পৰিছিল আৰু বৰপেটা, মঙলদৈ আৰু নগাঁৱলৈ ইয়াৰ কৰ্মক্ষেত্ৰ সম্প্ৰসাৰিত হৈছিল। সেনাধ্যক্ষ পৰেশ বৰুৱাই কেইজনমান মূল সদস্যৰে সৈতে ইম্ফললৈ গৈ এন এছ চি এন সংগঠনটোৰ সৈতে যোগাযোগ কৰি ম্যানমাৰৰ গোপন স্থানত সংগঠনটোৰ গৰিলা যোদ্ধাৰ দ্বাৰা প্ৰশিক্ষণ লোৱাৰ আঁচনি যুগুত কৰিছিল। প্ৰথমতে, তেওঁলোকে কাচিন মুক্তি বাহিনীৰ (Kachin Liberation Army— KLA) পৰা অন্ত্ৰ-শস্ত্ৰ আৰু প্ৰশিক্ষণ লাভ কৰিছিল। কিন্তু দুৰৰ বিপদসংকুল অঞ্চল পাৰ হৈ গৈ প্ৰশিক্ষণ লোৱাৰ অসুবিধা আৰু ভাৰত-চৰকাৰৰ বিচাৰ্ছ এণ্ড এনালাইছিছ উইণ্ডৰ (RAW) কাম-কাজে বাধা দিয়াত তেওঁলোকে ভাৰত-ম্যানমাৰৰ সীমাৰ ওচৰত থকা এন এছ চি এনৰ শিবিৰৰ ওচৰ চাপিছিল। অন্ত্ৰ-শস্ত্ৰৰ সংগ্ৰহ আৰু

প্ৰশিক্ষণ লাভ কৰিবৰ বাবে আলফাই কে এল এ (KLA) আৰু এন এছ চি এনে (NSCN) কৰা বৃহৎ দাবীসমূহ পূৰণ কৰিব লগা হৈছিল। সেই উদ্দেশ্যে তেওঁলোকে গুৱাহাটী আৰু আন আন ঠাইত 'দুসাহসিকভাৱে ডকাইতি' কৰিব লগীয়া হৈছিল। স্বাভাৱিকতে ব্যৱসায়ী, ঠিকাদাৰ আৰু চাহ বাগানবিলাক তেওঁলোকৰ লক্ষ্য হৈ পৰিছিল।^{১৩} সঞ্জয় হাজৰিকাই লিখিছে : 'যি ক্ষিপ্ৰতাৰে ৰাজ্যখনে ইয়াৰ দ্বায়িত্ব পালনত ব্যৰ্থ হৈছিল আৰু ব্যৱসায়ীসকলে সংগঠনটোৰ হেঁচাৰ বশবৰ্তী হৈ পৰিছিল, তাকে দেখি আনহে নালাগে আলফা নিজেই আচৰিত হৈছিল। টেলিফোনযোগে দিয়া এটা ভাবুকি, ভয়াবহ চেহেৰাৰ এই সন্ত্ৰাসবাদীসকলে প্ৰদৰ্শন কৰা অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ দেখি অথবা দুই-এজনক মাথমাৰ দিয়েই স্থানীয় ব্যৱসায়ীসকলৰ পৰা লাখ লাখ টকা উলিয়াই ল'ব পাৰিছিল।'^{১৪}

আলফা-আছু-অগপ : এমুৰৰ পৰা সিমুলৈকে ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত কোনো প্ৰত্যাহান নোপোৱাকৈ আদেশ চলোৱা আলফা সন্ত্ৰাসবাদীসকলৰ সম্মুখীন হ'ব লগীয়া হৈছিল অগপ চৰকাৰ। উজনি অসমৰ সামৰিক দৃষ্টিকোণৰ পৰা গুৰুত্বপূৰ্ণ স্থানসমূহত তেওঁলোকে খোলাখুলিভাবে শিবিৰ স্থাপন কৰিছিল। আলফাৰ ভয়ে মানুহৰ মনত ইমান দৈক শিপাইছিল যে দিছপুৰীয়া মন্ত্ৰীসকলেও ইয়াৰ বিৰুদ্ধে মাত্ৰ মতিবলৈ সাহ কৰা নাছিল। এনেদৰেও ভবা হৈছিল যে আছু, অগপ আৰু আলফাৰ মাজৰ ভেদাভেদ নোহোৱা হৈ পৰিছিল। আলফা বুলি সন্দেহ কৰা এজনক যেতিয়া গ্ৰেপ্তাৰ কৰা হয়, আছুৰে বন্ধ ঘোষণা কৰে আৰু অগপ নেতাসকলে আৰক্ষীৰ হিম্মাৰ পৰা তেওঁক মুক্ত কৰি দিয়ে।^{১৫} অগপ নেতৃত্বত, সমূহীয়াকৈ নহ'লেও, এটা অংশৰ উপ্ৰবাদীসকলৰ সৈতে নিবিড় সম্পৰ্ক থকাৰ সম্ভাৱনা নোহোৱা নহয়।^{১৬} এইটো চিত্তনীয় বিষয় নহ'লেও অগপই ৰাজ্যখন চলোৱাত সম্পূৰ্ণ ব্যৰ্থতাৰ পৰিচয় দিছিল আৰু সংগঠনটোৰ আভ্যন্তৰীণ কলহৰ সুবিধাতে আলফাই নিজৰ সুবিধা বঢ়াবলৈ সক্ষম হৈছিল। সকলো ক্ষেত্ৰতে দুৰ্নীতি, স্বজনপ্ৰিয়তা আৰু ক্ষমতাৰ অপব্যৱহাৰৰ বাহিৰেও নেতাসকলে এজনে আনজনক দোষাৰোপ কৰাত ব্যস্ত আছিল। মুখ্য মন্ত্ৰী মহন্ত আৰু গৃহমন্ত্ৰী ফুকন 'পাৰম্পৰিক বিবাদত' লিপ্ত হৈছিল। মহন্তই যেতিয়া ফুকনক আলফাৰ সৈতে 'হাত মিলাইছে' বুলি দোষাৰোপ কৰিছিল, ফুকনে কেবাবাৰো পদত্যাগ-পত্ৰ দিছিল বুলি বাতৰি ওলাইছিল।^{১৭} অদূৰদৰ্শী ডেকা নেতাসকলে উপলব্ধি কৰিব পৰা নাছিল যে তেওঁলোকে তেওঁলোকৰ নিজৰ ভৰিত নিজে কুঠাৰ মাৰিছিল আৰু অসমত কংগ্ৰেছ শাসন পুনৰ প্ৰবৰ্তন কৰাৰ পথ প্ৰশস্ত কৰিছিল।

সন্ত্ৰাসবাদ : হত্যা-লুণ্ঠন : এশতকৈও অধিক লোকক হত্যা কৰি আলফাই ত্ৰাসৰ সৃষ্টি কৰিছিল। গহপুৰত হোৱা হত্যাকাণ্ডত (১৯৮৩, ১৯৮৯) লিপ্ত থকা বুলি সন্দেহ কৰি তেওঁলোকে উৎসৱানন্দ গোস্বামীক মৃত্যুদণ্ড দিছিল। আৰু 'অবৈধ' নিৰ্বাচন পতাত সহায় কৰা বাবে যোৰহাটৰ সহকাৰী আয়ুক্ত ই এছ পাৰ্শসাৰথিক হত্যা কৰিছিল। ইতিপূৰ্বে ইউ এম এফৰ সভাপতি কালিপদ সেনকো হত্যা কৰা হৈছিল (১৫ ছেপ্টেম্বৰ ১৯৮৬)। ইয়াৰ পিছতে কামৰূপ চেম্বাৰ্ছ অব্ কমাৰ্চৰ সভাপতি গিৰিধাৰীলাল হৰলালকা (১৫ মাৰ্চ ১৯৮৮) আৰু তেওঁৰে সচিব শংকৰ বিৰ্মিবালাক (২০ জানুৱাৰী ১৯৯০) হত্যা কৰা হৈছিল। মাৰোৱাৰী বুলিয়েই তেওঁলোকক হত্যা কৰা নাছিল, 'সমাজৰ প্ৰতি থকা দায়ৰ প্ৰতি উদাস হোৱা বাবেহে' তেওঁলোকক হত্যা কৰা হৈছিল। আলফাই ডিব্ৰুগড়ৰ আৰক্ষী অধীক্ষক দৌলং সিং নেগীক (জুলাই ১৯৯০) আৰু আছাম ফ্ৰণ্টিয়াৰ টী কোম্পানীৰ চেয়াৰমেন সুপৰিচিত সুৰেন্দ্ৰ পালক গুলিয়াই হত্যা কৰিছিল। বাগানৰ পৰা অসমীয়া

কৰ্মচাৰীক খেদি দিছিল বুলি পালক দোষাৰোপ কৰা হৈছিল আৰু সেয়েহে তেওঁ প্ৰাণ হেৰুৱাব লগা হৈছিল।^{১১}

বলপূৰ্বকভাৱে ধন সংগ্ৰহ আৰু হত্যাৰূপে চলাই যোৱা সত্ত্বেও আলফাই এক শ্ৰেণীৰ বুদ্ধিজীৱী আৰু একাংশ গাঁৱলীয়া ৰাইজৰ সমৰ্থন লাভ কৰাৰ মূলতে আছিল সিবিলাকৰ গঠনমূলক কাৰ্যসমূহ। জাতীয় উন্নয়ন পৰিষদৰ যোগেদি আলফাই সমাজ সংস্কাৰ আৰু অৰ্থনৈতিক উন্নয়নৰ আঁচনি হাতত লৈছিল।^{১২} ৰবীন ছডৰ দৰে আলফাই দুৰ্নীতিগ্ৰস্ত আৰু গড়ৰ চোৰাং চিকাৰীহঁতক শাস্তি বিহিছিল; মদ আৰু জুৱাখেলা-বিৰোধী অভিযান চলাইছিল, নাৰী ধৰ্ষণকাৰী আৰু অনা-অসমীয়াৰ লগ হৈ বৈশ্যাবৃত্তি চলোৱাসকলৰ বিৰুদ্ধে কঠোৰ ব্যৱস্থা লৈছিল। এইদৰেই সমগ্ৰ অসমতে আলফাই প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰিবলৈ সমৰ্থ হৈছিল।^{১৩} ছয় দফীয়া আচৰণবিধিৰ যোগেদি সিবিলাকে ছাত্ৰসকলক অসং উপায় অৱলম্বন কৰাত বাধা দি 'কল্প মনোভাৱ নিকা কৰি' সুস্থ শৈক্ষিক পৰিবেশ সৃষ্টি কৰাৰ চেষ্টা চলাইছিল। পৰিষদে চৰকাৰী মাটি আৰু সম্পদৰাজি কামত লগাইছিল, কৰ্মীসকলক মাজে-সময়ে পথ আৰু মথাউৰিৰ কামত নিয়োগ কৰিছিল। এনেদৰে কাম কৰোঁতে একোগৰাকী আলফা সদস্যই কাকত ষ্টেংগান লৈ তত্ত্বাবধান কৰিছিল।^{১৪}

পৰিস্থিতি ক্ৰমশঃ বেয়াৰ ফালে ঢাল খাইছিল। সন্ত্ৰাসবাদীসকলে উজনি অসমৰ চাহ বাগিচাবিলাকৰ পৰা 'ৰক্ষণ ধন' (Protection Money) দাবী কৰিছিল। তেওঁলোকৰ মতে, চাহ খেতিয়কসকলে অসমৰ পৰা উৎপাদনৰ বিনিময়ত একো দিয়া নাছিল। বাগিচাৰ পৰিচালক আৰু মালিকসকলে তেওঁলোকৰ দাবীসমূহ মানি ল'ব লগাত পৰিছিল। কিয়নো অগপ চৰকাৰে তেওঁলোকৰ নিতান্ত প্ৰয়োজনীয় ৰক্ষণাবেক্ষণ দিয়াত সম্পূৰ্ণৰূপে ব্যৰ্থ হৈছিল। অসম চাহ খেতিয়ক সমূহই মুখ্য মন্ত্ৰীক লগ ধৰি আলফাৰ পৰা পোৱা চিঠি এখন উদ্ৰেখ কৰাত মুখ্য মন্ত্ৰীয়ে স্পষ্ট ভাষাত জনাইছিল যে তেওঁলোকে নিজৰ ব্যৱস্থা নিজেই কৰি ল'ব লাগিব। তেওঁলোকক সেই পৰিস্থিতিত 'উদ্ধাৰ' কৰাৰ বাবে চৰকাৰে বিশেষ একো কৰিব নোৱাৰে।^{১৫} সেইবাবে ১৯৯০ চনৰ মে' মাহত আলফাই 'অৰ্থনৈতিক উন্নয়ন'ৰ নামত টাটা টী, মেক্লিয়'ড ৰাছেল, মেকনেইল যোগৰক অজ্ঞত ধনৰ দাবী কৰাৰ লগে লগে কোম্পানীসমূহে দাবী পূৰণো কৰিছিল। কিন্তু ডুমডুমা অঞ্চলৰ সাতখন বাগানৰ স্বত্বাধিকাৰী ইউনিলিভাৰ কোম্পানীটোৱে লণ্ডনৰ উচ্চতম কৰ্তৃপক্ষৰ জৰিয়তে লণ্ডনস্থ ভাৰতীয় উচ্চ আয়ুক্ত (High Commissioner) খ্যাতনামা সাংবাদিক কুলদীপ নায়াৰৰ দৃষ্টি আকৰ্ষণ কৰে। উচ্চ আয়ুক্তগৰাকীয়ে নতুন দিল্লীলৈ জৰুৰী বাৰ্তা প্ৰেৰণ কৰি সন্ত্ৰাসবাদীসকলৰ বিৰুদ্ধে 'কঠোৰ ব্যৱস্থা' ল'বলৈ নিৰ্দেশ দিয়ে। ঠিক সেই সময়তে ডি পি সিঙক ক্ষমতাচ্যুত কৰি নতুনকৈ প্ৰধান মন্ত্ৰী হোৱা চন্দ্ৰশেখৰে এনেকৈয়ে আলফাৰ বিৰুদ্ধে কঠোৰ ব্যৱস্থা ল'বলৈ 'শক্তিশালী যুক্তি' বিচাৰি পাইছিল। ১৯৯০ চনৰ নবেম্বৰ মাহত অগপ চৰকাৰ বৰ্ষান্ত কৰা হয় আৰু লগে লগে আলফাক নিবিদ্ধ সংগঠন হিচাপে ঘোষণা কৰা হ'ল।

বজ্ৰৰং অভিযান : বেটাৰ কমান্ডৰ লেঃ জেনেৰেল অজয় সিংহৰ অধিনায়কত্বত উজনি অসমৰ সন্ত্ৰাসবাদীসকলৰ বিৰুদ্ধে অপাৰেশ্যন বজ্ৰৰং (Operation Bajrang) নামৰ সামৰিক অভিযানটো আৰম্ভ হ'ল।^{১৬} সন্ত্ৰাসবাদীসকলৰ গুপ্ত সংবাদ প্ৰেৰণ ব্যৱস্থাটো ইমান শক্তিশালী আছিল যে সামৰিক বাহিনী উপস্থিত হোৱাৰ পূৰ্বেই তেওঁলোকে সময়মতে খবৰ পাই সতৰ্কভাৱে ব্যৱস্থা হাতত লৈছিল। সামৰিক বাহিনীয়ে ডাঙি পেলোৱা বুলি দাবী কৰা গোপন বাটসমূহ ইতিমধ্যে জনশূন্য হৈ পৰিছিল; তাত থকা অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ আৰু আন সামগ্ৰীসমূহো হানাত

কৰা হৈছিল। সামৰিক বাহিনীয়ে ডিগবৈৰ পৰা কেইমাইলমান দূৰৰ লক্ষীপথাৰত হাবিৰ মাজত এটা বিৰাট সমূহীয়া কবৰ দেখা পাইছিল, তাত ধকা শ'বোৰ গেঙ্গি-পটি গৈছিল। 'সত্ৰাসবাদীসকলৰ নৃশংসতাৰ এইটো আছি জ্বলন্ত প্ৰমাণ।' অৰবিন্দ ৰাজখোৱা আৰু কেইজনমান সত্ৰাসবাদীয়ে ওচৰৰে চৰাইপুঙৰ প্ৰশিক্ষণ শিবিৰত কেইদিনমান থাকি তাৰ পৰা মেঘালয়ৰ মাজেদি বাংলাদেশলৈ গৈছিল। সিবিলাকৰ মূল দলৰ উৎসাহ-উদ্বীপনা হ্ৰাস পাই আহিছিল। ভাৰতৰ শত্ৰুভাৱাপন্ন দেশবোৰৰ সহায়-সহানুভূতি নাপালে, তেওঁলোকে ভাবিছিল, তেওঁলোকৰ পক্ষে সেনাবাহিনীৰ সন্মুখীন হোৱাটো কঠিন হ'ব। বজৰং সেনাবাহিনীৰ বাবে অভিযানটোৰ উৎসাহৰ উল্লেখ নাছিল; কিয়নো অগ্ৰসৰ হওঁতে সেনাবাহিনীয়ে কোনো ধৰণৰ বাধাৰ সন্মুখীন হ'ব লগা নহৈছিল।^{১১} সন্দেহজনকসকলক দৰৰ পৰা ধৰি আনি সামৰিক শিবিৰত বিভিন্ন প্ৰশ্ন সুধিছিল। পোন প্ৰথমে পাঁচশমান সত্ৰাসবাদীক আটক কৰা হৈছিল আৰু তেওঁলোকক গুপ্তচৰ বুলিহে ধৰা হৈছিল। শীঘ্ৰেই সৈন্যসকলে নিজ নিজ শিবিৰলৈ উলটি যাব লগীয়া হ'ল, কিয়নো সাধাৰণ নিৰ্বাচনৰ প্ৰস্তুতিপূৰ্ব ইতিমধ্যে আৰম্ভ হৈছিল। সেনাবাহিনীৰ বৰমুৰীয়াসকলৰ বাবে এইটো-স্ব'ল অত্যন্ত বিৰক্তিকৰ কথা। তেওঁলোকৰ কাম সম্পূৰ্ণ হোৱা নাই বুলি ভাবিছিল। নিৰ্বাচনৰ প্ৰতি আশ্ৰয়ৰো আগ্ৰহ নাছিল, যিহেতু সংগঠনটোৰ 'শেষণকাৰী' ভাৰতীয় গণতন্ত্ৰৰ ওপৰত কোনো বিশ্বাস নাছিল। তথাপিহে এই নিৰ্বাচনে সত্ৰাসবাদী সংগঠনটোক সতীৰ্থসকলৰ লগত পুনৰ সম্পৰ্ক স্থাপন, সমৰ্থনকাৰীসকলৰ মনোবল বৃদ্ধি আৰু দিছপুৰ আৰু দিল্লীৰ সৈতে যুক্ত অৱতীৰ্ণ হ'বলৈ নতুন কৌশল উদ্ভাৱন কৰিবলৈ সুবৰ্ণ সুযোগ দিছিল।^{১২}

শইকীয়াৰ দ্বিতীয় মন্ত্ৰীসভা : মহন্ত-ফুকনৰ মতানৈক্যই ব্যাপক ৰূপ ধাৰণ কৰিছিল। ইয়াৰ ফলশ্ৰুতি হিচাপে ফুকনৰ নেতৃত্বত নতুন অসম গণ পৰিষদৰ (Natun Asom Gana Parishad— NAGP) সৃষ্টি হ'ল। এই ভাণ্ডোনে ১৯৯১ চনৰ নিৰ্বাচনত মুছলমান, বঙালী আৰু কিছু সংখ্যক জনজাতীয়ৰ সমৰ্থনত কংগ্ৰেছে (আই) সংখ্যাগৰিষ্ঠতা লাভ কৰাৰ পথ প্ৰদৰ্শন কৰিছিল। ইতিমধ্যে ৰাইজৰ বিশ্বাসভাজন নহ'লেও অপৰিসীম মনোবলৰ হিতেষ্মৰ শইকীয়াই পুনৰ চৰকাৰ গঠন কৰিলে। জুন মাহত তেওঁৰ শপত গ্ৰহণ অনুষ্ঠান শেষ হোৱাৰ লগে লগে সত্ৰাসবাদীসকলে সাধাৰণ প্ৰশাসন বিভাগৰ (GAD) সচিব, তেল আৰু প্ৰাকৃতিক গেছ আয়োগৰ (ONGC) ছেভিয়েট অভিযন্তা গ্ৰিটচেনকো ছাৰ্গিকে (Gritchenko Sergey) ধৰি চৈধ্যজন কাৰ্যবাহী বিষয়াক অপহৰণ কৰে। সিবিলাকৰ বিনিময়ত আলফাই কুৰিজন আলফা কৰ্মীক জেলৰ পৰা মুক্তি দিয়াৰ দাবী কৰিছিল। ছাৰ্গিক 'শাৰীৰিক নিৰ্যাতন বা ভাবুকিৰ যোগেদি বশ কৰিব নোৱাৰি' হত্যা কৰা হৈছিল।^{১৩}

এই লেখকেও উপস্থিত ধকা বুদ্ধিজীৱীসকলৰ এখন সভাত শইকীয়াই স্পষ্টভাৱে কৈছিল যে সত্ৰাসবাদীসকলৰ ক্ষেত্ৰত চৰকাৰে নবম নীতি অবলম্বন কৰিব। মুখ্য মন্ত্ৰীগৰাকীয়ে সকলো বন্দীলৈকে ক্ষমাদান (amnesty) আগ বঢ়োৱাত লগে লগে ৪০৪ জনক মুক্তি দিয়া আৰু ১০১ জনক আন এটা দলক মুক্ত কৰি দিয়াৰ প্ৰস্তুতি চলোৱাত শইকীয়াৰ নবম নীতি ভাষণ নীতিত পৰিপূৰ্ণ হ'ল। আৰক্ষী মহাসঞ্চালক প্ৰকাশ সিঙৰ বাবে মুখ্য মন্ত্ৰীৰ ই অতি খবৰভৰীয়া ব্যৱস্থাই নহয়, অপমানজনককো। 'নিজকে বিক্ৰী কৰাৰ' ব্যৱস্থাহে মাত্ৰ। হতাশাপ্ৰসূত হৈ তেওঁ নিজ ৰাজ্য উত্তৰ প্ৰদেশলৈ বদলি ল'লে। এই একপক্ষীয় আত্মসমৰ্পণ আত্মকৰণৰ বাবে আছিল 'ভগ্নীৰ সামান্য আৱাত'। এই ব্যৱস্থাটো বিপজ্জনক জুৰাখেলৰ দৰে আছিল। আইনবিৰোধী

সন্ত্ৰাসবাদীসকলে ১৮৪ জন আলফা বন্দীক পৰ্যায়ক্ৰমে মুকলি কৰি নিদিলে পণবন্দীসকলক মুক্ত কৰিবলৈ অস্বীকাৰ কৰিলে। কঠোৰ ব্যৱস্থা বাদে শইকীয়াৰ হাতত আন বিকল্প নাছিল। সক্ৰিয় আলফা সদস্যসকলক কোৱা হ'ল আটাইকেইজন পণবন্দীকে খালাচ কৰি নিদিলে আৰু কোনো আলফা বন্দীক মুক্ত কৰা নহ'ব। সন্ত্ৰাসবাদীসকল আক্ৰমণাত্মক হৈ পৰিল। হত্যা আৰু বলপূৰ্বক ধন আদায় কৰা চলি থাকিল। আনহে নালাগে কংগ্ৰেছ(আই) কৰ্মীসকলো আলফাৰ এনে কাৰ্যৰ বলি হ'ব লগা হ'ল। তথাপিহে শইকীয়াই আলোচনাৰ যোগেদি সমস্যা সমাধানৰ প্ৰচেষ্টা চলাই থাকিল।^{১০}

ৰাইনো অভিযান : পণবন্দীৰ সমস্যাৰ বাবেই আলোচনা ব্যৰ্থ হ'ল। অ' এন জি চিৰ ছোভিয়েট অভিযন্তা ছাৰ্গি আৰু কেইদিনমানৰ পিছত টি এছ ৰাজক হত্যা কৰা সম্পৰ্কে দেশজুৰি প্ৰতিবাদৰ ঢৌ উঠিল। তেল খনি অঞ্চলত কাম কৰা অভিযন্তাসকলে ধৰ্মঘট কৰে আৰু তেওঁলোকৰ বন্ধুকেইজনক মুক্তি নিদিয়া আৰু নিৰাপত্তা সুনিশ্চিত নকৰা পৰ্যন্ত কাম কৰিবলৈ অস্বীকাৰ কৰে। কেন্দ্ৰ আৰু শইকীয়া চৰকাৰে আলোচনাৰ যোগেদি সমস্যা সমাধান বাদ দি পুনৰ সামৰিক অভিযান চলাবলৈ বাধ্য হ'ল। লেঃ জেনেৰেল অজয় সিংহক মাতি পঠোৱা হ'ল। ১৯৯১ চনৰ ছেপ্টেম্বৰ মাহত অপাৰেশ্যন ৰাইনো (Operation Rhino) অভিযান আৰম্ভ হ'ল। তেতিয়াও অসমৰ মুখ্য মন্ত্ৰীগৰাকীয়ে 'শান্তি আৰু নৰম মনোভাৱৰ' কথাৰেই দোহাৰিছিল। বিৰোধী দল আৰু ৰাইজৰ বিভিন্ন স্থানৰ লোকৰ সৈতে আলাপ-আলোচনা চলায়ে থাকিল। চক্ৰিয়জন আলফা বন্দীৰ ভিতৰত একৈশজনৰ মুক্তিৰ বিনিময়ত তেওঁ তিনিজনহে পণবন্দীৰ মুক্তি লাভ কৰিছিল। আনহে নালাগে সকলো আলফা বন্দীৰ বাবে এক সাধাৰণ ক্ষমাদানৰ কথাও ঘোষণা কৰিছিল। কিন্তু নৰম মনোভাৱ দেখুওৱা সত্ত্বেও আলফাই যেতিয়া বজৰা অভিযানত আটক কৰা সকলো বন্দীৰেই চৰ্তবিহীনভাৱে মুক্তি বিচাৰিলে শইকীয়া কঠোৰ হ'বলৈ বাধ্য হ'ল : 'মই ২২ কোটি অসমৰ অধিবাসী আৰু দেশৰ অখণ্ডতাৰ বাবে ছজন পণবন্দীক সমৰ্পণ কৰিবলৈ প্ৰস্তুত আছো।'^{১১} আচলতে আলফাই পণবন্দীসকলক চৰকাৰৰ সৈতে লেনদেনৰ অন্তৰ্হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰিব খুজিছিল আৰু শইকীয়া চৰকাৰে ৰাইজক নিৰাপত্তা প্ৰদান কৰাত ব্যৰ্থ হৈছে বুলি চৰকাৰৰ পতন ঘটোৱাৰ প্ৰচেষ্টা চলাইছিল। শইকীয়াৰ বুদ্ধি-কৌশল আৰু অজয় সিঙৰ নেতৃত্বৰ সফল সামৰিক অভিযানে সন্ত্ৰাসবাদী সংগঠনটোক বিবুদ্ধিত পেলাইছিল। কুলদীপ নায়াৰে কৈছে :

আলফাৰ বিচাৰ-বিবেচনা কৰাসকলৰ কেইজনমানক মই লগ পাইছিলো। তেওঁলোকে মুক্তকণ্ঠে স্বীকাৰ কৰিছিল— হিংসাবে সমস্যাৰ সমাধান নহয়। তেওঁলোকে সদায় পলাই ফুৰিছিল, মধ্য পৰ্যায়ৰ নেতাসকলক প্ৰায় নিঃশেষ কৰি পেলোৱা হৈছিল। ১৬টা শিবিৰ ইতিমধ্যে ধ্বংস কৰা হৈছিল আৰু এহাজাৰজনক গ্ৰেপ্তাৰ কৰা হৈছিল। মুঠতে বিভিন্ন ধৰণৰ প্ৰায় চাৰি হাজাৰ অন্ত্ৰ-শস্ত্ৰ হস্তগত হৈছিল।^{১২}

আলফাৰ প্ৰধান নেতাসকলৰ ভিতৰত কৰ্মাণ্ডাৰ মনোজ হাজৰিকা, সম্পৰ্কবন্ধী বিষয়া এলু গিৰি আৰু ভাৰুৰ বৰুৱাক জীৱিত অৱস্থাত সামৰিক কৰ্তৃপক্ষই আটক কৰিছিল। কলিকতাত আলফাৰ সাধাৰণ সম্পাদক গোলাপ বৰুৱা ওৰফে অনুপ চেতিয়া আৰু তিনিজন বিশিষ্ট সদস্য— প্ৰভাত বৰুৱা, ৰাজ বৰুৱা আৰু তেওঁৰে পত্নী জলিক গ্ৰেপ্তাৰ কৰা হৈছিল।

আল্ফাৰ উপ-সভাপতি প্ৰদীপ গগৈ, সুনীল নাথ আৰু কল্পজ্যোতি নেওগক প্ৰেস্তাব কৰা হ'ল। নতুন বছৰৰ আগদিনা সংগঠনটোৰ আপোচবিহীন সদস্য আৰু উপ-সেনাধ্যক্ষ শ্ৰীৰক্ষাজ্যোতি মহন্তক গুলিয়াই হত্যা কৰাৰ ফলত আল্ফাৰ স্বাধীন অসমৰ সপোন ভাঙি চূৰমাৰ হ'ল। সভাপতি অৰবিন্দ ৰাজখোৱাই ততাতৈয়াকৈ বিষয়টো নিষ্পত্তি কৰাৰ উদ্দেশ্যে আলোচনা কৰিব খুজিছিল। প্ৰধান মন্ত্ৰীলৈ লিখা এখন গোপনীয় পত্ৰত ৰাজখোৱাই কেন্দ্ৰীয় সমিতিৰ অনুমোদন সাপেক্ষে ভাৰতীয় সংবিধানৰ পৰিসীমাৰ ভিতৰতে এটা সমাধান হোৱা, হিংসা ত্যাগ আৰু উপযুক্ত সময়ত অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ সমৰ্পণ কৰাত সম্মতি জ্ঞাপন কৰিছিল। অৱশ্যে সংগঠনটোক নিবিদ্ধ বুলি ঘোষণা কৰা উঠাই লোৱা, সামৰিক অভিযান বন্ধ কৰা আৰু অশান্ত অঞ্চল আইন আৰু সামৰিক বাহিনীৰ (বিশেষ ক্ষমতা) আইনৰ^{১০} যোগেদি প্ৰেস্তাব কৰি আটক কৰা ক্ষমতাৰ সমাপ্তি ঘটাবলৈকো প্ৰধান মন্ত্ৰীক আবেদন কৰিছিল।

আলাপ-আলোচনা ব্যৰ্থ হ'ল ৷ প্ৰকৃততে ১৯৯১ চনৰ ১ ফেব্ৰুৱাৰী তাৰিখে প্ৰথমবাৰৰ বাবে প্ৰস্তুতি চলোৱা হৈছিল। সেইদিনা আল্ফাৰ সাধাৰণ প্ৰচাৰ সচিব সিদ্ধাৰ্থ ফুকন ওৰফে সুনীল নাথে 'আল্ফাৰ কেন্দ্ৰীয় পৰিষদৰ হকে' ৰাজ্যপাল দেৱীদাস ঠাকুৰলৈ এখন চিঠিত ৰাজ্যখনত চলি থকা ৰাষ্ট্ৰপতিৰ শাসন উঠাই দি আলোচনাৰ পৰিৱেশ সৃষ্টি কৰিবলৈ আবেদন কৰিছিল। এই ক্ষেত্ৰত আল্ফাই ১৯৯২ চনৰ জানুৱাৰী মাহৰ আগভাগত বাকী পশ্বদীকেইজনক মুক্ত কৰি 'সম্পূৰ্ণ আৰু অনিৰ্দিষ্ট কালৰ বাবে যুদ্ধবিৰতি' ঘোষণা কৰি শান্তিৰ পথ মুকলি কৰিছিল। দিল্লী আৰু দিছপুৰ উভয় স্থানতে হোৱা আলাপ-আলোচনাৰ পিছত ১২ জানুৱাৰীৰ (১৯৯২) দিনা হ'ব লগীয়া আলোচনাৰ পথ প্ৰশস্ত হ'ল। গৃহ দপ্তৰৰ উচ্চপদস্থ বিষয়া আৰু মন্ত্ৰীসভা সচিবৰ বাহিৰেও উক্ত সভাত অসমৰ মুখ্য মন্ত্ৰী আৰু আল্ফাৰ সাধাৰণ সম্পাদক অনুপ চেতিয়াৰ নেতৃত্বত সংগঠনটোৰ পাঁচজনীয়া সঁজাভী দলে যোগদান কৰিছিল।^{১১} প্ৰধান মন্ত্ৰীক এই মৰ্মে আশ্বাস দিছিল যে সংগঠনটোৱে আনুষ্ঠানিকভাবে হিংসা পৰিহাৰ কৰি ভাৰতীয় সংবিধানৰ পৰিসীমাৰ ভিতৰতে এটা সমাধান বিচাৰিব। ইয়াৰ বিনিময়ত প্ৰধান মন্ত্ৰীয়ে সামৰিক অভিযান সাময়িকভাবে বন্ধ কৰিব। সংগঠনটোৱে অস্ত্ৰ সমৰ্পণ কৰিব আৰু চুক্তিটোৰ প্ৰতি কেন্দ্ৰীয় সমিতিৰ প্ৰয়োজনীয় অনুমোদনৰ পিছত আত্মসমৰ্পণ কৰিব।

গৃহমন্ত্ৰী এছ বি চবনে হিতেখৰ শইকীয়াক ভৱিষ্যৎ আলোচনা চলাবৰ বাবে এক সুস্থ পৰিৱেশ সৃষ্টি কৰিবলৈ উপদেশ দিছিল; অৱশ্যে আল্ফাৰ সমিচ্ছা সম্পৰ্কে তেওঁৰ গভীৰ সন্দেহৰ ভাৱ পোষণ কৰিছিল। তেওঁ ভাবিছিল, কিছু সা-সুবিধা আদায় কৰিবৰ বাবেহে আল্ফা নেতাসকলে দিল্লীত আলোচনা চলাইছিল। সেই সুবিধাবিলাকৰ ভিতৰত আছিল সংগঠনৰ নেতাসকলৰ মুক্তি আৰু অপাৰেশ্যন বজৰং তেওঁলোকৰ বাবে 'অতি উত্তপ্তজনক' হৈ পৰাতো তেওঁলোকে সেই কামকেই কৰিছিল। হিতেখৰ শইকীয়াই আলোচনা চৰ্তসাপেক্ষ হোৱাটো বাঞ্ছা কৰিছিল। সেই চৰ্ত হ'ব লাগিব অস্ত্ৰ ত্যাগ আৰু চৰকাৰত আস্থা প্ৰকাশ।^{১২} সত্ৰাসবাদীসকলৰ আচল অভিপ্ৰায় সম্পৰ্কে শইকীয়াৰ মনতো যথেষ্ট সন্দেহ আছিল। তেওঁ পাহৰি ৰোৱা নাছিল যে আলোচনা চলি থাকোঁতেই আল্ফাই তিনিজনকৈ পশ্বদীক হত্যা কৰিছিল। আকৌ সন্দেহ কৰিছিল অপাৰেশ্যন বজৰঙৰ পিছত আল্ফাই বিচৰা শান্তিৰ দৰেই 'আত্মসমী' যুদ্ধত এইটো এটা পাহুলৈ উভতি যোৱা কৌশলহে মাত্ৰ।^{১৩} ইয়াৰ উপৰিও পাঁচশতকৈও অধিক সুপ্ৰশিক্ষিত আৰু অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ সজ্জিত সত্ৰাসবাদী মুক্ত হৈ আছিল আৰু সেনাবাহিনীয়ে তেওঁলোকক ঢুকি পোৱা নাছিল।

এনে ধৰণৰ ভয় আৰু চিন্তা-ভাবনাৰ বাবেই মুখ্য মন্ত্ৰীয়ে আগৰ বছৰৰ পঞ্চায়ত নিৰ্বাচনৰ আগে আগে সত্ৰাসবাদীৰ ওপৰত সামৰিক বাহিনীৰ নিয়ন্ত্ৰণ শিথিল কৰিবলৈ দিয়া বিৰোধী দলবোৰৰ পৰামৰ্শ অগ্ৰাহ্য কৰিছিল। শইকীয়াৰ সেই মতত সেনা কৰ্তৃপক্ষই অনুমোদন জনাইছিল আৰু সেনাবাহিনীৰ অভিযান বন্ধ হোৱা নাছিল।*

এটা অচলাবস্থাৰ সৃষ্টি হ'ল। সভাপতি ৰাজখোৱাই প্ৰধান মন্ত্ৰীক ১ জানুৱাৰীত দিয়া আশ্বাস অথবা ১২ জানুৱাৰীত দিল্লীত হোৱা আলোচনাত ভাগ লোৱা পাঁচজনীয়া সঁজাতি দলটোৰ প্ৰস্তাবত অনুমোদন জনাবলৈ কেন্দ্ৰীয় পৰিষদৰ বৈঠক অনুষ্ঠিত হোৱা নাছিল। সৰ্বপ্ৰথমে লেঃ জেনেৰেল অজয় সিংহই গোড়া আৰু নৰম মতাবলম্বী সত্ৰাসবাদী সদস্যসকলৰ মাজত এক বিভাজন সৃষ্টি হোৱাৰ কথা ভালদৰে বুজি পাইছিল।* কামৰূপ, বৰপেটা, শোণিতপুৰ, যোৰহাট আৰু লক্ষীমপুৰ— এই পাঁচখন জিলা পৰ্যায়ৰ নেতাসকলে সত্ৰাসবাদত অতিষ্ঠ হৈ দিল্লীৰ আলোচনাৰ সিদ্ধান্তত অনুমোদন জনাব খুজিছিল আৰু ১২ জানুৱাৰীত হোৱা আলোচনাৰ সপক্ষে মত প্ৰকাশ কৰিছিল। এই সদস্যসকলৰ ভিতৰৰ প্ৰায় ওঠৰজনে (?) মুখ্য মন্ত্ৰী আৰু জ্যেষ্ঠ বিষয়াসকলক ৩১ মাৰ্চত আনুষ্ঠানিকভাৱে লগ ধৰে। সেই সময়ত বাংলাদেশত থকা শীৰ্ষস্থানীয় নেতাসকলক যথোপযুক্তভাৱে চলাই নিয়াত অপাৰগ হোৱা বুলি গৰিহণা দি তেওঁলোকে পূৰ্বৰ দায়বদ্ধতাৰ কথা সোহাৰি চৰকাৰৰ সৈতে পোনপটীয়াভাৱে আলোচনাত বহিবলৈ স্থিৰ কৰিছিল।* দিল্লীৰ আলোচনাৰ পিছত গোড়া মতাবলম্বীসকলক সৈমান কৰোৱাৰ ভাব পৰিছিল 'ত্ৰিমূৰ্তি— সভাপতি অৰবিন্দ ৰাজখোৱা, উপ-সভাপতি প্ৰদীপ গগৈ আৰু সাধাৰণ সম্পাদক অনুপ চেতিয়া।' অভিযান বাৰ্ধ হ'ল। গোড়া মতাবলম্বীসকলে স্বাধীন অসম মূল লক্ষ্যক সাৰাটি ধৰি থাকিল। আলাপ-আলোচনা 'আন এটা ৰূপত চলাই লৈ যোৱা সংগ্ৰাম' বুলিয়েই বিবেচনা কৰিলে। সংগঠনটোত দেখা দিয়া ভাজোনক গৰিহণা দি তেওঁলোকে বিসম্বাদীসকলক প্ৰাথমিক সদস্যৰ পৰা বহিষ্কাৰ কৰে। সেই সময়ত বাংলাদেশত থকা সেনাধ্যক্ষ পৰেশ বৰুৱাই সভাপতিৰ এই কাৰ্যক 'অগ্ৰহণীয় আৰু নিজকে বিক্ৰী' কৰা কাৰ্য বুলি গৰিহণা দিয়ে।* সত্ৰাসবাদীসকলৰ এটা দলে পৰিস্থিতিৰ লগত ৰূপ হুঁবাই কৌশল উদ্ভাৱন কৰে আৰু সংগ্ৰামৰ পথ পৰিহাৰ কৰিবলৈ অস্বীকাৰ কৰিলে। ত্ৰিমূৰ্তিৰ ভিতৰত দিল্লীৰ সৈতে নিবিড় সম্পৰ্ক স্থাপন কৰা চেতিয়া আৰু গগৈ অঙ্কুৰ্ণন হ'ল, হয়তো বাংলাদেশৰ অভিমুখে তেওঁলোকে যাত্ৰা কৰিলে। পৰেশ বৰুৱাৰ হেঁচাত ৰাজখোৱাৰ পুনৰ্মুখিকো ভৰং হোৱাত বাদে আন উপায় নাছিল। দুজন অনুগামীৰ সৈতে তেওঁ বাংলাদেশলৈ গৈ বৰুৱাক সুনিশ্চিত কৰি দিছিল যে তেওঁলোকে 'ৰাজনৈতিক ক্ষেত্ৰত জীয়াই থাকিবলৈ আৰু শাৰীৰিকভাৱে বৰ্তি থাকিবলৈ' নিজকে বিক্ৰী কৰি দিয়া নাছিল।*

আৱশ্যিক আত্মসমৰ্পণ : ছাল্ফাৰ আৱিৰ্ভাৱ : বিচক্ষণ ৰাজনীতিজ্ঞ শইকীয়াই এই ভাজোনৰ সুযোগ পুৰামাত্ৰাই কামত লগালে। সত্ৰাসবাদীসকলক নিজ চাতুৰালিৰে তেওঁ শ'লঠকৈ পেলালে। ইয়াৰ বাবে অৱশ্যে তেওঁৰ ক্ষতি হ'ল অপৰিসমী। দুজনকৈ ভ্ৰাতৃ আৰু এজন ভতিজাকক তেওঁ অকালতে হেৰুৱাব লগা হ'ল। হত্যা হ'ব লগাসকলৰ তালিকাত তেওঁৰ নামেই আছিল সকলোৰে ওপৰত। অতি কৌশলেৰে তিনি হাজাৰতকৈ অধিক আত্মা সদস্যক আত্মসমৰ্পণ কৰাই সমাজৰ মূল সঁতিলৈ ঘূৰাই আনিলে। কেন্দ্ৰৰ সৈতে থকা গাঢ় সম্পৰ্কৰ বাবে শইকীয়াই তেওঁলোকৰ পুনৰ্সংস্থাপনৰ বাবে এক কৌটিতকৈও অধিক ধন সংগ্ৰহ কৰিব পাৰিছিল; তাৰে আধাভাগ সত্ৰাসবাদী দমনৰ বাবে এটা আৰক্ষী দল গঠন আৰু বাকীখিনি আত্মসমৰ্পণ কৰা

আল্ফাসকলৰ সংস্থাপনৰ বাবে ব্যয় কৰাৰ আঁচনি হ'ল। 'ছালফা' (SULFA) নামে পৰিচিত এই আন্দোলনপৰিকল্পকাৰী আল্ফা সদস্যসকলৰ পৰিকল্পিত পৰ্যায়ৰে এটা চৰকাৰী সংস্থাৰ যথার্থভাৱে তত্ত্বাবধান কৰি পুনৰ্গঠনৰ কামত আগ বঢ়া হ'লে ছালফাৰ পৰিচালিত যুৱকসকলক জাতিটোৰ বৃহৎ স্বার্থৰ হকে ফলদায়কভাৱে কামত লগাব পৰা গ'লহেঁতেন। ছালফা ল'ৰাই তক অতি সামান্য চৰ্তত ঋণ আৰু মটৰ গাড়ী দিয়া হৈছিল। ইয়াৰ বাহিৰেও জীৱিকা অৰ্জনৰ বাবে তেওঁলোকক গড়কাপ্টানী বিভাগৰ ঠিকাদাৰ হিচাপে নিযুক্ত কৰা হৈছিল; বয়-বস্তুৰ চৰকাৰী যোগান ধৰোঁতা আৰু অত্যাৱশ্যকীয় সামগ্ৰী (কয়লা, মাছ, কপী আৰু পাচলি) বিক্ৰীৰ বাবে মুনামাভোগী এজেন্ট কৰা হৈছিল।* ইয়াৰ পৰিণতি কি হৈছিল সেইটো 'হ'ম লিংক' নামৰ কাকতখনৰ সম্পাদকীয় স্তম্ভৰ পৰাই বঢ়িয়াকে বুজা যায় :''

যোৱা কেইবছৰমানৰ ভিতৰত অসমৰ ৰাইজে আইনৰ শাসন দলিয়াই পেলোৱা, নিষ্ঠা আৰু পৰিশ্ৰমেৰে কৰা অধ্যয়ন আৰু সততা সহকাৰে কৰা জীৱন-ধাৰণৰ প্ৰচেষ্টাৰ সম্পূৰ্ণ বিলুপ্তি ঘটোৱা দেখিবলৈ পাইছিল। ইয়াৰ উপৰিও পঞ্চতাৰকাযুক্ত জীৱন লাভৰ সহজ পথ লাভ কৰিবলৈ অপৰাধপূৰ্ণ বে-আইনী পথ অবলম্বন কৰা, উৎপাদনশীল আৰু সামাজিক দিশৰ পৰা লাগতিয়াল কামবোৰ ত্যাগ কৰা এক বৃহৎ সংখ্যক যুৱক সম্পূৰ্ণভাৱে বিচ্ছিন্ন হৈ পৰাটো দেখিবলৈ পাইছিল।

স্বীকাৰ কৰিবই লাগিব সন্ত্ৰাসবাদীসকলক পুনৰ মূল সুঁতিটোলে ঘূৰাই অনাৰ বাহিৰে চৰকাৰৰ গতান্তৰ নাছিল। সেয়ে হ'লেও সকলোবিলাক অপৰাধীকে তেওঁলোকৰ পূৰ্বৰ অপৰাধবোৰৰ বাবে ক্ষমাদান কৰা আৰু 'অসৎ' উপায়েৰে সংগ্ৰহ কৰা অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ তেওঁলোকৰ লগতে ৰাখিবলৈ দিয়াৰ কোনো যুক্তি নাই, সেই অস্ত্ৰেৰে তেওঁলোকে জনসাধাৰণক আতংকিত, অপহৰণ আৰু হিংসাত্মক কাৰ্য সংঘটিত কৰিছিল। আটাইতকৈ পৰিতাপৰ বিষয় হ'ল 'শাসক কৰ্তৃপক্ষই দেশৰ যুৱকসকলক এটা ভুল সংকেত দিছিল। সংকেতটো আছিল— তেওঁলোকে পঢ়া-শুনা ত্যাগ কৰি হাতত বন্দুক তুলি ল'ব লাগে যাতে এবছৰৰ পিছতে লুঠন, অপহৰণ আৰু হত্যাশীলাৰ বাবে তেওঁলোক পুৰস্কৃত হ'ব পাৰে।'

ষষ্ঠ অধ্যায়

অস্তিত্বৰ সম্মানত

অসম আজি অশান্ত আৰু সমস্যাজৰ্জৰিত। এফালে আলফা সন্ত্ৰাসবাদীসকলে স্বাধীন অসম দাবী কৰিছে, আনফালে বড়ো, কাৰ্বি, ডিমাছা, কোচ-ৰাজবংশী, ৰাভা-হাচং, টিৱা, মিচিং আদিবাসী বিভিন্ন জনগোষ্ঠীয়ে স্বায়ত্তশাসনৰ দাবীৰে দিছপুৰ আৰু নতুন দিল্লীৰ কৰ্তৃপক্ষৰ গভীৰ উদ্বেগৰ সৃষ্টি কৰিছে। অৱহেলা আৰু বঞ্চনাৰ ভাবে ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ বিভিন্ন জনগোষ্ঠীৰ মাজত অস্তিত্বৰ সংকট বা অস্তিত্ব সচেতনতাৰ সৃষ্টি কৰিছে। অসমত ছশ বছৰ কাল ৰাজত্ব কৰি বিভিন্ন জনগোষ্ঠী, নানা ভাষা-ভাষী জাতি-উপজাতিক একতাৰ ডোলেৰে বান্ধি বৃহৎ অসমীয়া সমাজ সৃষ্টিত অননুৰণীয় অৰিহণা যোগোৱা টাই-আহোমসকলৰ মাজতো ভাঙেনমুখী মনোভাৱ গঢ়ি উঠা পৰিলক্ষিত হৈছে। যোৱা শতাব্দীৰ শেষৰ ফালে আহোম সম্প্ৰদায়ৰ শীৰ্ষস্থানীয় এদল লোকে কৰ্ম-সংস্থাপনৰ ক্ষেত্ৰত আহোমসকলৰ প্ৰতি এক বৈষম্যপূৰ্ণ নীতি অৱলম্বন কৰাত অৰ্থনৈতিক সা-সুবিধাবোৰৰ পৰা তেওঁলোকক বঞ্চিত কৰি উচ্চ বৰ্ণৰ অসমীয়া হিন্দুসকলক শাসন ব্যৱস্থাত উচ্চ স্থান প্ৰদান কৰা বাবে ঔপনিবেশিক শাসকসকলক গৰিহণা দিছিল।^১ বুৰঞ্জীৰ ছাত্ৰ মাৰ্বেই জনে যে আৰম্ভণিতে ব্ৰিটিছ শাসকসকলৰ বাবে একালত প্ৰতিপত্তি থকা ডা-ডাঙৰীয়াসকলক পুৰুষানুক্ৰমে তেওঁলোকে ভোগ কৰি অহা পদবোৰত নিযুক্ত কৰাটো ৰাজনৈতিক কাৰণৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় হৈ পৰিছিল। সেই অভিজাত পৰিয়ালৰ বিষয়াসকলে যেতিয়া দক্ষতাৰে তেওঁলোকৰ কৰ্তব্য সম্পন্ন কৰিব নোৱৰা হ'ল, ইতিমধ্যে উল্লেখ কৰা হৈছে, 'পদমৰ্যাদা থকা ডা-ডাঙৰীয়াসকলৰ' ঠাইত বংগৰ চুবুৰীয়া জিলাকেইখনৰ পৰা 'দক্ষতাসম্পন্ন কৰ্মকুশল মানুহক' নিযুক্তি দিব লগা হৈছিল।^২ ভাটিৰ (Upper India) মুছলমানসকলৰ দৰে আহোমসকলে ইংৰাজী শিক্ষাৰ সুবিধা লোৱাত ব্যৰ্থ হৈছিল।^৩ কিন্তু চৰকাৰী চাকৰি লাভৰ বাবে ইংৰাজী শিক্ষা আছিল অপৰিহাৰ্য। ইয়াৰ বাবে অনা-অসমীয়াই অসমৰ অভিজাত ব্যক্তিৰ ঠাইত শাসন ব্যৱস্থাত প্ৰভুত্ব বিস্তাৰ কৰা হ'ল। অৰ্থ-ব্যৱস্থাও বহিৰাগতৰ নিয়ন্ত্ৰণৰ অধীনলৈ গ'ল। আহোমসকলকে ধৰি অসমীয়াৰ অনীহা আৰু কমবিমুখতাৰ বাহিৰেও বাণিজ্যিক আৰু ঔদ্যোগিক ক্ষেত্ৰত সফলতাৰ বাবে অত্যন্ত প্ৰয়োজনীয় পুঁজি বা বিশেষ কৌশল তেওঁলোকৰ নাছিল।

আহোম এছোচিয়েশ্যন : ১৮৯৩ চনত খ্যাতনামা সাহিত্যিক পদ্মনাথ গোহাঞিবৰুৱাৰ সভাপতিত্বত আহোমসকলক অৰ্থনৈতিক, ৰাজনৈতিক আৰু সাংস্কৃতিক ক্ষেত্ৰত পুনঃ সজীৱিত কৰাৰ উদ্দেশ্যে আহোম এছোচিয়েশ্যন (Ahom Association) পিছলৈ সভা স্থাপন কৰা হয়। 'মোৰ জাতিটোৰ স্বাৰ্থৰ উন্নতি সাধন কৰা অথবা স্বাৰ্থৰক্ষা কৰা স্বাভাৱিকতে মোৰ কৰ্তব্য। কিন্তু নিজকুলীয়া মানুহৰ স্বাৰ্থৰক্ষা কৰিবলৈ প্ৰয়াস কৰোঁতে মোৰ দেশখনৰ অথবা মোৰ দেশবাসীৰ স্বাৰ্থৰ কথা মই আগতে চিন্তা কৰিম।'^৪ কিন্তু আহোম এছোচিয়েশ্যনৰ ক্ষেত্ৰত কথাটো পৃথক হ'ল। উদাৰ মনোভাৱৰ আহোমসকলৰ বিৰোধিতা সত্ত্বেও উচ্চ বৰ্ণৰ হিন্দুসকলে চলাই অহা

সাংস্কৃতিক প্ৰভুত্বক বাধা দিবৰ বাবে এছোচিয়েশ্যনে মূৰ্তি পূজাৰ পৰিবৰ্তে 'নাম-কীৰ্তন' প্ৰবৰ্তন কৰিব বুলিছিল, লোকপিয়লত আত্মপৰিচয় দিওঁতে 'হিন্দু'ৰ ঠাইত 'আহোম' বুলি কৈছিল আৰু ভাৰতীয় জাতীয় কংগ্ৰেছক 'বৰহিন্দুসকলৰ এটা সংগঠন (League)' বুলি বিমূৰ্ণ কৰিছিল।^১ সুকীয়া পৰিচয় বন্ধা কৰিবৰ বাবে এছোচিয়েশ্যনে আহোমসকলক 'সংখ্যালঘু' বুলি স্বীকৃতি দিয়া আৰু সুকীয়া ভোটদানৰ ব্যৱস্থা কৰা দাবী কৰিছিল। ১৯৯৪ চনত এই সংগঠনে আগভাগ লোৱাৰ ফলত ষ্টিলভত ট্ৰাইবছ এণ্ড ৰেচেস ফেডাৰেশ্যন (Tribes and Races Federation) গঠিত হৈছিল। অসমক এখন 'স্বাধীন সাৰ্বভৌম ৰাষ্ট্ৰ' হিচাপে গঠন কৰাই ইয়াৰ উদ্দেশ্য আছিল, সিবিলাকৰ মতে, অসম কেতিয়াও ভাৰতৰ সৈতে একীভূত হ'ব নোৱাৰে অথবা ভবিষ্যতেও নহয়। 'আজি অসম হিন্দুস্তানৰ এজনী স্বাৰতী গাঁই, বংগৰ আৱৰ্জনাৰ ঋণ আৰু ভাৰতীয় ৰাজনীতিৰ দৰাখেলাৰ গুটি হৈ পৰিছে।'^২ জাতি আৰু জনজাতিসমূহৰ মাজত সমন্বয়ৰ অভাৱ আৰু ভাৰতীয় জাতীয় কংগ্ৰেছৰ ক্ৰমবৰ্ধমান প্ৰভাৱৰ ফলত এছোচিয়েশ্যনে স্বাধীন অসম ৰাজ্য গঠনৰ লক্ষ্যত উপনীত হ'বলৈ ইয়াৰ আঁচনিবোৰ কাপায়ণ কৰিবলৈ সক্ষম নহ'ল।^৩ শতাব্দীটোৰ চতুৰ্থ দশকৰ শেষৰফালে সাংবিধানিক সংস্কাৰ সাধনৰ প্ৰক্ৰিয়া চলি থকাত এছোচিয়েশ্যনে আৰু উচ্চ স্তৰৰ জনজাতিৰ লোকসকলে স্বকীয় পৰিচয় সংৰক্ষণ আৰু বন্ধাৰ বাবে যথেষ্ট ৰক্ষণাবেক্ষণ প্ৰদান কৰিবলৈ আবেদন কৰিয়েই সম্ভৱ থাকিব লগীয়া হৈছিল।

হোমলেণ্ড দাবী : ঔপনিবেশিক শাসন অৱসান হোৱাৰ পিছৰ কালছোৱাত আহোম শাসন পুনৰ প্ৰবৰ্তন কৰাৰ আন্দোলনৰ তীব্ৰতা হ্ৰাস পাইছিল যদিও ১৯৬৭ চনত শিৱসাগৰৰ ওচৰৰ পূৰ্বৰ ৰাজধানী গড়গাঁৱত হোৱা এখন সভাই (Convention) উজনি অসমক লৈ এখন সুকীয়া স্বায়ত্তশাসিত ৰাজ্য দাবী কৰিছিল।^৪ ১৯৯৬ চনৰ ৩ ফেব্ৰুৱাৰীত গুৱাহাটীত অনুষ্ঠিত আন এখন সভাত টাই-আহোমলেণ্ড ডিমাণ্ড কমিটিয়ে উক্ত দাবীক পুনৰ দোহাৰিছিল। সভাই আহোম বুদ্ধিজীৱীসকলক সিবিলাকৰ বাবে এখন গৃহভূমি (Homeland) লাভ কৰিবলৈ আন্দোলনৰ গুৰি ধৰিবলৈ আহ্বান কৰিছিল, কাৰণ হ'ল, অসমীয়া সমাজৰ অধিক জাপ্ৰত আৰু অগ্ৰসৰ শ্ৰেণীটোৱে তেওঁলোকক 'উপাত্ত' (marginalised) কৰি তুলিছে। বড়ো আৰু অন্যান্য জনগোষ্ঠীসমূহৰ স্বায়ত্ত শাসনৰ দাবীবোৰ পৰীক্ষা কৰিবলৈ গঠন কৰা ভূপিন্দ্ৰ সিং কমিটিয়ে টাই-আহোমসকলৰ বাবে এখন গৃহভূমিৰ অনুমোদন নজনোৱা বাবে কমিটীক তেওঁলোকে কটু সমালোচনা কৰিছিল।^৫ সভাই ১৮২৬ চনৰ ইয়াণ্ডাবু সন্ধিৰ সময়ত থকা অসম অঞ্চলসমূহৰে ধেমাজি জিলাৰ আজুহাক সদৰস্থান কৰি এখন টাই-আহোম ৰাজ্য দাবী কৰিছিল। আহোমসকলে বিশেষ সা-সুবিধা ভোগ কৰা বাবে আৰু অসমৰ ৰাজনীতি ক্ষেত্ৰতো তেওঁলোকে যথোপযুক্ত স্থান পোৱাৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত আহোম গৃহভূমিৰ দাবীটোৱে সম্প্ৰতি মূৰ দাঙি উঠা নাই। বিশেষকৈ যিবিলাক অঞ্চলত অনা-আহোমসকলে সংখ্যাগৰিষ্ঠ হৈ আছে সেই অঞ্চলবোৰত এই দাবী অনুভূত হোৱা নাই।

বড়োসকল : পৃথকমুখী মনোভাৱ : পাৰ্বত্য ৰাজ্যবোৰৰ অভ্যুদয়ে ভৈয়াম জনজাতিসকলৰ ভিতৰৰ প্ৰধান জনজাতি বড়োসকলক অনুৰূপ ৰাজ্য গঠনৰ দাবী তুলিবলৈ প্ৰেৰণা দিছিল। তেওঁলোকৰ যুক্তি হ'ল— 'নগা, মিজো, খাচী আৰু নগাবোৰতকৈ তেওঁলোকৰ জনসংখ্যা বেছি। সেইসকলৰ বাবে যদিহে সুকীয়া ৰাজ্য হ'ব পাৰে, আমাৰ হ'ব নোৱাৰা কাৰণ কি?'^৬ ১৯২৮-৩০ চনতে বড়ো আৰু বৰহিন্দুসকলৰ বিভাজনৰ বীজ দেখিবলৈ পোৱা গৈছিল।

সেই সময়ত বড়োসকলৰ বাবে সুমীয়া গোট হিচাপে স্বীকৃতিৰ দাবী কৰি অসম কছাৰী বুৰ-সখিলন আৰু বড়ো বুৰ-সখিলনৰ এটা সঁজাতি দলে ছাইমন আয়োগক লগ ধৰিছিল। ভৈয়াম জনজাতিসকলে সাধাৰণতে অনুভৱ কৰিছিল যে তেওঁলোক শিক্ষা, অৰ্থনীতি আৰু ৰাজনীতিৰ ক্ষেত্ৰত অতিকৈ পিছপৰা আৰু ইয়াৰ বাবে তেওঁলোকে অসমীয়া বৰ্ণহিন্দুসকলক প্ৰধানকৈ জগৰীয়া কৰিছিল।^{১১} তেওঁলোকৰ আপত্তি হ'ল— নৰ্থ-ইষ্ট ফ্ৰণ্টিয়াৰ টাইবেল এবিয়াজ ছাব-কমিটিৰ সভাপতি গোপীনাথ বৰদলৈয়ে ভৈয়াম জনজাতীয় লোকসকলৰ ক্ষেত্ৰত ন্যায় বিচাৰ কৰাত ব্যৰ্থ হৈছিল। নেতাগৰাকীয়ে অসমীয়া জাতিৰ অবিচ্ছেদ্য অংগ হিচাপে ভৈয়াম জনজাতিসকলৰ প্ৰতি আচৰণ কৰিছিল, আৰু ইয়াৰ বাবেই তেওঁলোকক তেওঁলোকৰ বিশেষ অধিকাৰ আৰু সা-সুবিধাবোৰৰ পৰা বঞ্চিত কৰিছিল। ইয়াৰ বাহিৰেও অসম চৰকাৰে জনজাতীয় লোকসকলৰ অৱস্থাৰ উন্নতিৰ বাবে বিশেষ একো নকৰিছিল আৰু তেওঁলোকৰ কল্যাণমূলক কামৰ বাবে আবণ্টন কৰা ধন চৰকাৰে প্ৰায়ে আন কামতহে ব্যয় কৰিছিল।^{১২}

জাতিগত, ভাষাগত আৰু সংস্কৃতিগত বিবিধতা থকা সত্ত্বেও চুবুৰীয়া পাৰ্বত্য অঞ্চলৰ জনজাতিসকলৰ বিপৰীতে অসমৰ ভৈয়াম অঞ্চলৰ 'জাতিসমূহৰ মাজত সাংস্কৃতিক সমন্বয় আৰু মিলন' দেখিবলৈ পোৱা গৈছিল। বুৰঞ্জী, ভাষা, সাহিত্য আৰু কলা-কৃষ্টিয়ে তাৰ সাক্ষ্য বহন কৰি আহিছে। তেওঁলোক অসমীয়া জাতিৰ এটা অবিচ্ছেদ্য অংগ। তেওঁলোকক 'হিন্দু' বুলিয়েই ধৰা হৈছিল আৰু ১৯৪১ চনৰ পৰাহে ৰাজনৈতিক কাৰণত 'জনজাতি' বুলি লোকপিয়লত ধৰা হৈছে।^{১৩} অসমীয়া তেওঁলোকৰ ভাষা হৈয়ে থাকিল। বছৰেকীয়া উৎসৱ বিহক জনজাতি আৰু খিলঞ্জীয়া অসমীয়া উভয়ে পালন কৰি আহিছে। বড়োসকলৰ উপাস্য দেৱতা বাথৌ বৰাইক হিন্দুৰ 'শিৱ' বুলি চিনাক্ত কৰা হয়। এনেধৰণৰ অংগাংগীভাবে মিলনৰ প্ৰক্ৰিয়াটো চলি থকা সত্ত্বেও অজনজাতিসকলে জনজাতিসকলৰ ওপৰত সাংস্কৃতিক ক্ষেত্ৰত কোনো ধৰণৰ প্ৰভুত্ব বিস্তাৰ কৰি অহা নাছিল। অসমীয়া জাতিৰ সমন্বয়ৰ বিষয়ে অতি নিষ্ঠাৰে বিশ্বাস কৰি অহা বৰদলৈয়ে পাৰ্বত্য অঞ্চলৰ জনজাতিসকলৰ সৈতে অসমৰ ভৈয়াম জনজাতিসকলক একেটা স্তৰতে ৰাখি সমন্বয়ৰ গতিটোক বিপৰীতমুখী কৰিবলৈ প্ৰস্তুত নথকাটো সঁচা। তেওঁৰ দৃঢ় বিশ্বাস আছিল— এনে ব্যৱস্থাৰ দ্বাৰা দেশখনৰ সংহতি নষ্ট কৰিব আৰু কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে বাবে বাবে গুৰুত্ব সহকাৰে কৈ অহা ঐক্য আৰু অখণ্ডতাৰ নীতিৰ পৰিপন্থী হ'ব। তেওঁৰ মতক টাইবেল এবিয়া ছাব-কমিটিৰ সদস্য আৰু ভৈয়াম জনজাতীয় লোক ৰূপনাথ ব্ৰহ্মই অকপটে সমৰ্থন কৰিছিল। জনজাতিসকলৰ এটা অংশই প্ৰদৰ্শন কৰা পৃথকমুখী মনোভাৱৰ তেওঁ বিৰোধিতা কৰিছিল। নবম মনোভাৱৰ প্ৰাপ্তন সাংসদ পি টি এচ নেতা চৰণ নাৰ্জাৰীয়ে এই ভাঙোনমুখী আন্দোলনটোত প্ৰতিক্ৰিয়া একালত ব্যক্ত কৰিছিল— 'বড়োসকলৰ দৰে বিবাদপ্ৰস্তুত এখন সমাজে— যিখন সমাজৰ মই নিজেও এজন ব্যক্তি— অসমক বাদ দি বৰ্তি থাকিব পাৰিব জানো?' প্ৰশ্নটোৰ উত্তৰ দি তেওঁ নিজেও কৈছিল^{১৪} :

চকুত পৰা পাৰ্থক্য কিছুমান (প্ৰধান জনগোষ্ঠী অসমীয়াকে ধৰি অসমৰ জনগোষ্ঠীসমূহৰ মাজত) থকা সত্ত্বেও সামাজিক, সাংস্কৃতিক আৰু বহু ক্ষেত্ৰত জনগোষ্ঠীবোৰ এটাই আনটোৰ সৈতে ইমান নিবিড়ভাৱে জড়িত আৰু পৰিপূৰক হৈ পৰিছে যে পাৰস্পৰিক সন্ধান, শুভ-ইচ্ছা, সহিষ্ণুতা আৰু সহযোগণ ভিত্তিত শান্তিৰে একেলগে থাকিলেহে আমি বৰ্তি থকাৰ কথা ভাবিব

পাৰো। অন্যথা, বৰ্তি থকাটো সম্ভৱপৰ নহ'ব।^{১২*}

সংবিধানৰ বৰ্ত অনুচ্ছেদত ভৈয়াম জনজাতিসকলৰ অধিকাৰ, নীতি-নিয়ম, ধৰণ-কৰণ আৰু স্বকীয় পৰিচয় ৰক্ষণৰ বাবে যথেষ্ট ৰক্ষণাবেক্ষণৰ ব্যৱস্থা আছে। এই জনজাতীয় লোকসকলক স্বাৰ্থজড়িত মহলৰ কিছুমানে শোষণ কৰি আহিছে বুলি সঘনে তোলা অভিযোগৰ কোনো ভিত্তি নাই। ভৈয়াম জনজাতীয় লোক কেৱল মন্ত্ৰীয়েই হোৱা নাই, স্বাধীনতাৰ পৰৱৰ্তী যুগত তেওঁলোকৰ মাজৰ পৰা মুখ্য মন্ত্ৰীও নিৰ্বাচিত হৈছে। চাকৰি নিযুক্তি, বৃত্তি প্ৰদান আৰু শিক্ষানুষ্ঠানত ভৰ্তিৰ ক্ষেত্ৰত জনজাতীয় লোকক সকলো সময়তে বেহাই দি অহা হৈছে। এইটো সত্য কথা নহয় জানো— ২৭৫নং অনুচ্ছেদৰ অধীনত জনজাতীয় নেতা আৰু প্ৰতিনিধিসকলৰ সৈতে আলাপ-আলোচনা কৰি আৰু তেওঁলোকৰ অনুমোদন সাপেক্ষেই বিভিন্ন পৰিকল্পনাৰ জনজাতিপ্ৰধান অঞ্চলবোৰৰ উন্নয়নমূলক আঁচনিসমূহ বিভিন্ন স্তৰত যুগুত কৰা হৈছে? প্ৰকৃততে ৰাজ্যখনৰ বাকীবোৰ অঞ্চলৰ দৰেই পৰিকল্পনাৰ সুফল দুখীয়া-নিচলাসকলে ভোগ কৰা নাই; আৰু পৰিকল্পনাবোৰৰ সাফল্য লক্ষ্য লাভ কৰাটো কৰ্মচাৰী নিয়োগ, ঘৰ-বাৰী আৰু সা-সৰঞ্জামৰ খৰচৰ ওপৰত ব্যয় কৰা ধনৰ ওপৰতে নিৰ্ণয় কৰা হয়। যেতিয়ালৈকে ফলাফল আৰু দায়িত্বসমূহৰ সাক্ষ্যৰ মাপকাঠি নিৰ্দিষ্টভাৱে নিকাশ কৰা নহয়, জনজাতি বা অজনজাতি যিয়েই নহওক, জনসাধাৰণৰ অবস্থা উন্নত কৰিবলৈ যোৱা প্ৰয়াস অৰণ্য বোদনৰ দৰে হ'ব।*

কাৰণ বিশ্লেষণ : বড়োসকলৰ পৃথকমুখী মনোভাৱৰ মূল কাৰণ হৈছে পমুৱাসকলৰ অবিৰত গতিত হোৱা প্ৰব্ৰজন, আৰু তেওঁলোকৰ স্বাৰ্থসমূহৰ ৰক্ষণাবেক্ষণৰ ক্ষেত্ৰত কেন্দ্ৰ আৰু ৰাজ্য চৰকাৰে দেখুৱাই অহা হেমাৰ্হি। ১৮৯৩ চনত সংশোধিত ১৮৮৬ চনৰ আছাম লেণ্ড ৰেভিনিউ মেনুৱেলৰ ব্যৱস্থা অনুযায়ী জনজাতিসকলৰ ভূমি সংৰক্ষণ নিতান্ত আৱশ্যক। কিন্তু এই নিয়মবোৰ মানি চলাতকৈও সঘনে উলংঘাহে কৰা দেখা গৈছে। জনজাতীয় লোকসকলৰ অধিকাৰসমূহ ৰক্ষা কৰিবৰ বাবে লাইন ছিষ্টেম (Line System) প্ৰবৰ্তন কৰা হৈছিল; কিন্তু ছাদুৱাৰ চৰকাৰৰ দিনত সেই ব্যৱস্থাৰ সমাপ্তি ঘটে।^{১৩} আছাম চিলিং আইনৰ অধীনত জনজাতীয় লোকসকলৰ দুখ-দুগতি বৃদ্ধি হৈছিল। ৰাজহ বিভাগৰ দুৰ্নীতিপৰায়ণ দক্ষতাহীন বিষয়াসকলৰ প্ৰভাৱত এজন মানুহৰ মৃত্যু হ'লে প্ৰায়ে তেওঁৰ মাটি-বাৰী তেওঁৰ নামতেই থাকি যায়। মৃত্যু হোৱাজনৰ উত্তৰাধিকাৰীসকলে সেই মাটি-বাৰী ভাগ কৰি ভোগ কৰা উচিত। চিলিং আইন অনুযায়ী সেই মাটি-বাৰী পুনৰাধিকাৰ কৰিব লাগে আৰু চৰকাৰীভাৱে পমুৱাসকলকে ধৰি অজনজাতীয় লোকৰ মাজত পুনৰ বণ্টন কৰা আৱশ্যক। এইদৰেই বিজনি (গোৱালপাৰা) আৰু কোক্‌বাৰাৰ জনজাতিৰ বাবে ৰখা আছুতীয়া অঞ্চলবোৰৰ কেউকাৰে পমুৱা মুছলমান, গোৰেশ্বৰ (কামৰূপ), কলাইগাঁৱত (দৰং) বঙালী হিন্দু আৰু শোণিতপুৰ জিলাৰ গহপুৰ অঞ্চলত অসমীয়া বাসিন্দা ভৰি পৰা দেখা গৈছে। এই লোকসকলৰ সৰহভাগেই ১৯৮৩ চনত সংঘটিত ব্যাপক সংঘৰ্ষৰ বলি হৈ গৃহহত হৈছিল। নক'লেও হ'ব, তেওঁলোকৰ বসতি অঞ্চলত পমুৱাৰ আগমন দেখি জনজাতিসকল শংকিত হৈ পৰিছিল। তেওঁলোকে ভাবিছিল অদূৰ ভৱিষ্যতত তেওঁলোক জীয়াই থকাটো এটা সমস্যা হৈ পৰিব আৰু তেওঁলোকৰ স্বকীয় পৰিচয় লুপ্ত হ'ব। এইটো একো আচৰিত

★ ১৯৫২-৫৫ চনৰ কালছোৱাত প্ৰহুকাৰ শিক্ষা বিভাগৰ সহকাৰী সঞ্চালক হৈ থকাত জনজাতীয় অঞ্চলৰ শিক্ষা সম্পৰ্কীয় (TAD) বিষয়সমূহৰ দায়িত্ব অতিজ্ঞাতাবে ওপৰৰ ওখাসমূহ দাঙি ধৰা হৈছে। —প্ৰহুকাৰ

নহয়— সুযোগ পোৱাৰ লগে লগে বড়োসকলে নিজৰ হাতত অস্ত্ৰ তুলি ল'লে।*

বড়ো আন্দোলন ১ ১৯৫২ চনৰ অক্টোবৰ মাহত বাসুগাঁৱত স্থাপন হোৱা বড়ো সাহিত্য সভাৰ লগে লগে বড়ো অভ্যুত্থানৰ উৎপত্তি হয়। ১৯৬৭ চনত জাতিটোৰ অধিকাৰ আৰু স্বাৰ্থ ৰক্ষাৰ কাৰণে সদৌ বড়ো ছাত্ৰ সন্থাৰ (All Boro Students Union— ABSU) জন্ম হ'ল। ইয়াৰ পিছতে আঞ্চলিক স্বায়ত্ত শাসন মূল উদ্দেশ্যৰে ৰাজনৈতিক সংগঠন ভৈয়াম জনজাতি সংগঠন (Plains Tribal Council of Assam— PTCA) গঠন হ'ল। ১৯৭৩ চনত সংগঠনটোৱে ভৈয়াম জনজাতিসকল বাস কৰা অঞ্চলবোৰ অসমৰ পৰা পৃথক কৰি 'উদয়াচল' নাম দি এখন কেন্দ্ৰীয় শাসিত ৰাজ্য আৰু অসমীয়াৰ পৰিৱৰ্তে ৰোমান লিপি প্ৰৱৰ্তনৰ দাবী কৰিছিল।* ১৯৭৫ চনৰ ইন্দিৰা গান্ধীৰ জৰুৰীকালীন (Emergency) চৰকাৰৰ কালছোৱাত আন্দোলন শাম কাটে। পৰৱৰ্তী জনতা চৰকাৰৰ লগত নেতৃত্বদ্বৈ যোগদান কৰি উপ-সভাপতি সমৰ ব্ৰহ্ম চৌধুৰী মন্ত্ৰীসভাৰ মন্ত্ৰী হয় আৰু সাধাৰণ সম্পাদক চৰণ নাৰ্জাৰী লোকসভালৈ নিৰ্বাচিত হ'ল।**

স্বায়ত্ত শাসনৰ বাবে কৰা বড়ো আন্দোলন অসম পুনৰ্গঠন আৰু ১৯৭১ চনৰ উত্তৰ-পূব অঞ্চল (পুনৰ্গঠন) আইনৰ অৱশ্যস্তায়ী ফল। আবছুৱে অসমক আধা আধা ভাগ কৰা (Divide Assam Fifty-Fifty) দাবী কৰিছিল যদিও বড়োসকলৰ জনসংখ্যা মুঠ জনসংখ্যাৰ এক ক্ষুদ্ৰ শতাংশহে আছিল।* একালৰ অগপ সদস্য উপেন ব্ৰহ্ম ১৯৮৬ চনত আবছুৰ সভাপতি নিৰ্বাচিত হোৱাৰ সময়ত অগপৰ নেতাসকলে এটা বুজাপৰাত উপনীত হ'বলৈ সোণালী সুযোগ পাইছিল। অসম চুক্তি ৰূপায়ণ নকৰাৰ বাহিৰেও আবছুৰ নেতাসকলৰ প্ৰতি কৰা আচৰণ আৰু মুখ্য মন্ত্ৰীগৰাকীৰ কিছু উক্তিৰে 'অসমক ৰঙ-বিৰঙ কৰাটোক বাধা দিবৰ বাবে আমাৰ প্ৰত্যেকে প্ৰতিটোপা তেজ দিম', 'পৰমোৎসাহী যুৱকজনক' হিংসাৰ পথলৈ ঠেলি নিলে। ১৯৯৭ চনত আবছুৱে পোনতে ৯২ দফীয়া পিছলৈ ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উত্তৰ পাৰে বড়ো হোমলেণ্ড আৰু দক্ষিণপাৰে ৰাভা-লালুং জিলা পৰিষদ আৰু বড়ো-কছাৰীৰ অনুসূচিত জনজাতিকৰণৰ সজোৰে দাবী কৰে। আবছু আৰু নৱগঠিত বড়ো পিপলছ্ এক্সন কমিটি (Boro Peoples' Action Committee— BPAC) একেলগ হৈ বড়োসকলৰ আশা-আকাংক্ষা পূৰণৰ অৰ্থে আন্দোলনৰ পথ লোৱাটোকে স্থিৰ কৰিলে।*

এইদৰে আৰম্ভ হ'ল দীৰ্ঘদিনীয়া বন্ধ, বোমা বিস্ফোৰণ, ৰাজহুৱা ঘৰ-বাৰী, ৰেলপথ আৰু দলঙৰ ধ্বংসকাৰ্য। যোগাযোগ ব্যৱস্থা বিচ্ছিন্ন হৈ পৰিছিল আৰু লগে লগে উত্তৰ-পূব ভাৰতলৈ অত্যাৱশ্যকীয় সামগ্ৰীৰ যোগান ব্যাহত হৈ পৰিছিল। বড়ো অধুষিত অঞ্চলসমূহৰ অসমীয়া অসামৰিক বিবয়া আৰু আৱক্ষী বাহিনীৰ লোকক গুচি যাবলৈ বাধ্য কৰোৱা হৈছিল। আনহাতে, চৰকাৰেও ১৯৩৭ চনৰ আতংকবাদী আৰু সংহতিনাশক কাম নিবাৰণ আইনখন [Terrorist and Disruptive Activities (Prevention) Act, 1937] বলৱৎ কৰিছিল। ৰাজহুৱা সভা আৰু সংগঠনক বাধা দিয়াৰ উদ্দেশ্যে জিলা কৰ্তৃপক্ষই ১৪৪ ধাৰা (Cr PC) বলৱৎ কৰিছিল। কোক্ৰাঝাৰ আৰু দৰং জিলাৰ ওদালগুৰি মহকুমাত নিশাৰ ভাগত প্ৰায়বোৰ ঘৰেই খালী হৈ পৰিছিল। যুৱকসকলেই নহয়, মহিলা আৰু ল'ৰা-ছোৱালীবিলাকে আৱক্ষী দলৰ বানাতলাটীৰ ভয়ত ওচৰে-পাজৰে থকা হাবিত আশ্ৰয় ল'ব লগীয়া হৈছিল। বড়োসকলক আতংকবাদী বুলি সন্দেহ কৰা হৈছিল আৰু হতাহতিৰ নামত আনকি বৃদ্ধ আৰু শাৰীৰিকভাবে

অপাৰগসকলো আৰক্ষীৰ কবলৰ পৰা সাৰি যাব পৰা নাছিল।”

বড়ো ছিকিউৰিটি ফ'ৰ্চ আৰু সত্ৰাসবাদ : এইটো কোৱা নিশ্চয়োজন যে আবছূৰ দাবীসমূহৰ আধাৰিনিও পূৰণ কৰাত ব্যৰ্থ হোৱা বাবে জাতিগত হিংসাৰ দাবানল জ্বলি উঠিছিল, আৰু বড়ো নিৰাপত্তা বাহিনীৰ (Boro Security Force— BrSF) অভ্যুদয়ৰ লগে লগে এনে ধৰণৰ হিংসাত্মক কাৰ্যই চূড়ান্ত ৰূপ ধাবল কৰিছিল।” এই উত্তৰবাদী সংগঠনটোৰ উৎপত্তি সম্বন্ধে কোৱা যায় যে ১৯৬২ চনৰ চীনা আক্ৰমণৰ সময়ত সীমান্তৰ সিকাৰৰ আক্ৰমণ প্ৰতিৰোধ কৰিবৰ উদ্দেশ্যে কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে সৃষ্টি কৰা স্পেচিয়েল ছিকিউৰিটি ব্যুৰ'ব (Special Security Bureau) মাজতেই ইয়াৰ উৎপত্তি হৈছিল। প্ৰয়োজনীয় পৰীক্ষাৰ পিছত দেশখনৰ ভিতৰত আৰু বাহিৰত তেওঁলোকক অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ চলাবলৈ, বিস্ফোৰক দ্ৰব্য ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ আৰু চোৰাংচোৱা কামৰ প্ৰশিক্ষণ দিয়া হৈছিল। সত্ৰাসবাদীসকলৰ সংখ্যা পোনতে দূশতকৈ বেছি নাছিল। সি যি নহওক, তেওঁলোকৰ নাম শুনিবলৈই মানুহ আতংকিত হৈ পৰিছিল; যিহেতু তেওঁলোকে ৰাজ্যখনৰ ভৌগোলিক অৱস্থানৰ বিষয়ে খুটি-নাটি সকলো জানিছিল। তেওঁলোকৰ গুপ্তচৰ ব্যৱস্থা আছিল সুসম্পন্নস্বৰূপত। অতৰ্কিত আক্ৰমণ কৰি তেওঁলোকে সকলোকে সত্ৰাসিত কৰি তুলিছিল। ১৯৯০ চনতেই গুৱৰ্ণমেন্টে পঞ্চাশজনৰ অধিক লোকক হত্যা কৰি প্ৰায় এশজনক ঘৃণীয়া কৰিছিল। গড়ৰিক গোষ্ঠীৰ নৈনপৰা চাহ বাগানৰ পৰিচালকক তেওঁলোকে অপহৰণ কৰিছিল (অক্টোবৰ, ১৯৯১), তাৰ পিছত কৰিছিল উইলিয়ামছন মেগৰ গোষ্ঠীৰ ডিমাকুছি বাগানৰ পৰিচালকজনক (মাৰ্চ, ১৯৯২) আৰু টাটা টা কোম্পানীৰ বিষয়া লোকপ্ৰিয় গোপীনাথ বৰদলৈৰ পুত্ৰ বদীন বৰদলৈক। প্ৰথম দুজনৰ মুক্তিৰ বাবে কোটি টকা দিব লগীয়া হৈছিল। এঘাৰ মাহৰ পিছত মুক্তি লাভ কৰা বৰদলৈৰ ক্ষেত্ৰত অপহৰণকাৰীসকলক যদিহে ধন দিব লগীয়া হৈছিল সেই বিষয়ে সবিশেষ জনা নাযায়।”

বড়ো চুক্তি (১৯৮৩) : ১৯৯০ চনত আবছূৰ সভাপতি ব্ৰহ্মৰ অকাল মৃত্যুত পৰিস্থিতিটোৱে নতুন ৰূপ ধাৰণ কৰে। সংগঠনটোৰ নেতৃত্ব এছ ব্ৰহ্মটৌধুৰী আৰু চুগাই বিছমুতিয়াৰীৰ নিয়ন্ত্ৰণলৈ আহিল। দুয়োজনৰে পৰিচালনাত আন্দোলন শক্তিশীল হৈ পৰিছিল আৰু আৱশ্যকীয় সামৰ্থ্যও কমি আহিছিল। ইয়াৰ বাবে আন্দোলনটো ক্ৰমশঃ তেওঁলোকৰ পৰা বড়ো নিৰাপত্তা বাহিনীৰ হাতলৈ আহিছিল। কোনো মতে মান ৰক্ষাৰ উদ্দেশ্যে সমস্যাটো নিষ্পত্তি কৰিবলৈ ১৯৯৩ চনত এখন স্মাৰক-পত্ৰত (Memorandum of Settlement) চহী কৰা হয়। স্বাক্ষৰ দান অনুষ্ঠানত এছ কে বিছমুতিয়াৰী, ৰবীৰাম ব্ৰহ্ম, সুভাষ বসুমতাৰীয়ে আবছূ-বিপিএচিক প্ৰতিনিধিত্ব কৰিছিল। অসমৰ মুখ্য মন্ত্ৰী হিতেশ্বৰ শইকীয়া, কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ গৃহমন্ত্ৰী ৰাজেন্দ্ৰ পাইলটো এই অনুষ্ঠানত উপস্থিত আছিল। এই চুক্তি মতে, ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উত্তৰ পাৰে ৫,১৮৬ বৰ্গ কিলোমিটাৰ ভূমিক সামৰি বড়োলেণ্ড স্বায়ত্ত শাসিত গোটৰ সৃষ্টি হ'ল। আবছূ সত্ৰাসবাদীসকলে আত্মসমৰ্পণ কৰাত আৰু ২১ নবেম্বৰ ১৯৯২ চনত” গুৱাহাটীত সংঘটিত যোমা বিস্ফোৰণৰ পিছত টাডা আইনৰ অধীনত গ্ৰেপ্তাৰ কৰা তিনিজন বিধানসভাৰ সদস্যক মুক্তি দিয়াৰ লগে লগে আনন্দৰ ঢৌ বিয়পি পৰিছিল।

বড়ো স্বায়ত্তশাসিত পৰিষদৰ অধিকাৰ ক্ষেত্ৰ ভালদৰে নিৰ্ধাৰণ নকৰাকৈ এই চুক্তি সম্পন্ন কৰাটোৱে সূচায় যে নতুন দিল্লী আৰু দিল্লীপুৰে অতি খৰতকীয়াকৈ কামটো সম্পন্ন কৰিলে। চুক্তি ৰূপায়িত কৰিব বোজা বিধেয়কখনৰ ৫নং অনুচ্ছেদৰ” মতে মূল পৰিষদৰ ৪০ জন আসনৰ

ভিতৰত ৩০ খন আসন অনুসূচিত জনজাতিৰ বাবে সংৰক্ষিত হৈ থাকিব। প্ৰায় হেহে পৰিষদৰ নিৰ্দিষ্ট এলেকাৰ মুঠ জনসংখ্যাৰ ৭৫শতাংশ তৈয়াৰ জনজাতিৰ লোক হয় নে নহয়? প্ৰস্তাৱিত বড়োলেণ্ডৰ সীমা নিৰ্বাৰণ নকসাকৈ এই বিষয়ে ঠিৰাং কৰাটো কঠিন হ'ব। এইটো স্পষ্টভাৱে ওলাই পৰিল যে বিধেয়কখন সংবিধানৰ মূল আঁচনি-বিকল্প আৰু ইয়াৰ বৈধতা সম্বন্ধে প্ৰত্যাহ্বান জনাই সংশ্লিষ্ট লোকে উচ্চ ন্যায়ালয়ত ৰীট আবেদন কৰিছে বুলি বাতৰি ওলাইছিল।^{১০}

একপক্ষীয় সীমা নিৰ্বাৰণ আৰু ফলাফল : শইকীয়াই একপক্ষীয়ভাৱে দুই শতাংশতকৈ কম বড়ো জনজাতি লোক ধকা ৫১৫ খন গাঁও বাদ দি সীমা নিৰ্বাৰণ কৰি দিয়ে। পৰিষদৰ অস্থায়ী মুখ্য কাৰ্যপালিকা এছ কে বিছমুতিয়াৰীয়ে এই কাৰ্যৰ খোৰ বিৰোধিতা কৰে আৰু বড়োলেণ্ড দাবী পূৰণৰ জ্ঞাপ্ত কৰাৰ উদ্দেশ্যে ততালিকে তেওঁ পদত্যাগ কৰিলে। একালৰ উপগ্ৰহী নেতা প্ৰেমসিং ব্ৰহ্মাক মুখ্য মন্ত্ৰীয়ে বড়ো স্বায়ত্তশাসিত পৰিষদৰ নিৰ্বাচন নোহোৱালৈকে প্ৰমুখ হিচাপে নিযুক্ত কৰে।^{১১} ফলস্বৰূপে বড়ো নেতাসকল দুটা শিবিৰত বিভক্ত হ'ল— ব্ৰহ্ম আৰু বিছমুতিয়াৰী শিবিৰ, আবছু লেখত ল'ব লগীয়া শক্তি হৈয়ে থাকিল। উক্ত বিভাজনৰ বাহিৰেও বড়োসকল এটা গুৰুতৰ সমস্যাৰ সন্মুখীন হ'ল— বড়ো স্বায়ত্তশাসিত অঞ্চল বুলি নিৰ্দিষ্ট কৰি দিয়া অঞ্চলবোৰত বড়োসকলৰ সংখ্যাগৰিষ্ঠতা প্ৰমাণ কৰিব লাগিব। এজন বড়োনেতাই কৈছিল : 'এফালে পমুৱাসকল আমাৰ অঞ্চলটোলৈ ব্যাপক আকাৰত আহিয়েই আছে, আনফালে, চৰকাৰে তেওঁলোকক পট্টা দিয়াত ব্যস্ত হৈ পৰিছে।' বিশেষ আচৰিত কথা নহয় যে বড়ো স্বায়ত্তশাসিত অঞ্চলবোৰৰ বেছিভাগতে সংখ্যাগৰিষ্ঠতা প্ৰমাণ কৰিবলৈ তেওঁলোকৰ পক্ষে টান হৈ পৰিছিল। কিছ অঞ্চলত যে তেওঁলোকে একেবাৰে সংখ্যালঘু হৈ পৰিছিল।^{১২}

নতুন নেতাসকলৰ নৰম দৃষ্টিভংগীৰ ফলত উপৰাদীসকলে প্ৰকাশ্যভাৱে সংশয় আৰু ভীতি প্ৰদৰ্শনেৰে পমুৱা মুছলমানসকলৰ পৰা অঞ্চলটো 'পৰিছাৰকৰণৰ অভিযান' আৰম্ভ কৰে যাতে অবড়োসকলে অধিকাৰ কৰা অঞ্চলটোৰ জনসংখ্যা গাঁথনিৰ স্বৰূপটো সলনি হৈ যায়। ইউ এম একৰ সাধাৰণ সম্পাদক গোলাম ওচমানিয়ে কৈছিল— 'সন্ত্ৰাসবাদীসকলে তেওঁলোকৰ অঞ্চলত এজনো অজনজাতীয় লোক থাকিবলৈ যাতে দিয়া নহয় সেইটো সুনিশ্চিত কৰিবৰ বাবে দৃঢ়প্ৰতিজ্ঞ হৈ পৰিছিল।'^{১৩} চুক্তি স্বাক্ষৰিত হোৱা দিন ধৰি সমগ্ৰ অঞ্চলটোতে উদ্বেজনা বৃদ্ধি হ'ল। পমুৱাসকলক অঞ্চলটো এৰি যাবলৈ অথবা ইয়াৰ পৰিণাম ভোগ কৰিব লাগিব বুলি ভীতি প্ৰদৰ্শন কৰা হ'ল; যদিও ১৯৮৫ চনৰ অসম চুক্তিমতে তেওঁলোকৰ সবহভাগেই ভাৰতীয় নাগৰিক। ১৯৯৩ চনৰ অক্টোবৰ মাহত বড়াইগাঁও আৰু কোকৰাঝাৰ দুয়োখন জিলাতে একে সময়তে হিংসাত্মক ঘটনা ঘটিল। বড়ো নিৰাপত্তা বাহিনীৰ সৈতে একেলগ হৈ উপৰাদীসকলে এশতকৈও অধিক পমুৱাক (চৰকাৰীভাৱে ৬৬ জন) হত্যা কৰে। নাৰী আৰু শিশুও বাদ পৰা নাছিল। ১৯৯৪ চনৰ ২৪ জুলাইত একেবাৰে পূৰ্বাভাগত বৰপেটা জিলাৰ বাঁহবাৰীৰ সাহায্য শিবিৰত সংঘটিত হত্যাকাণ্ড সবাতোকৈ নৃশংস আছিল। এই ঘটনাত শতাধিক লোকক হত্যা কৰা হৈছিল (চৰকাৰী সূত্ৰ মতে ৬৮জন), ৭ ৭ ঘৰত অগ্নি সংযোগ কৰা হৈছিল আৰু প্ৰায় ৭০,০০০ লোক গৃহহীন হৈ পৰিছিল।^{১৪} সমগ্ৰ বড়ো স্বায়ত্তশাসিত অঞ্চলটোক একেভাৱে ভ্ৰাসে আওৰি ধৰিছিল। প্ৰকাশিত বাতৰি মতে, কোকৰাঝাৰত দুৰ্বৃত্তহঁতে যিকোনো সময়তে মানুহৰ ঘৰলৈ সোমাই আহিছিল অথবা বৃহৎ পৰিমাণৰ ধন দাবী কৰিছিল। সেই দাবীবোৰ ক্ৰমশঃ বাঢ়িয়ে গৈছিল, ফলত ব্যৱসায়ীসকলে শিলিগুৰি আৰু কোচবিহাৰলৈ তেওঁলোকৰ ব্যৱসায় তুলি নিবলৈ বাধ্য হৈছিল।^{১৫}

‘ক্ৰষ্টিয়াৰ’ নামৰ বাতৰি কাকতখনে শইকীয়াৰ বড়োলেণ্ডৰ সীমাৰ কথা প্ৰশ্ন কৰাত তেওঁ কৈছিল : ‘তেনে এক পৰিস্থিতি উদ্ভৱ হ’ব বুলি মই জানো। (সেইবাবে) পাইলটক লৰালৰিকৈ চুক্তিত স্বাক্ষৰ দান কৰিবলৈ মই অনুৰোধ কৰিছিলো... এতিয়া সকলোবোৰ হিংসাত্মক কাৰ্য বড়ো স্বায়ত্তশাসিত অঞ্চলত সংঘটিত হৈছে আৰু সেই কামৰ সহায়ক হৈ পৰিছে বড়ো নিৰাপত্তা বাহিনী।’^{১৬} অসমৰ মুখ্য মন্ত্ৰীগৰাকীয়ে নিজ ইচ্ছাৰ বিৰুদ্ধে যে চুক্তিত স্বাক্ষৰ কৰিব লগীয়া হৈছিল তাৰ প্ৰমাণ তেওঁ কোৱা কথাবাবোৰেই পোৱা যায় :

মই এবাৰ কথা স্পষ্ট কৰি দিছিলো যে নামনি অসমৰ বড়ো অধ্যুষিত অঞ্চলসমূহ পৰস্পৰ সংলগ্ন নহয়। নিকটৱৰ্তী কৰাৰ উদ্দেশ্যে যদি অবড়োসকলৰ অঞ্চলবোৰ বড়ো স্বায়ত্ত শাসিত পৰিষদৰ এলেকাৰ অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হয়, অবড়োসকলৰ সন্মতি তাৰ বাবে লাভ কৰিব লাগিব। পাইলটে অবশ্যে মোৰ এই কথা শুনিব নুখুজিছিল আৰু মোক এই কথা স্পষ্টভাবে কৈছিল— *প্ৰধান মন্ত্ৰী নৰসিংহ ৰাওৰ এই খচৰাৰ প্ৰতি পূৰ্ণ আশীৰ্বাদ আছে। গতিকে সন্মতি প্ৰকাশৰ বাদে মোৰ ওচৰত আন বিকল্প নাছিল।*^{১৭}

ৰাজনৈতিক জ্ঞানসম্পন্ন আৰু অসম সম্বন্ধে এক স্পষ্ট ধাৰণা থকা কেন্দ্ৰীয় গৃহমন্ত্ৰী এছ বি চবনে বুজিব পাৰিছিল যে স্বায়ত্ত শাসিত অঞ্চলটোৰ জনসংখ্যাৰ প্ৰায় তিনি ভাগৰ দুভাগ অবড়োসকলক চুক্তিটোৱে দ্বিতীয় শ্ৰেণীৰ নাগৰিকৰ শাৰীলৈ নমাই আনিব। এনেদৰেও বাতৰি ওলাইছিল যে লৰা-লৰিকৈ চুক্তি সম্পন্ন কৰা আৰু বড়ো স্বায়ত্তশাসিত পৰিষদ গঠন হোৱা বাবে পাইলট আৰু গৃহমন্ত্ৰীৰ মাজত তীব্ৰ মতবিৰোধ হৈছিল।^{১৮} ‘প্ৰধান মন্ত্ৰী আশীৰ্বাদপ্ৰাপ্ত’ নোহোৱা হ’লে ৰাজ্য মন্ত্ৰীগৰাকীয়ে শইকীয়া চৰকাৰক চুক্তিত স্বাক্ষৰ কৰিবলৈ হেঁচা দিবলৈ সাহ কৰিব নোৱাৰিলেহেঁতেন— এই কথা নিঃসন্দেহে ক’ব পাৰি। এনেধৰণৰ স্পৰ্শকাতৰ বিষয়টো নিষ্পত্তি কৰাৰ ক্ষেত্ৰত স্থানীয় নেতাগৰাকীৰ পৰামৰ্শক বিশ্বাস সহকাৰে বিচাৰ কৰাৰ পৰিবৰ্তে প্ৰধান মন্ত্ৰীয়ে পাইলটৰ প্ৰস্তাৱক আখৰে আখৰে মানি ল’লে। অঞ্চলটোৰ বুৰঞ্জী, ভাষা আৰু সাংস্কৃতিক গুৰুত্বৰ বিষয়ে পাইলটৰ জ্ঞান অতি সীমিত আছিল। ১৯৮৩ চনত সংঘটিত হত্যাকাণ্ডৰ বাবে শ্ৰীমতী গান্ধীক জগৰীয়া কৰা হয়; নৰসিংহ ৰাও আৰু তেওঁৰ বিশ্বাসভাজন নিকটতম সতীৰ্থসকল কোক্ৰাঝাৰ, বৰপেটা আৰু বজাইগাঁৱত হোৱা পমুৱাৰ নৃশংস হত্যাকাণ্ডৰ বাবে কম জগৰীয়া নহয়।

ভূপিন্ধৰ সিং কমিটী প্ৰতিবেদন : ১৯৯২ চনৰ প্ৰথম ভাগত কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে ভূপিন্ধৰ সিং কমিটী গঠন কৰিছিল।^{১৯} কমিটীখনৰ কাম আছিল— ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উত্তৰ পাৰৰ বড়ো আৰু ভিন ভিন ভৈয়াম জনজাতিসমূহৰ অঞ্চল নিৰ্ধাৰণ কৰা আৰু সেই অঞ্চলবোৰৰ স্বায়ত্ত শাসিত গোটবোৰক আইন-প্ৰশ্নন সংক্ৰান্ত, প্ৰশাসনিক আৰু বিত্তীয় ক্ষমতা প্ৰদান কৰাৰ সম্বন্ধে পৰামৰ্শ আগ বঢ়োৱা। কমিটীৰ প্ৰতিবেদনৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি বড়ো চুক্তি স্বাক্ষৰিত হৈছিল, আৰু আৰম্ভ-বিপ্লৱটোৱে এই চুক্তি প্ৰহৰ্ষ কৰিছিল। বড়ো স্বায়ত্ত শাসিত পৰিষদ বিধেয়কখনৰ ভিতৰতে, যিখন ইতিমধ্যে আইনত পৰিণত হৈছে (১০ ডিচেম্বৰ ১৯৮৩ৰ জাননী মতে), ইয়াৰ ভাঙোঁৱন বীজ নিহীত আছিল। এই আইনখনৰ মতে, নেতৃত্বপ্ৰদ আইন প্ৰশ্ননৰ ক্ষমতা নাথাকিব, এখন স্বায়ত্ত শাসিত ৰাজ্য বা আনকি এখন জিলা পৰিষদ সমন্বিত আইন প্ৰশ্নন কৰাৰ ক্ষমতাও দিয়া নহ’ব। ‘বিধেয়কখনে বড়ো স্বায়ত্ত শাসিত পৰিষদক গাঁও পঞ্চায়তৰ তলৰ এটা স্তৰলৈ নমাই দিছিল।

মেম'ৰেণ্ডাম অব্ ছেট্লেমেণ্ট (Memorandum of Settlement) অনুযায়ী প্ৰদান কৰিব খোজা সৰ্বাধিক স্বশাসন এইটো কেতিয়াও নহয়।^{১১১} এটা কথা সুনিশ্চিত হৈ পৰিছিল যে অতি সোনকালেই বড়োসকলে আইনখন বহুলভাৱে সংশোধন কৰাটো দাবী কৰিব; তেওঁলোকে আনকি সুকীয়া ৰাজ্যও দাবী কৰিব পাৰে। এনে ধৰণৰ চেষ্টা ব্যৰ্থ হ'লে তেওঁলোকে মুক্তভাৱে থকা বড়ো নিৰাপত্তা বাহিনীৰ লগ হৈ তেওঁলোকৰ মূল লক্ষ্য লাভৰ বাবে প্ৰচণ্ডভাৱে আন্দোলন চলাব পাৰে।^{১১২}

সমষ্টিবোৰ নিৰ্বাৰণ কৰাৰ পিছত গৃহমন্ত্রীয়ে বড়ো স্বায়ত্তশাসিত পৰিষদৰ বিমান পৰা যায় সিমান সোনকালে নিৰ্বাচন হোৱাটো কামনা কৰিছিল।^{১১৩} বিহেতু বড়ো স্বায়ত্তশাসিত পৰিষদৰ অধিকাৰ-ক্ষেত্ৰ নিৰ্বাচিত হোৱা নাছিল, এইটো কঠিন হৈ পৰিছিল। এজন স্পষ্টবাদী বড়োৱে কৈছিল— 'এখন সুকীয়া ৰাজ্যৰ দাবী ত্যাগ কৰি আমি বড়ো স্বায়ত্ত শাসিত পৰিষদ স্থাপনৰ পথ প্ৰশস্ত কৰিছিলো, কিন্তু চৰকাৰে ইয়াৰ পৰিবৰ্তে আমাক একো নিদিলে।'^{১১৪} নৱগঠিত বড়ো পিপলছ পাৰ্টীৰ সভাপতি এছ কে বিছমুতিয়াৰীয়ে পূৰ্ণাংগ এখন ৰাজ্য লাভৰ বাবে পুনৰ আন্দোলন কৰাৰ 'তাৎপৰ্যপূৰ্ণ সিদ্ধান্তটো' লোৱাৰ বাহিৰে অন্য কোনো বিকল্প বিচাৰি পোৱা নাছিল। কিয়নো বড়োসকলৰ 'আচল' আশা-আকাংক্ষাসমূহ পূৰণ কৰাত চৰকাৰ ব্যৰ্থ হৈছে। ১৯৯৫ চনৰ ২৭ আগষ্টৰ দিনা সভাপতিগৰাকীৰ নেতৃত্বত চাৰিজনীয়া সঁজাটী দল এটাই প্ৰধান মন্ত্ৰীৰ লগ ধৰি তেওঁলোকৰ দাবীবোৰৰ বিচাৰৰ বাবে নতুনকৈ আলোচনা কৰিবলৈ এখন স্মাৰক-পত্ৰ দাখিল কৰিছিল। সেই দাবীবোৰৰ ভিতৰত আছিল ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উত্তৰপাৰে সোণকোষ নদীৰ পৰা শদিয়ালৈকে এখন পূৰ্ণাংগ-স্বায়ত্ত শাসিত ৰাজ্য গঠন, যিখন ৰাজ্য অসমৰ সৈতে কোনো ধৰণেৰে জড়িত নহ'ব, দক্ষিণপাৰত নীলাচল নামৰ এখন স্বায়ত্ত শাসিত জিলাৰ সৃষ্টি আৰু কাৰ্বি আংলং জিলাৰ বড়ো-কছাৰীসকলক অনুসূচিত জনজাতিৰ (পাহাৰীয়া) তালিকাভুক্ত কৰা। বিপ্লিৰ অজনজাতীয় লোকসকলক শাসন কৰিবলৈ আৰু আন আন জনজাতিৰ সপক্ষে মাত্ৰ মতিবলৈ অধিকাৰ আছে নে নাই সেই বিষয়ে যুক্তি-তৰ্কৰ খল আছে। অৱশ্যে বড়ো নেতৃবৰ্গৰ দাবীবোৰ মানিব 'নে নামানে, আৰু যদিহে মানে, কিমানদূৰ মানিব, সেই বিষয়ে স্পষ্ট ভাষাত তেওঁলোকক জনোৱাটো কেন্দ্ৰ বা ৰাজ্য চৰকাৰ উভয়ৰে কৰ্তব্য আছিল। কিন্তু কোনো স্তৰতে তৎপৰতাৰে ব্যৱস্থা হাতত লোৱা নাছিল। সমস্যাটোৱে স্বাভাৱিকতে অচলাবস্থা ধাৰণ কৰিছিল।

টিৱা, মিচিং, ৰাভা-হাচং স্বায়ত্ত শাসিত অঞ্চল : কংগ্ৰেছ (আই)ৰ নিৰ্বাচন প্ৰতিশ্ৰুতি পূৰণ কৰি শইকীয়া চৰকাৰে লালুং (টিৱা), মিচিং আৰু ৰাভা-হাচংসকলক স্বায়ত্ত শাসন প্ৰদান কৰিছিল। বি এ চি আইনত থকা ক্ৰটীসমূহ মেম'ৰেণ্ডাম অব্ ছেট্লেমেণ্টত কিছু পৰিমাণে দূৰ কৰা হৈছিল। লালুং আৰু মিচিংসকলৰ এপেক্স কাউন্সিলৰ অধীনত ক্ষুদ্ৰ ক্ষুদ্ৰ গাঁও পৰিষদ থাকিব। কিন্তু সেই পৰিষদবিলাকৰ নিৰ্বাচিত সুকীয়া এলেকা বা সীমা নাথাকিব। মিচিং আৰু ৰাভা-হাচং গাঁও পৰিষদবোৰ সেই জনজাতিসমূহৰ ৫০ শতাংশতকৈ অধিক লোকেৰে গঠিত হ'ব লাগিব আৰু সেইবিলাকৰ জনসংখ্যা ৬০০০ ব'ৰ পৰা ৮০০০ৰ ভিতৰত হ'ব লাগিব। ট্ৰাইবেল ছাব প্লেন (TSP) আৰু অন্যান্য উৎসৰ পৰা পুজিৰ যোগান ধৰা হ'ব। কিন্তু গাঁও পৰিষদক সম্পূৰ্ণভাৱে ইয়াৰ কাৰ্যনিৰ্বাহক পৰিষদে পৰিচালনা কৰিব। অজনজাতীয় লোক আৰু আন আন জনজাতিসমূহৰ অধিকাৰ আৰু স্বাৰ্থসমূহ পৰিষদ আৰু ৰাজ্য চৰকাৰে ৰক্ষণাবেক্ষণ দিব।^{১১৫}

কাৰ্বি আংলং-উত্তৰ কাম্ৰূপ : এই দুই পাৰ্বত্য অঞ্চলৰ জনজাতীয় লোকসকলে নিজ নিজ

জিলা পৰিষদৰ যোগেদি স্বায়ত্ত শাসন লাভ কৰিছিল।^{১০} ১৯৭১ চনত মেঘালয় ৰাজ্য গঠিত হোৱাৰ সময়ত এই স্বায়ত্ত শাসিত জিলা দুখনে অসমৰ লগতে থাকিবলৈ হিৰ কৰে আৰু ৰাজ্যখনৰ নেতৃত্বদ্বই তেওঁলোকক অধিক স্বাধীনতা প্ৰদান কৰাৰ আশ্বাস দিয়ে। ১৯৮৭ চনত কাৰ্বি স্বায়ত্ত শাসিত ৰাজ্য দাবী কমিটীয়ে (Karbi Autonomous State Demand Committee— KASDC) আৰু কাৰ্বি ছাত্ৰ সভাই ৰাজীৱ গান্ধীক এখন স্মাৰক-পত্ৰ প্ৰদান কৰি তেওঁলোকৰ বাবে এখন সুকীয়া ৰাজ্য দাবী কৰিছিল।^{১১} তেওঁলোকৰ দাবীৰ যুক্তিটো আছিল তেওঁলোকক অসমীয়া জীৱনৰ মূল সূতিটোৰ পৰা আঁতৰত ৰখা হৈছিল, ঠিকাদাৰ আৰু ব্যৱসায়ীবিলাকে তেওঁলোকৰ ওপৰত প্ৰভুত্ব বিস্তাৰ কৰি আহিছে* আৰু ইংৰাজী ভাষা বাধিবলৈ দাবী কৰা সত্ত্বেও তেওঁলোকৰ বিদ্যালয় আৰু মহাবিদ্যালয়বোৰত অসমীয়া ভাষা জীপি দিয়া হৈছে। অগপ চৰকাৰে এটাৰ বাহিৰে তেওঁলোকৰ সকলোবোৰ যুক্তিপূৰ্ণ দাবী পূৰণ কৰিবলৈ প্ৰস্তুত আছিল। সেই দাবীটো আছিল— স্বায়ত্ত শাসিত ৰাজ্যৰ দাবী, যিটো দাবী মানি ল'লে তেওঁলোকে পূৰ্ণ ৰাজ্য এখন দাবী কৰাৰ পথ প্ৰশস্ত হৈ পৰিব। কাৰ্বি নেতাসকলে বঢ়িয়াকৈ বুজিছিল— কেবল অৰ্থৰ যোগান ধৰিয়েই সমস্যাটো সমাধান কৰিব পৰা নাযায়। ধন 'উৰি যাব'। কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে ইতিমধ্যে চল্লিশ কোটি টকা পৰিকল্পনাবোৰৰ শিতানত ধাৰ্য কৰিছে, কিন্তু দিশপুৰৰ বিষয়াসকলৰ লগত মতিৰালি কৰাসকলে সেই ধন আত্মসাৎ কৰিছে, গতিকে তেওঁলোকে গুৰুত্বসহকাৰে উপলব্ধি কৰিছে যে স্বশাসন লাভ কৰিলেহে তেওঁলোকৰ অভাৱ আৰু ৰাজনৈতিক আশা-আকাংক্ষা পূৰণ হ'ব।^{১২}

১৯৯২ চনৰ জুলাই মাহত পৰিষদক অধিক স্বায়ত্ত শাসনৰ ক্ষমতা প্ৰদান কৰা হ'ল। বিত্তীয় অনিয়মৰ অভিযোগ তুলি সেই ক্ষমতা হ্ৰাস কৰা হয়। কেগৰ (CAG) প্ৰতিবেদনে (১৯৮৫-৯০) এনে এটা বিশ্বাস শক্তিশালী কৰি তুলিছিল যে স্বায়ত্ত শাসন বা সুকীয়া ৰাজ্যৰ প্ৰায়বোৰ দাবীৰে মূল উদ্দেশ্য ক্ষমতাৰ বিকেন্দ্ৰীকৰণ নহয়, আন্দোলন পৰিচালনা কৰা নেতাসকলে কেন্দ্ৰীয় পুঁজি নিজৰ নামত ভাগ কৰি ল'ব পৰাটোহে ইয়াৰ মূল উদ্দেশ্য।^{১৩} বন্ধ, ধৰ্মঘট, পিকেটিং আদি বহুদিন ধৰি চলাৰ পিছত ১৯৯৫ চনৰ এপ্ৰিল মাহত এক ত্ৰিপাক্ষিক চুক্তি সম্পন্ন কৰা হ'ল। এই চুক্তি মতে বৰ্ষ অনুচ্ছেদৰ ৩(১) দফাটো অন্য চৈধ্যটা বিষয়ৰ সন্মুখত আইন প্ৰণয়ন ক্ষমতা প্ৰদান কৰাৰ ক্ষেত্ৰত সংশোধন কৰা হ'ব। পৰিষদৰ সদস্যসকলক ৰাজ্যপালৰ সৈতে পোনপটীয়াভাবে আলোচনা কৰা, তেওঁলোকৰ বাজেট প্ৰস্তুত কৰা আৰু পৰিষদৰ পুঁজি আবণ্টনৰ ক্ষেত্ৰত পৰিকল্পনা আয়োগৰ সৈতে আলোচনাত ভাগ ল'বলৈ অনুমতি দিয়া হয়।^{১৪} জনজাতীয় লোকসকলে এম অ' ইউৰ (MOU) ২নং অনুচ্ছেদ মানি চলি অসমৰ অখণ্ডতা ৰক্ষা কৰিব নে অথবা সেইবোৰ পৰিহাৰ কৰিব আৰু ৰাজ্যখনৰ পুনঃসংগঠন অথবা পুনঃবিভাজন হ'বলৈ দিয়া হ'ব নে নহয়— ভবিষ্যতেহে ক'ব।

এন এছ চি এনৰ উগ্ৰপছীহঁতৰ কা' কলাপৰ বাবে সৃষ্টি হোৱা শোচনীয় আইন-শৃংখলা অবস্থাৰ বাবে হুগিত ৰখা কাৰ্বি আংলং আৰু উত্তৰ কাছাৰৰ নিৰ্বাচন ১৯৯৬ চনৰ জুন মাহত অনুষ্ঠিত হয়। উত্তৰ কাছাৰ পৰ্বতাক্ষলে স্বাক্ষৰ কৰা এ অ' ইউক (MOU) নেতৃবৰ্গই 'অম্পষ্ট' বুলি অভিহিত কৰিছিল আৰু ছাত্ৰ সংগঠনে স্বাক্ষৰ কৰা এই চুক্তিয়ে তেওঁলোকক কোনো ধৰণে বাধ্য কৰিব নোৱাৰে বুলি কৈছিল। কাৰ্বি আংলঙক ভাৰতীয় 'উপনিবেশবাদী'সকলৰ কবলৰ পৰা মুক্ত কৰাৰ উদ্দেশ্যে ১৯৯৫ চনৰ মাৰ্চ মাহত গঠন হোৱা

উপৰাধী সংগঠন কাৰ্ভি নেশ্যনেল ভলণ্টিয়াৰ্ছ (Karbi National Volunteers— KNV) অভ্যুদয়ৰ লগে লগে পৰিস্থিতিয়ে এক নতুন ৰূপ ধাৰণ কৰিলে। সংগঠনটোৰ সদস্যসকলে হায়দৰাবাদ, নাগালেণ্ড আৰু বাংলাদেশত অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ চলোৱাৰ প্ৰশিক্ষণ ল'বলৈ যাত্ৰা কৰে।" কে এন ডিৰ সভাপতি আৰু সাধাৰণ সম্পাদকে অঞ্চলবাসীসকলক ভাৰত চৰকাৰৰ বিৰুদ্ধে 'অযোৰিত যুদ্ধ' দিবলৈ আহ্বান কৰিছিল। সেই সময়ত ক্ষমতাত থকা এ এছ ডি চিয়ে কে এন ডিৰ সৈতে দলবদ্ধ হৈছিল বুলি বাতৰি ওলাইছিল। অসমীয়া, ৰঙালী, বিহাৰী, নেপালী আদিৰে গঠিত আৰু মুঠ জনসংখ্যাৰ ৬০ শতাংশ অজনজাতীয় লোকৰ সংগঠন নাগৰিক অধিকাৰ সমিতিয়ে (Citizen's Rights Committee) কে এন ডি আৰু এ এছ ডি চিৰ কাৰ্য-কলাপৰ প্ৰতি প্ৰত্যাহান জনালে। তেওঁলোকৰ (চি আৰ পি চি) এটা সঁজাতি দল গৈ দিল্লীত কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰক কে এন ডি আৰু এ এছ ডি চিৰ কাৰ্য-কলাপ সম্বন্ধে অৱগত কৰায়।" এনেদৰে এই জিলা দুখনলৈ শান্তি ঘূৰি অহাটো স্বাভাৱিকতে সুদূৰ হৈ পৰিছে।

টিৰা, মিটিং, ৰাভা আৰু হাচং জনগোষ্ঠীলৈ যোচ্ছাৰে স্বায়ত্ত শাসনৰ ক্ষমতা আগ বঢ়োৱা বাবে হিতৈষৰ শইকীয়াক তীব্ৰভাবে সমালোচনা কৰা হৈছিল। কিয়নো এই জনগোষ্ঠীসমূহৰ দাবী বড়োসকলৰ দাবীৰ দৰে শক্তিশালী নাছিল। নিজ পক্ষ সমৰ্থন কৰি হিতৈষৰ শইকীয়াই কৈছিল যে জনজাতীয় লোকসকল জনজীৱনৰ প্ৰধান সঁতিটোৰ পৰা আঁতৰি যোৱাটো ৰোধ কৰাৰ উদ্দেশ্যে এই ব্যৱস্থা লোৱা হৈছিল। পঞ্চায়তীৰাজ ব্যৱস্থাৰ অধীনত জিলা পৰিষদক যেনে ক্ষমতা দিয়া হ'ব, তেনে ধৰণৰ ক্ষমতাকে স্বায়ত্ত শাসিত পৰিষদক দিয়া হৈছে।" শইকীয়াই এটা কথা উপলব্ধি কৰাত ব্যৰ্থ হৈছিল— এনে এক দৃষ্টান্ত থকাৰ পিছত চৰকাৰে ভৱিষ্যতে কৈশমান জনজাতীয় লোকৰ অনুৰূপ দাবীক অগ্ৰাহ্য কৰিব নোৱাৰিব।" সেই জনগোষ্ঠীসমূহৰ যিসকলে আমোলন চলাব তেওঁলোকৰ নেতাসকলৰ মাজত সা-সুবিধাবোৰ ভাগ-বঢ়োৱাৰা কৰাই তেনে সুবিধা লাভৰ একমাত্ৰ উদ্দেশ্য হ'ব।

চি পি আইৰ বাহিৰে আন কোনো ৰাজনৈতিক দলে চৰকাৰৰ এই ব্যৱস্থাৰ প্ৰতি আন্তৰিক সমৰ্থন আগ বঢ়োৱা নাছিল আৰু কোনো দলে জনজাতিসকলক স্বায়ত্ত শাসিত প্ৰদান কৰাৰ নীতিটোৰ প্ৰতি প্ৰত্যাহান জনোৱাও নাছিল। দলবোৰে মাত্ৰ স্বায়ত্ত শাসিত অঞ্চলসমূহৰ নিৰ্ধাৰণ আৰু সেই অঞ্চলবোৰৰ মুঠ জনসংখ্যাৰ অন্ততঃ ৫০ শতাংশ সংশ্লিষ্ট জনজাতিৰ লোক হোৱাটো আৰু অজনজাতীয় লোকৰ স্বাৰ্থৰ ৰক্ষণাবেক্ষণ প্ৰদান কৰাটো নিশ্চিত কৰাটো বিচাৰিছে। মূল সমস্যাটো হ'ল— এই জনজাতীয় লোক বসবাস কৰা অঞ্চলবোৰৰ জনসংখ্যা বিভিন্ন জাতীয় লোকেৰে গঠিত আৰু গাঁৱৰ স্তৰটোত অজনজাতীয় লোকেই হৈছে সংখ্যাগৰিষ্ঠ। আত্মনিয়ন্ত্ৰণৰ নীতিটো দৃঢ়তাৰে পালন কৰিলে এই অঞ্চলবোৰ বাদ দিয়াৰ প্ৰশ্নই নুঠে।" কিন্তু জনজাতীয় নেতাসকলে নিৰ্বাচনৰ দ্বাৰা গঠন হোৱা পৰিষদত প্ৰতিনিধিত্বৰ ক্ষেত্ৰত একচেতীয়া অধিকাৰ বিচাৰিছে; জাতিগত সংখ্যাগৰিষ্ঠতাক স্বায়ত্ত শাসিত অঞ্চলবোৰত ভূত কৰাৰ মান্যকাৰি হিচাপে মানি ল'বলৈ তেওঁলোকে অস্বীকাৰ কৰিছে।

অনুসূচিত জনজাতিকৰণ : জনসংখ্যা গঠনৰ এই বিসদৃশতা আঁতৰ ৰাখিব বাবে শইকীয়া চৰকাৰে পিছপৰা জনগোষ্ঠীবোৰক অনুসূচিত জনজাতিৰ শ্ৰেণীত অন্তৰ্ভুক্ত কৰিবলৈ প্ৰচেষ্টা চলাইছিল। ঊনৈশ শতাব্দীৰ বিত্তীয় ভাগত দেখিবলৈ পোৱা সমাজৰ শ্ৰেণীবিভাগৰ নিয়ন্ত্ৰণবোৰক উচ্ছানলৈ অনাৰ বি প্ৰকল্পতা আছিল, সম্প্ৰতি তাৰ সম্পূৰ্ণ বিপৰীত প্ৰক্ৰিয়াহে।" স্বাধীনতা

লাভৰ সিন ধৰি সংবিধানৰ দ্বাৰা সংৰক্ষিত অধিকাৰ আৰু সা-সুবিধা কিছুমানে উচ্চাৰণৰ জাতক অন্য পিছপৰা আৰু অনুসূচিত জনজাতিৰ শাৰীলৈ নিয়াৰ কাৰণে উৎসাহিত কৰিছিল। মেঘালয় আৰু কোচবিহাৰত থকা সিবিলাকৰ জাতৰ লোকৰ অৱস্থা দেখি অনুপ্রাণিত হৈ কোচ-ৰাজবংশীসকলে অনুসূচিত জাতিৰ তালিকাত অন্তৰ্ভুক্ত হ'বলৈ আবেদন কৰি আহিছিল। তেওঁলোকৰ দাবীসমূহ ১৯৯১ চনত "হিডেন্‌ব শইকীয়াই চৰকাৰ গঠন নোহোৱা পৰ্যন্ত বিশেষ মনোৰোগ লাভ কৰা নাছিল। ১৯৯৬ চনৰ জানুৱাৰী মাহত জাৰি কৰা বাটপতিৰ অধ্যাদেশে কোচ-ৰাজবংশীসকলৰ আশা-আকাংক্ষা সাময়িকভাৱে পূৰণ কৰাত নিৰ্বাচন যুদ্ধত শইকীয়াৰ লাভ সুনিশ্চিত কৰি তুলিছিল।

১৯৯৬ চনৰ জানুৱাৰী মাহত 'মেডাম মে ফি' উৎসৱ উদ্‌যাপনৰ সময়ত আহোমসকলৰ এটা শ্ৰেণীয়ে তেওঁলোকক সংবিধানৰ বৰ্ত্ত অনুচ্ছেদত অন্তৰ্ভুক্ত কৰিবলৈ দাবী জনাইছিল। টাই-ফাকে আৰু টাই-ছুকসকলক অনুসূচিত জনজাতিৰ তালিকাত যদি ভুক্ত কৰিব পৰা যায়, তেওঁলোকে যুক্তি দৰ্শাইছিল, সকলো গোষ্ঠীৰে টাই-আহোমসকলক তেনে মৰ্যাদা প্ৰদান কৰা উচিত। উক্ত দাবীৰ শুকতৰ পৰিণতিৰ সম্পৰ্কে চিন্তা কৰি নৰমপহীসকলে 'এই বিপজ্জনক কথাটোৰ' বিৰোধিতা কৰিছিল। শইকীয়া চৰকাৰে ইতিমধ্যে আহোম, চুতীয়া, মটক, মৰাণ আৰু চাহ জনজাতিৰ লোকসকলক কোচ-ৰাজবংশীসকলৰ সৈতে বৰ্ত্ত অনুচ্ছেদত অন্তৰ্ভুক্ত কৰিবলৈ কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰক আবেদন কৰিছিল। "প্ৰশ্ন হ'ল— চৰকাৰী সা-সুবিধা, ভাষা, ৰীতি-নীতি, সাজ-পাৰ আৰু খোৱা-বোৱাৰ ধৰণৰ ফালৰ পৰা আহোম আৰু বৰহিদুসকলৰ মাজত পাৰ্থক্য দেখিবলৈ পোৱা যায় আনো? অসমীয়া সমাজত গৌৰৱৰ এক স্থান লাভ কৰি অহা আহোমসকলক অনুসূচিত জনজাতিৰ শাৰীলৈ নমাব পৰা যাব আনো?" চৰকাৰে হাতত লোৱা ব্যৱহাৰী স্বাৰ্থজড়িত বিশেষ সা-সুবিধাভোগী কেইজনমানকহে সুবিধা প্ৰদান কৰিব। ইয়াৰ ফলত ইতিমধ্যে ৰখিত হৈ পৰা ৰাজ্যখন আৰু খণ্ড-বিখণ্ড হৈ যাব, ৰাজ্যখন বিদেশী অনুপ্ৰবেশকাৰীসকলৰ বাবে সুচল হৈ পৰিব আৰু ক্ষুদ্ৰ ক্ষুদ্ৰ জাতিবোৰৰ শোষণৰ পথ প্ৰশস্ত হৈ পৰিব।

ঐক্য-সংহতিৰ অভাৱ— ভূপিন্দৰ সিং প্ৰতিবেদন : উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ ভৌগোলিক অৱস্থান, ৰাজনৈতিক অৱস্থা আৰু দ্ৰুত পৰিৱৰ্ত্তনশীলতাৰ ফালৰ পৰা চালে অসমৰ ঐক্য আৰু অখণ্ডতা ৰক্ষা কৰা নিত্যম আৱশ্যক। ভূপিন্দৰ সিং কমিটিয়ে এটা কথা উপলব্ধি কৰিব নোৱাৰিছিল যে বহু অধিকাৰ ক্ষেত্ৰ বা ক্ষুদ্ৰ ক্ষুদ্ৰ গোটবোৰ জাতীয় ঐক্য, স্থায়িত্ব আৰু নিৰাপত্তাৰ পথত সৰ্ববৃহৎ অভাৱ। প্ৰতিৰক্ষামূলক ব্যৱহাৰোৰ লোৱাটো কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ দায়িত্ব হ'ব পাৰে, কিন্তু ৰাজ্য চৰকাৰে নিৰাপত্তা ব্যৱস্থাৰ বুজান অংশ বহন কৰিবই লাগিব। অৰ্থনৈতিক লিফটোৰ পৰাও প্ৰায় প্ৰতিটো গোটৰেই বৰ্ত্তি থাকিব পৰা সামৰ্থ্য নাই। ব্যৱৰ এটা বুজান অংশ, গোটটো চলাই বোৱা আৰু উন্নয়নমূলক কাম কৰা ব্যৱ, উন্নয় ক্ষেত্ৰতে ৰাজ্য আৰু কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে বহন কৰিব লাগিব। ইয়াৰ ফলত চুবুৰীয়া পাহাৰীয়া অঞ্চলবোৰৰ দৰে বিশেষ সুবিধাভোগী কেইজনমানৰ সৃষ্টি হ'ব আৰু লগতে দেখিবলৈ পোৱা যাব ব্যৱহাৰটোৰ কুফলবোৰ। কিন্তু উন্নয়নৰ একেবাৰে আদিম স্তৰত থকাসকলৰ বাবে সমস্যাৰ সমাধান নহ'ব। কমিটিখনৰ সবাতোকৈ অনিচ্চকৰ প্ৰস্তাৱটো হ'ল— ইতিমধ্যে দেউলীয়া হৈ পৰা ৰাজ্যখনৰ বাবে দ্বিতীয়খন সদন সৃষ্টিৰ পৰামৰ্শ, আনহাতে, দেশৰ অধিকাংশ ৰাজ্যতে দ্বিতীয় সদন 'বগা হাতী' আখ্যা দি উঠাই নিয়া হৈছে। সাত হাজাৰ কোটি ধনৰ ৰোজা সত্ত্বেও ইতিমধ্যে অসম বিধানসভাই এই

সদনৰ প্ৰস্তাৱ গ্ৰহণ কৰি কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰলৈ পঠাইছে। প্ৰস্তাৱিত সদনৰ সদস্যসকলৰ দৰ্শনা, পেশ্বন, সা-সুবিধা, বাসভৱন বাবদ অতিৰিক্ত কৰৰ বোজা ৰাইজেই যে বহন কৰিব লাগিব— এই কথা বহলাই লিখা নিষ্প্ৰয়োজন।*

কিছুমান সমৰসী জনগোষ্ঠীৰ ৰাজনৈতিক আশা-আকাংক্ষা বৰ্ত্ত অনুচ্ছেদৰ প্ৰাসংগিক ব্যৱহাৰৰ সংশোধন কৰি অথবা পঞ্চায়ত আৰু স্থানীয় গোটবোৰক অধিক ক্ষমতা প্ৰদান কৰিবৰ বাবে ৭৩ আৰু ৭৪ নং সংবিধান সংশোধন কৰি পূৰণ কৰিব পৰা যাব।^{১২} অসমৰ মুখ্য মন্ত্ৰীগৰাকীয়ে ভৱাৰ দৰে স্বায়ত্তশাসন প্ৰদান কৰি ৰাজ্যখনৰ ঐক্য আৰু সংহতি ৰক্ষা কৰিব পৰা যাব বুলি আশা কৰাটো ভ্ৰান্ত ধাৰণা হ'ব। কাৰ্বি আৰু বড়োসকলে (পূৰ্ণ স্বায়ত্ত শাসন লাভ কৰাৰ পিছতো) পূৰ্ণাংগ ৰাজ্যৰ বাবে যে চিঞৰ-বাখৰ নকৰিব তাৰ কি নিশ্চয়তা আছে? তেনে এক অৱস্থাত কেন্দ্ৰীয় আৰু অসম চৰকাৰে কোচ-ৰাজবংশী আৰু ব্ৰিটিছ অহা সময়ৰ আগলৈকে ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত শাসন কৰা টাই-আহোমসকলৰ ন্যায় আৰু শক্তিশালী দাবীবোৰ কেনেকৈ প্ৰতিৰোধ কৰিব? অভিজ্ঞতাৰ পৰা আমি জানিব পাৰো যে ধৰ্মঘট, বন্ধ, হত্যাশাস্ত আদিৰে কৰা আন্দোলনৰ এটা সময়ৰ পিছতহে তেনে ধৰণৰ দাবীবোৰক মানি লোৱা হয়। চাহ জনজাতি আৰু বিভিন্ন অঞ্চলত বাস কৰা পমুৱা মুছলমানসকলে তেনে এক পৰিস্থিতিৰ নীৰৱ দৰ্শক হৈ থাকিব নে? গতিকে ইতিমধ্যে দেৰিবলৈ পোৱা খণ্ড-বিখণ্ড হোৱাৰ প্ৰক্ৰিয়াটোক বাধা দিব লাগিব, সেয়ে নহ'লে অহা শতাব্দীটোৰ প্ৰথম কেইটামান দশকতে খণ্ডিত অসম আৰু ভাগ ভাগ হৈ যোৱাটো সুনিশ্চিত, আৰু সেই বিষয়ে বাদানুবাদ কৰাটো নিষ্প্ৰয়োজন বুলিয়ে ভাবিবৰ ধল আছে।

* প্ৰস্তাৱিত সদনৰ সমুদায় খৰচ কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে বহন নকৰিলে যে আমাৰ দুখীয়া ৰাইজৰ প্ৰতি দুৰ্বোৰ অবিচাৰ আৰু অনিষ্টৰ কাৰণ হ'ব— এই কথা সৰ্ব্বোচ্চ প্ৰৱন্ধৰে ১৯৯৮ চনৰ ১৭ জুলাইত প্ৰধান মন্ত্ৰীলৈ এটা টোকা পঠাইছে।

সপ্তম অধ্যায়

এন এছ চি এন : বিচ্ছিন্নতাবাদ, উগ্রবাদ, বিদ্রোহ

নাগালেণ্ডৰ নগা ছ'চিয়েলিষ্ট কাউন্সিল নামৰ দুৰ্বৰ সংগঠনটোৱে কিছু কালৰ আগৰে পৰা সমগ্ৰ উত্তৰ-পূব ভাৰততে প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰিবলৈ প্ৰচেষ্টা চলাই আহিছে। ১৯৭৫ চনত নগা নেশ্যনেল কাউন্সিল (NNC) আৰু চৰকাৰৰ মাজত হোৱা শ্বিলং চুক্তিটোৰ (Shillong Accord) পিছতেই এই সংগঠনটোৰ জন্ম হয়। শান্তিপ্ৰিয় নৰমপহীসকলে দেশৰ প্ৰধান সোঁতটোত যোগ দিছিল; কিন্তু আঙ্গামী জাপো ফিজো (Angami Zapo Phizo) আৰু থুইনগালেং মুইভাৰ (Thuingaleng Muivah) নেতৃত্বত উগ্ৰবাদীসকলে চুক্তিৰ বিৰোধিতা কৰিছিল। তেওঁলোকৰ মতে এই চুক্তি 'অত্যন্ত কলংকজনকভাৱে দেশখনক বিক্ৰী কৰাৰ ব্যৱস্থা মাথোন।' তেওঁলোকে সাৰ্বভৌম নগাভূমি ৰক্ষা কৰিবলৈ দৃঢ় প্ৰতিজ্ঞা কৰিছিল। তেওঁলোকৰ অনুভৱ মতে এন এন চিয়ে পৰিৱৰ্তনশীল অৱস্থাৰ সৈতে খোজ মিলাই যোৱাত ব্যৰ্থ হৈছে, জনসাধাৰণৰ পৰা আঁতৰি গৈছে আৰু 'আনৰ প্ৰভাৱ, শোষণ আৰু সমন্বয় প্ৰক্ৰিয়াৰ পৰা' ৰক্ষা পাবলৈ তেওঁলোকৰ একো কাৰ্যসূচীও নাছিল। তেওঁলোকৰ দৃষ্টিত নগাসকলৰ মুক্তিৰ বাবে এন এছ চি এনৰ বাহিৰে আন কোনো সংগঠন নাই। লগুনত ফিজোৰ মৃত্যু হয়। মুইভাই ম্যানমাৰৰ আইজাক চিচি চু (Isak Chishi Swu) নামৰ তাংখুল নগা ফৈদৰ এজনৰ লগ হৈ নগা ছ'চিয়েলিষ্ট কাউন্সিল অৰু নাগালেণ্ড (NSCN) গঠন কৰিছিল। সংগঠনটোৰ ঘোষণা-পত্ৰখনৰ লক্ষ্য আছিল :

ঘোষণা-পত্ৰ আৰু শাখা-প্ৰশাখাবিলাক :

- (১) নাগালেণ্ডৰ ক্ষুদ্ৰতম অংশতো নগাসকলৰ সাৰ্বভৌম অধিকাৰ প্ৰশ্ৰীতিত।
- (২) এন এছ চি এনৰ যোগেদি জনতাৰ একনায়কত্ববাদ স্থাপন কৰা হ'ব আৰু যিমান দিনলৈকে প্ৰয়োজনীয় বুলি ভবা হ'ব সিমান দিনলৈকে গণতন্ত্ৰ বাহাল থাকিব।
- (৩) ভগৱানত অটল বিশ্বাস আৰু যীশুৰ যোগেদি মানৱ-মুক্তিত বিশ্বাস।
- (৪) শোষণৰ দূৰীকৰণ আৰু সকলো মানুহৰ বাবে যথোচিত ঐক্য সাধন কৰাটো সুনিশ্চিত কৰিবৰ বাবে সমাজবাদ আৰু অৰ্থনৈতিক ব্যৱস্থাৰ প্ৰবৰ্তন।
- (৫) শান্তিপূৰ্ণ প্ৰচেষ্টাৰ যোগেদি নাগালেণ্ডক ৰক্ষা কৰাৰ উপায় ত্যাগ কৰি অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰৰ যোগেদি জাতিটোক ৰক্ষা কৰাৰ আশা আৰু ৰাইজৰ স্বাধীনতা সুনিশ্চিত কৰা।

এন এছ চি এনৰ মুখ্য কাৰ্যালয় ম্যানমাৰ দেশৰ মণিপুৰৰ সীমান্তত স্থাপিত হৈছিল। তেওঁলোকৰ প্ৰধান পৰামৰ্শদাতা যে চীন দেশ সেইটো তেওঁলোকে গ্ৰহণ কৰা ৰাজনৈতিক আদৰ্শই প্ৰমাণ কৰে। ঋতুধৰ্ম আৰু মাও জে ডক্তৰ দৰ্শনৰ এক অপৰূপ মিলনেই তেওঁলোকৰ আদৰ্শৰ ভেটিৰূপ। অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰৰ যোগান আৰু প্ৰশিক্ষণৰ ক্ষেত্ৰত বেইজিংৰ সৈতে নিবিড় সম্পৰ্ক স্থাপন

কবি এন এছ চি এনে নাগালেণ্ড, মণিপুৰ আৰু অৰুণাচল প্ৰদেশৰ টিৰাপ জিলাতো তেওঁলোকৰ অভিযান চলাই গৈছিল। আন আন উগ্ৰপন্থী সংগঠনসমূহক আতিথ্য প্ৰদান কৰি তেওঁলোকে সিবিলাকক অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ যোগান আৰু প্ৰশিক্ষণ দিয়াৰ উদ্দেশ্যে দুৰ্গম অঞ্চল পাৰ কৰাই চীন দেশলৈ লৈ গৈছিল। ম্যানমাৰৰ কাৰেঞ্জ আৰু কাচিন বিদ্ৰোহীবোৰৰ সৈতে বহুদূৰপূৰ্ণ সম্পৰ্ক থকা কাৰণে এনে যাত্ৰা সম্ভৱ হৈছিল।^১ ১৯৮৮ চনত ৰাজনৈতিক আদৰ্শগত কাৰণত আৰু জনজাতিবোৰৰ পাৰস্পৰিক কলহৰ বাবে সংগঠনটোত ভাঙোন ধৰিছিল। এটা দলৰ নেতৃত্ব লৈছিল আইজাক চু আৰু মুইতাই (I M South) আৰু আনটো দলৰ নেতৃত্ব আছিল ম্যানমাৰৰ এছ এছ ৰাণলাং (K North) নামৰ এজন ৰেমি নগা। প্ৰায়বোৰ বিদ্ৰোহী সংগঠনে যিকোনো এটা সংগঠনৰ শাখা স্বৰূপে অস্তিত্ব প্ৰাপ্ত হৈছিল। সেইবিলাকৰ ভিতৰত ১৯৯০ চনত স্থাপিত ইণ্ডো-বাৰ্মা ৰিভলিউশ্যনাৰি ফ্ৰণ্টৰ (Indo-Burma Revolutionary Front— IBRF) অস্তিত্ব আছিল মণিপুৰৰ ইউনাইটেড নেশ্যনেল লিবাৰেশ্যন ফ্ৰণ্ট (UNDF), অসমৰ সংযুক্ত মুক্তি বাহিনী (ULFA) আৰু এন এছ চি এন (উত্তৰ)। আনটো সংগঠন এছ এছ চি এন দক্ষিণে ইণ্ডো-বাৰ্মিজ লিবাৰেশ্যন ফ্ৰণ্ট (IBLF) আৰু মণিপুৰভিত্তিক সংগঠন কেইটামানলৈ প্ৰতিশ্ৰুতিপূৰ্বক সহায় আগ বঢ়াইছিল। সেই সংগঠনকেইটা আছিল ৰিভলিউশ্যনাৰি পিপলছ ফ্ৰণ্ট (Revolutionary Peoples' Front— RPF), কাৰ্লিপেক কমিউনিষ্ট পাৰ্টি, পিপলছ লিবাৰেশ্যন পাৰ্টি অব্ কাংলিপাক (PREPAK), মণিপুৰ আৰু মিজোৰামৰ হামাৰছ পিপলছ কনভেনশ্যন (Hmars Peoples' Convention— HPC) আৰু বড়ো নিৰাপত্তা বাহিনী (BrSF)।^২

প্ৰাৰম্ভিক কাৰ্য-কলাপ : প্ৰাৰম্ভিক কালত এন এছ চি এনৰ কাৰ্য-কলাপ ম্যানমাৰ-মণিপুৰ-নাগালেণ্ড সীমান্তত চলোৱা হৈছিল। সেই সীমান্ততেই তেওঁলোকৰ মূল শিবিৰবিলাক আৰু ভালেমান বিদ্ৰোহী সংগঠনৰ প্ৰশিক্ষণ কেন্দ্ৰ আছিল। তেওঁলোকে অসামৰিক লোকক আতংকিত আৰু হত্যা কৰিছিল, বলপূৰ্বকভাৱে ধন আদায় কৰিছিল আৰু চোৰাং কাৰবাব চলাইছিল।^৩ নাগালেণ্ড-ম্যানমাৰৰ সীমান্তত থকা ম'ৰে (Moreh) নামৰ ঠাইখনৰ মাজেদি প্ৰতিদিনে কোটি কোটি টকাৰ মাদক-দ্রব্য চোৰাং বেপাৰৰ বাবে ভাৰতলৈ আহিছিল। নতুন দিল্লীত ভাৰত চৰকাৰ আৰু মণিপুৰৰ কংগ্ৰেছ চৰকাৰে সম্পূৰ্ণভাৱে আওকাণ কৰাত তেওঁলোকে ইফল উপত্যকাৰ সমৰ্থন লাভ কৰিছিল। বিশেষ কাৰণত মণিপুৰ চৰকাৰ এন এছ চি এনৰ কাৰ্য্যৱলীক গৰিহণা দিবলৈ প্ৰস্তুত নাছিল।^৪ ১৯৯৩ চনত ৰা্যতনামা সাংবাদিক কুলপীপ নায়াৰে উপত্যকাটো ভ্ৰমণ কৰি মন্তব্য কৰিছিল :

পৰ্যাপ্ত পৰিমাণৰ ধন অঞ্চলটোলৈ অনাটোৱেই হৈছে সমস্যাটোৰ মূল।

মন্ত্ৰী আৰু তথাকথিত নেতাসকলে তেওঁলোকৰ ধনৰ মোনাবোৰ শকত কৰি লৈছিল আৰু ৰাজ্যখনৰ উন্নয়ন বা কৰ্মসংস্থানৰ বাবে অতি ক্ষুদ্ৰ অংশহে বাকী ৰাখিছিল। আনকি তিনি আৰু চাৰি বছৰৰ আগলৈকে অতি সামান্য সমৰ্থন লাভ কৰা এন এছ চি এন নামৰ সংস্থাটো উক্ত কাৰণসমূহৰ বাবে পুনৰ জাগ্ৰত হৈ উঠিছিল।^৫

নায়াৰৰ মতে, কেন্দ্ৰৰ যোচ্ছাচাৰিতা আৰু বিভাজনমূলক নীতিয়েই এনে ধৰণৰ অপাৰ্জিত মূলতে আছিল। ৫৯জনীয়া বিধানসভাৰ কংগ্ৰেছৰ মাত্ৰ ২১ খন আসন থকা সত্ত্বেও মুখ্য মন্ত্ৰী পতা টাংবুল নগা সম্প্ৰদায়ৰ বিছাং কেইচিঙক (Reishang Keishing) এন এছ চি

এন(আই এম)ৰ সৈতে নিবিড় সম্বন্ধ স্থাপন কৰিবলৈ উদগনি দিয়া হৈছিল। আনহাতে, নাগালেণ্ডৰ মুখ্য মন্ত্ৰী এছ চি জমিবক (S C Jamir) ধনৰ যোগান ধৰি এন এছ চি এনৰ (K) সৈতে নিবিড় সম্পৰ্ক স্থাপন কৰিবলৈ উৎসাহিত কৰা হৈছিল।

নগা-কুকি বিৰোধ : কৰ্ণপকই নগা আৰু কুকিসকলৰ মাজত ইচ্ছাকৃতভাৱে জাতিগত কলহৰ সৃষ্টি কৰিছিল। প্ৰকৃততে এই জাতি দুটাৰ সংঘৰ্ষৰ উৎপত্তি ব্ৰিটিছযুগতে হৈছিল। দক্ষিণ নাগালেণ্ডৰ ওপৰত নিয়ন্ত্ৰণ কটকটীয়া কৰিবলৈ এন এছ চি এন দৃঢ়প্ৰতিজ্ঞ হোৱাৰ ফলত এই সংঘৰ্ষ আৰু বৃদ্ধি হৈছিল। দক্ষিণ নাগালেণ্ডৰ ভিতৰত আছিল নগা অধ্যুষিত জিলা উথকল, চাম্বেল, সেনাপতি আৰু তামেললং। কুকি জাতীয় সংগঠন (Kuki National Organisation—KNO) আৰু ইয়াৰ অধীনত থকা কুকি জাতীয় বাহিনীয়ে (Kuki National Army—KNA) ম্যানমাৰত এখন স্বায়ত্তশাসিত ৰাজ্য দাবী কৰাৰ বাহিৰেও উৎকলৰ কিছু অংশ, ইম্ফল উপত্যকা, নাগালেণ্ড আৰু অসমৰ কুকি অধ্যুষিত অঞ্চলবিলাকেৰে এখন গৃহভূমি (homeland) বিচাৰিছিল। গতিকে এন এছ চি এনৰ (IM) সৈতে সংঘৰ্ষ হোৱাটো অৱশ্যজ্ঞাৰী হৈ পৰিছিল। মণিপুৰ আৰু কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ সংস্থাবোৰৰ পৰা নৈতিক সমৰ্থন লাভ কৰিছে বুলি কোৱা কুকি বিদ্ৰোহীবিলাকে এন এছ চি এনৰ (IM)* সৈতে শেষ যুদ্ধৰ বাবে অস্ত্ৰ-শত্ৰু কিনিবৰ বাবে বিস্তীৰ্ণ সাহায্য দাবী কৰিছিল। এন এছ চি এনৰ দাবী মতে ‘কৰ’ দিবলৈ অস্বীকাৰ কৰাত ১৯৯২ চনৰ মে’ মাহত ম’ৰেত নগা-কুকিৰ সংঘৰ্ষৰ সূত্ৰপাত হয়। এজন কুকিৰ হত্যাৰ প্ৰতিশোধত ১৯৯৩ চনৰ জানুৱাৰী মাহত কে এন এ (KNA) নামৰ সংগঠনটোৱে নগাসকলক কুকি অধ্যুষিত অঞ্চল ত্যাগ কৰিবলৈ জাননী দিয়ে। হিংসামূলক ঘটনাসমূহ বাবে বাবে সৃষ্টি হৈছিল আৰু মণিপুৰ চৰকাৰৰ বিষয়াসকলে এই বিষয়ে বিভিন্ন মত প্ৰচাৰ কৰিয়েই সন্তুষ্ট আছিল। ইয়াৰ ফলত দুয়ো পক্ষৰ মাজত উত্তেজনাহে বৃদ্ধি হৈছিল। নগাসকলে যদিও এটা সুৰক্ষা বাহিনী গঠন কৰিছিল, মণিপুৰৰ বিভিন্ন অংশ আৰু নাগালেণ্ডলৈকো বিদ্ৰোহ বিয়পি পৰিছিল। ৰাজ্য দুখনৰ চৰকাৰে একমাত্ৰ সেনাবাহিনী নিয়োগ আৰু কঠোৰ আইন প্ৰয়োগ কৰাৰ ফলত সংঘৰ্ষৰত এই জাতি দুটাৰ মাজৰ শত্ৰুতা বৃদ্ধি হৈছিল। চৰকাৰৰ ব্যৰ্থতাত মন্তব্য প্ৰকাশ কৰি সজয় সিংহই লিখিছে :

নাগালেণ্ড আৰু মণিপুৰৰ ক্ষেত্ৰত সৰ্বোচ্চ জনমুখি উন্নয়ন ব্যয় ধাৰ্য কৰা হৈছে। এই দুখন ৰাজ্যৰ বাবে প্ৰতিবছৰে বাজেটত প্ৰায় ১০০০ কোটি টকা ধাৰ্য কৰা হয়। ইমান বৃহৎ পৰিমাণৰ ধন ধাৰ্য কৰা আৰু উন্নয়নৰ নামত বিশেষ একো সেৱাৰ নোৱৰা বাবে সুস্পষ্ট হৈ পৰিছে আৰু ৰাজ্যকেইখনৰ ক্ষেত্ৰত উক্ত পুঞ্জিৰ বহু অংশ ৰাজনৈতিক আৰু প্ৰশাসনিক নেতাসকলে আত্মসাৎ কৰিছিল। আচলতে এনেদৰে ক’লেও অতিৰিক্তিত কৰা নহ’ব যে মণিপুৰ আৰু নাগালেণ্ডৰ বহু ৰাজনৈতিক নেতাৰ অঞ্চলটোত জাতিগত সংঘৰ্ষ চলোৱাৰ ক্ষেত্ৰত কিছুমানৰ স্বাৰ্থ আছে।*

কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ নীতি : ১৯৯৩ চনৰ ৩১ ছেপ্টেম্বৰত কংগ্ৰেছ চৰকাৰক বৰ্ণাস্ত কৰি অৱসৰপ্ৰাপ্ত সামৰিক বিষয়া লেঃ জেনেৰেল ডি কে নায়াৰক শাসনৰ ভাৰ দিয়া হৈছিল। ৰাজ্যখনত নিৰাপত্তা বাহিনীক সেনাবাহিনীৰ নিয়ন্ত্ৰণৰ অধীনলৈ অনা হৈছিল। তিনি সপ্তাহৰ পিছত অসম বিশ্ববিদ্যালয়ৰ উদ্বোধন কৰিবলৈ আহি প্ৰধান মন্ত্ৰী পি ডি নৰসিংহ বাৰে বিদ্ৰোহীসকলে হিংসাৰ পথ ত্যাগ কৰিলে এই সাতখন ৰাজ্যৰ বাবে বিশেষ ব্যৱস্থা লোৱা হ’ব বুলি আশ্বাস দিছিল। ৰাজহ

সংগ্ৰহৰ ক্ষেত্ৰত দুখীয়া 'বিশেষ শ্ৰেণীভুক্ত' (Special Category) এই ৰাজ্যকেইখনে কেন্দ্ৰীয় সাহায্য কৰ্ত্তন কৰাত কেন্দ্ৰীয় বিস্তৃত্ত্বী মনমোহন সিঙেও ঘোষণা কৰিছিল যে যোগান ধৰা পুৰ্জিৰ পৰিমাণ যথেষ্ট পৰিমাণে বৃদ্ধি কৰা হ'ব।^{১০}

এক দৃঢ় নীতি অনুসৰণ কৰাৰ বাহিৰে নতুন দিল্লীৰ আন উপায় নাছিল। 'নিৰাপত্তা শক্তিশালী কৰি' 'উন্নয়ন দ্ৰুত কৰা'ৰ বাহিৰেও কেন্দ্ৰই ইয়েংগণৰ (বেঙ্গল) প্ৰতি লোবা নীতিৰ আমূল পৰিবৰ্ত্তন সাধিব লাগিব। ১৯৯৩ চনৰ মাজভাগৰ পৰা সামৰিক আৰু অৰ্ধ-সামৰিক বাহিনীৰ লোকে এনেদৰে দোৰাৰোপ কৰি আহিছে যে বাংলাদেশ চৰকাৰে পাকিস্তান ইণ্টাৰ ছাৰ্ভিচ ইণ্টেলিজেন্সৰ লোকক (ISI) ভাৰত-বিৰোধী কাম-কাজ চলাবলৈ অনুমতি দিয়াই নহয়, ভাৰতীয় বিদ্ৰোহীসকলক আশ্ৰয়ো প্ৰদান কৰিছে। বিদ্ৰোহীসকলৰ ভিতৰত আছে— আল্ফা, পি এল এ আৰু এন এছ চি এন (IM)। ঢাকাৰ ফালৰ পৰা সদায়েই অস্বীকাৰ কৰি আহিলেও মাৰ্কিন যুক্তৰাষ্ট্ৰৰ সদনে এই কথাবাৰৰ সত্যতা স্বীকাৰ কৰি আহিছে। কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে ভালকৈ বুজি পাইছিল যে 'পদ্মা-গংগা জলবিবাদ'ৰ সন্তোষজনক সমাধান নোহোৱালৈকে উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত শান্তি-নিৰাপত্তা সুনিশ্চিত কৰাৰ বাবে ঢাকাৰ সাহায্য আশা কৰাটো ভুল হ'ব।^{১১}

ভাৰত আৰু ব্ৰহ্মদেশৰ (পিছলৈ ম্যানমাৰ) সম্বন্ধ সৌহাৰ্দ্যপূৰ্ণ নাছিল। ম্যানমাৰত সামৰিক শাসন চলাই যোৱা ষ্টেট ল' এণ্ড অৰ্ডাৰ কাউন্সিলে (SLORC) গণতন্ত্ৰৰ বাবে আন্দোলন কৰা (১৯৮৮) বহু সংখ্যক ছাত্ৰক হত্যা কৰা আৰু নেশ্যনেল লীগ অব্ ডেম'ক্ৰেচিৰ (NLD) অবিসম্বাদী নেত্ৰী আং চান চু কিয়ে (Aung San Swu Kie) বিপুল ভোটত ১৯৯০ চনত জয়ী হোৱাৰ পিছত গৃহবন্দী কৰি ৰখাত ভাৰতে বিশ্বজোৰা গৰিহণাত যোগ দিছিল। আনহে নালাগে ১৯৯২ চনত জাকাৰ্টাত নিৰপেক্ষ দেশবোৰৰ শীৰ্ষ সম্মিলনত ম্যানমাৰে অংশ গ্ৰহণ কৰিব খোজা প্ৰচেষ্টাৰ বিৰুদ্ধে ভাৰতে ভোটদান কৰিছিল। ম্যানমাৰে নিসঙ্গতাৰ নীতি ত্যাগ কৰিবলৈ ক্ৰমশঃ আগ্ৰহান্বিত হৈ পৰাত ভাৰত-ম্যানমাৰ সম্পৰ্কৰ পৰিবৰ্ত্তন হোৱা পৰিলক্ষিত হৈছিল। ইয়েংগণৰ বৈদেশিক পৰিক্ৰমা সঞ্চালক এ ইব (A Ye) ভাৰত ভ্ৰমণ আৰু ভাৰতৰ বৈদেশিক সচিব জে এন দীক্ষিতৰ (J N Dixit) ম্যানমাৰ ভ্ৰমণৰ পিছতে ১৯৯৪ চনৰ জানুৱাৰী মাহত দুটা চুক্তি স্বাক্ষৰিত হৈছিল। এটা চুক্তি সীমান্ত বেপাৰ সম্বন্ধীয় আৰু আনটো আছিল দুয়ো দেশৰে অসামৰিক কৰ্ত্তৃপক্ষৰ মাজত ক্ৰমবৰ্ধমান সম্বন্ধ স্থাপন। ইয়াৰ ফলত বিদ্ৰোহীসকলৰ গতি-বিধি বাধাপ্ৰাপ্ত হ'ব আৰু নিবিদ্ধ বাণিজ্য, বিশেষকৈ ম'ৰেৰ মাজেদি চলাচল হোৱা হেৰোইনৰ বেপাৰত বাধা দিয়া হ'ব। এই নিবিদ্ধ বেপাৰক নিয়ন্ত্ৰণ কৰাৰ কথাটো লৈ কুকি আৰু নগাসকলৰ মাজত জাতিগত সংঘৰ্ষৰ সৃষ্টি হৈছিল।^{১২}

ম্যানমাৰত হোৱা গণতান্ত্ৰিক আন্দোলনে এন এছ চি এনৰ ওপৰত বেয়াকৈ প্ৰভাৱ পেলাইছিল। তেওঁলোকৰ সামৰিক অভিযানৰ মূল ভেটিটো কাচিন স্বতন্ত্ৰ সেনাবাহিনীৰ (KIA) আৰু কাচিন স্বতন্ত্ৰ সংগঠনৰ (KIO) নিয়ন্ত্ৰণৰ অধীনলৈ আহিছিল। গণতন্ত্ৰ পুনৰ স্থাপন কৰাৰ প্ৰতি থকা আগ্ৰহৰ বাবে ভাৰতৰ বিৰুদ্ধে কৰা যুদ্ধত বিদ্ৰোহীসকলক সমৰ্থন আগ বঢ়োৱাৰ ক্ষেত্ৰত তেওঁলোক সন্মান আশ্ৰয়ী নাছিল। ইয়াৰ বাহিৰেও চীনত হোৱা সাংস্কৃতিক বিপ্লৱ আৰু ভাৰত-চীন সম্বন্ধৰ উন্নতি ঘটাত বিদ্ৰোহীসকলে বৈদেশিক সাহায্যৰ পৰা বঞ্চিত হৈ পৰিছিল। বৈজ্ঞানিক পৃষ্ঠপোষকতা হেৰুওৱা আৰু তেওঁলোকৰ ঘাটিবোৰত এছ এল অ' আৰ চি সেনাবাহিনীয়ে প্ৰবল চাপ দিয়াৰ ফলত দুৰ্বল হৈ পৰা এন এছ চি এনে বৰ্তি থকাৰ বাবেই পূৰ্বৰ

ফালে দৃষ্টি নিক্ষেপ কৰাৰ বাহিৰে আন বিকল্প দেখিবলৈ পোৱা নাছিল।”

এন এছ চি এনৰ সম্প্ৰসাৰ : ১৯৯৪ চনৰ নবেম্বৰ মাহত এন এছ চি এনে ছেফ ডিফেন্স ইউনাইটেড ফ্ৰন্ট অব্‌ ছাউথ-ইষ্ট হিমালয়ান ৰিজিয়ন (Self Defence United Front of South-East Himalayan Region— SDUF) নামে এটা সংগঠন স্থাপন কৰিছিল। এই অঞ্চলটোৱে ‘ভাৰতীয় লোকৰ হোৱা ব্যাপক প্ৰব্ৰজন’ নীতিৰ যোগেদি ‘বিলম্বীয়া লোকসকলৰ ভাৰতীয়কৰণ’ প্ৰচেষ্টাৰ বিৰুদ্ধে যুঁজাটোৱেই ইয়াৰ মুখ্য উদ্দেশ্য আছিল। বিদ্ৰোহীসকলে বিশ্বাস কৰিছিল যে অঞ্চলটোক ‘ভাৰতীয়সকলে বলপূৰ্বকভাৱে দখল কৰিছে’ আৰু ‘ভাৰতীয়সকলৰ প্ৰত্ৰু, শোষণ, অংগীভূতকৰণ আৰু দমন’ৰ বিৰুদ্ধে যুদ্ধ কৰাৰ বাহিৰে অন্য কোনো বিকল্প নাই। ৰাজনৈতিক প্ৰচেষ্টা হিচাপে সংগঠনটোৱে বেংকক, কাঠমান্ডু আৰু কেইখনমান ৰাজধানী নগৰীত শাখা কাৰ্যালয় পতাৰ উপৰিও জেনেভা আৰু নিউয়ৰ্কত কাৰ্যালয় খুলিছিল। নিৰাপত্তা বাহিনী আৰু কূটনৈতিক মহলে আৰোপ কৰা সকলো বাধা-বিধিনি অতিক্ৰম কৰি এন এছ চি এনে কেবাটাও আন্তৰ্জাতিক সংগঠনত ভাৰত-বিৰোধী প্ৰচাৰ চলাই যাবলৈ সক্ষম হৈছিল। সেই সংগঠনবোৰৰ ভিতৰত আছিল অস্বীকৃত জাতিৰ জনসংগঠন (Unrecognised Nations Peoples Organisation— UNPO)। ১৯৫৫ চনৰ ছেপ্টেম্বৰ মাহত দি হেগৰ এখনি সভাৰ প্ৰস্তাৱৰ যোগেদি নাগালেণ্ডৰ স্বাধীনতাক সমৰ্থন কৰা হৈছিল। ইয়াৰ ফলত এন এছ চি এনে ভাৰত যুদ্ধৰ বিৰুদ্ধে সশস্ত্ৰ সংগ্ৰামৰ উদ্দেশ্যে অত্যাধুনিক অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ বিদেশৰ পৰা আনিবলৈ সমৰ্থ হৈছিল।”

উত্তৰ কাছাৰ : ডিমা-হালাম ডাউগা : ভাৰত চৰকাৰৰ সোপাটীয়া নীতি আৰু বিলম্বৰ কাৰণে এন এছ চি এনে বহু দূৰলৈকে জাল পেলাবলৈ সমৰ্থন হৈছিল। দুৰ্গম অঞ্চলৰ সুবিধা লৈ বিদ্ৰোহীহঁতে উত্তৰ কাছাৰত সোমাই পৰিছিল। ম্যানমাৰ আৰু বাংলাদেশৰ মাজত অবস্থিত হোৱা বাবে উত্তৰ কাছাৰ সামৰিক দিশৰ পৰা যথেষ্ট গুৰুত্বপূৰ্ণ। ইয়াৰ মাজেদি বাংলাদেশৰ চিটাগঞ্জ পাৰ্বত্য অঞ্চলৰ কক্সবজাৰ বন্দৰলৈ পঠোৱা অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰবোৰ নাগালেণ্ড আৰু মণিপুৰৰ বিদ্ৰোহীসকলৰ ঘাটিবিলাক আহি পাইছিল।” ১৯৯০ চনৰ আগষ্ট মাহত সংগঠনটোৱে এদল ডিমাছা যুৱকক মাইবঙত আক্ৰমণ কৰিছিল। ইয়াৰ পিছতে দিনদুপৰতে ডকাইতি আৰু বহু লোকক অপহৰণ কৰি লৈ গৈছিল। প্ৰতিটো সাফল্যই সিহঁতৰ মনোবল আৰু সাহস বৃদ্ধি কৰিছিল। অতি সোনকালেই সিহঁতে জেমি (Zemi) আৰু লিয়াংমেই (Liangmei) জনজাতিৰ লোকসকলক নিজৰ ফালীয়া কৰি ল’বলৈ সক্ষম হৈছিল আৰু সেইদৰেই জেলিয়ানগ্ৰাউং (Zeliangroung) দলটো গঠন কৰিবলৈ সমৰ্থ হৈছিল। এন এছ চি এনে নতুন ধৰণৰ অত্যাধুনিক অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ সংগ্ৰহ কৰিছিল। সেইবোৰৰ ভিতৰত বকেট নিক্ষেপক অস্ত্ৰৰ সহায়ত দূৰৰ পৰা আক্ৰমণ কৰা শক্তি বৃদ্ধি কৰিব পাৰিছিল। আনহাতে, জিলাখনত থকা আৰক্ষী বাহিনীৰ সংখ্যা সীমিত আছিল আৰু পৰ্যাপ্ত অস্ত্ৰৰে সজ্জিতও নাছিল। ইয়াৰ ফলত নতুনকৈ গঠন হোৱা অঞ্চল কাৰ্যদক্ষ ডিমা-হালাম-ডাউগা (Dima-Halam-Dauga— DHD) নামৰ গোটটোৱে মাইবঙত সদৰ স্থান হিচাপে লৈ সুকীয়া ডিমালেণ্ড (Dimaland) দাবী কৰি হিংসাত্মক অভিযান চলাবলৈ সক্ষম হৈছিল।” ইতিমধ্যে বিভিন্ন জনগোষ্ঠীক স্বায়ত্ত শাসন প্ৰদান কৰা অসম চৰকাৰে ডি এইচ ডিৰ তেনে দাবী মানি ল’ব নোৱাৰিলে। নিৰিছ বুলি ঘোষণা কৰা এন এছ চি এনৰ (IM) লোকে প্ৰত্ৰু বিস্তাৰ কৰা উক্ত সংগঠনটোৱে ‘বৃহৎ নগাভূমি’ৰ (Greater Nagaland) অংশ

হিচাপে এখন সুসীয়া স্বাধীন জেলিয়ানফ্রন্ট গঠন কৰিবলৈ কৰা আবেদন চলি আছিল। এই অঞ্চলসমূহৰ নগাবিলাকক একত্ৰিত কৰি সংগঠনটোৱে এটা সম্পন্ন বাহিনী গঠন কৰিছিল আৰু খোলাখুলিভাৱে নতুনকৈ ভৰ্তি হোৱাসকলক সামৰিক প্ৰশিক্ষণ দিছিল। এন এছ চি এনৰ হেঁচাব বশবৰ্তী হৈ ডি এইচ ডিৱে বলপূৰ্বকভাৱে অসমীয়া, বঙালী, বিহাৰী আৰু নেপালী মানুহৰ পৰা 'কৰ' সংগ্ৰহ কৰিছিল। আনকি এনে ধৰণৰ কু-কৰ্মৰ পৰা ডিমাছাসকলকো বাৰ দিয়া নহৈছিল। সেইবাবে ডি এইচ ডিৱে বৃহৎ সংখ্যক লোকে তেওঁলোকৰ বিৰোধী হৈ পৰিছিল। সংগ্ৰহ কৰা ধনৰ সিংহভাগ এন এছ চি এনৰ পুঁজিলৈ যোৱাত দুৰোগলকৰ একোসময়ত বিবাদ নোহোৱাও নহয়। বিয়ে নহওক, এই উগ্ৰপন্থী সংগঠনটোৱে কাৰ্বি নেশ্যনেল ডলন্টিয়াৰ্ছ, কাৰ্বি পিপ'লছ ক'ৰ্চ আৰু ডিমা-হালাম ডাউণ্ডাৰ এন এছ চি এনৰ মূল উদ্দেশ্য নাগালিম (Nagalim) বা বৃহত্তৰ নাগালেণ্ডৰ সহযোগ পাই আহিছে। সেইবাবে কাৰ্বি ছাত্ৰ সন্থা, ডিমাছা ছাত্ৰ সন্থা আৰু স্বায়ত্তশাসিত দাবী সমিতিয়ে (Autonomus State Demand Committee) সকলোকে সজাগ আৰু সতৰ্ক কৰি দিবৰ উদ্দেশ্যে ১৯৯৯ চনৰ ৩০ আগষ্টত বাৰ ঘণ্টীয়া বন্ধৰ আহ্বান দিছিল।^{১৮}

কাৰ্বি আংলং আৰু উত্তৰ কাছাৰেই নহয়, কিছু দিনৰ পৰা এন এছ চি এনে অৰুণাচলৰ দক্ষিণ-পূৰ্বাংশৰ টিৰাপ আৰু চাংলং জিলাতো সোমাবলৈ প্ৰচেষ্টা চলাইছে। প্ৰথম পদক্ষেপ হিচাপে এই দুই জিলাৰে এটা কেন্দ্ৰীয় শাসিত অঞ্চল কৰাৰ উদ্দেশ্যে এখন কেন্দ্ৰীয় শাসিত অঞ্চল দাবী সমিতি (Union territory Demand Committee) গঠন কৰা হৈছে। যি কাৰণে নহওক, অৰুণাচলৰ মুখ্য মন্ত্ৰী মুকুট মিথিয়েও ইয়াৰ সমৰ্থন জনাইছে। ম্যানমাৰৰ সীমান্তৰ স্পৰ্শকাতৰ অঞ্চলটোত এবাৰ খোপনি পুতিলে গোটেই ৰাজ্যখনেই এন এছ চি এনৰ নিয়ন্ত্ৰণাধীন হোৱাও বিচিহ্ন নহ'ব।^{১৯}

হমাৰ আৰু এন এছ চি এন : ১৯৯৭ চনৰ মাজভাগৰ পৰা উত্তৰ কাছাৰৰ কুকি, হমাৰ, জিমি, হুাৰেল জনগোষ্ঠীসমূহে এন এছ চি এন (এম)ৰ মূল উদ্দেশ্য বুজিব পাৰি ইউনাইটেড জনজাতি সন্থা (United Tribes Front) গঠন কৰি ঝাপলাং গোটৰ ওচৰ চাপিছে। কিয়নো এই গোটৰ 'বৃহৎ নাগালেণ্ড'ৰ পৰিকল্পনা নাই। এন এছ চি এনে (IM) ইয়াৰ ছত্ৰছায়াৰ তললৈ বহুসংখ্যক হমাৰক (Hmar) আনিবলৈ সমৰ্থ হৈছে। বহু বছৰ ধৰি হমাৰসকলে মণিপুৰ, মিজোৰাম, অসম আৰু মেঘালয়ৰ হমাৰসকলৰ আধিপত্য থকা অঞ্চলবিলাকৰ বাবে এখন গৃহভূমি দাবী কৰি আহিছে।^{২০} হমাৰ পিপ'লছ কনভেনশ্যনে (Hmar People's Convention— HPC) কৰা উক্ত দাবী মিজেন্সকলৰ বাবে গ্ৰহণীয় নাছিল। মিজেন্সকলে হমাৰবিলাকক মিজো জাতিটোৱে অবিচ্ছেদ্য অংগ বুলি ভাবিছিল। হমাৰবিলাকৰ মিজো জাতিটোৰ সৈতে একীকৰণৰ প্ৰতি বিৰূপ মনোভাৱ আৰু শিলচৰ-আইজাল পথৰ এটা অংশ তেওঁলোকৰ নিয়ন্ত্ৰণত থকা বাবে যোগাযোগ ব্যৱস্থা বিচ্ছিন্ন কৰি দিব পৰা শক্তি আছে বুলি মিজেন্সকলে বড়িৱাকৈ জানিছিল। এনেদৰে যোগাযোগ বিচ্ছিন্ন কৰাৰ ফল ভৱাৰহ হ'ব বুলি আশংকা কৰি ২৭ জুলাই ১৯৯৪ চনত এটা চুক্তিত স্বাক্ষৰ কৰিলে। উক্ত চুক্তি মতে, মিজো শাসনৰ অধীনৰ হমাৰসকলৰ সামাজিক, অৰ্থনৈতিক, সাংস্কৃতিক উন্নয়নৰ বাবে হিলাং পাৰ্বত্য উন্নয়ন পৰিষদক (Singlung Hill Development Council— SHDC) স্বায়ত্ত শাসন প্ৰদান কৰিছিল।^{২১} বড়ো চুক্তিৰ দৰে এই চুক্তিয়েও পৰিষদৰ অঞ্চলটো নিৰ্বাচন কৰাত বিফল

হৈছিল। গতিকে এইচ পি টি আৰু ৰাজ্য চৰকাৰৰ মাজৰ ৰাজনৈতিক বিবাদৰ ওপৰ পৰা নাছিল। ১৯৯৪ চনত এইচ পি টিৰ বহু সদস্যই আত্মসমৰ্পণ কৰা সত্ত্বেও বিৰোধী বহুতে আত্মগোপন কৰিছিল। পিছলৈ তেওঁলোকে এন এছ চি এনৰ (IM) সৈতে যোগাযোগ স্থাপন কৰিবলৈ সমৰ্থ হৈছিল। এই সংগঠনটোৱে স্বায়ত্ত শাসনৰ বাবে কৰা তেওঁলোকৰ দাবীবোৰ সমৰ্থন কৰাৰ উপৰি বিজয় সাহায্য আৰু অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰৰ যোগান ধৰিছিল।^{১১} হমাৰসকলৰ নিয়ন্ত্ৰণৰ অধীনত থকা অঞ্চলৰ মাজেদি নিৰাপদে যাতায়াত কৰিবলৈ দিয়াৰ বিনিময়ত নাগালেণ্ড আৰু মণিপুৰলৈ অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ আৰু সৈন্যৰ যোগান ধৰাৰ বিষয়ে আশ্বাস দিছিল যাতে তেওঁলোকে অসম-মিজোৰাম সীমান্তৰ অটব্য হাবিৰ মাজত শিবিৰ পতাৰ উপৰি বৰাক উপত্যকা আৰু উত্তৰ কাছাৰ পৰ্বতলৈকে সহজে অভিযান চলাই যাব পাৰে।

মেঘালয়, ত্ৰিপুৰা, বড়ো অধ্যুষিত অঞ্চল : ইমান দিনে শান্তিৰে বসতি কৰা মেঘালয়ো এন এছ চি এনৰ কাৰ্য কলাপৰ পৰা মুক্ত হৈ থাকিব পৰা নাছিল।^{১২} হিনাইট্ৰেপ্ এ'চিক লিবাৰেশ্যন কাউন্সিল (Hynniewtrep A'Chik Liberation Council— HALC) নামৰ গোপন সংগঠনটোৱে কেবাটাও বিদ্ৰোহী দলৰ সৈতে ভাৰত যুক্তৰাষ্ট্ৰৰ বিৰুদ্ধে যুদ্ধ কৰিবলৈ আইজালাত এখন চুক্তিত স্বাক্ষৰ কৰিছিল। ব্যবসায়ী লোকৰ পৰা বলপূৰ্বকভাৱে বৃহৎ পৰিমাণৰ ধন সংগ্ৰহ কৰি অস্ত্ৰাগাৰ নিৰ্মাণ কৰি প্ৰশিক্ষণপ্ৰাপ্ত যোদ্ধাৰ এটা দল গঠন কৰিছিল। খাচী ছাত্ৰ সন্থাৰ (Khasi Students' Union— KSU) সমৰ্থন লাভ কৰাৰ বাহিৰেও মেঘালয়ৰ সীমান্তত প্ৰশিক্ষণ শিবিৰ পাতিবলৈ সংগঠনটোৱে এন এছ চি এন আৰু আই এছ আইৰ (ISI) সৈতে সন্ধি স্থাপন কৰিছিল। পশ্চিমফালে আচিক লিবাৰেশ্যন মাট্ৰিক আৰ্মিয়ে (Achik Liberation Matgrik Army— ALMA) অসম, মেঘালয় আৰু বাংলাদেশ সীমান্তৰ গাৰো জনজাতি গৰিষ্ঠপ্ৰধান অঞ্চলবোৰক লৈ এখন গাৰোৰাজ্য গঠন কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিছিল।^{১৩} এন এছ চি এন (IM)ৰ সক্ৰিয় সহযোগ লাভ কৰি অল ত্ৰিপুৰা টাইগাৰ ফ'ৰ্চ (All Tripura Tiger Force— ATTF) আৰু জাতীয় মুক্তি বাহিনীয়ে ক্ৰমবৰ্ধমানভাৱে হিঙ্গোমূলক কাৰ্যবিলাক চলাই যোৱা বাবে আইন-শৃংখলাৰ সমস্যাটোৰ ওপৰত গুৰুতৰভাৱে প্ৰভাৱ পৰিছিল।

১৯৯৫ চনৰ ২৫ ফেব্ৰুৱাৰীত ডিমাপুৰৰ ওচৰত ব্ৰহ্মপুত্ৰ মেইল ৰেলগাড়ীখন অতি দুৰ্ঘাতসিদ্ধ আৰু নিৰ্মম বোমা বিস্ফোৰণৰ ঘটনাত পতিত হৈছিল, সামৰিক বাহিনীৰ লোককে ধৰি (বেচৰকাৰী ধৰণৰ) ৪০ জন লোকৰ প্ৰাণহানি হৈছিল। এন এছ চি এন (IM) বিদ্ৰোহীসকলে এই কাৰ্য কৰিছিল বুলি সন্দেহ কৰা হৈছিল। ইয়াৰ পাছতে এন এছ চি এন আৰু বড়ো সুৰক্ষা বাহিনী শোণিতপুৰ জিলাৰ ঢেকীয়াজুলিত ডকাইতিত লিপ্ত হয়।^{১৪} এনেদৰে মিলিত হোৱাত অসম আৰু ভাৰত চৰকাৰ উভয়ে উৰিয় হৈ পৰিছিল। বিদ্ৰোহীসকলে ইতিমধ্যে মানস অভয়াৰণ্য আৰু ভূটান সীমান্তৰ অটব্য হাবিত শিবিৰ স্থাপন কৰিছিল। প্ৰতিবন্ধাৰ কাৰণ পৰা গুৰুত্বপূৰ্ণ উত্তৰৰ এই অঞ্চলটো আৰু দক্ষিণৰ ব্ৰহ্মপুত্ৰ নদীখনৰ মাজেদি গুৱাহাটীলৈ যোৱা ৰেলপথ, নেপ্যনেল হাইৱে আৰু যোগাযোগৰ পথবোৰ আছিল। বিদ্ৰোহীবোৰে সেই পথবোৰ বিচ্ছিন্ন ৰে কৰি নেপেলাব আৰু ৰাজ্যখনক পশ্চিমী হিচাপে ৰে নল'ব তাৰ কি নিশ্চয়তা আছে? ব্যস্ত শাসনৰ ক্ৰমবৰ্ধমান দাবীৰে অঞ্চলটোত বাস কৰা কোচ-ৰাজবংশী, ৰাভা আৰু চাওতালসকলৰ মাজতো উত্তেজনা দেখিবলৈ পোৱা গৈছিল। যদি এন এছ চি এনক (IM) শক্তিশালী হ'বলৈ নিয়া হয়, কিছু কালৰ ভিতৰতে উত্তৰ বংগৰ সীমান্তৰ ভিতৰলৈকে তেওঁলোকৰ প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰাও বিচিত্ৰ নহ'ব।

নাগালেণ্ড-মণিপুৰ : নাগালেণ্ড এন এছ চি এনৰ দুয়োটা গোট ক্ৰমাৱয়ে টি মুইভা আৰু এছ এছ ৰূপলাঙৰ অধীনত দশকটোত অতি সক্ৰিয় হৈ পৰিছিল। হত্যা আৰু অপহৰণৰ বাহিৰেও প্ৰতিজন কৰ্মচাৰী, ব্যবসায়ী আৰু ঠিকাদাৰক নাগালেণ্ড পিপলছ ৰিপাব্লিকে বহুওৱা 'কৰ' দিবলৈ বাধ্য কৰোৱা হৈছিল।^{১৭} ১৯৯৪ চনৰ আগভাগত নাগালেণ্ডৰ মাজেদি যোৱা ৩৯নং নেশ্যনেল হাইৱেত চলাচল কৰা বাছ আৰু ট্ৰাকচালকসকলে বিভিন্ন ধৰণৰ পথ আৰু সামগ্ৰী কৰ দিব লগা হৈছিল। ইয়াৰ প্ৰতিবাদত তেওঁলোকে যেতিয়া এমাহ ধৰি ধৰ্মঘট পালন কৰে কেন্দ্ৰীয় বা ৰাজ্যিক বাহিনীয়ে বিশেষ একো কৰিব নোৱাৰিলে। এই ধৰ্মঘটৰ ফলত মণিপুৰৰ মানুহে পেটৰ ভোকত থাকিব লগীয়া হৈছিল। ১৯৯৫-৯৭ চনত নাগালেণ্ডত যি হাৰত খণ্ডযুদ্ধ হৈছিল, সেই যুদ্ধৰ মুঠ সংখ্যা আগৰ আটাইতকৈ বেয়া অবস্থাত সংঘটিত যুদ্ধবোৰৰ সংখ্যাতকৈও বেছি। পৰিস্থিতিৰ এনে অবনতি ঘটিছিল যে ৮ মাৰ্চ ১৯৯৫ তাৰিখে ক'হিমাৰ উপায়ুক্ত এল ভি ৰেড্ডিক (L V Reddy) হত্যা কৰাৰ পিছত মুখ্য মন্ত্ৰী এছ চি জমিৰৰ (S C Jamir) হাতত অশান্ত অঞ্চল আইনখন প্ৰয়োগ কৰাৰ বাহিৰে অন্য কোনো উপায় নাছিল। বিধানসভাৰ বিৰোধী দলৰ নেতা ভামোজুই (Vamuzo) ভয় কৰিছিল যে চৰকাৰৰ এই বিবেচনাশূন্য কামৰ ফলত পৰিস্থিতি আৰু শোচনীয় হৈ নিৰপৰাধী অসামৰিক লোকসকল নিৰ্মমতাৰ বলি হৈ পৰিব। ১৯৬০ চনতো এনে এটা পৰিস্থিতিয়ে দেখা দিছিল, যিসময়ত চৰকাৰী অনুমোদন লাভ কৰি হিংসামূলক শক্তিবোৰে মূৰ দাঙি উঠিছিল।^{১৮} জমিৰ সকলো ফালৰ পৰা তীব্ৰ সমালোচনাৰ সম্মুখীন হ'ব লগা হৈছিল। শেষত নাগালেণ্ড বিধানসভাত তেওঁৰ বিৰুদ্ধে অনাস্থা প্ৰস্তাৱ তোলা হৈছিল। ইয়াৰ পিছতে হত্যাকাণ্ড, লুটপাত আৰু অপহৰণ অব্যাহত চলিল। এই দুৰ্ভাগ্যজনক অবস্থাৰ মূলতে আছিল ৰাজনীতিবিদ, চৰকাৰী বিষয়া আৰু বিদ্রোহীৰ 'অপবিত্ৰ সম্পৰ্কৰ বন্ধন' (unholy nexus)। যোৱা কেবাবছৰো ধৰি এই সম্পৰ্ক চলি আহিছে। প্ৰকাশিত বাতৰি মতে 'আত্মগোপনকাৰীসকল মন্ত্ৰীসকলৰ লগতেই বাস কৰিছিল আৰু সিবিলাকে তেওঁলোকৰ যোগেদি সমালোচকসকলক ঘূৰীয়া কৰিছিল অথবা প্ৰতিদ্বন্দ্বীসকলক হত্যা কৰোৱাইছিল। ক'লা টকা কঢ়িয়াই আনিবলৈ মন্ত্ৰীৰ গাড়ী ব্যৱহাৰ কৰা হৈছিল। সুৰক্ষা বাহিনীৰ হাতত মৃত্যু হোৱাতকৈ জনজাতি গোষ্ঠীবিলাকৰ মাজত হোৱা পাৰস্পৰিক সংঘৰ্ষত অধিক আত্মগোপনকাৰী নগাৰ মৃত্যু হৈছিল।'^{১৯} দৰাচলতে নগাসকল হতাশাগ্ৰস্ত হৈ পৰিছিল। নিৰাপত্তা বাহিনী আৰু আত্মগোপনকাৰীৰ কবলৰ পৰা কেতিয়াবা ৰক্ষা পাব নে নাপায় তেওঁলোকে নাজানিছিল। তেওঁলোকে যেতিয়া উপলব্ধি কৰিলে যে কন্দুক ধৰ্মই তেওঁলোকৰ মাটিত খোপনি পুতিছে, তেওঁলোকৰ হতাশা বৃদ্ধি হ'বলৈ ধৰিলে।^{২০}

নাগালেণ্ড আৰু মণিপুৰত কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে ক্ৰমাৱয়ে 'অপাৰেশ্যন অৰ্কিড' (Operation Orchud) আৰু 'ছানি ভেল' (Sunny Vale) অভিযান চলালে। কিন্তু এন এছ চি এনৰ গেৰিলাক কেন্দ্ৰৰ সেনাবাহিনীয়ে বাধা দিব আৰু দমন কৰিব নোৱাৰিলে। সামৰিক বাহিনীৰ ওপৰত কৰা আক্ৰমণ আৰু হত্যাকাণ্ডৰ খবৰ আহিবলৈ ধৰিলে।^{২১} মণিপুৰতো কেন্দ্ৰীয় বাহিনীৰ অভিযানৰ খবৰ আগতেই পাই অত্যাধুনিক অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰৰে বিদ্রোহীবোৰে বাংলাদেশ আৰু ম্যানমাৰলৈ পলায়ন কৰিবলৈ সক্ষম হৈছিল। বিধানসভাৰ ৬০ জন নিৰ্বাচিত সদস্যক তেওঁলোকৰ ভূমিকাৰ বাবে আত্মগোপনকাৰীয়ে হত্যা কৰিব লগীয়া লোকসকলৰ তালিকাভুক্ত কৰিছিল। এই অভিযানসমূহৰ পৰা বিশেষ ফল লাভ কৰিব পৰা নগ'ল বসিও সামৰিক বাহিনীয়ে কেবাজনো বৰমুখীয়া নেতাক গ্ৰেপ্তাৰ আৰু বহু পৰিমাণৰ অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ উদ্ধাৰ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছিল। প্ৰেপ্তাৰ

কৰা সন্ন্যাসভাগ যুদ্ধকাল কৰাৰগৰত বাৰিষ পৰা নগ'ল; নিৰ্দোষী বুলি প্ৰমাণিত হৈছিল। কেন্দ্ৰীয় বাহিনীৰ আশ্ৰিত্যৰ খবৰ আহিবলৈ ধৰিছিল আৰু তেওঁলোকৰ নেতৃত্ব দিয়া বিবৰ্ণাসকলে বাজসীতিৰে কমা খুজিব লগীয়াত পৰিছিল।^{১০} ১৯৯৬ চনৰ জুন মাহত এন এছ টি এনৰ (IM) মুইভাই এই মৰ্মে ঘোষণা কৰিছিল যে বিদ্ৰোহীসকলে বড়ো নিৰাপত্তা বাহিনী, ত্ৰিপুরা মুক্তি বাহিনী, মণিপুৰ মুক্তি বাহিনী আৰু মেঘালয়, অসম আৰু অৰুণাচল প্ৰদেশৰ কিছু বিদ্ৰোহী গোটৰ সৈতে যৌথ কৌশল নিৰ্ধাৰণ কৰিব।^{১১} ক'ব্ৰা ফ'ৰ্চ (Cobra Force) নামৰ উন্নত মানৰ প্ৰশিক্ষণপ্ৰাপ্ত গোটটোৱে সৰু সৰু দলত বিভক্ত হৈ মণিপুৰ, নাগালেণ্ড আৰু অসমৰ চহৰাঞ্চলত আতংক সৃষ্টি কৰিবলৈ বাজ্যবোৰত সোমাই পৰিছিল। এনেদৰেও খবৰ ওলাইছিল যে বাংলাদেশত পাকিস্তানৰ গুপ্তচৰ সংস্থা আই এছ আয়ে এই কমাণ্ডোবোৰক গেৰিলা যুদ্ধৰ প্ৰশিক্ষণ দিছিল আৰু আৰ ডি এল, নাইট্ৰোগ্লিচাৰিণ (টি এন টি) ব্যৱহাৰ আৰু ৰকেট ক্ৰেপণ কৰিবলৈকো শিক্ষা দিছিল। সামৰিক সূত্ৰৰ পৰা জানিব পৰা মতে, নিৰাপত্তা বাহিনীক বিক্ষিপ্ত কৰাৰ উদ্দেশ্যে তেওঁলোক হাবিৰ পৰা ওলাই আহি চহৰাঞ্চলত যুদ্ধ কৰিবলৈ বিয়পি পৰিছিল।^{১২}

কৰ্তৃপক্ষৰ ভূমিকা : সামৰিক আৰু অসামৰিক কৰ্তৃপক্ষ এই বিষয়ে একমত যে নিৰাপত্তামূলক ব্যৱস্থাবোৰত খুঁত ধকা বাবে আৰু উত্তৰ-পূব বাজ্যবোৰৰ মাজত সমন্বয় আৰু পৰিকল্পনা নথকা কাৰণে সেই অঞ্চলবোৰত বিদ্ৰোহমূলক কামবোৰে দকৈ শিপাইছিল। গৃহ-মন্ত্ৰণালয়ৰ সচিব কে পদ্মনাভায়াই আপত্তি কৰি কৈছিল :

ইমান দিনলৈকে যিখিনি কৰা হ'ল সকলোখিনিৰে বিশেষ উদ্দেশ্যৰ বাবে অস্থায়ীভাৱে কৰা কাম আছিল। আৰক্ষীৰ হাতত যথেষ্ট অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ নাছিল আৰু তেওঁলোকৰ কামৰ বোজা অত্যধিক আছিল। চহৰাঞ্চলত হোৱা বিদ্ৰোহ দমন কৰাৰ বাহিৰেও তেওঁলোকে নিবিচ্ছিন্ন ঠাৱৰ চোৰাং বেপাৰ কৰাসকলৰ সৈতে যুঁজিব লাগিছিল। তেওঁলোকৰ অস্ত্ৰৰ শক্তি আৰু ক্ষিপ্ৰ গতি-বিধিৰ ওপৰত বহু পৰিমাণে নিৰ্ভৰ কৰা হৈছিল। তেওঁলোকে যদি কৌটিকীয়া ৩০৩ ৰাইফলৰ সৈতে কাম চলাব লগীয়া হয়, ইমানদিনে তেওঁলোকে কেনেকৈ কাম কৰি আহিছে সেইটো ভাবিলেহে আচৰিত হ'ব লাগে।^{১৩}

১৯৯৫ চনৰ ২৯ এপ্ৰিল তাৰিখে শ্বিলঙত মুখ্য মন্ত্ৰীৰ সৈতে হোৱা এখন সভাত কেন্দ্ৰীয় ৰাজ্য মন্ত্ৰী বাজেণ্ড পাইলটে পৰিস্থিতিটো অধ্যয়ন কৰি কৈছিল— 'এই অঞ্চলটোৰ আটাইকেইজন মুখ্য মন্ত্ৰীয়ে বিদ্ৰোহৰ সমস্যাটো দৃঢ়তাৰে সমাধান কৰিবলৈ ৰাজনৈতিক ইচ্ছা প্ৰদৰ্শন কৰা নাই।' একেই সুৰতে গৃহসচিব কৈছিল— 'প্ৰায় সকলোবোৰ বাজ্যৰে কূটাবাস্তমূলক কাৰ্য বোধ কৰিবলৈ কোনো দৃঢ় বিদ্ৰোহ-বিৰোধী পৰিকল্পনা নাই। বলপূৰ্বকভাৱে ধন সংগ্ৰহ, অপহৰণ, হত্যা আৰু ডকাইতিৰ বাবে কৰা অভিযোগবোৰৰ বিচাৰৰ ক্ষেত্ৰত আৰক্ষী তৎপৰ নহয়। খৰতকীয়া আৰু গুৰুত্বপূৰ্ণভাৱে কৰ্মপৰা হাতত লোৱাৰ পৰিৱৰ্তে আৰক্ষী বাহিনীয়ে সেইবিলাক সেনাবাহিনীৰহে দায়িত্ব বুলি ক'ব খোজে।^{১৪} আকৌ স্থানীয় প্ৰশাসনৰ অসহযোগিতাৰ বাবে ভাৰতীয় সেনাবাহিনীয়ে চলোৱা অভিযানে বাধাৰ সন্মুখীন হ'ব লগাত পৰিছিল। কিছুমান কামে এই কথাটোও প্ৰমাণ কৰে যে নাগালেণ্ড আৰু মণিপুৰ উভয়ৰে সশস্ত্ৰ বাহিনীয়ে বিদ্ৰোহীক অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ দি সহায় কৰিছে আৰু সৈন্য বাহিনীয়ে আটক কৰা অপৰাধীবোৰক যথোচিত বিচাৰ নোহোৱাকৈ মুকলি কৰি দিয়া হৈছে। এনেবোৰ কাৰ্যই সেনাবাহিনীক আত্মবিশ্বাসহীন কৰি তুলিছিল

আৰু অৰাটে বোৱা বুকুসকলে ভুল সংকেত পাইছিল।”

স্বাধীনতাৰ পৰৱৰ্তী যুগত, এই কথাটো স্বীকাৰ কৰিব লাগিব, ভাৰত চৰকাৰে বিশেষ উদ্দেশ্য সাধনৰ অৰ্থে একোটাইত সাময়িক বা উদাস নীতি অবলম্বন কৰি আহিছে। এই নীতিয়ে উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ গুৰুতৰ সমস্যাবিলাক আৰু জটিলহে কৰি তুলিছে। এনে নীতি অস্থায়ীভাৱে একোটা উদ্দেশ্য সাধনৰ বাবে উপযোগী হ’লেও গুৰুত্বপূৰ্ণ স্পৰ্শকাতৰ সীমান্ত অঞ্চলটোৰ সমস্যাবাৰ্জিৰ স্থায়ী সমাধান হ’ব নোৱাৰে। নিৰাপত্তাৰ খাটিবত নেহৰু চৰকাৰে নগাসকলৰ দাবী মানি লোৱাটো আৱশ্যক বুলি ভাবিছিল। কিন্তু প্ৰধান মন্ত্ৰীগৰাকীয়ে সীমান্তৰ প্ৰশ্নটো এডোখৰ নুতকোৱা ঘাৰ দৰে এৰি থৈ গৈছিল, আৰু ইয়াৰ বাবে নগাসকলে তেওঁলোকৰ মূল উদ্দেশ্য ‘বৃহৎ নগাৰাজ্য’ (Greater Nagaland) প্ৰতিষ্ঠাৰ বাবে কিপ্ৰগতিত আগ বাঢ়ি যাব পাৰিছিল। বড়োসকলক বি এ চিৰ সীমা বান্ধি নিদিয়াকৈয়ে স্বায়ত্ত শাসন প্ৰদান কৰা হৈছিল। ফলত বড়োপ্ৰধান অঞ্চলবোৰত বিদ্রোহে মূৰ দাঙি উঠিছিল। কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে যথাসময়ত ব্যবস্থা লোৱা হ’লে দুৰ্ভাগীয়া চাক্‌মাসকলক উত্তৰৰ অৰুণাচলবাসীসকলৰ ক্ৰোধৰ বলি হোৱাৰ পৰা ৰক্ষা কৰিব পৰা গ’লহেঁতেন। ভাৰত চৰকাৰৰ নীতি তোষণমূলক নহৈ দৃঢ় হ’ব লাগিছিল। আলাপ-আলোচনা, তোষামোদ বা যুক্তিৰে মান্তি কৰোৱা প্ৰচেষ্টাৰ প্ৰতি কোনো বাধা থাকিব নোৱাৰে। এনে নীতি চূড়ান্ত ৰূপত (to the utmost) প্ৰয়োগ কৰিলেও আপত্তিৰ ধল নাথাকে। কিন্তু সম্পূৰ্ণ তোষণ-নীতি অবলম্বন কৰাটো দুৰ্বলতাৰহে পৰিচায়ক। মান্তি কৰোৱা সম্ভৱণৰ নহ’লে বিদ্রোহীহঁতক বজ্জুমুঠিৰে নিয়ন্ত্ৰণৰ অধীনলৈ আনিব লাগিব। এই কাৰ্য কৰিবলৈ যাওঁতে নিৰ্দোষীসকলকো দোষীসকলৰ লগতে শাস্তি বিহা উচিত নহয়। নিৰ্দোষীসকলৰ জীৱন আৰু সা-সম্পত্তি ৰক্ষা কৰিব লাগিব। চৰকাৰে গ্ৰহণ কৰা নীতিৰ বাবে জনসাধাৰণৰ সমৰ্থন আৰু শুভেচ্ছা লাভ কৰিবলৈ যৎপৰোনাস্তি চেষ্টা কৰাও নিতান্ত প্ৰয়োজন।

অষ্টম অধ্যায়

দিগন্তত ক'লা ডাবৰ

১৯৯৬ চনৰ ২০ এপ্ৰিলত হিতৈষৰ শইকীয়াৰ মৃত্যুৰ লগে লগে স্বৰাজ্যোত্তৰ পৰৱৰ্তী যুগৰ অসমৰ সবাতোকৈ বিতৰ্কমূলক নেতাগৰাকীৰ ঘটনাবল্লী জীৱনৰ অৱসান ঘটিল। বছতে তেওঁক 'বহুৰটোৰ (১৯৯২) সৰ্বশ্ৰেষ্ঠ ব্যক্তি', 'মন্তকমণি' আদি উপাধিৰে বিভূষিত কৰিছিল। আকৌ এচামে তেওঁক অসম বুৰঞ্জীৰ উজ্জ্বলতম ব্যক্তিত্বসম্পন্ন 'লাচিত বৰফুকনৰ আধ্যাত্মিক ঐতিহ্য সিৰে সিৰে বহন কৰিছিল' বুলিও উচ্চস্বৰে প্ৰশংসা কৰিছিল। আনহাতে, একোজনে তেওঁক 'গণশত্ৰু', 'বদন বৰফুকন' বুলিও কৈছিল, যিজন বৰফুকনে অসমলৈ মানহঁতক মাতি আনি অসমখন ছাৰখাৰ কৰাইছিল।^১ নিঃসন্দেহে ক'ব পাৰি শইকীয়া এজন কৰ্মী পুৰুষ। প্ৰগতিবাদী এই নেতাজনে তেওঁৰ পূৰ্বসূৰীসকলৰ তুলনাত দিম্ৰী দৰবাৰত সৰ্বাধিক যোগ্যতাৰ পৰিচয় দিছিল। শুৱাহাটীৰ পাণ্ডু বন্দৰটোৰ (dry port) কাৰণে কেন্দ্ৰৰ পৰা তেওঁ আবশ্যকীয় মঞ্জুৰি আদায় কৰিছিল। ইয়াৰ বাবে অসমত উৎপন্ন চাহৰ বাবদ পশ্চিম বংগই ৰাজহ আদায় কৰি আহিছে বুলি কৰা ওজৰ-আপত্তিৰ ওৰ পৰিছিল। অসমীয়া ৰাইজৰ বহুদিন ধৰি আন এটা দাবী— থাকুৱা তেলৰ বাবদ ৰাজহ পাঁচশ টকাতকৈ অধিক বৃদ্ধি কৰাবলৈ তেওঁ কৃতকাৰ্য হৈছিল। তেজপুৰ আৰু কাছাৰত দুখন বিশ্ববিদ্যালয়, এখন আই আই টি, নুমলীগড় শোধানাগাৰ, টেঙাখাট গেছক্ৰেকাৰ— সকলোবিলাকৰ বাবে কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ অনুমোদন লাভ কৰাটো তেওঁৰ কৃতিত্বৰ পৰিচয় নহয় জানো? উন্নয়ন প্ৰক্ৰিয়া স্বৰতকীয়া কৰিবৰ কাৰণে শইকীয়াই কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ পৰা নব্বৈ শতাংশ অনুদান আৰু দহ শতাংশ ঋণ লাভ কৰিছিল, অবশ্যে এই ক্ষেত্ৰত পূৰ্বৰ চৰকাৰৰ (অগণ) দিনতেই যথোচিত পদক্ষেপ লোৱা হৈছিল বুলি বাতৰিত প্ৰকাশ। শইকীয়া নেতৃত্বাধীন চৰকাৰে চাৰি হাজাৰ কোটি টকাৰ ঋণ পৰিশোধ কৰিছিল সঁচা, কিন্তু ছয় হাজাৰ কোটিৰো অধিক ঋণৰ গধুৰ বোজা পৰৱৰ্তী চৰকাৰলৈ এৰি থৈ গৈছিল।^২ সংযুক্ত মুক্তি বাহিনীৰ এদল লোকক সমাজৰ প্ৰধান সঁতিলৈ অনাটো তেওঁৰ কৃতিত্ব। কিন্তু আত্মসমৰ্পণকাৰী বিদ্ৰোহীসকলৰ হাতত আইন বহিৰ্ভূতভাৱে থকা অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ এৰি দি তেওঁ আইন-শৃংখলাৰ যি অৱস্থাৰ সৃষ্টি কৰি গ'ল আজিও তাৰ অৱসান ঘটা নাই। শইকীয়াৰ নেতৃত্বাধীন চৰকাৰটো একেবাৰে নিকা নাছিল। বহু কোটি টকাৰ এল অ' চি কেলিংকাৰি, অপাৰেশ্যন ব্ৰেক বোৰ্ড চৰকাৰৰ অধীনৰ একেবাৰে নিম্ন স্তৰৰ পঢ়াশলীয়া শিক্ষকৰ চাকৰিও বিক্ৰী কৰা কাৰ্যসমূহে শইকীয়া চৰকাৰক কম্পুৰিত কৰিছিল।

দুৰ্নীতিপূৰ্ণ শইকীয়া চৰকাৰ : পূৰ্বৱৰ্তী কংগ্ৰেছী চৰকাৰ আদিছোৱাত দুৰ্নীতিমুক্ত নহ'লেও সাধাৰণতে মন্ত্ৰীবৰ্গ আৰু উচ্চপদস্থ কমচাৰীসকল দুৰ্নীতিপ্ৰস্তু নাছিল। সিবিলাকে ধন-দৌলততকৈ মান-মৰ্যাদা অটুট ৰাখি ৰাইজৰ মন জিনিবলৈ চেষ্টা কৰিছিল। লাহ-বিলাহ পৰিত্যাগ কৰি সাধাৰণ জীৱন-যাপন কৰিছিল, বছতে স্বার্থত্যাগ কৰি দেশৰ হকে কাৰাবৰণো কৰিছিল। কেইবছৰমানৰ পিছৰ পৰা আমূল পৰিবৰ্তন ঘটি দুৰ্নীতি 'সৰ্বপ্ৰাসী' হ'ল। 'শইকীয়া মন্ত্ৰীসভাত' এজন চিত্তাৰিদে

প্ৰশ্ন কৰিছে :

এনেকুৱা এজন মাত্ৰ উল্লেখযোগ্য মন্ত্ৰী আছেন যাৰ সম্বন্ধে শুকতৰ অভিযোগ উত্থাপিত হোৱা নাই? অসম মন্ত্ৰীসভাৰ সদস্যসকলে ৰাজনৈতিক ক্ষমতাৰ চৰম অপব্যৱহাৰ কৰি নিজেৰ পুত্ৰ-পৰিবাৰক গুৱাহাটীত মাটি পট্টন দিয়ে.... নিজৰ দপ্তৰটোক ধন ঘটাৰ ক্ষাৰখানাত পৰিণত কৰে, হাজাৰ হাজাৰ শিক্ষকৰ চাকৰি নীলাম বজাৰত বিক্ৰী কৰে, সমগ্ৰ প্ৰশাসন যন্ত্ৰটোক নিজৰ পুত্ৰসকলৰ ব্যৱসায়ৰ স্বাৰ্থত ব্যৱহাৰ কৰে আৰু ৰাজ্যখনৰ অৰণ্যসম্পদ লুণ্ঠন কৰি শেষ কৰে আৰু এইবোৰ মহৎ কাৰ্যৰ পুৰস্কাৰ হিচাপে তেওঁলোকে বিচাৰে বাবে বাবে ক্ষমতালৈ ঘূৰি আহিবলৈ।.. শূন্যৰে ৰাজনৈতিক জীৱন আৰম্ভ কৰে। বহুতো মানুহে কেইবছৰমানৰ ভিতৰতে ৰাইজৰ ধন চুৰ কৰি কোটিপতি হ'লেও ৰাইজ হৈ থাকে নিৰ্বিকাৰ।

অসম চুক্তি : উদাসীন মনোভাৱ : অসমৰ ৰাইজে মেগাকাটা বুলি অভিহিত কৰা অসম চুক্তি শইকীয়া চৰকাৰৰ কাৰ্যসূচীৰ একেবাৰে শেষৰটো বিষয় হ'ল। ১৯৯৪ চনৰ অক্টোবৰ মাহৰ বিৰোধী দলবোৰৰ নেতাসকলৰ সঁজাটী দলটোৰে কথা হওঁতে গৃহমন্ত্ৰী এছ বি চৰনে চুক্তিখনৰ ৰূপায়ণৰ ক্ষেত্ৰত বিশেষ গুৰুত্ব নিদিয়া বাবে অসম চৰকাৰকে জগৰীয়া কৰিছিল। উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰ পৰা বিদেশী বহিষ্কাৰ নকৰালৈকে অঞ্চলটোৰ নানা সমস্যাৰ সমাধান কৰিবলৈ সতৰ্ক কৰি দিছিল। অবাধ গতিত হোৱা বিদেশীৰ প্ৰব্ৰজনে সৃষ্টি কৰা বিপদ আৰু অবৈধ বিদেশীক ধৰা পেলোৱা আৰু দেশান্তৰ কৰাৰ ক্ষেত্ৰত ১৯৮৩ চনৰ আই এম (ডি টি) আইনখন যে ব্যৰ্থ হৈছে সেই বিষয়ে গৃহমন্ত্ৰীগৰাকী সজাগ আছিল।^{১০০} কেন্দ্ৰই যদি সঁচাকৈয়ে সমস্যাৰ স্বৰূপটো, ইয়াৰ ব্যাপকতা আৰু সুদূৰপ্ৰসাৰী ফলবোৰৰ বিষয়ে অৱগত আছিল, ১৯৪৬ চনৰ বিদেশী আইনখন বলৱৎ কৰিবলৈ আৰু অত্যন্ত ভেদাভেদমূলক ১৯৮৩ চনৰ আই এম (ডি টি) আইনখন বাতিল কৰিবলৈ প্ৰয়োজনীয় ব্যৱস্থা লোৱাটো উচিত হ'লহেঁতেন। সঁচাকৈ ক'বলৈ গ'লে কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে বিদেশী চিনাক্তকৰণ আৰু বহিষ্কাৰকৰণৰ ক্ষেত্ৰত ইয়াৰ 'দায়িত্ব ত্যাগ কৰিছিল।' কেৱল উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলতে এই কথাটো প্ৰযোজ্য নহয়, দেশৰ অন্যান্য অঞ্চলতো কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ তেনে এক মনোভাৱ পৰিলক্ষিত হৈছিল। দিল্লী আৰু মুম্বাই মহানগৰীত যেতিয়া ভোটদাতাৰ তালিকা সংশোধন কৰি বিদেশীক ভোটধিকাৰৰ পৰা বঞ্চিত কৰিব খোজা হৈছিল, মুছলিম মৌলবাদীসকলে এই ব্যৱস্থাৰ দ্বাৰা সংখ্যালঘুক হাৰাশাস্তি কৰিছে বুলি হুলস্থূল কৰিছিল। কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে 'ধৰ্মনিৰপেক্ষতা'ৰ নামত সংবিধান আৰু আইনসম্মত ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰাৰ পৰা বিৰত থাকিব লগীয়া হৈছিল। এই কথাটো সুনিশ্চিত হৈ পৰিছিল যে ভেদাভেদপূৰ্ণ আইনখন বাতিল কৰিবলৈ আৰু আনকি সংশোধন কৰিবলৈও কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে সাহস গোটাৰ পৰা নাছিল।^{১০১} তেনে এক কাৰ্যই ক্ষমতামিষ্ঠিত দলটোৰ বাবে ভোটবেংকৰ যোগান ধৰাসকলক ক্ষুণ্ণ কৰি তুলিব। দেশৰ সংহতি আৰু সাৰ্বভৌমত্ব বিসৰ্জন দিব লগীয়া হ'লেও নতুন দিল্লীয়ে সেই কাম কৰিব খোজা নাছিল।

'অসমত এজনেও বিদেশী নাই' : মুখ্য নিৰ্বাচন আয়ুক্ত টি এন শেৰাণ (T.N. Seshan) ওপৰত অসমৰ ৰাইজে বেছিকৈ আশা কৰিছিল— যিখিলোকে ভাবিছিল ভোটদাতাৰ তালিকাৰ পৰা বিদেশী নাগৰিকৰ নাম কৰ্ত্তন কৰি তেওঁ অসমৰ জ্ঞানকৰ্ত্তা হ'ব। মুখ্য নিৰ্বাচন

আনুষ্ঠগৰাকীয়ে সেই আশা নিৰাশাত পৰিণত কৰিলে। ভোটদাতাৰ তালিকাৰ লাখ লাখ নাম পৰীক্ষা কৰি চাবলৈ তেওঁৰ হাতত কোনো ব্যৱস্থা নাছিল। তেওঁ এনে এজন মুখ্য মন্ত্ৰীৰ অধীনত থকা প্ৰশাসনিক আৰু আৰক্ষী বিষয়াসকলৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰিব লগীয়া হৈছিল, যিজন মুখ্য মন্ত্ৰীয়ে তেওঁক মুখ্য মন্ত্ৰীত্বত অধিষ্ঠিত কৰাসকলৰ দিহা-পৰামৰ্শ মতেই কাম কৰিব লগীয়া হৈছিল। সঁচা কথাত ক'বলৈ গ'লে তেওঁৰ হাত বন্ধা আছিল— (Sword of democles was lying over his head.)। যিদিনা শইকীয়াই বিধানসভাত এনে এটা উক্তি দাঙি ধৰিছিল যে এটা বছৰৰ ভিতৰতে ত্ৰিশ লাখ বাংলাদেশী অবৈধভাৱে অসমত প্ৰৱেশ কৰিছে, মুছলিম ক'ৰামৰ নেতাজনে এনেদৰে ভাবুকি দিছিল যে শইকীয়াই তেওঁৰ উক্তি তুলি নল'লে ক'ৰামে পাঁচ মিনিটৰ ভিতৰতে তেওঁক ক্ষমতাচ্যুত কৰিব। মুখ্য মন্ত্ৰীগৰাকীয়ে তেওঁ কোৱা কথাটো তুলি লৈ এনেদৰে কোৱাৰ বাহিৰে অন্য কোনো উপায় নাছিল— 'অসমত এজনো বিদেশী নাগৰিক নাই।' সেই সময়ৰে পৰা একে সুৰতেই তেওঁ কথা কৈ আহিছিল আৰু ধৰ্মীয় সংখ্যালঘুসকলক তোষণ নীতিৰে নিজৰ ফৰীয়া কৰি ল'বলৈ জনসংখ্যা অনুযায়ী চৰকাৰী চাকৰি সংৰক্ষণ কৰি অসমীয়া সমাজৰ সু-সমন্বিত মৌলিক ৰূপটো বিধ্বস্ত কৰিবলৈ দ্বিধা বোধ নকৰিলে। অকল সেয়ে নহয়, অসমৰ চৰ অঞ্চল, বনাঞ্চল আৰু জনজাতি অধ্যুষিত অঞ্চলবোৰ প্ৰব্ৰজনকাৰীসকলৰ বাবে মুকলি কৰি দিয়া হ'ল। তেওঁলোকক পট্টা প্ৰদান কৰি সেই কামত বৈধতাৰ ৰূপ দিয়া হৈছিল। জনদিয়েক জ্যেষ্ঠ চৰকাৰী বিষয়াৰ সহায়-সহযোগ নোপোৱা হ'লে মুখ্য মন্ত্ৰীয়ে এই 'জনবিৰোধী আৰু জাতিদ্ৰোহী কামবোৰ' কৰাটো সম্ভৱ নহ'লহেঁতেন। 'ৰাজ্যখনক বাংলাদেশৰ হাতত গতাই দি অসমৰ কংগ্ৰেছ (আই) চৰকাৰক ৰক্ষা কৰাৰ কোনো সাংবিধানিক দায়বদ্ধতা এই বিষয়াসকলৰ নাছিল।'১০ প্ৰকৃততে শইকীয়া শলঠেকত পৰিছিল, তেওঁ নিজে কৰা ভুলবোৰো ইয়াৰ বাবে কম দায়ী নাছিল।

অবিৰত অবৈধ প্ৰব্ৰজন : ১৯৯৫ চনৰ ১৩ অক্টোবৰত গুৱাহাটীত এক সংবাদ মেলত বাংলাদেশৰ উচ্চায়ুক্ত চি এম চাফিয়ে (C M. Shafi) ঘোষণা কৰিছিল যে প্ৰব্ৰজন উৎসাহিত কৰাটো তেওঁৰ চৰকাৰৰ নীতি নহয়। বাংলাদেশী ভাৰতলৈ আহিছে বুলি তেওঁ একেবাৰে অস্বীকাৰ কৰিছিল। 'অসমৰ মুখ্য মন্ত্ৰীগৰাকীয়ে যেতিয়া অসমত অবৈধ বাংলাদেশী থকাটো অস্বীকাৰ কৰিছে, মই কেনেকৈ মানি ল'ম যে ইয়াত লাখ লাখ বাংলাদেশী আছে?' ১৯৯১ চনত ধৰ্মৰ ভিত্তিত হোৱা জনগণনাই অসমত এজনো বিদেশী নথকাৰ ৰহস্যটো ভাঙি দিছিল। এই জনগণনাই মুছলমান জনসংখ্যাৰ 'অসাধাৰণ বৃদ্ধি'ৰ কথাটো প্ৰকাশ কৰিছিল— ৩৫.৯২ লাখৰ পৰা ৬৩.৭৩ লাখলৈ। এই বৃদ্ধিৰ হাৰ আছিল ৭৭.৪২ শতাংশ; আনহাতে, হিন্দু জনসংখ্যাৰ বৃদ্ধিৰ হাৰ ৪১.৮৯ শতাংশ। ১৯৬১-৯১ চনৰ ভিতৰত জনসংখ্যাৰ বৃদ্ধিৰ হাৰ হ'ল ১০৫.৭২ শতাংশ আৰু ১৯৬২-৯১ চনৰ ভিতৰত ইয়াৰ ফলত হোৱা ভোটদাতাৰ বৃদ্ধিৰ হাৰ ১৩৯.৯৫ শতাংশ। এইটো নক'লেও হ'ব, সীমান্তৰ সিপাৰৰ পৰা অসমৰ বুকুলৈ ব্যাপক হাৰত মুছলমান অনুপ্ৰৱেশকাৰীৰ আগমন হৈছিল। স্বাভাৱিক অবস্থাত এই বৃদ্ধিৰ হাৰ হিন্দুৰ ৪২ শতাংশৰ বিপৰীতে যোৱা কুৰি বছৰত ৪৫ শতাংশ হ'ব লাগিছিল। গতিকে আচল বৃদ্ধি আৰু হিচাপ মতে, হ'ব লগীয়া স্বাভাৱিক বৃদ্ধিৰ হাৰৰ মাজৰ ৩২ শতাংশৰ যি তাৰতম্য পৰিলক্ষিত হৈছে সেইটো অবৈধভাৱে হোৱা প্ৰব্ৰজনৰ ফল বুলি কোৱাৰ স্থল আছে। এয়ে নোহোৱা হ'লে বৃদ্ধিৰ এক স্বাভাৱিক গতিত ১৯৯১ চনৰ ভিতৰত অসমৰ মুছলমান জনসংখ্যা প্ৰায় ৫২ লাখ হ'লহেঁতেন, ১৯৭১ চনৰ ভিতৰত হোৱা এই বৃদ্ধিৰ হাৰ ৩৫.৯২ লাখৰ বিপৰীতে। গতিকে জে এন ভূঞাই কোৱাৰ দৰেই এই কথাটো জলজল পটপট য়ে হিচাপৰ উপক্ৰমা চাৰে এঘাৰ লাখ জনসংখ্যা বাংলাদেশৰ পৰা অহা প্ৰব্ৰজনকাৰী। তাৰতৰ

অন্যান্য স্থানৰ পৰা অসমলৈ অহা বহিবাগতৰ হাৰ নামমাত্ৰ।*

কাৰণ বিশ্লেষণ আৰু ফলাফল : অসমলৈ প্ৰব্ৰজনকাৰী অহাটো অবশ্যজাৰী। চুবুৰীয়া বাংলাদেশত জনসংখ্যাৰ ঘনত্বৰ পৰিমাণ পৃথিৱীৰ ভিতৰতে সবাতেকৈ বেছি। মাটিৰ ওপৰত পৰা চাপ, সঘনে হোৱা বানপানী আৰু স্থিৰ অৰ্থনীতিয়ে বাংলাদেশীসকলক সীমান্তৰ দুয়োপাৰে থকা দালালবোৰে বিভিন্ন সুকণ্ঠা থকা সীমা পাৰ হ'বলৈ সুবিধা দিয়ে। সেই দালালবোৰে 'সীমা পাৰ কৰোৱাৰ সমস্যা আৰু বহিবাগতৰ সামৰ্থ্যলৈ চাই' বিভিন্ন হাৰত ধন আদায় কৰিছিল। যদিও সীমাৰ আনটো ফালৰ অৱস্থাও সিমান উন্নত নহয়, বহিবাগত পমুৱাবোৰে বিচৰা সকলোবোৰ সুবিধা ইয়াত পোৱা গৈছিল— মাটি আৰু খেতিৰ পামত, গৃহ-নিৰ্মাণৰ কামত শ্ৰমিক হিচাপে আৰু ঘৰুৱা চাকৰ-চাকৰণী হিচাপে উপাৰ্জনৰ পথ।* পমুৱা বহিবাগতসকলৰ আগমন কোনো বাধাপ্ৰাপ্ত নোহোৱাকৈ আনকি বৰ্তমানৰ হাৰতো যদি চলি থাকে, এটা সময়ত বিলজীয়া অসমীয়াই যে নিজৰ দেশতেই বিদেশী হৈ পৰিব সেই কথা সুনিশ্চিত, আৰু এই বিলজীয়াসকলক যে বিদেশীয়ে শাসন কৰিব তেনে সম্ভাৱনাও নুই কৰিব নোৱাৰি। এজন ৰাজনৈতিক পৰ্যবেক্ষকৰ মতে*,

ক্ষত গতিত হোৱা জনসংখ্যাৰ বৃদ্ধিৰে পঞ্চাশ বছৰৰ ভিতৰত তেওঁলোকে ৰাজ্যখনত সংখ্যাগৰিষ্ঠতা লাভ কৰিব। ইয়াৰ পাছৰ পদক্ষেপ হিচাপে বাংলাদেশৰ সৈতে সংযুক্ত হৈ পৰিবলৈ অসমত গণভোটৰ দাবী আৰম্ভ হ'ব। অসমখন বাংলাদেশলৈ যোৱাৰ পাছত ভাৰতবৰ্ষৰ বাকী অংশৰ সৈতে কোনো স্থলসংযোগ নাথাকিব। ঠায়ে ঠায়ে হোৱা বিদ্ৰোহ আৰু স্থলসংযোগ শেষ হোৱাৰ ফলত উত্তৰ-পূব ভাৰতক ভাৰতে হেৰুৱাব।

ইছলামিক ৰাষ্ট্ৰ গঠনৰ প্ৰচেষ্টা : পশ্চিম বংগ আৰু ছিকিমৰ ভূতপূৰ্ব ৰাজ্যপাল টি ডি কৃষ্ণাৱে সকাঁৱাই দিছিল— ইতিমধ্যে বাংলাদেশীবিলাকৰ সুৰক্ষাৰ্থে এটা মাৰাষ্ট্ৰক ইছলামিক সংগঠন অসম সোমাইছেহি। মুছলিম লিবাৰেশ্যন টাইগাৰ, মুছলিম লিবাৰেশ্যন আৰ্মী, মুছলিম ছিকিউৰিটি ফ'ৰ্চ প্ৰভৃতি ভিন ভিন নামেৰে অসমত সাৰ্বভৌমিক স্বাধীন মুছলিম ৰাজ্য প্ৰতিষ্ঠা কৰাই ইয়াৰ মূল উদ্দেশ্য।* প্ৰাপ্ত বাতৰি মতে, তেজপুৰৰ ওচৰৰ বুঢ়াচাপৰি, কোচমৰা, বাঘে টাপু, চিতলমাৰী চৰ-চাপৰিত সিহঁতে খোপনি পুতি প্ৰশিক্ষণ লৈছে। জলপথেদি পাকিস্তান আৰু আনপিনে এন এছ চি এনৰ সহযোগত ডিমাপুৰেদি প্ৰচুৰ পৰিমাণে এ কে-৪৭ (AK-47) ৰাইফলকে আদি কৰি প্ৰচুৰ পৰিমাণে অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰও সৰবৰাহ কৰিছে।* ওপৰকণ্ঠ সংগঠনসমূহৰ উপৰি পাকিস্তানী গুপ্তচৰ আই এছ আয়ে উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত সত্ৰসবাদীৰ কুটাত্মক মূলক কাৰ্য কলাপত ইচ্ছন যোগালেও, সিবিলাকৰ চিনাক্তকৰণ বা গ্ৰেপ্তাৰ ইতিপূৰ্বে সম্ভৱ হোৱা নাছিল। যোৱা ৮ আগষ্টৰ (১৯৯৯) বাতৰি মতে অসমত এখন স্বাধীন ইছলামিক ৰাষ্ট্ৰ গঠনৰ উদ্দেশ্যে আই এছ আইৰ তত্ত্বাবধানত অসমৰ কিছু সংখ্যক মুছলমান যুৱকে প্ৰশিক্ষণ লৈ আছে। অসমৰ মুখ্য মন্ত্ৰী প্ৰফুল্ল কুমাৰ মহন্তই ৰাজ্যখনত প্ৰৱেশ কৰি গ্ৰেপ্তাৰ হোৱা কেইজনমান পাকিস্তানী চোৰাংচোৱাৰ*।

* এওঁলোক হ'ল— মঃ ফহিছ উল্লা হাছনি (কাৰ্শীৰ), মঃ জাভেদ ওখৰ (কাৰ্শীৰ) হাফিজ মহম্মদ (কাৰ্শীৰ), আক্ৰাম মলিক আৰু হৰকৎ-উল-মুজাহিদিনৰ শীৰ্ষ নেতা চেলাম আহম্মদ (উজ্জ্ব প্ৰদেশ)। ইয়াৰ পিছতো, ১১ আগষ্টৰ ছেণ্টিনেল কাণজৰ বাতৰি মতে, নলবাৰীৰ হিৰাকুট জেহাদৰ কৰ্মচাৰী নুৰুল আমিন আৰু কৃষ্ণাইৰ (গোৱালপাৰা) হাৰাকট জেহাদৰ সংগঠক মৌলানা মহম্মদ মহলিম আলীক আটক কৰা হৈছে; আই এছ আই আৰু স্থানীয় কোনো কোনো মন্ত্ৰণ-মন্ত্ৰাছৰ সম্পৰ্ক আছে বুলিও ধাৰণা কৰা হৈছে।

স্বীকাৰোক্তি আৰু তেওঁলোকৰ পৰা পোৱা নথি-পত্ৰৰ ভিত্তিত উপৰোক্ত তথ্যসমূহ এখন সাংবাদিক মেলত সদৰি কৰিছে। তেওঁৰ মতে, অসমৰ মুছলমান আৰু অমুছলমানসকলৰ ভেদাভেদ সৃষ্টি কৰি একাংশ মুছলমান যুবকে ‘জৈহাদ ঘোষণা’ কৰাও প্ৰমাণিত হৈছে। সঞ্চালকপ্ৰধান পি ভি সুমন্ত্ৰৰ মতে, ‘আল্‌ফা আৰু অসমৰ দেশী-বিদেশী মুছলমান উদ্ভূতগ্ৰন্থীৰ সহযোগত আই এছ আয়ে অসমত অধিক হিংসাত্মক কাৰ্য সংঘটিত কৰাৰ আঁচনি লৈছে। আৰক্ষী সূত্ৰৰ মতে, কমেও এশজনকৈ অসমৰ মুছলমান আৰু আল্‌ফা-যুবকে লত্ৰৰ তেৰা, বদৰ, হৰকৎ-উল-মুজাহিদ্দীনৰ প্ৰশিক্ষণ লৈ আছে। দলমত নিৰ্বিশেষে ৰাজ্যখনৰ কেবাজনো মুছলমান নেতাই মুখ্য মন্ত্ৰীৰ মন্তব্যক ‘দায়িত্বহীন’, ‘দুৰ্ভজনক’ বুলি মন্তব্য কৰিলেও জমিয়েং উলেমাই সমৰ্থন কৰিছে।^{১০০} দেশৰ ঐক্য-সংহতি আৰু সাৰ্বভৌমত্ব ৰক্ষাৰ অৰ্থে ৰাজ্য চৰকাৰে সদায় সজাগ হৈ সতৰ্কতা অৱলম্বন কৰি জনসাধাৰণৰ সা-সম্পত্তি ৰক্ষাৰ্থে যথাবিহিত ব্যৱস্থা ল’বই লাগিব— এই কথা কোৱা নিশ্চয়োজ্ঞান।

প্ৰব্ৰজ্ঞন প্ৰতিৰোধৰ উপায় : কোনো কোনো মহলে পৰামৰ্শ আগ বঢ়াইছে যে ভাৰত চৰকাৰে বাংলাদেশ, দক্ষিণ-পূব এছীয় দেশসমূহ আৰু আন্তৰ্জাতিক সংস্থাবোৰৰ সহায় লৈ বাংলাদেশৰ অৰ্ধ-ব্যৱস্থাৰ বিকাশ সাধিবলৈ চেষ্টা কৰা উচিত।^{১০১} তদুপৰি ‘বাংলাদেশৰ খেতি-বাতি নষ্ট কৰা, মাটি-ভেটি হ্ৰাস কৰা, দৰিদ্ৰতা বৃদ্ধি কৰা আৰু অবশেষত দেশত্যাগ কৰি যাবলৈ বাধ্য কৰোৱা, বানপানীৰ পৰা দেশখনৰ মাটি ৰক্ষা কৰিবলৈ’ ভিন ভিন প্ৰকল্প হাতত লোৱা উচিত। বিভিন্ন পৰিকল্পনাত ৰাজ্যিক চৰকাৰে ভূমি সংৰক্ষণৰ ওপৰত গুৰুত্ব আৰোপ কৰা নিতান্ত আৱশ্যক। ইয়াৰ বাহিৰেও জলসিঞ্চনৰ ব্যৱস্থা আৰু চাণপু-ব্ৰহ্মপুত্ৰ-বৰাক নদী উপত্যকা প্ৰকল্প হাতত ল’ব লাগে, যাতে দুয়োটা উপত্যকা আৰু বাংলাদেশক সঘনাই হোৱা বানপানীৰ পৰা ৰক্ষা কৰিব পৰা যায়। ১৯৮০ চনত সংসদত গৃহীত এখন আইন অনুযায়ী গঠিত হোৱা ব্ৰহ্মপুত্ৰ ব’ৰ্ডে এই উদ্দেশ্যসাধনত ব্যৰ্থ হ’ল। প্ৰাৰম্ভিক প্ৰতিবেদনখন প্ৰস্তুত কৰিবলৈকে ব’ৰ্ডৰ পোন্ধৰ বছৰ লাগিছিল; কাৰ্য-ব্যৱস্থা আৰু পুঁজিৰ বিষয়ে তাত একো উল্লেখ নাছিল। বিদেশী ৰাষ্ট্ৰৰ সহযোগৰ অবিহনে হাজাৰ হাজাৰ কোটি টকাৰ প্ৰয়োজন হোৱা এনে এটা প্ৰকল্প হাতত ল’ব পাৰিব বুলি আশা কৰাটো ভুল। এইটো কোৱা নিশ্চয়োজ্ঞান যে ইয়াৰ ফলত বহিৰাগতৰ আগমনক ফলপ্ৰসূত্ৰভাৱে ৰোধ কৰিব পৰা যাব আৰু ভাৰত-বাংলাদেশৰ সীমাত নিৰাপত্তা আৰু সুৰক্ষাৰ নামত কৰা ব্যয় হ্ৰাস হ’ব। তাতোকৈ ইয়াৰ দ্বাৰা সমগ্ৰ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ আৰ্থিক উন্নতিৰ পথ মুকলি হ’ব। এই পৰিকল্পনাৰ গুৰুত্বলৈ চাই কেন্দ্ৰীয় আৰু ৰাজ্যিক চৰকাৰে এই প্ৰকল্পক অগ্ৰাধিকাৰ দিয়া উচিত।

কেন্দ্ৰীয় আৰু ৰাজ্যিক চৰকাৰে বহিৰাগত সমস্যাটো সম্পৰ্কে সূচিস্থিতভাৱে বলিষ্ঠ পদক্ষেপ লোৱা হ’লে সিবিলাকৰ চিনাক্তকৰণ, বিতৰণ আৰু বহিষ্কৰণ অতি কঠিন নহ’লহেঁতেন। ইন্দিৰা-মুজিব চুক্তিৰ (১৯৭২) পিছতে বহু সংখ্যক বিদেশী ভাৰত ত্যাগ কৰি গৈছিল— এইটো সকলোৰে জনা কথা। প্ৰধান মন্ত্ৰী ইন্দিৰা গান্ধীয়েও কৈছিল : ‘বদিহে কোনো বিদেশী থাকে আৰু তেওঁলোকক অসমবাসীয়ে থকাটো নিবিচাৰে, সিবিলাকক দেশৰ আন ঠাইত সংস্থাপন কৰা হ’ব।’ প্ৰধান মন্ত্ৰী গান্ধীৰ ইচ্ছা কাৰ্যত পৰিণত কৰিবলৈ ৰাজনৈতিক মহলৰ সন্নিহিত আৰু সংকল্প ৰক্ষা হ’লে আৰু কেবালাখ বহিৰাগতক দেশৰ বিভিন্ন অংশত ভগাই দিব পৰা গ’লহেঁতেন। সাম্ৰাজ্যিক বিদেশী নাগৰিকক ব্যাপক হাৰত দেশান্তৰ কৰিবলৈ হ’লে দেশৰ ভিতৰতেই নহয়

আন্তৰ্জাতিক ক্ষেত্ৰতো প্ৰতিক্ৰিয়াৰ সৃষ্টি হ'ব। সম্প্ৰতি অসম চুক্তিৰ (১৯৮৫) আধাৰতে সহ-অৱস্থানেৰে (co-existence) সমস্যাটোৰ সমাধান কৰিব পৰা যাব।

১৯৭১ চনৰ ২৫ মাৰ্চৰ পৰৱৰ্তী অবৈধ অনুপ্ৰৱেশকাৰী মাত্ৰেই বিদেশী সকলোৰে জনা কথা। প্ৰশ্ন হৈছে ১৯৫২-৭১ কালছোৱাত নাগৰিক পঞ্জী (NRC) কৰা হৈছিল জানো? যদিহে হোৱা নাই আৰু সম্প্ৰতি গোৱাও নাযায়, এই কালছোৱাৰ সন্দেহযুক্ত বিতৰ্কিত নাগৰিকৰ নাগৰিক-পঞ্জীখন আবশ্যক আৰু ইয়াৰ প্ৰস্তুতিৰ কাৰণে নিতান্ত প্ৰয়োজন সেই প্ৰব্ৰজনকাৰীসকলৰ লোকপিয়ল। উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ দ্বাৰা গঠিত এক ন্যায়াধীশ কমিটিয়ে নিৰ্ধাৰণ কৰা নিবাস সম্পৰ্কীয় প্ৰাসংগিক নথি-পত্ৰৰ ভিত্তিত এই প্ৰব্ৰজনকাৰীসকলৰ এক পঞ্জীয়ন কৰাৰ ঘোষণা আৰি কৰি লোকপিয়ল সম্পন্ন কৰিব পৰা যায়। এই পিয়ল অনুযায়ী প্ৰকৃত বাসিন্দাসকলৰ যথাক্ৰমে নাগৰিকত্ব প্ৰমাণ-পত্ৰ আৰু ভোটদাতাৰ পৰিচয়-পত্ৰ দিব লাগিব। এই লোকপিয়লে ১৯৫২-৭১ কালছোৱাৰ এক স্পষ্ট ছবি দাঙি ধৰিব। এই কাৰ্যতো কিছু সন্দেহ যুক্ত হৈ থাকি যাব। সাময়িকভাৱে সেইসকলক বাটুহীন কৰি অহিনেৰে বিচাৰ কৰি নাগৰিক পঞ্জীভুক্ত বা বহিষ্কাৰ কৰা প্ৰয়োজন।^{১৭}

অবৈধ প্ৰব্ৰজনকাৰী জলপথেদি যাতে চৰ অঞ্চলবিলাকলৈ আহিব নোৱাৰে তাৰ বাবে নদী-আৰক্ষী বাহিনীক শক্তিশালী কৰিব লাগিব। সীমান্ত অঞ্চলত বাংলাদেশী বৈধীভাৱাপন্নসকলৰ বসবাসৰ ব্যৱস্থা কৰা প্ৰয়োজন। বিভিন্ন অংশত সুৰঙা থকা সীমান্ত কাইটীয়া তাৰৰ বেৰ আৰু পথেৰে কিমানদূৰ ফলপ্ৰসূ হ'ব সেইটো কোৱা টান। আকৌ অনুপ্ৰৱেশকাৰীসকলে অতি সহজে ত্ৰিপুৰা-পশ্চিম বংগত প্ৰমাণ-পত্ৰ যোগাৰ কৰি বেলেদি অসমলৈ আহিব পাৰে আৰু লগে লগে প্ৰচলিত আই এম (ডি টি) আইনখনে সিবিলাকক নাগৰিকত্ব প্ৰদান কৰিব। এটা কেন্দ্ৰীয় সংস্থা অথবা অসম চৰকাৰে সেইবিলাক তন্ন তন্নকৈ পৰীক্ষা কৰিবলৈ আৰু চুবুৰীয়া ৰাজ্যসমূহৰ প্ৰমাণ-পত্ৰ নাকচ কৰিবলৈ কৰ্মতা দিয়া উচিত।

ভাৰতীয় নাগৰিকক, হিন্দু মুছলমান যিয়ে নহওক, ৰক্ষণাবেক্ষণ প্ৰদান কৰা হৈ চিনাক্তকৰণ আৰু দেশান্তৰকৰণৰ মূল উদ্দেশ্য। বৈধতা কৰা বা অনাহকত হাৰাশাস্তি কৰাৰ প্ৰদৰ্শই উঠিব নোৱাৰে। আই এম (ডি টি) আইনৰ দ্বাৰা অসম চুক্তি হোৱাৰ পৰা ১৯৯৯ চনৰ জানুৱাৰী মাহলৈকে ৯০০০ বিদেশী চিনাক্তকৰণ আৰু তাৰে ১,৪৫৪ জনকহে বহিষ্কাৰণ কৰা হৈছে।^{১৮} সেইবাবেই এই আইনখন বাতিল অথবা আমূল সংশোধন কৰা নিতান্ত আবশ্যক, যাতে ১৯৪৬ চনৰ বিদেশী নাগৰিক আইন অনুযায়ী দেশৰ বাকী অংশৰ দৰেই বিদেশী বহিষ্কাৰ কৰিব পৰা যায়। সদৌ অসম ছাত্ৰ সন্থাই দাবী কৰা মতে, শীঘ্ৰে আৰু চিৰকালৰ বাবে আৰ্শেবাৰ্হপূৰ্ণ ভোটদাতাৰ তালিকাখন (electoral rolls) সংশোধন কৰাত কোনো আপত্তি থকা উচিত নহয়। প্ৰাক্তন মুখ্য নিৰ্বাচন আয়ুক্ত টি এন শেৰাণে ছাত্ৰনেতাসকলক আশ্বাস দিছিল যে জানুৱাৰী ১৯৭৭ চনক আৰম্ভণি তাৰিখ হিচাপে লৈ ভোটদাতাৰ তালিকাখনৰ ব্যাপক সংশোধন কৰা হ'ব। ইয়াৰ বাবে অত্যন্ত প্ৰয়োজনীয় নাগৰিক পঞ্জীৰ সংশোধন অথবা আই এম (ডি টি) আইনখন বাতিল কৰিবলৈ সাম্প্ৰতিক কাললৈকে কোনো প্ৰচেষ্টাই হাতত লোৱা নহ'ল।

ৰাজনৈতিক দলসমূহৰ দৃষ্টিভংগী : কংগ্ৰেছ(আই) চৰকাৰে পূৰ্বৰ নিৰ্বাচনৰ ঘোষণা-পত্ৰত আই এম (ডি টি) আইনখন সুনিশ্চিত কৰিবলৈ দৃঢ়প্ৰতিজ্ঞাৰ কথাহে দোহাৰিছিল। বৈধমূলক আইনখন বাতিল কৰা, ১৯৭১ চনক আৰম্ভ কৰি বিদেশী চিনাক্তকৰণ আৰু বিদেশীৰ

আগমন বন্ধ কৰাটোৱা টি পি আই (এম) দলেও কোনো উল্লেখ প্ৰকাশ কৰা নাছিল।^{১৫} একমাত্ৰ বিদেশী নাগৰিকৰ প্ৰশ্নটোক লৈ ১৯৮৫ চনত ক্ষমতাত অধিষ্ঠিত হোৱা অসম গণ পৰিষদে দলেও ইয়াৰ নিৰ্বাচনী প্ৰচাৰত চুক্তিটো সম্পূৰ্ণভাৱে ৰূপায়ণৰ আশ্বাস দিছিল যদিও '৫১ৰ পৰা '৫৯লৈ মূল অনুচ্ছেদৰ কোনো উল্লেখ কৰা নাছিল।^{১৬} এই দলে আই এম (ডি টি) আইনখন বাতিল কৰাটোক কেন্দ্ৰৰ সংযুক্ত মৰ্চা চৰকাৰত যোগদান কৰাৰ পূৰ্বচৰ্ত কৰাও নাছিল। সন্দেহ অসম ছাত্ৰ সন্থা আৰু অন্যান্যসকলক সন্তুষ্ট কৰিবলৈ অসম গণ পৰিষদে দেশৰ আন অংশত প্ৰয়োগ কৰা ১৯৪৬ চনৰ বিদেশী আইনখন ধকা সত্ত্বেও বিদেশী অনুপ্ৰৱেশৰ সমস্যাটোৰ সন্মুখীন হ'বলৈ আন এখন আইন বিধিবদ্ধ কৰাৰ কথাহে চিন্তা কৰিছিল। ভাৰতীয় জনতা পাৰ্টীৰ অসম শাখাটো আছিল একমাত্ৰ দল, যিটোৱে ইয়াৰ নিৰ্বাচনপূৰ্বক ঘোষণা-পত্ৰত আই এম (ডি টি) আইন বাতিল কৰাৰ প্ৰতি ইয়াৰ দায়বদ্ধতাৰ কথা কৈছিল আৰু ভোটদাতাৰ তালিকা সম্পূৰ্ণভাৱে পুনৰ পৰীক্ষা কৰিবলৈ নাগৰিক-পঞ্জীখন বৰ্তমানৰ সময়লৈকে পুনৰ সংশোধন কৰাৰ বিষয়ে উল্লেখ কৰিছিল।^{১৭} জাতীয় স্তৰতো উক্ত দলটোৱে বহিৰাগতৰ অবাধ আগমনক দেশৰ সমুখত দেখা দিয়া এটা প্ৰধান সমস্যা বুলি গণ্য কৰিছিল আৰু অবাধ গতিক ৰোধ কৰিবলৈ কঠোৰ ব্যৱস্থা লোৱাৰ বাহিৰেও প্ৰয়োজনীয় আইন প্ৰণয়ন কৰি সমস্যা সমাধানৰ ইচ্ছা প্ৰকাশ কৰিছিল।^{১৮} এই বৈষম্যমূলক আইনখন বাতিল কৰিবলৈ ভাৰতীয় জনতা পাৰ্টীৰ সসেদত প্ৰয়োজনীয় শক্তি নথকালৈকে এনে এক প্ৰচেষ্টাক বাস্তৱত ৰূপায়িত কৰা সম্ভৱপৰ হোৱা নাছিল।

ৰাজ্যপাল জেঃ জেঃ (অৱসৰপ্ৰাপ্ত) এছ কে সিন্‌হাৰ প্ৰতিবেদন : অসমৰ ৰাজ্যপাল অৱসৰপ্ৰাপ্ত লেফটেনেণ্ট জেনেৰেল এছ কে সিন্‌হাই ইতিমধ্যে (৮ নবেম্বৰ ১৯৯৮) ৰাষ্ট্ৰপতি কে আৰ নাৰায়ণনলৈ এখন গুৰুত্বপূৰ্ণ প্ৰতিবেদন পঠাইছে।^{১৯} অসমত ঘটা বিদেশী প্ৰব্ৰজনৰ সমস্যাৰ ভয়াৱৰতা কেন্দ্ৰই গুৰুত্বসহকাৰে নোলোৱা বুলি ৰাজ্যপালগৰাকীয়ে আক্ষেপ কৰিছে। তেওঁৰ মতে ই অসমৰ জনসাধাৰণৰ অস্তিত্বৰ প্ৰতিয়েই নহয়, ৰাষ্ট্ৰীয় নিৰাপত্তাৰ প্ৰতিও গুৰুতৰ ভাবুকিৰ সৃষ্টি কৰিছে। প্ৰতিবেদনৰ পৰামৰ্শবিলাকৰ ভিতৰত প্ৰধানকৈ অনুপ্ৰৱেশকাৰী চিনাক্তকৰণৰ প্ৰক্ৰিয়া খৰতকীয়া কৰাৰ উদ্দেশ্যে আপত্তিজনক আই এম (ডি টি) আইনখন বাতিল কৰি এখন গ্ৰহণযোগ্য আৰু কাৰ্যকৰী নতুন আইন প্ৰবৰ্তন কৰা, চিনাক্ত হোৱা অবৈধ অনুপ্ৰৱেশকাৰীসকলৰ ভোটাদিকাৰ হৰণ আৰু স্থাবৰ সম্পত্তি আহৰণৰ অধিকাৰ বন্ধ কৰা আৰু ১৯৫০ চনৰ নাগৰিক-পঞ্জীৰ (NRC) আধাৰত শেহতীয়া নাগৰিক-পঞ্জী প্ৰস্তুত কৰাৰ পৰামৰ্শ আগ বঢ়াইছে। পোন প্ৰথমবাৰৰ কাৰণে ৰাজ্যৰ মুৰব্বীগৰাকীয়ে বিদেশী প্ৰব্ৰজনৰ দৰে এটা জটিল সমস্যা নিষাৰ্ধভাৱে বিস্তৃত আলোচনা কৰি নিজা গুৰুতৰ দায়িত্ব আৰু মহত্বৰ পৰিচয় দিছে। তেওঁ বঢ়িয়াকৈ বুজিছে যে বাংলাদেশৰ লগত বুজাবুজি নহ'লে বাংলাদেশী বিদেশীক ঘূৰাই পঠোৱা সম্ভৱপৰ নহ'বও পাৰে আৰু সেইবাবে তেওঁ ১৯৭৩ চনৰ ২৪ মাৰ্চৰ পিছত অহা সকলোৰে বহিষ্কাৰ সম্ভৱপৰ নহ'লে ৰাষ্ট্ৰহীন হিচাপে অসমতে ৰখাৰ মত পোষণ কৰিছে। কেন্দ্ৰীয় গৃহমন্ত্ৰী লালকৃষ্ণ আদৱানিয়েও ইতিপূৰ্বে বিদেশীক কামৰ অনুমতি-পত্ৰ (Work permit) দি ৰাষ্ট্ৰহীন (Stateless) নাগৰিক কৰাৰ পৰামৰ্শ দাঙি ধৰিছে। কিন্তু ইয়াৰ দ্বাৰা লাখ লাখ বিদেশীৰ বোজা বহন কৰিব লাগিব, আৰ্থ-সামাজিক ক্ষেত্ৰত ব্যাঘাত জন্মিব আৰু কোনোকালে অসমে বিদেশীৰ পৰা পৰিত্ৰাণ নাপাব। বিদেশী নাগৰিকৰ নাম-ধাম উলিওৱাটো এটা অত্যন্ত জটিল সমস্যা। বৰ্তমান যি হাৰত প্ৰব্ৰজন হৈছে, সেই হাৰত হৈ থাকিলে অসমৰ ষিলঙীয়াসকল নিজৰ ঘৰতেই যে বিদেশী হৈ পৰিব যি সময়-সাপেক্ষ মাত্ৰ।

জনজাতীয়কৰণ আৰু সংবিধানৰ ৩৭০ নং অনুচ্ছেদ প্ৰয়োগ : অবৈধ বিদেশীৰ সমস্যাটো সমাধান কৰিব পাৰিলেও বহিৰাগতৰ অবিৰত গতিত হোৱা আগমনে অসমীয়া জাতিৰ ভবিষ্যতৰ ওপৰত প্ৰবল প্ৰভাৱ পেলাব বুলি আশংকা প্ৰকাশ কৰা হৈছে। সেয়ে নহয়, অসমীয়াৰ অস্তিত্ব প্ৰজন্মৰ বাবে নাশ হৈ যাব। মহৌষধ হিচাপে পৰামৰ্শ আগ বঢ়োৱা হৈছে যে অসমখনক 'জনজাতি' প্ৰধান ৰাজ্য হিচাপে ঘোষণা কৰিব লাগে অথবা সংবিধানৰ ৩৭০ নং অনুচ্ছেদ সংশোধন কৰি অসমৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰয়োগ কৰিব লাগে।^{১৮} এই বিষয়ে কোনো সন্দেহ নাই যে যোৱা কেইদশকৰ উদ্যোগ আৰু বাণিজ্যিক প্ৰগতিৰ লগে লগে অসমৰ চহৰাঞ্চল আৰু উদ্যোগ কেন্দ্ৰসমূহত দেশৰ বিভিন্ন অংশৰ পৰা প্ৰবল বহিৰাগতৰ আগমন হৈছে। যি সময়ত দেশৰ মুঠ মাটিৰ কালি ক্ৰমে হ্ৰাস পাই আহিছে, জ্যামিতিক হাৰত জনসংখ্যা বৃদ্ধি হ'বলৈ ধৰিছে। ইয়াৰ ফলত জনসংখ্যা গঠন প্ৰক্ৰিয়াত অসমতা দেখিবলৈ পোৱা গৈছে। বহুতে ঘৰ-বাৰী এৰি যাবলৈ বাধ্য হৈছে, সৰহভাগৰ কাৰণে কৰ্ম-সংস্থানৰ পথ বন্ধ হৈ পৰিছে। সংবিধানৰ ১৯(১) (চি) আৰু (জি) অনুচ্ছেদ মতে ভাৰতীয় নাগৰিকৰ দেশৰ যিকোনো ঠাইতে থাকিবলৈ, সংস্থাপিত হ'বলৈ আৰু যিকোনো বৃত্তি চলাই যাবলৈ মৌলিক অধিকাৰ আছে। তিবাৰী আয়োগে পৰামৰ্শ আগ বঢ়াইছিল : 'কাশ্মীৰৰ দৰে অসমকো বিশেষ ৰক্ষাবেক্ষণ দিয়া উচিত।' এইটো কাৰ্যকৰী হ'বলৈ হ'লে অসমৰ স্থানীয় লোকৰ স্বাৰ্থৰক্ষাৰ বাবে বহিৰাগত এজনে কোনো স্থাৱৰ সম্পত্তি লাভ কৰিব নোৱাৰিব অথবা তেওঁক তেনে সম্পত্তি বিক্ৰী কৰিব পৰা নাযাব। গতিকে অসমৰ ধলুৱা লোকৰ স্বাৰ্থ ৰক্ষাৰ্থে অসমক 'জনজাতীয়' ৰাজ্য হিচাপে ঘোষণা কৰিলে নহ'ব, অসমৰ সমস্যাক বিশেষ সমস্যা হিচাপে গণ্য কৰি ষষ্ঠ অনুচ্ছেদৰ কেইটামান ব্যৱস্থাক বিশেষকৈ চৰকাৰী চাকৰি আৰু ভূমিৰ স্থানান্তৰকৰণৰ ব্যৱস্থাটোক অসমৰ ক্ষেত্ৰত লাহে লাহে প্ৰয়োগ কৰিব লাগিব। অসমীয়াৰ অস্তিত্ব ৰক্ষাৰ বাবে, ধলুৱা লোকৰ বাবে, ধৰা হওক ১৯৫১ চনৰ আগৰ সকলো নাগৰিককে বিধানসভাত আসন আছুতীয়াকৈ ৰখাৰ বিষয়ে গুৰুত্বসহকাৰে চিন্তা কৰাৰো সময় আহিছে। এনে কৰিলে অসম চুক্তিৰ (৬নং অনুচ্ছেদ) সংগতি ৰখা হ'ব। এই অনুচ্ছেদ মতে, 'অসমীয়া জাতিৰ সাংস্কৃতিক, সামাজিক, ভাষিক অস্তিত্ব আৰু ঐতিহ্য ৰক্ষা কৰা হ'ব আৰু সেইবোৰৰ প্ৰসাৰ ঘটোৱা হ'ব।'

অসমীয়া জাতিৰ স্বাৰ্থ, সংহতি আৰু ঐতিহ্য ৰক্ষাৰ সমস্যাটো ৩৭০নং অনুচ্ছেদ প্ৰয়োগ কৰি সমাধান কৰা সমীচীন নহ'ব। সেইটোৱেই হোৱা হ'লে সকলো ৰাজ্যই সেই ব্যৱস্থাকেই বিচাৰিলেহেঁতেন। সাংস্কৃতিক আৰু ঐতিহ্য ৰক্ষা কৰাটো সকলো ৰাজ্যৰে উমৈহতীয়া সমস্যা। কাশ্মীৰত এই অনুচ্ছেদ প্ৰয়োগ প্ৰসংগত ইয়াৰ ভূতপূৰ্ব ৰাজ্যপাল জগমোহনে কয় যে স্বাৰ্থজড়িত আৰু শাসনানিষ্ঠিত মুষ্টিমেয় কেইজনমানৰ হাতত এই ব্যৱস্থা শোষণৰ অস্ত্ৰ হৈ পৰিছিল। এই ব্যৱস্থাই 'সংকীৰ্ণ প্ৰাদেশিকতাবাদী শক্তিবোৰক শক্তিশালী কৰি পৃথকতাবাদী মনোভাৱৰ জন্ম দি উত্তেজনা আৰু সংঘৰ্ষৰ সৃষ্টি কৰিছিল।'^{১৯}

লেঃ জেঃ কৌশিকৰ পৰ্যবেক্ষণ : ১৯৯৫ চনৰ আদিছোৱাত উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ ক্ৰমবৰ্ধমান নিৰাপত্তাহীনতাৰ পৰ্যালোচনা কৰি ইষ্টাৰ্ণ কমণ্ডৰ অধিনায়ক লেঃ জেনেৰেল জি পি কৌশিকে (G.P. Kausik) দাবী কৰিছিল যে মণিপুৰ আৰু নাগালেণ্ডৰ তুলনাত অসমৰ পৰিস্থিতি বহুতো উন্নত। আলফা আৰু বড়ো উগ্ৰপন্থীসকলে সমস্যাৰ সৃষ্টি কৰিব পাৰিলেও তেওঁলোকক যথেষ্ট পৰিমাণে নিয়ন্ত্ৰণাধীন কৰা হৈছে। উত্তৰ কাছাৰে চৰকাৰৰ বাবে উদ্বেগৰ সৃষ্টি

কৰিয়ে আছে, কিয়নো মণিপুৰ আৰু নাগালেণ্ডৰ বিদ্ৰোহীহঁতে সেই জিলাখনক তেওঁলোকৰ অভিযানৰ বেছ হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰিছে।^{১৮} স্বীকাৰ কৰিব লাগিব যে মণিপুৰ আৰু নাগালেণ্ডত বিদ্ৰোহে ক্ৰমশঃ বেয়ালৈ গতি কৰিছে। ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ ক্ষেত্ৰত এয়া যেন প্ৰবল ধুমুহাৰ আগৰ শাস্ত-শীতল অৱস্থা। সংযুক্ত মুক্তি বাহিনীৰ বিদ্ৰোহীসকলৰ কঁকাল ভঙা হৈছিল যদিও এতিয়াও মৰিমুৰ কৰিব পৰা নাই। সংগঠনটোত দেখা দিয়া বিভাজন আৰু ইয়াৰ 'বিশ্বাসযোগ্যতা ক্ৰমশঃ শেষ হোৱাৰ' ফলত এন এছ চি এনে ইয়াৰ নৱগঠিত এছ ডি ইউ এফৰ (SDUF) সৈতে সাঙুৰি ল'বলৈ অস্বীকাৰ কৰিছিল। ইয়াৰ বাবে বাহিনীৰ নেতৃস্থানীয়সকলে সংগঠনটোক শক্তিশালী কৰিবৰ কাৰণে ঐক্যবদ্ধ প্ৰচেষ্টা চলাইছে, যাতে উত্তৰ-পূব ভাৰতত ই প্ৰধান বিপ্লবী সেনাবাহিনীৰূপে অভ্যুদয় হ'ব পাৰে। কিছু কালৰ আগতে হোৱা অপাৰেশ্যন গ'ল্ডেন বাৰ্ডত (Operation Golden Bird) মিজোৰাম-ম্যানমাৰ সীমাত বিপৰ্যয়ৰ সন্মুখীন হ'ব লগা হোৱা সত্ত্বেও তেওঁলোকে বহু পৰিমাণে অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ চোৰাংভাৱে সংগ্ৰহ কৰিবলৈ সমৰ্থ হৈছে।^{১৯} উপত্যকাটোৰ বিভিন্ন অংশত আৰু চুবুৰীয়া ৰাজ্যবোৰত তেওঁলোকে পুনৰ সংগঠিত হ'বলৈ ধৰিছে। নিৰাপত্তা বাহিনীয়ে দিনে-নিশাই সজাগ হৈ থকা সত্ত্বেও তেওঁলোকে গুৱাহাটীত প্ৰবেশ কৰিছে, ভূটানৰ সীমা আৰু চুবুৰীয়া ৰাজ্যবোৰতো শিবিৰ স্থাপন কৰিবলৈ সক্ষম হৈছে।^{২০} তেওঁলোকৰ বন্ধৰ আহানৰ প্ৰতি জনতাৰ স্বতঃস্ফূৰ্ত সঁহাৰিয়ে প্ৰমাণ কৰিছে যে সংযুক্ত মুক্তি বাহিনী এতিয়াও সক্ৰিয়, আৰু চৰকাৰী মহলে এই বুলি কৰা প্ৰচাৰ 'আল্ফাৰ হাড ভাঙিল'—মিছা প্ৰমাণিত হৈছে।^{২১}

সেনাবাহিনীৰ উচ্চতম বিষয়াসকলে আত্মসমৰ্পণ কৰা আল্ফা বা ছাল্ফাৰ উত্থানৰ কথাটো যথায়থভাবে স্বীকাৰ কৰা নাছিল। কৰ্তৃপক্ষৰ আশীৰ্বাদ লাভ কৰি আৰু 'চোৰাংভাৱে সংগ্ৰহ কৰা অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ' লৈ তেওঁলোকে আইনৰ প্ৰতি পিঠি দি সমাজবিৰোধী কামবোৰত লিপ্ত হৈছিল।^{২২} শাসনাধিষ্ঠিত দলটোৰ প্ৰতি আনুগত্য প্ৰকাশ কৰি তেওঁলোকে কংগ্ৰেছ(আই) দলৰ 'বেচৰকাৰী সেনাদল'ৰ দৰে নিৰ্বাচন যুদ্ধত অৱতীৰ্ণ হৈছিল।^{২৩} দেশৰ উঠি অহা ডেকাচামক এনেদৰে সকাইনি দি সংগঠনটোৱে যথেষ্ট অনিষ্ট সাধন কৰিছে। হিংসাৰে তেওঁলোকৰ বাবে একমাত্ৰ পথ। কঠিন পৰিশ্ৰমৰ পৰিবৰ্তে বন্দুক-বাৰুদৰ দ্বাৰাহে তেওঁলোকে বিলাসিতাপূৰ্ণ জীৱন-যাপন কৰিবলৈ সক্ষম হৈছে।

ৰাজনৈতিক শূন্যতা : হিতৈষ্য শইকীয়াৰ মৃত্যুৱে অসমৰ ৰাজনৈতিক নেতৃত্বৰ ক্ষেত্ৰত এক শূন্যাবস্থাৰ সৃষ্টি কৰিছিল। ইয়াৰ পিছতে অবৈধ বুলি ঘোষণা কৰা উগ্ৰবাদী সংগঠনবোৰৰ কাৰ্য-কলাপ বৃদ্ধি হ'বলৈ ধৰিলে। ১৯৯৬ চনৰ নিৰ্বাচনৰ আগে আগে চোৰাংচোৱাই পৰিবেশন কৰা তথ্য মতে, সেনাবাহিনীৰ অভিযানৰ ফলত বিক্ষিপ্ত হৈ পৰা সংযুক্ত মুক্তি বাহিনী আৰু বড়ো নিৰাপত্তা বাহিনী পুনৰ সংগঠিত হয় আৰু এই সীমান্ত ৰাজ্যখনৰ মাজেদি চোৰাং বেপাৰৰ যোগে অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ অনা হৈছিল। আনহাতে, এনে এক পৰিস্থিতিত ৰাজ্য চৰকাৰে 'হাত সাৰাট বহি আছিল।'^{২৪} নলবাৰী, বঙাইগাঁও আৰু মৰিগাঁও জিলাৰ পৰা পোতা বাতৰি মতে, সংযুক্ত মুক্তি বাহিনীয়ে স্বাধীনতাৰ বাবে সংগ্ৰাম কৰিবলৈ আহ্বান কৰি প্ৰচাৰ পুস্তিকা বিতৰণ কৰিছিল আৰু সংগঠনটোৰ পোন্ধৰ বছৰীয়া জন্মদিন উদ্‌যাপন কৰিবলৈ ৰাজ্য চৰকাৰৰ ভৱনবোৰৰ মূখচত দলীয় পতাকা উত্তোলন কৰিছিল।^{২৫}

এই গোপন সংগঠনটোৰ দৰং জিলা গোটৰ পৰা প্ৰচাৰ কৰা এখন পুস্তিকা মতে,

নিৰ্বাচনত অংশ গ্ৰহণ কৰাৰ ইয়াৰ ইচ্ছাৰ কথা পৰোক্ষভাবে প্ৰচাৰ কৰাৰ লগতে এই কথা স্পষ্ট কৰি দিছিল যে সংগঠনটো আলোচনাৰ বিৰোধী নহয়। 'আমি আলোচনা-বিৰোধী এটা গোষ্ঠী নহয়, কিন্তু আলোচনাৰ নামত আপোচ কৰাটো বিৰোধিতা কৰো।' প্ৰথমতে, সম্ভৱতঃ সংগঠনটোৰ বিৰুদ্ধে চাৰিওফালে থকা লৌহ প্ৰাচীৰ শিথিল মনোভাৱ সৃষ্টি কৰিবৰ কাৰণে চৰকাৰক প্ৰলোভিত কৰিবলৈ এই পুস্তিকা প্ৰচাৰ কৰা হৈছিল। দ্বিতীয়তে, ইয়াৰ উদ্দেশ্য আছিল অসমত কংগ্ৰেছৰ (আই) শাসনৰ অবসান ঘটোৱাটো সুনিশ্চিত কৰি সংগঠনটোৰ পৰামৰ্শদাতা অসম গণ পৰিষদ দলক ক্ষমতাত অধিষ্ঠিত কৰা, যাতে 'ভাৰতীয় সাম্ৰাজ্যবাদৰ' বিৰুদ্ধে অভিযান চলাৱাৰ এইটো পূৰ্ব পদক্ষেপ হ'ব পাৰে। এনেদৰেও বাতৰি ওলাইছিল যে সংযুক্ত মুক্তি বাহিনীৰ বৰমুখীয়াসকলে বিধানসভাৰ অন্ততঃ কুৰিখন আসন ইয়াৰ সমৰ্থকসকলৰ বাবে এৰি দিবলৈ গণ পৰিষদ দলৰ সৈতে আলোচনা চলাইছিল।^{১৬} সেইমতেই বড়ো নিৰাপত্তা বাহিনী আৰু সংযুক্ত মুক্তি বাহিনীৰ সক্ৰিয় সৈনিকসকলে তেওঁলোকৰ প্ৰাৰ্থীসকলক সমৰ্থন কৰি নিজ ধৰণেৰে নিৰ্বাচনত যোগ দিছিল। কোক্‌ৰাঝাৰ আৰু ওদালগুৰিৰ বড়োপ্ৰধান অঞ্চলবোৰত বহু সংখ্যক প্ৰাৰ্থীক মনোনয়ন তুলি ল'বলৈ হেঁচা দিয়া হৈছিল। মুক্তি বাহিনীৰ এজনে মাৰ্ঘেৰিতাত এজন প্ৰাৰ্থীক হত্যা কৰিছিল বুলি সন্দেহ কৰা হয়। আনহাতে, অসমৰ এজন প্ৰাক্তন মন্ত্ৰীক গোলাঘাট-মেৰাপানী পথত ভোট গণনাৰ আগতেই হত্যা কৰিছিল। এই হত্যাকাণ্ডত এন এছ চি এনৰ হাত আছিল বুলিও সন্দেহ কৰা হৈছিল। ইয়াৰ বাহিৰে সৈন্য বাহিনীৰ লোকৰ ওপৰত ছয়বাৰতকৈও অধিক আক্ৰমণ চলাৱা হৈছিল। ইয়াৰ ভিতৰত আছিল লেঃ দেবেন্দ্ৰ ত্যাগীৰ ওপৰত কামাখ্যা মন্দিৰৰ চৌহদত চলাৱা আক্ৰমণটোও।^{১৭}

নিৰ্বাচনত কংগ্ৰেছ (আই)ৰ পৰাজয় হৈছিল আৰু প্ৰফুল্ল কুমাৰ মহন্তই অসম গণ পৰিষদৰ নেতৃত্বত সংযুক্ত মৰ্চাৰ চৰকাৰ গঠন কৰে। মহন্তৰ শপত গ্ৰহণ হৈ উঠিছেহে মাত্ৰ, এনেতে কোক্‌ৰাঝাৰ আৰু বঙাইগাঁও জিলাত জাতিগত সংঘৰ্ষৰ ফলত সৃষ্টি হোৱা হিংসাত্মক পৰিস্থিতিৰ সন্মুখীন হ'ব লগীয়া হয়। ইয়াৰ বাহিৰেও অসম-নাগালেণ্ডৰ সীমাত হত্যাকাণ্ড সংঘটিত হৈছিল, খ্যাতনামা সাংবাদিক পৰাগ দাস আৰু তিনিচুকীয়া জিলাৰ আৰক্ষী অধীক্ষকজনক হত্যা কৰা হৈছিল। পৰিস্থিতি অধিক শোচনীয় হ'বলৈ দিয়া হ'লে সংবিধানৰ ৩৫৬নং অনুচ্ছেদ প্ৰয়োগ কৰি ৰাষ্ট্ৰপতিৰ শাসন প্ৰবৰ্তন কৰাৰ সকলো সজ্জাবনা আছিল। পূৰ্বৰ মুখ্য মন্ত্ৰীৰ দৰেই সশস্ত্ৰ বাহিনীৰ চলাৱা অভিযানৰ বাহিৰে মহন্তৰ বিৰুদ্ধে নাছিল, সেইবাবে তেওঁ তীব্ৰ সমালোচনাৰ সন্মুখীন হ'ব লগাত পৰিছিল।^{১৮} অবশ্যে তেওঁ নিৰ্বাচনী অভিযানৰ সময়ত কংগ্ৰেছ (আই) চৰকাৰৰ দ্বাৰা চলাৱা সামৰিক অভিযানক 'আতিশয্য' বুলি কঠোৰ ভাষাৰে দোষাৰোপ কৰিছিল।^{১৯}

অগপ সংযুক্ত মৰ্চা চৰকাৰ আৰু 'ইউনাইটেড কমাণ্ড' : সমালোচকসকলৰ মতে, শইকীয়াৰ প্ৰত্যক্ষা তেতিয়াও সক্ৰিয় হৈ আছিল। মহন্তই সেনাবাহিনীক মুক্তভাবে অভিযান চলাবলৈ কৰ্তৃত্ব প্ৰদান কৰি ভোটদাতাসকলক প্ৰত্যাশা কৰিছিল। আনহাতে, এনেদৰেও মুক্তি দৰ্শোৱা হৈছিল যে সামৰিক বাহিনীক কামত লগোৱাৰ বাবে সংযুক্ত মুক্তি বাহিনীয়েই জগৰীয়া। কিয়নো সংগঠনটোৱে দেশৰ যুৱকসকলৰ মাজত বন্ধুৰ সংস্কৃতি ইমান বৃদ্ধি কৰিছিল যে আৰক্ষী বাহিনীয়ে কৌটিলীয়া অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰৰে দেশত ব্যাপক আকাৰত দেখা দিয়া হত্যা, বলপূৰ্বক ধন জাদায়, অপহৰণ আৰু সাধাৰণ আইন-শৃংখলাহীনতাৰ সন্মুখীন হোৱাটো সম্ভৱপৰ নাছিল।^{২০}

মহন্তই বঢ়িয়াকৈ বৃদ্ধিছিল যে বাধা নোপোৱাকৈ সৈন্য বাহিনীয়ে ইয়াৰ লক্ষ্য আগত ৰাখি অভিযান চলাই নগ'লে পৰিস্থিতিৰ উন্নতি সাধন নহয়। তেওঁ স্পষ্ট কৰি দিছিল, যিমান দিনলৈকে হত্যা, বলপূৰ্বক ধন সংগ্ৰহ আৰু অপহৰণ চলি থাকিব, সিমান দিনলৈকে সামৰিক অভিযান চলিব।^{১১} এই কথা সোহাৰাৰ প্ৰয়োজন নাই যে যিকোনো চৰকাৰেই নহওক নাগৰিকৰ জীৱন আৰু সম্পত্তিৰ নিৰাপত্তা সুনিশ্চিত কৰিবই লাগিব। চৰকাৰখনৰ হাতত যথেষ্ট পৰিমাণৰ সেনা বা অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ নাথাকিলে সেইবিলাক যিকোনো স্থানৰ পৰাই সংগ্ৰহ কৰিব লাগিব। ৰাজ্যখনৰ নাগৰিকৰ জীৱন আৰু সা-সম্পত্তিৰ কোনোপধ্যে বিপদাপন্ন কৰি তুলিবলৈ দিব নালাগিব।

সামৰিক বাহিনীয়ে ১৯৫৮ চনৰ (বিশেষ ক্ষমতা) আইন মতে ক্ষমতা লাভ কৰি শান্তিপ্ৰিয় নাগৰিকক 'উৎপীড়ন, হাৰাশাস্তি আৰু অপমান' কৰিছে বুলি দোষাৰোপ কৰা হৈছিল। উক্ত আইনমতে 'গুলিয়াই হত্যা কৰিবলৈ আৰু আইনৰ ব্যৱস্থা মতে কোনো কাম কৰিবলৈ, নিজকে ৰক্ষা কৰিবলৈ' সেনাবাহিনীয়ে ক্ষমতা লাভ কৰিছিল। এনে ধৰণৰ আৰ্শোৱাহবিলাক সংশোধন কৰাৰ উদ্দেশ্যে সামৰিক বাহিনী, অৰ্ধ-সামৰিক বাহিনী আৰু ৰাজ্যিক আৰক্ষী বাহিনীয়ে ২৭ জানুৱাৰীত (১৯৯৭) যৌথভাৱে বিদ্ৰোহ-বিৰোধী অভিযান চলাবলৈ 'ইউনাইটেড কমান্ড' প্ৰৱৰ্তন কৰিছিল। অসমৰ মুখ্য সচিব আৰু সেনাধিনায়কে (GOC, 4 Corps) পাৰস্পৰিক সমন্বয় ৰক্ষা কৰি কাম-কাজৰ গতি-বিধিৰ বৃদ্ধি লোৱাটো স্থিৰ কৰা হৈছিল।^{১২} ভূটান সীমান্তত শিবিৰ নিৰ্মাণ কৰা উগ্ৰবাদী সংগঠনক চাৰিওফালৰ পৰা ঘেৰি ধৰাৰ উপৰিও জি অ' চিয়ে দাবী কৰিছিল যে 'নিৰাপত্তা বাহিনীয়ে ২০৪ জন আলফা আৰু ৬৯ জন বড়ো উগ্ৰপন্থীক অভিযান চলোৱাৰ তিনি মাহৰ ভিতৰতে আটক কৰিবলৈ সমৰ্থ হৈছিল। ইয়াৰ আগৰ তিনি মাহত এই সংখ্যা আছিল ৬৮ জন আলফা আৰু ৪১ জন বড়ো উগ্ৰপন্থী। আনহাতে, এম্‌নেষ্টি ইণ্টাৰনেশ্যনেলে (Amnesty International) সশস্ত্ৰ সেনাবাহিনীৰ বিৰুদ্ধে এনে ধৰণৰ আপত্তি তুলিছিল যে^{১৩} বিদ্ৰোহী গোটবোৰৰ বাহিৰেও সামৰিক বাহিনীয়ে নাৰী আৰু শিশুক ধৰি অসামৰিক লোকক হত্যা কৰিছে। সংগঠনটোৱে উগ্ৰপন্থীসকলক হত্যাকাণ্ড আৰু বলপূৰ্বক ধন আদায়ৰ পৰা বিৰত থাকিবলৈ আহ্বান কৰি সৈন্য বাহিনীক এনেদৰে আবেদন কৰিছিল যে সিবিলাকে আন্তৰ্জাতিক আইনৰে সংগতি ৰাখি জনসাধাৰণৰ মানৱীয় অধিকাৰসমূহ সন্ধান সহকাৰে যেন ৰক্ষা কৰে।^{১৪} তদুপৰি ৰাইজৰ ওজৰ-আপত্তিবোৰ দূৰীকৰণৰ বাবে চহৰ আৰু গ্ৰামাঞ্চল উভয়তে সৈন্য বাহিনীৰ লোকৰ সম্বন্ধ বৃদ্ধি কৰাৰ কাৰণে ৰাজস্বৰ সমন্বয়ৰক্ষী সভা আহ্বান কৰাৰো পৰামৰ্শ আগ বঢ়োৱা হৈছিল। সেনাবাহিনীৰ আতিশয্যৰ বাবে তেওঁলোকৰ বিৰুদ্ধে শাস্তিমূলক ব্যৱস্থা হাতত লোৱাৰ আৰু ৰাইজক এই বিষয়ে অৱগত কৰাও প্ৰয়োজন।

আলফা-টাটা টীৰ লেনদেন : সামৰিক বাহিনীৰ অভিযান সত্ত্বেও নিৰাপত্তাৰ অভাৱত চাহ কোম্পানীৰ উপৰিও ৰাজ্যিক চৰকাৰৰ আবকাৰী, পৰিবহণ, বন আৰু কৰ বিভাগৰ বহুতো বিষয়াৰ পৰা উগ্ৰপন্থী সংগঠনসমূহে কোটি কোটি টকা আদায় কৰি আহিছে।^{১৫} সীমামুখীয়া জীৱামপুৰ চকী বে-আইনী কৰ সংগ্ৰহ-কেন্দ্ৰ হৈ পৰিছে। প্ৰাপ্ত বাতৰি মতে, ইয়াৰ পৰা ১৫ জন বিষয়াক গ্ৰেপ্তাৰ কৰা আৰু ৩৯ জনৰ বিৰুদ্ধে উগ্ৰপন্থীক ধন-জন দি উচটনি দিয়াৰ বাবে গোট তৰা হৈছে। চাহ কোম্পানীৰ ভিতৰত উইলিয়ামছন, গডবিক, আহাম ক্ৰাফ্টমাৰ, ডেবৰ্গাও বাগিচাৰ কৰ্তৃপক্ষই আলফা-বড়ো দুয়োটা উগ্ৰপন্থী সংগঠনকে নিয়মিতভাৱে ধনৰ যোগান দি আহিছিল।^{১৬} তেওঁলোকৰ যুক্তি হ'ল— হাবি-বনে ভৰা সুদূৰৰ বাগিচাবিলাকৰ পৰা শীঘ্ৰে আৰু

সহজে আৰক্ষীক খবৰ দিয়া সহজ নহয়; আকৌ কেউপিনে পিয়ালি দি থকা চোৰাংচোৰাৰ দ্বাৰা সেইটো জ্ঞানিব পাৰিলে বিষয়াবৰ্গৰ নিগমে মৰণ। বাগিচাৰ কৰ্তৃপক্ষই সেইবাবে ধন-বিত্ত দি উপগ্ৰহীৰ লগত বুজাবুজিলৈ অহাটোকে শ্ৰেয় বুলি বিবেচনা কৰিছিল।

উগ্ৰপঙ্খীসকলক ধন দিয়াত ব্যতিক্ৰম আছিল টাটা টা গোষ্ঠী। আলফা কমাণ্ডাৰ-ইন-চীফ পৰেশ বৰুৱাই এই কথা স্বীকাৰ কৰিছে। 'সিবিলাকে অসমৰ মানুহৰ যিমানখিনি উন্নয়নমূলক কাম কৰিছে, চাহ-লবীৰ কোনেও কৰা নাই।' সেইবাবে 'ধন দাবী নকৰি আমি ভাল কামেই কৰিলো, অন্যথা জনমানসত আমাৰ ভাবমূৰ্ত্তি মৰ্ন হ'লহেঁতেন।' এই কথা নবজিল। ১৯৮৫ চনৰ ডিচেম্বৰ মাহত বৰুৱাই টাটা টাক আন কোম্পানীৰ দৰে বহুবেকীয়া ধন নাইবা এশ ওৰাকী-টকী দাবী কৰিলে। সম্বালক কৃষ্ণ কুমাৰে আপত্তি দৰ্শোৱাত দুয়োপক্ষই বেংককত মিলিত হ'বলৈ সন্মতি জনালে। সেই অনুসাৰে ১৯৯৭ চনৰ ২৫/২৬ মে'ত আলোচনা চলিল। পৰেশ বৰুৱাৰ উপৰি টাটাৰ উত্তৰ ভাৰতৰ জেনেৰেল মেনেক্কাৰ এছ এছ ডোগ্ৰা, সমাজ কল্যাণ বিষয়া ব্ৰজেন বৰুৱা আৰু দুজন উচ্চ পৰ্যায়ৰ বিষয়া আলোচনাত বহিছিল। এই আলোচনাৰ সম্পূৰ্ণ টোকা ইণ্ডিয়ান এক্সপ্ৰেছ (Indian Express) কাকতত প্ৰকাশ হৈছিল। ইয়াৰ দ্বাৰা চৰকাৰে উগ্ৰপঙ্খীহঁতক বশীভূত কৰিবলৈ অক্ষম হোৱাত ব্যবসায়ীগোষ্ঠীয়ে অবৈধ উপায় ল'বলৈ বাধ্য হৈছিল আৰু আনফালে টাটা টায়ে কিমানদূৰ পৰ্যন্ত আলফাক তুষ্টিসাধন কৰিবলৈ মাতি হৈছিল— এই দুয়োটা বঢ়িয়াকৈ উপলব্ধি কৰিব পৰা যায়।^{১*}

টাটা টাৰ পক্ষৰ পৰা পৰেশ বৰুৱাক বুজাই দিয়া হ'ল যে সংগঠনটোক আনৰ দৰে ধন দিবলৈ হ'লে জনহিতকৰ কাৰ্যসমূহ একেবাৰে বন্ধ কৰি দিব লগা হ'ব আৰু ইয়াৰ ফলত সংগঠনটোৰ প্ৰতি জনমানসৰ ভাবমূৰ্ত্তি মৰ্ন হ'ব। কাৰ্যসমূহৰ স্বীকৃতি দিলেও বৰুৱাই আঁকোৰগোজালি মনোভাৱ প্ৰকাশ কৰিলে। উপায় নাপাই কোম্পানীৰ পক্ষৰ পৰা অসমৰ বাহিৰত সংগঠনৰ উন্নত চিকিৎসা-ব্যৱস্থা, উচ্চ শিক্ষা আদিৰ আঁচনি দাঙি ধৰে। এই সুযোগতে আলফাৰ সাংস্কৃতিক সচিব সন্তান-সন্তৱা প্ৰণতি ডেকাই দুজন সংগীৰে সৈতে মুম্বাইলৈ গৈ ব্যয়বহুল যশলোক হাস্পতালত চিকিৎসাধীন হৈ আছিল। যাবতীয় খৰচ-পাতি টাটা টায়ে বহন কৰিছিল। ২০ আগষ্টত দিল্লীলৈ ওভতাৰ আগমুহূৰ্ত্তত সন্তানসহ প্ৰণতিক মুম্বাইৰ আন্তৰ্জাতিক বিমানবন্দৰত প্ৰেপ্তাৰ কৰা হয়। আৰক্ষী সূত্ৰৰ পৰা গোটেই ঘটনা কেইদিনমানতে বাট্ট হৈ পৰিল। বাৰ্তাজীৱী এচামৰ মতে বিদ্ৰোহী সংগঠনটোৰ লগত ধন-জন বা যিকোনো ধৰণৰ লেনদেন বাট্টবিৰোধী (treason) কাৰ্য। পূজিপতি গোষ্ঠীয়ে সহানুভূতি প্ৰকাশ কৰি কয় যে চৰকাৰে যথোচিত ৰক্ষণাবেক্ষণ দিব নোৱৰা বাবে বাধ্য হৈ টাটা টায়ে বিদ্ৰোহী সংগঠনটোৰ লগত বুজাবুজিলৈ আহিবলৈ চেষ্টা কৰিছিল। চাহ মজদুৰ সংঘৰ (ACMS) সচিব এম এছ খোণ্ডিটে কৈছিল যে দুৰ্ব্বৰ সন্ত্ৰাসবাদীৰ বলি হোৱা চাহ উদ্যোগপতিসকলে কি দুৰ্যোগত কাম কৰিব লগা হৈছে নিৰাপত্তাবেষ্টিত দিশপুৰীয়া এজনে অনুভৱ কৰিব পৰা সম্ভৱপৰ নহয়। প্ৰাক্তন প্ৰধান মন্ত্ৰী দেৱেগৌড়া, চন্দ্ৰশেখৰ, বিজেনি নেতা লালকৃষ্ণ আদৱানী, গৃহ সচিব পদ্মনাভাৱা আৰু অসমৰ ৰাজ্যপাল এছ কে সিন্‌হাই টাটাৰ বে-আইনী কাৰ্য-কলাপক ৰক্ষণাবেক্ষণ দিছে বুলি ইণ্ডিয়ান এক্সপ্ৰেছ কাকতত প্ৰকাশ।^{২*}

১৫ ছেপ্টেম্বৰত এছ এছ ডোগ্ৰাক প্ৰেপ্তাৰ কৰা হয় আৰু কেইদিনমানৰ পিছতেই জামিনত মুকলি কৰি দিয়া হ'ল। তেওঁৰ উপৰিও সকালক কৃষ্ণ কুমাৰ আৰু কেবাজনো উচ্চ পদস্থ

বিষয়ক আৰক্ষীৰ বিশেষ শাখাই (Special Operation Unit) জেৰা কৰি বহুতা তথ্য সংগ্ৰহ কৰে। মুখ্য মন্ত্ৰী প্ৰফুল্ল কুমাৰ মহন্তই কয় : 'আইনে নিজৰ গতি ল'ব।' (Law will take its own course) অৰ্থাৎ দেখিব শক্তি হ'বই; ব্যৱসায়ী, চৰকাৰী বিষয়া যিয়ে নহওক— এইটো কিমানদূৰ কাৰ্যত পৰিণত হৈছে? প্ৰতিৰক্ষা মন্ত্ৰী জৰ্জ ফাৰ্ণাণ্ডেজে কোৱাৰ দৰে টাটা টীক বলিৰ পাঠা কৰা হোৱা নাই জানো? মুখ্য মন্ত্ৰীৰ মতে, 'চাহ-লবী আৰু ব্যৱসায়-ক্ষেত্ৰে যিকোনো ধৰণে নহওক সহায় কৰি থকা বাবেই উগ্ৰপন্থী গোটসমূহৰ হত্যাৰূপে, লুণ্ঠন, অপহৰণ আৰু ধন দাবীৰ উপৰিও ৰাজহুৱা সা-সম্পত্তিৰ ধ্বংসযজ্ঞ অব্যাহত আছে।' সকলোৰে মূলতে ৰাজ্যত নিৰাপত্তাৰ অভাৱ নহয় জানো? অসহায় ব্যক্তিয়ে যিকোনো পিষ্টলধাৰীৰ সন্মুখত প্ৰাণৰ দায়ত সিবিলাকৰ দাবী টাটা টীক দৰে মানিবই লাগিব। ব্ৰিটিছ ঔপনিৱেশিকসকলৰ দৰে বৰ্তমান চৰকাৰেও জনসাধাৰণক ৰক্ষণাবেক্ষণ দিব পৰা হ'লে ওপৰৰ ঘটনাসমূহ সংঘটিত নহ'লহেঁতেন।

সঞ্জয় ঘোষৰ বলিদান : ব্ৰহ্মপুত্ৰ-লুইতৰ মাজৰ পৃথিৱীৰ বৃহত্তম নদী-দ্বীপ মাজুলী। এফালে গৰাখহনীয়া আৰু আনফালে চলাচলৰ অসুচলে মাজুলীবাসীক জুৰুলা কৰিছে। ক্ৰমবৰ্ধমান গৰাখহনীয়াৰ বাবে দ্বীপটোৰ প্ৰায় আধাভাগ ইতিমধ্যে নদীত বিলীন হৈছে। স্বত্বকীয়াকৈ কাৰ্যকৰী ব্যৱস্থা নলৈ হৈছে দুই দশকমানতে ইয়াৰ অস্তিত্ব নোহোৱা হ'বগৈ। বাট-পথৰ অসুবিধাৰ বাবে ভিতৰুৱা গাঁওবিলাক পৰস্পৰে এনেদৰে বিচ্ছিন্ন যে 'মাজুলীৰ ভিতৰতে অজ্ঞত মাজুলী'ত পৰিণত হৈছে। গৰাখহনীয়াত প্ৰতিবছৰে শ শ পৰিয়ালৰ ঘৰ-দুৱাৰ, সা-সম্পত্তি নদী-গৰ্ভত জাহ যোৱাত অনন্যোপায় হৈ দুৰ্শ্বপ্ৰাপ্তসকলে বাট-পথ, মথাউৰি বা ৰাশী ঠাই য'তে পোৱা যায় তাতে বসবাস কৰি জীৱন-যাপন কৰিব লগাত পৰিছে। সিবিলাকৰ পৰিত্ৰাণ বা পুনৰ সংস্থাপনৰ কাৰণে স্থায়ী চৰকাৰী-বেচৰকাৰী ব্যৱস্থা নোহোৱাত ১৯৯৫ চনত আগ বাঢ়ি আহিল সঞ্জয় ঘোষৰ নেতৃত্বত এভাৰ্ড-এন ই (AVARD-NE)। উচ্চ শিক্ষিত, নিভীক সমাজকৰ্মীজনে ইতিপূৰ্বে ৰাজস্থানত জনহিতকৰ কাম কৰি খ্যাতি আৰ্জিছিল। এভাৰ্ডৰ শাখাটো প্ৰতিষ্ঠিত হোৱাৰ লগে লগে মাজুলীৰ হাজাৰ হাজাৰ ৰাইজে শ্ৰমদান আৰু সকলো প্ৰকাৰৰ সহায়-সহযোগেৰে সঞ্জয় ঘোষৰ বাট-পথ মেৰামতি, গৰাখহনীয়া প্ৰতিৰোধ, চিকিৎসা-সেৱা আৰু সাংস্কৃতিক কাৰ্যসমূহ সাফল্যমণ্ডিত কৰিলে। ভাৰত চৰকাৰৰ বিজ্ঞান আৰু প্ৰযুক্তিবিদ্যা বিভাগ, ৰাষ্ট্ৰীয় গ্ৰামীন বিকাশ নিধি, ৰতন টাটা ট্ৰাষ্ট, ইউ এন ডি পি আদি কেবাটাও চৰকাৰী-বেচৰকাৰী অনুদানেৰে মাজুলীৰ উন্নয়নৰ উপৰি গৰাখহনীয়া প্ৰতিৰোধ, গৃহ-নিৰ্মাণ, জনস্বাস্থ্য, শিল্প উন্নয়ন আৰু পুথিভঁৰাল সম্প্ৰসাৰণেৰে মাজুলীবাসীৰ সৰ্বাতোপ্ৰকাৰ উন্নয়নৰ আঁচনি হাতত লৈছিল।^{১২}

মাজুলীবাসীৰ সমস্যাৰাজিৰ সুযোগ লৈছিল এচাম দুৰ্নীতিপ্ৰস্তু চৰকাৰী বিষয়া, ঠিকাদাৰ আৰু ইয়াৰ অংশীদাৰ উগ্ৰপন্থী আলফা সংগঠনে। সিবিলাকে বঢ়িয়াকৈ বৃদ্ধিছিল— সঞ্জয় ঘোষৰ আঁচনি ফলৱতী হ'লে নিগমে মৰণ। ১৯৯৫ চনতে পোহৰৈয়া গাঁৱৰ প্ৰায় ডেৰ কিলোমিটাৰ গৰাখহনীয়া ৰোধত ৰাইজে শ্ৰমদান দিওঁতে লাখ লাখ টকাৰ পৰিবৰ্তে কুৰি হাজাৰেই খৰচ হোৱা নাছিল।^{১৩} ঘোষে স্বাৰ্থজড়িত মহলৰ বিৰুদ্ধে জনমত গঠনৰ চেষ্টা কৰিছিল। মুখপত্ৰ 'দ্বীপালোক'ত খোলাখুলিকৈ প্ৰতিবাদ কৰিছিল। সেইবাবে তেওঁ সিবিলাকৰ ভাবুকিৰা সন্মুখীন হ'ব লগাত পৰিছিল। আলফাৰ ইচ্ছাহাৰ মতে, 'ভাৰতীয় সেনাবাহিনীৰ হৈ চোৰাংচোৰাগিৰি কৰা, ৰ'ৰ এজেক্ট, স্থানীয় সংস্কৃতি ধ্বংস কৰা আৰু স্থানীয় লোকৰ শ্ৰমৰ বিনিময়ত বিভিন্ন সংস্থাৰ পৰা ধন অনা' অপৰাধত সঞ্জয় ঘোষক ১৯৮৭ চনৰ ৪ জুলাইত অপহৰণ কৰি সেই দিনাই হত্যা কৰা

হ'ল।" দুৰ্নীতিপৰায়ণ ঠিকাদাৰ, বিঘা আৰু উপপত্নীৰ বোবৰ বলি হ'ল নিতীক সমাজকৰ্মী সঞ্জয় ঘোষ। প্ৰশ্ন হৈছে— দুৰ্নীতাগ্ৰস্ত মাজুলীবাসীৰ জ্ঞানকৰ্তা হ'বলৈ এতিয়া কোন আগ বাঢ়ি আহিব? ফুটুকাৰ ফেন : বে-আইনী অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ জন্ম : এইটো এটা সুখৰৰ যে অসম গণ পৰিষদৰ নেতৃত্বাধীন চৰকাৰে ৰাজ্যখনত আইন-শৃংখলা পুনৰ ঘূৰাই আনিবৰ বাবে ছালফাকে ধৰি সমাজবিৰোধী লোক আৰু সংগঠনবোৰৰ হাতত বে-আইনীভাৱে থকা সকলো অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ তেওঁলোকক নিৰ্দিষ্ট সময়ৰ ভিতৰত ঘূৰাই দিবলৈ কোৱা হৈছিল। ইয়াৰ অন্যথাই তেওঁলোকৰ বিৰুদ্ধে শাস্তিমূলক ব্যৱস্থা লোৱা হ'ব বুলি সকাইয়াই দিছিল।" সময়সীমা বহুকাৰৰ আগতে পাৰ হৈ গৈছে আৰু বে-আইনীভাৱে থকা অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ সমৰ্পণ কৰাৰ ক্ষেত্ৰত কোনো বাতৰি অহা নাই। উপপত্নীসকলৰ কিমানৰ হাতত অত্যাধুনিক অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ আছে সেই সম্বন্ধে চৰকাৰৰ ওচৰত কিবা যে বিশ্বাসযোগ্য খবৰ আৰু তথ্য-পাতি আছে সেইটোও সন্দেহৰ বিষয়।

আল্ফা-উপপত্নীৰ আলোচনা— ব্যৰ্থ প্ৰচেষ্টা : মহন্ত চৰকাৰে ঘোষণা কৰিছিল ৰাজ্যখনত শান্তি আৰু সাধাৰণ অৱস্থা ঘূৰাই আনিবলৈ উপপত্নীসকলৰ বাবে আলোচনাৰ দুবাৰ সদায়েই খোলা আছে।" বিশ্বস্ত সূত্ৰৰ পৰা জানিব পৰা মতে, উজনি অসমৰ উপপত্নীসকলে সকলো সমস্যাকে সমাধান বিচাৰি কেন্দ্ৰৰ সৈতে আলোচনা কৰাৰ সপক্ষে আছিল, কিন্তু উপত্যকাটোৰ নামনি অংশৰ বিপ্লৱীসকলে শান্তিপূৰ্ণভাৱে কৰা আলোচনাৰ বিৰোধিতা কৰিছিল। ১৯৯৫ চনৰ ২৩ জানুৱাৰী তাৰিখে আলফাৰ কেন্দ্ৰীয় প্ৰচাৰ সচিবে এনে ধৰণৰ মন্তব্য প্ৰচাৰ কৰিছিল যে ৰাজ্যখনৰ বিভিন্ন অংশত অবৈধ অভিযান চলি থকাৰ সময়ত সংগঠনটো কোনো ধৰণৰ আলোচনা চলাবলৈ প্ৰস্তুত নহয়। ইয়াৰ বাহিৰেও সচিবগৰাকীয়ে দেশৰ বুদ্ধিজীৱীসকলক তেওঁলোকৰ সশস্ত্ৰ সংগ্ৰামৰ প্ৰতি সহযোগ আগ নবঢ়োৱা বাবে আৰু উজনি অসমত চলোৱা সেনাবাহিনীৰ অভিযানৰ বিৰোধিতা নকৰা বাবে সতৰ্ক কৰি দিছিল।" অসমৰ মুখ্য মন্ত্ৰীয়ে যেতিয়া উপপত্নী সংগঠনটোক কোনো পূৰ্বচৰ্ত নোহোৱাকৈ আলোচনাৰ মাজলৈ আহিবলৈ অনুৰোধ কৰিছিল, তেওঁক এনেদৰে কোৱা হৈছিল যে ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ প্ৰতিনিধিৰ উপস্থিতিত কোনো বিদেশী স্থানতহে সেই আলোচনা সম্ভৱপৰ হ'ব আৰু সেই আলোচনাৰ বিষয়বস্তু হ'ব লাগিব অসমৰ সাৰ্বভৌমত্ব।" এনে ধৰণৰ অশ্ৰীতিকৰ প্ৰত্যুত্তৰ পোৱা সত্ত্বেও অঞ্চলটোৰ বৃহৎ স্বাৰ্থৰ খাতিৰত মহন্তই আলফাৰ নেতৃবৃন্দক আলোচনাৰ মেজলৈ আমন্ত্ৰণ কৰিছিল।" মুখ্য মন্ত্ৰীয়ে আগ বঢ়োৱা মিত্ৰতাৰ হাত উপপত্নীসকলে গ্ৰহণ কৰিবনে?

বৰ্তমান সমস্যাটোৱে যেনে ৰূপ ধাৰণ কৰিছে তাৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত এই প্ৰশ্নৰ উত্তৰ 'নকৰে' বুলিয়ে ধৰি ল'ব লাগিব। প্ৰকৃততে ১৯৯৬ চনৰ আগষ্ট মাহৰ আদিৰে পৰা বিদ্ৰোহী সংগঠনবোৰৰ কাম-কাজবিলাক বৰ্ধিত ৰূপত হ'বলৈ ধৰিছে। ইয়াৰ ফলত আবছুৰ (ABSU) সভাপতি নৰমপত্নী শোৰামত্ৰা বসুমতাৰীকে ধৰি বহু লোকক হত্যা কৰা হৈছে। সেইসকলৰ ভিতৰত গুৱাহাটীৰ চি আৰ পি এফৰ ডেপুটি কমাণ্ডেণ্ট, নলবাৰী আৰু শিৱসাগৰ জিলাত বাৰজনতকৈ অধিক জোৱান আৰু সামৰিক বাহিনীৰ লোক আছিল। চোৰামত্ৰাৰ বিভাগৰ সূত্ৰৰ পৰা জানিবলৈ পোৱা গৈছিল যে আই এছ আয়ে যোগান ধৰা আৰ ডি এক্সকে ধৰি বিদ্ৰোহক সামগ্ৰীবোৰৰ সহায়ত উপপত্নী সংগঠনবোৰে সেই ধ্বংসাত্মক কামবোৰ কৰিছিল, যিবোৰৰ ফলত বহু লোকৰ মৃত্যু হৈছিল। কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ আদেশ মতে, ৰাজ্য চৰকাৰ আৰু সামৰিক কৰ্তৃপক্ষই ব্যাপক অভিযানেৰে এই বিদ্ৰোহ দমন কৰিবলৈ এক সৰ্বব্যাপী প্ৰচেষ্টা চলাবলৈ বাধ্য হৈছিল।"

ভূটানত আলফা শিবিৰ : বাংলাদেশত শেখ হাছিনা ৰাজিদ ক্ষমতাত অধিষ্ঠিত হোৱাৰ পৰা ভাৰত-বাংলাদেশৰ পাৰস্পৰিক সম্বন্ধৰ কিছুদূৰ উন্নতি হৈছে। বাংলাদেশে ইতিমধ্যে সেই দেশৰ পৰা কাৰ্য-কলাপ চলোৱা ভাৰতৰ সমাজবিৰোধী গোটবোৰক এটা সময়ৰ ভিতৰত বাংলাদেশ ত্যাগ কৰি যাবলৈ আদেশ দিছে। তেতিয়াৰ পৰাই আলফা, পি এল এ, এন এছ চি এন, এ টি টি এফ আৰু বড়ো নিৰাপত্তা বাহিনীৰ দৰে সংগঠনবোৰে পূৰ্বৰ চৰকাৰখনৰ (বি এন পি) পৰা পোৱা ৰক্ষণাবেক্ষণৰ ওৰ পৰিছে, চিটাগঙৰ পাহাৰীয়া অঞ্চলত থকা শিবিৰবোৰ ধ্বংস কৰি তেওঁলোকক ভাৰতলৈ পুনৰ উলটি যাবলৈ বাধ্য কৰোৱা হৈছে।^{১১} ইয়াৰ পিছৰে পৰা আলফাই ভূটানৰ সীমান্তত শিবিৰ স্থাপন কৰিছে। প্ৰাপ্ত সংবাদ মতে, ভূটানৰ পূৰ্বাংশৰ ডেউথাং (Deothang) অঞ্চলত অকল আলফাৰ উপৰি বড়ো উগ্ৰপন্থী এন ডি এফ বি দুয়োটা সংগঠনে শিবিৰ পাতি প্ৰশিক্ষণ লৈ দৰং আৰু নলবাৰী জিলাত হত্যা, লুণ্ঠন আৰু অপহৰণ চলাই আহিছে।^{১২} সিবিলাকৰ বহিষ্কাৰৰ উদ্দেশ্যে ১৯৯৭ চনত ভাৰত আৰু ভূটান উভয় চৰকাৰৰ যুটীয়া প্ৰচেষ্টা চলোৱাৰ আঁচনিও হৈছিল। আভ্যন্তৰীণ কাৰণত ভূটীয়া চৰকাৰে তেতিয়া গা-এৰা দিয়াই লুহু, ডেউথাঙৰ পশ্চিমাংশৰ পৰা সিবিলাকৰ সেনাবাহিনী (BRTF) অপসাৰণ কৰিব লগাত পৰিল।^{১৩} চোৰাংচোৱা সূত্ৰ মতে, সম্প্ৰতি মানাহ আৰু ছানক্ৰপ জংখাৰ মাজৰ ভূটান এলেকাত ২৫-৩০টা শিবিৰত কমেও ৫০০ উগ্ৰপন্থীয়ে প্ৰশিক্ষণ লৈ আছে। আলফা উগ্ৰপন্থীবিলাকে ভূটানৰ দক্ষিণাংশৰ বনাঞ্চলত শিবিৰ পাতি থকাত ভাৰত চৰকাৰৰ লগত সম্পৰ্ক বেয়াৰ ফালে ঢাল খোৱাৰ উপৰি ভূটানতো নানান সমস্যাৰ সৃষ্টি হৈছে। ভূটান চৰকাৰে দুয়োটা সংগঠনকে শিবিৰসমূহ এৰি যাবলৈ প্ৰচেষ্টা চলাইছে। ভূটানৰ অধিবাসীকো উগ্ৰপন্থীৰ লগত সহযোগ নকৰিবলৈ নিৰ্দেশ দিয়া হৈছে। উগ্ৰপন্থীবিলাকক উৎখাত কৰিবলৈ ভাৰত চৰকাৰে ভূটানক হেঁচা দিয়াৰ উপৰি অভিযানত ভাৰতীয় সেনায়ে সহযোগ কৰিব বুলি কোৱা হৈছে। আনফালে আলফাই জনাইছে যে অসমৰ স্বাধীনতা লক্ষ্যত উপনীত নোহোৱালৈকে আৰু কেইটামান বছৰ তেওঁলোকে সেইদেশৰ অৰণ্য এৰিব নোৱাৰে।^{১৪}

বাংলাদেশৰ পৰা অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ আমদানি কৰাটো বিপদসংকুল হোৱাৰ পৰা আলফাই ভূটানৰ শিবিৰলৈ উত্তৰৰ ছোভিয়েট দেশসমূহৰ পৰা সস্তীয়া অত্যাধুনিক অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ আমদানি কৰাৰ প্ৰচেষ্টা চলাইছিল বুলি জনা গৈছে। যুদ্ধৰ ধন ভৰাল টনকিয়াল কৰাৰ উদ্দেশ্যে উগ্ৰবাদীবিলাকে নগাঁও, নলবাৰী আৰু গুৱাহাটীৰ ব্যৱসায়ী আৰু চৰকাৰী বিষয়াসকলৰ পৰা 'কৰ' আদায় কৰিছে। ১৯৭৯ চনৰ এপ্ৰিল মাহত আলফাৰ সভাপতিগৰাকীয়ে ঘোষণা কৰিছিল— 'আমি শেষৰজন সৈনিক জীয়াই থকালৈকে যুঁজিম। ভাৰতক ভয় কৰি প্ৰতিৰোধী ৰাজ্যবোৰে যদি আমাক সহায় কৰিবলৈ বন্ধ কৰে, অসমীয়া মানুহে অকলে যুঁজিব লাগিব।'^{১৫}

আলফাৰ স্বাধীন অসম : প্ৰশ্ন হৈছে, সভাপতিগৰাকীৰ আশা ফলৱতী হ'বনে? হত্যা, অপহৰণ আৰু বলপূৰ্বক ধন সংগ্ৰহ সত্ত্বেও সন্ত্ৰাসবাদীসকলে এসময়ত সিবিলাকৰ গঠনমূলক কাৰ্যসমূহৰ বাবে কিছুসংখ্যক মধ্যবৃত্ত আৰু গাঁৱলীয়া ৰাইজৰ সহানুভূতি লাভ কৰিছিল। ১৯৯৬ চনৰ বিধানসভাৰ নিৰ্বাচনত আলফাৰ লগতে অগপ দলৰ যি বুজাবুজি হৈছিল সেই অনুসাৰে কংগ্ৰেছী চৰকাৰৰ অপসাৰণ ঘটাই সংগঠনটোৱে পৰোক্ষভাৱে হ'লেও চৰকাৰৰ ওপৰত পূৰ্বৰ দৰে প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰা হ'লে শাসনাবিধিত মন্ত্ৰী-বিষয়াসকল কিছুদূৰ হ'লেও দুৰ্নীতিমুক্ত হ'লহেঁতেন। সেইটো হৈ নুঠিল। প্ৰাপ্ত বাতৰি মতে, আগৰ দৰেই হত্যা আৰু মৃত্যুৰ ভাবুকিৰে অজস্ৰ ধন সংগ্ৰহ

কবি শীৰ্ষস্থানীয় নেতাসকলে অসমৰ বাহিৰৰ পৰা অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰৰ যোগান দি বিলাসীতাপূৰ্ণ জীৱন-যাপন কৰিছিল। আনকালে, সিবিলাকৰ সহকৰ্মীসকলৰ কিছুসংখ্যকে গাঁৱে-ভূঞা, পৰ্বতে-কন্দৰে, হাবিয়ে-জংঘলে জীয়াতু ভুগি নিৰাপত্তাহীন অৱস্থাত চৰকাৰ বা সৈন্য বাহিনীৰ ওচৰত অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰৰে সময়ে সময়ে আত্মসমৰ্পণ কৰিছে।

আলফাৰ স্বাধীন অসম যে অসমৰ এটা 'অসন্তৰ, অবাস্তৰ, অপ্রয়োজনীয় (আৰু) আত্মবিশ্ববাসী পদক্ষেপ' —এই বিষয়ে অসমৰ আগশাৰীৰ চিন্তাবিদসকল একমত।* কিয়নো 'বিশ্বৰ চতুৰ্থ সৰ্ববৃহৎ সৈন্য বাহিনী, পঞ্চম সৰ্ববৃহৎ বায়ুসেনা বাহিনী, আৰু সপ্তম বৃহত্তম নৌ-বাহিনীৰে সুসজ্জিত বিশ্বৰ বৃহত্তম গণতান্ত্ৰিক ৰাষ্ট্ৰ ডাৰডবৰক দুই-তিনি হাজাৰ আলফা-গেৰিলা আৰু কেইহাজাৰমান ৰাইফল বা কাৰ্বাইনেৰে বলিয়ান আলফাই যুদ্ধত হৰুৱাই স্বাধীনতা কাটি অনাৰ স্বপ্ন বাতুলতা মাথোন।' জাতিৰ জীৱন-মৰণ সমস্যা স্বাধীন অসমৰ বাবে গণভোটৰ দ্বাৰা (plebiscite) অসমৰ ৰাইজে আলফাক দায়িত্ব দিছিল জানো? আলফাৰ নিষেধাজ্ঞা অৱজ্ঞা কৰিও দেখোন সৌ-সিদিনা ৰাজ্যৰ ৬১ শতাংশই— সেশৰে সৰ্বাধিক— লোকসভা নিৰ্বাচনত ভোটদান কৰিছিল। সিবিলাকৰ অঙহী-বঙহীয়েও জানো ভোটদানৰ পৰা বিৰত আছিল? স্বৰাজ্যোত্তৰ পৰবৰ্তী কালৰ, বিশেষকৈ যোৱা দশকত অদৰ্শ, দুৰ্নীতিপ্ৰস্তু আৰু দুৰদৰ্শিতাহীন শাসকবৰ্গৰ বাবেই প্ৰাকৃতিক সম্পদত প্ৰাচুৰ্য অসমৰ জনমূৰি আয় ওপৰৰ নহৈ তলৰ পৰাহে গণনা কৰা হয়। আলফাৰ নেতৃত্ববৃন্দই সেইবাবে মূল সঁতিলৈ ঘূৰি আহি ফলপ্ৰসূ কাৰ্যকৰী পন্থাৰে পিছপৰি থকা জাতিটোৰ সৰ্বতোপ্ৰকাৰ উন্নতিকল্পে যাতে ব্ৰতী হয়— এয়ে ৰাইজে কামনা কৰে।

বড়ো নিৰাপত্তা বাহিনী : জাতিগত সংঘৰ্ষ : ১৯৯৩ চনৰ ফেব্ৰুৱাৰী মাহত ত্ৰিপাক্ষিক চুক্তি সম্পন্ন হোৱা সত্ত্বেও বড়োপ্ৰধান অঞ্চলবোৰত পৰিস্থিতি উত্তেজনাপূৰ্ণ হৈয়ে থাকিল। বড়ো নিৰাপত্তা বাহিনীয়ে মানস অভয়াৰণ্যক তেওঁলোকৰ প্ৰধান বিচৰণভূমি কৰি লৈছিল আৰু সেই স্থানৰ পৰা ভূটানলৈ নিৰাপদে যাব পাৰিছিল। ভূটানত তেওঁলোকে প্ৰশিক্ষণ শিবিৰ স্থাপন কৰিছে বুলি খবৰ পোৱা গৈছে। বাঘ, গঁড় আদি বন্য জন্তুবোৰক তেওঁলোকে নিৰ্বিচাৰে হত্যা কৰি জন্তুবোৰৰ শিং, ছাল আদি বিক্ৰী কৰি অস্ত্ৰ কিনাৰ বাবে পুজি সংগ্ৰহ কৰিছিল। ১৯৯০ চনৰ প্ৰথম ভাগত ইষ্টাৰ্ণ ফ্ৰণ্টিয়াৰ ৰাইফলছৰ জোৱানসকলক এই সংৰক্ষিত বনাঞ্চলত লগোৱা বাবে বিদ্ৰোহীবিলাকৰ কাম-কাজ বহু পৰিমাণে হ্ৰাস পাইছিল। বাহিনীটো আঁতৰি যোৱাৰ লগে লগে অঞ্চলটো পুনৰ গেৰিলাবিলাকৰ আত্মগোপন হৈ থকাৰ স্থান হৈ পৰিছিল। পিছৰ বছৰটোত কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে 'অপাৰেশ্যন ক্ৰান্তি'ৰ যোগেদি অভয়াৰণ্যৰ পৰা বিদ্ৰোহীবিলাকক খেদি পঠাবলৈ সেনাবাহিনীক দায়িত্ব দিছিল। সেনাবাহিনীৰ উপস্থিতি এটা অস্থায়ী প্ৰতিৰোধমূলক ব্যৱস্থা; তেওঁলোক আঁতৰি যোৱাৰ লগে লগে বিদ্ৰোহীবোৰ অঞ্চলটোত পুনৰ সক্ৰিয় হৈ পৰিছিল।**

১৯৯৪ চনত সংঘটিত জাতিগত সংঘৰ্ষবোৰৰ সময়ত নিৰাপত্তা বাহিনী সেই স্থানত সময়মতে উপস্থিত হোৱাৰ ফলত পৰিস্থিতিটো নিয়ন্ত্ৰণৰ অধীনলৈ আনিব পৰা গ'ল। এই

* ৰোহিণী কুমাৰ বৰুৱা, 'আলফাৰ স্বাধীন অসম : কেইটামান প্ৰশ্ন, কিছু পৰামৰ্শ', আমাৰ অসম, ২৫ আগষ্ট ১৯৯৯; নৰীগোপাল মহন্ত, 'জাতীয় মুক্তি আৰু আলফা', আমাৰ অসম, ১৯ আগষ্ট ১৯৯৯; হোমেন বৰগোহাঞি, 'অসম ৰাণী', ২৪ জানুৱাৰী, ৩ ফেব্ৰুৱাৰী, ১৯৯৭; আমাৰ অসম, ৩১ মাৰ্চ, ২০ জুলাই ১৯৯৯, ৯ ছেপ্টেম্বৰ আৰু ১৪ নবেম্বৰ ১৯৯৮।

শোকাৱহ ঘটনাবোৰে বড়ো নিৰাপত্তা বাহিনীৰ নৰমপহীসকলৰ ওপৰত থকা আধিপত্যৰ কথাহে সন্ধিয়াই দিলে। সেই সময়ৰে পৰা বিদ্ৰোহীহঁত সক্ৰিয় হৈ পৰিল। কোনো কোনো ঠাইত সিহঁতে আলফাৰ সৈতে যৌথ অভিযানো চলাইছিল।^{১১} বলপূৰ্বকভাৱে অৰ্থ-সংগ্ৰহ, অপহৰণ আৰু নিৰাপত্তা বাহিনীৰ ওপৰত কৰা আক্ৰমণৰ কোনো প্ৰকাৰে শাম নাকাটিলে। পঞ্জাৰ আৰক্ষী কমাণ্ডো আৰু নিৰাপত্তা বাহিনীৰ লোক থকা সত্ত্বেও বড়ো নিৰাপত্তা বাহিনীয়ে অভিযান চলায়ে থাকিল। ১৯৯৬ চনৰ মে' মাহৰ আগভাগত কোক্‌ৰাঝাৰ আৰু বঙাইগাঁৱত বড়ো আৰু চাওতাল আধিবাসীসকলৰ মাজত হোৱা সংঘৰ্ষত ১৫০ জনতকৈ অধিক লোকৰ প্ৰাণহানি হৈছিল, অসংখ্য গাঁও ভস্মীভূত হৈছিল আৰু দুই লাখতকৈ অধিক লোক গৃহহীন হৈ পৰিছিল।^{১২} অধিক সামৰিক বাহিনীৰ আগমনৰ ফলত পৰিস্থিতিটো যদিও নিয়ন্ত্ৰণাধীন হ'ল, বিক্ষিপ্ত ঘটনাবোৰ চলিয়েই থাকিল।^{১৩} বড়ো নিৰাপত্তা বাহিনীয়ে আক্ৰমণ কৰিব পাৰে বুলি ভয়ত ভগ্নীয়াসকলে নিজৰ নিজৰ গাঁৱলৈ উলটি যাবলৈ সাহ কৰা নাছিল। এই কাৰ্যক ১৯৯৪ চনত বিদ্ৰোহীবোৰে আৰম্ভ কৰা বড়ো স্বায়ত্ত শাসিত এলেকাৰ পৰা অবড়োক খেদোৱাৰ প্ৰক্ৰিয়া চলি থকা বুলি অভিহিত কৰা হয়।^{১৪}

বড়ো সংগঠনবিলাক : ইতিমধ্যে বড়ো নেতৃবৃন্দই সুকীয়া বড়ো ৰাজ্য গঠনৰ বিষয়টোক লৈ মতভেদ হৈ থকা লোকসকলক আঁতৰ কৰি এক ঐক্যবদ্ধ অভিযান চলাইছিল; চূড়ান্ত লক্ষ্য লাভৰ বাবে আন্দোলন চলাবলৈ এটা বলিষ্ঠ সংগঠন গঢ়ি তুলিছিল। এছ কে বিছমুতিয়াৰীৰ নেতৃত্বত ১৯৯৫ চনত বড়োলেণ্ড পিপলছ মুভমেণ্ট কাউন্সিল (Boroland People's Movement Council—BPMC) গঠন হৈছিল আৰু শেষলৈ সুকীয়া বড়ো ৰাজ্যৰ বাবে যুঁজিবলৈ উক্ত সংগঠনটোৰ ঠাইত বড়ো পিপলছ ষ্টেটহুড মুভমেণ্ট (Boro People's Statehood Movement Council—BPSMC) গঠন হৈছিল।^{১৫} বড়ো স্বায়ত্তশাসিত পৰিষদৰ নিৰ্বাচনৰ ক্ষেত্ৰত অত্যন্ত বিলম্ব হোৱাত স্বপ্নভংগ হৈ প্ৰেমসিং ব্ৰহ্মাই একে উদ্দেশ্যতে বড়ো টাইগাৰ ফ্ৰণ্ট (Boro Tiger Front—BTF) গঠন কৰিছিল। ১৯৯৬ চনৰ প্ৰথম ভাগত অনুষ্ঠিত হ'ব লগা বিধানসভাৰ নিৰ্বাচনৰ পূৰ্বে পৰিষদৰ নিৰ্বাচন নহ'লে তেওঁ আনকি কংগ্ৰেছ(আই) চৰকাৰলৈ আগ বঢ়োৱা সমৰ্থন প্ৰত্যাহাৰ কৰিব বুলি ভাবুকি দিছিল।^{১৬} নেশ্যনেল ডেম'ক্ৰেটিক ফ্ৰণ্ট (National Democratic Front—NDF) হিচাপে পুনৰ নামকৰণ কৰা বড়ো নিৰাপত্তা বাহিনীয়ে ইতিমধ্যে এনেদৰে ইচ্ছা কৰিছিল যে সকলোবোৰ বড়ো দলে তেওঁলোকৰ নিজৰ নিজৰ সংগঠনবোৰৰ বিলুপ্তি ঘটাই বড়োসকলৰ বৃহৎ স্বাৰ্থৰ হকে এটা সংযুক্ত ফ্ৰণ্ট গঠন কৰা উচিত। বিছমুতিয়াৰীয়ে তেওঁৰ দলটোৰ লগে লগে বিলুপ্তি ঘটাইছিল আৰু প্ৰেমসিং তেওঁৰ অন্তিম বজাই ৰাখিবৰ বাবে নবগঠিত নেশ্যনেল ডেম'ক্ৰেটিক ফ্ৰণ্টত যোগ দিব লগীয়া হৈছিল। বড়ো জনতাক বিক্ষোভিত কৰা কংগ্ৰেছ(আই)ৰ দৰে দল এটাৰ সৈতে সম্বন্ধ ৰখা ক্ৰটিপূৰ্ণ ব্যৱস্থাটোৰ বিষয়ে তেওঁ সচেতন আছিল।^{১৭}

যিয়ে নহওক, বড়োসকলৰ ব্ৰহ্ম দলটোৱে আলোচনাৰ বাবে দুবাৰ খুলি ৰাখিছিল। মুখ্য মন্ত্ৰী হিতেশ্বৰ শইকীয়াক কোৱা হৈছিল যে যদি চৰকাৰে ভূটানৰ সৈতে থকা আন্তৰ্জাতিক সীমাৰ কাষৰ ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উত্তৰ পাৰৰ দহ কিলোমিটাৰৰ ভিতৰত থকা প্ৰায় ৪০০ খন গাঁও আৰু ৪০ খন চাহ বাগিচা বড়ো স্বায়ত্তশাসিত পৰিষদৰ এলেকাৰ ভিতৰত অন্তৰ্ভুক্ত কৰে, বড়ো নেতাসকলে কংগ্ৰেছ(আই)ৰ সৈতে থকা পূৰ্বৰ সম্পৰ্ক পুনৰ স্থাপন কৰাৰ সম্ভাৱনাৰ কথা

বিবেচনা কৰিব পাৰে।** ব্ৰহ্মই আশা কৰিছিল যে শইকীয়াই বড়োসকলৰ দাবী মানি ল'ব। শইকীয়াই কেবল উদ্বিগ্নতাহে প্ৰকাশ কৰিছিল আৰু আশ্বাস দিছিল যে তেওঁ প্ৰধান মন্ত্ৰীৰ সৈতে কথাটো আলোচনা কৰিব। ইতিমধ্যে অনুসূচিত জাতিৰ মৰ্যাদা লাভ কৰা সাত নিযুত কোচ-ৰাজবংশীৰ সমৰ্থন লাভ কৰা শইকীয়াই বড়োতকৈও ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উত্তৰ পাৰৰ অবড়ো আৰু চাহ-জনজাতিসকলৰ ভোটৰ বিষয়েহে বেছি চিন্তিত হৈ পৰিছিল।

১৯৯৬ চনৰ নিৰ্বাচনত জয়ী হৈ অগপ পাঁচদলীয় মৰ্চা শাসনাধিষ্ঠিত হ'ল। প্ৰেম সিঙে চামচুমাৰ দলত যোগদান কৰি নিৰ্বাচনত নামিছিল। আবছুৰে সমৰ্থন কৰা সত্ত্বেও সিবিলাকে দুখনহে আসন লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হ'ল। সিয়ালে সেই সময়তে ওদালগুৰিত জন্ম গ্ৰহণ কৰা ৰবিৰাম ব্ৰহ্মৰ নেতৃত্বত ইউনাইটেড ডেম'ক্ৰেটিক ফ্ৰণ্ট (UDF) — পিছলৈ পিপলছ ডেম'ক্ৰেটিক ফ্ৰণ্ট (PDF) — ছখন আসন লাভ কৰে।** উদ্দেশ্য আছিল দুয়োটাৰে একে— গণতান্ত্ৰিক আন্দোলনৰ জৰিয়তে ভৈয়ামৰ বড়ো জনগোষ্ঠীৰ কাৰণে সুকীয়া বড়োৰাজ্য গঠন কৰা। অগপ মৰ্চা চৰকাৰে প্ৰেমসিং ব্ৰহ্মৰ নেতৃত্বৰ অন্তৰ্বৰ্তীকালীন কাৰ্যবাহী পৰিষদখন ভাঙি কনকেশ্বৰ নাৰ্জাৰীৰ নেতৃত্বত নতুন কাৰ্যবাহী পৰিষদ এখন গঠন কৰি দিয়াত বড়ো নেতৃবৃন্দ পুনৰ দুভাগত বিভক্ত হ'ল। এই কাৰণে কোক্ৰাঝাৰত আবিৰ্ভাব হ'ল নতুন উগ্ৰপন্থী সংগঠন বড়ো লিবাৰেশ্যন টাইগাৰ ফ'ৰ্চ (Boro Liberation Tiger Force— BLTF)। ইয়াৰ আঁৰত প্ৰেমসিং ব্ৰহ্ম আছিল বুলিও কোনোৱে কয়। দুয়োপক্ষৰ তুমুল সংঘৰ্ষৰ বহুতো বড়ো নেতা বলি হ'ল। বি এ চিৰ কাৰ্যবাহী সদস্য চিত্তৰঞ্জন ব্ৰহ্ম আৰু বড়ো ছাত্ৰ সন্থাৰ সভাপতি শ্যামলা বসুমতাৰীও ভাৰতীয় সশস্ত্ৰ বাহিনীৰ পৰা সাৰি নগ'ল।**

বড়ো সমস্যাৰ ক্ৰমাৎ জটিলতা : প্ৰধান মন্ত্ৰী এইচ ডি দেবেগৌড়াই ঘোষণা কৰিছিল যে সংসদত প্ৰয়োজনীয় আইন বিধিবদ্ধ কৰি উত্তৰাঞ্চল সৃষ্টিৰ দাবীটো মানি লোৱা হ'ব। ইয়াৰ ঠিক পিছতে সদৌ অসম বড়ো ছাত্ৰ সন্থাই বড়োলেণ্ডৰ বাবে কৰা দাবী প্ৰবল কৰি তুলিলে। ২৭ অক্টোবৰত (১৯৯৬) ইটানগৰলৈ আহোঁতে প্ৰধান মন্ত্ৰীগৰাকীয়ে বড়োলেণ্ডৰ বাবে সুকীয়া ৰাজ্য গঠনৰ সম্ভাৱনা নুই কৰি কৈছিল যে উত্তৰাঞ্চল আৰু বড়োলেণ্ডৰ সমস্যা একে নহয়। এই ঘোষণাই বড়ো ছাত্ৰ সন্থাৰ সভাপতি ইউ জি ব্ৰহ্মক হতাশ কৰিছিল। তেওঁ ঘোষণা কৰিছিল যে ইয়াৰ পিছত তেওঁলোকৰ আন্দোলনটো 'প্ৰবলতম আৰু হিংসাত্মক' হৈ পৰিব আৰু ই 'তেওঁলোকৰ নিয়ন্ত্ৰণৰ বাহিৰলৈ যোৱাৰো' সম্ভাৱনা আছে।**

কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ পক্ষেও বড়োসকলৰ দাবী সম্পূৰ্ণভাৱে মানি ল'বলৈ সাজু নহয়। প্ৰতিৰক্ষা আৰু পৰিবেশ দুয়োটা মন্ত্ৰণালয়ে সীমান্তৰ ওচৰৰ অঞ্চলটো হস্তান্তৰ কৰাৰ বিৰোধিতা কৰিছে। তেওঁলোকৰ মতে, দেশখনৰ নিৰাপত্তাৰ ক্ষেত্ৰত কোনো ধৰণৰ আপোচ হ'ব নোৱাৰে।** বড়ো উগ্ৰপন্থীসকলে ভূটান সীমান্ত ব্যৱহাৰ কৰি ভূটানলৈ অবাধে অহা-যোৱা কৰা আৰু ভূটানত প্ৰশিক্ষণ শিবিৰ পতাৰ কথা জনাজাত হোৱাৰ পৰা আন্তৰ্জাতিক সীমান্তত আবছুৰে দাবী কৰা দহ কিলোমিটাৰ অঞ্চল চৰকাৰৰ নিয়ন্ত্ৰণৰ অধীনত ৰখা অপৰিহাৰ্য হৈ পৰিল। এই অঞ্চলতে অবস্থিত ৪০ খন চাহ বাগিচা, ৪০০ গাঁও আৰু বিজ্ঞানী, বৰপেটাৰোড, টংলা নগৰ পৰিষদৰ অন্তৰ্ভুক্তিৰ দাবী উঠিছে। কোটি কোটি টকা আদায়ৰ উপৰি এন ডি এফ বিৰ দৰে উগ্ৰপন্থীসকলে বাগিচাৰ বিৰয়-কৰ্মচাৰীৰ প্ৰাণৰ বিনিময়ত প্ৰতি হেণ্টৰৰ পৰা ২৫০০ টকাকৈ দাবী কৰিছে।** ধনৰ উপৰি যদিহে পৰিষদৰ এলেকাডে হত্যাকাণ্ড, অগ্নিসংযোগ আৰু সা-সম্পত্তিৰ ধ্বংসলীলা চলি থাকিবলৈ

হ'লে প্ৰস্তাৱিত বি এ চি এলেকাৰ অবডো জনগোষ্ঠীসমূহৰ বৰ্ণনাবৈশিষ্ট্যৰ ভাৱ কাক অৰ্পণ কৰা হ'ব? এনে এটা সিদ্ধান্তৰ নিতান্ত প্ৰয়োজন, কিয়নো নলবাৰী, বিশেষকৈ দৰং আৰু শোণিতপুৰ জিলাত একাংশ আত্মসমৰ্পণকাৰী এন ডি এফ বিৰ সদস্যই জনসাধাৰণৰ ওপৰত অত্যাচাৰ চলাই সমান্তৰাল চৰকাৰ চলোৱাৰ বাতৰি আহিছে। মাৰাষ্ট্ৰক অন্তৰ্বে সন্নিৱিষ্ট হৈ শোণিতপুৰ জিলাত সিবিলাকে সকলো ব্যৱসায়ীৰ পৰা বলপূৰ্বক 'বড়োলেণ্ড কৰ' আদায় কৰিছে। একোজন শাক-পাচলিৰ বেপাৰীৰ পৰা ১০০ টকা, চাহ দোকানীৰ ৮০ টকা, গেলামাল দোকানীৰ ৫০০ টকা, মাছ-মাংস দোকানীৰ পৰা ১০০ টকা আদায় দিবলৈ বাধ্য কৰা হৈছে। এন ডি এফ বিৰ বিনা অনুমতিত কোনো চৰকাৰী ঠিকা-ঠুকলি আনহে নালাগে নিবিদা দিয়াৰে মানা। ঠিকাদাৰে অনুমোদিত ধনৰ পাঁচ শতাংশ আত্মসমৰ্পণকাৰীক শোধাব লাগিব। ওদালভাৰিত চৰকাৰী কাৰ্যালয়ত এই কৰ কাটি ৰখা হয়। শোণিতপুৰ জিলাৰো একো ঠাইত আত্মসমৰ্পণকাৰীৰ অনুমতিৰ আৱশ্যক। এনে ক্ষেত্ৰত আৰক্ষী বিষয়াৰ নীৰৱ দৰ্শকৰ ভূমিকাৰ অভিযোগ উঠিছে।^{১০}

অবডো জনগোষ্ঠীৰ দাবী : ইতিমধ্যে বি এ চি এলেকাৰ কিছুমান অবডো জনগোষ্ঠীয়ে সিবিলাকৰ অন্তৰ্ভুক্তিৰ আপত্তি দৰ্শাইছে। তেওঁলোকে অবডো গণতান্ত্ৰিক অধিকাৰ সুৰক্ষা সমিতি নামেৰে সংগঠিত জনগোষ্ঠী ভৌগোলিক সীমাৰেখাৰ অজুহাতত ছশতকৈও অধিক অবডো গাঁও বা অঞ্চল স্বায়ত্ত শাসিত পৰিষদৰ পৰা পৃথক ৰাখি পৰিষদ এলেকাত অবডোক নিৰাপত্তা নিশ্চিত কৰিবলৈ দাবী জনাইছে।^{১১} আকৌ সদৌ অসম আদিবাসী ছাত্ৰ সন্থাই (আ-ছা) অভিযোগ কৰিছে যে যুগ-যুগান্তৰ ধৰি একেলগে থকা আদিবাসীসকলক বডো উপগ্ৰহীসকলৰ নৃগোষ্ঠী নিৰ্মূলকৰণ সংঘৰ্ষৰ ফলত দুয়োগোষ্ঠীৰ শ শ লোক নৃশংস হত্যাৰ বলি হোৱাৰ উপৰি কেবালাখো সৰ্বহাৰা হৈছে। এনে ধৰণৰ অত্যাচাৰৰ পৰা হাত সাৰিবলৈ সকলো অজনজাতি সামৰি তেওঁলোকে এখন পৃথক 'আদিবাসী স্বায়ত্তশাসিত ৰাজ্য' গঠনৰ দাবী কৰিছে।^{১২}

বড়োলেণ্ড সীমা নতুনকৈ নিৰ্ধাৰণ : ১৯৯৯ চনৰ ১১ মে'ত অসম বিধানসভাত বি এ চি এলেকাৰ নতুনকৈ সীমা নিৰ্ধাৰণ কৰি 'বড়োলেণ্ড স্বায়ত্ত শাসিত পৰিষদ সংশোধনী বিধেয়ক ১৯৯৯' বিলখন গৃহীত হয়। এই অনুযায়ী বি এ চি এলেকা পূৰ্বৰ ৫৩৭১ বৰ্গ কিলোমিটাৰৰ পৰিবৰ্তে ৮৩০০ বৰ্গ কিলোমিটাৰ হ'ল আৰু সীমাও পশ্চিমে সোণকোষ, পূবে পাঁচটন, উত্তৰে অসম-ভূটান তথা অসম-অৰুণাচল হ'ব। চৰকাৰী সূত্ৰ মতে শীঘ্ৰেই ৪০ টা সমষ্টিৰ সীমা নিৰ্ধাৰণ আৰু বি এ চি এলেকাৰ পৰিষদৰ নিৰ্বাচন অনুষ্ঠিত হ'ব।^{১৩} পূৰ্বৰ চৰকাৰে অন্তৰ্ভুক্ত কৰা কিছুমান গাঁও বাদ দিয়াৰ বাবে পি ডি এফৰ পাঁচজন আৰু বি এছ এম চিৰ দুজন বিধায়কে সদন ত্যাগ কৰে। নিখিল বডো ছাত্ৰ সন্থা, বডো সাহিত্য সভা, বডো সংগ্ৰাম সমিতিয়েও স্থায়ী সমাধানৰ বাবে সুকীয়া বড়োলেণ্ডৰ দাবী কৰিছে। আকৌ ১৯৯৯ খন গাঁৱতহে জনজাতীয়ৰ ৫০ শতাংশৰ অধিক। নতুনকৈ অন্তৰ্ভুক্ত হোৱা বহুতো গাঁৱৰ ৰাইজে এই সন্দৰ্ভত তীব্ৰ বিৰোধিতা কৰিছে।^{১৪} এইবিলাক গাঁৱৰ অবডো অধিবাসীসকলৰ দশা কি হ'ব— সাম্প্ৰতিক পৰিস্থিতিত চাই এনে দৃষ্টিভঙ্গি অহাটো স্বাভাৱিক। পাৰস্পৰিক বুজাবুজি আৰু এৰা-ধৰা মনোভাৱেৰে সীমা নিৰ্ধাৰণ নহ'লে অবডোপ্ৰধান অঞ্চলসমূহৰ নিৰাপত্তা অলীক কল্পনা হৈয়ে থাকিব। পঞ্জাবৰ দৰে জনগোষ্ঠীসমূহৰ সাল সলনি ঘটাব পাৰিলে সুকীয়া কথা, সেয়ে নহ'লে বডো সংগঠনসমূহে অবডো ৰাইজৰ আস্থা ঘূৰাই অনাৰ উপৰি সিবিলাকৰ নিজৰ ভিতৰৰে কেবাবছৰীয়া ৰক্তপাত বন্ধ কৰি এক হৈ স্বায়ত্ত শাসন আৰু শান্তিৰ পথ প্ৰশস্ত কৰা নিতান্ত প্ৰয়োজন।

অগণ চৰকাৰ : আইন-শৃংখলাৰ শোচনীয় অবস্থা : উগ্ৰপন্থী আৰু জনগোষ্ঠীয় সংঘৰ্ষৰ বাবে অসমৰ কেউখন জিলাতে আইন-শৃংখলা শোচনীয় অবস্থাত পৰিণত হৈছে— এই বুলি ১৯৯৮ চনৰ জুলাই মাহৰ মাজভাগত কেন্দ্ৰীয় গৃহসচিব বাৰ্শিকী প্ৰসাদ সিঙে মন্তব্য কৰিছিল। একে সময়তে গৃহমন্ত্ৰী লালকৃষ্ণ আদবানীয়ে লোকসভাত কয় যে উগ্ৰপন্থীহঁতে উদ্যোগপতি, সৰু-ডাঙৰ ঠিকাদাৰ আৰু প্ৰত্যেক ঘৰ বাসিন্দাৰ উপৰি চৰকাৰী কাৰ্যালয় আৰু চাকৰিয়ালৰ পৰা নিয়মিতভাৱে নানা প্ৰকাৰ কৰ আদায় কৰি আহিছে। অসমৰ মুখ্য মন্ত্ৰী প্ৰফুল্ল কুমাৰ মহন্তই কিছুদিনৰ পূৰ্বে দাবী কৰিছিল যে কেইটামান বিক্ষিপ্ত ঘটনাত বাবে অগণ চৰকাৰৰ দুবছৰীয়া শাসনকালত জনসাধাৰণে পূৰ্বৰ (কংগ্ৰেছী) চৰকাৰৰ দিনতকৈ শান্তিৰে কাল যাপন কৰিব পাৰিছে। যোৱা বছৰ (১৯৯৮) অক্টোবৰ মাহত তেওঁৰেই পৰিস্থিতি অতি ভয়াৱহ বুলি স্বীকাৰ কৰিব লগাত পৰিছে।^{১*} সেয়ে নোহোৱা হ'লে— পূৰ্বৰ প্ৰতিশ্ৰুতি মতেই ইউনাইটেড কমণ্ডাক ঘূৰাই পঠোৱা হ'লহেঁতেন। প্ৰতিদিনে বাতৰি কাকতত প্ৰকাশিত হত্যা, লুণ্ঠন, অপহৰণ, বলাৎকাৰৰ বাতৰিসমূহে কি সূচায়? নলবাৰী, কোকৰাঝাৰ আৰু নগাঁৱত বাবে গুৱাহাটীৰ মাজ-মজিয়াতে চুৰি, ডকাইতি আৰু হত্যাৰ সঙ্ঘটিত হোৱা নাই জানো? আৰক্ষী সূত্ৰ মতে, যোৱা তিনি বছৰত ৰাজ্যখনত ৪৫৭৮টা হত্যাৰ আৰু ৩৭২৪ টা অপহৰণ গোচৰ আৰক্ষী থানাত ৰুজু হৈছে। ১৯৯৬-৯৭ চনৰ পৰা ১৯৯৮-৯৯ চনলৈ ৰাজ্যৰ ঘটনা সংঘটিত হৈছে ক্ৰমে ১১৮২, ১২৭৪ আৰু ১৩৭৮— অধিকাংশ বুলি হৈছে মহিলা। সৰ্বাধিক অপহৰণৰ ঘটনা সংঘটিত হৈছে মুখ্য মন্ত্ৰী মহন্তৰ গৃহজিলা নগাঁওত। জনসংখ্যাৰ ভিত্তিত নগাঁও জিলাৰ প্ৰতি ৩৪৫০ লোকৰ বিপৰীতে এজনকৈ লোক অপহৃত হৈছে যদিও গুৱাহাটী নগৰীত প্ৰতি ১৫৪৬ লোকৰ বিপৰীতে ৯জন অপহৃত হৈছে।^{১*} এনে অবস্থাত সেনাবাহিনীক ঘূৰাই পঠাবলৈ হ'লে অসমখন উগ্ৰপন্থীৰ হাতত সমৰ্পণ কৰা নহ'ব জানো?

ৰাজ্যকোষৰ তলি উদং : অসমৰ জনসংযোগ বিভাগৰ প্ৰচাৰ মতে, মহন্তৰ অগণ চৰকাৰে কেন্দ্ৰৰ পৰা ৯০ ভাগ অনুদান আৰু ১০ ভাগ ধাৰ সংগ্ৰহ, আই আই টি, দুখনকৈ বিশ্ববিদ্যালয়, শংকৰদেৱ কলাকেন্দ্ৰ প্ৰভৃতি বাৰদফীয়া সফলতা লাভ কৰিছে। এই কৃতিত্ব ষ্টেটছমেন বাতৰি কাকতৰ মতে শতকৰা এশভাগ নহয়, একৈশ ভাগহে।^{১*} প্ৰফুল্ল-ভূণ্ডৰ নেতৃত্বত সদৌ অসম ছাত্ৰ সন্থাৰ (AASU) সমূহীয়া প্ৰচেষ্টাৰ অসম চুক্তি মতে যে অধিকাংশ লাভ কৰা হৈছে, এই কথা বঢ়াই নক'লেও হ'ব। হিতেশ্বৰ শইকীয়াৰ বৰঙণিও বাদ দিব নোৱাৰি। আকৌ সীমান্তৰ নিৰাপত্তাজনিত কাৰণতহে কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ ওপৰত কেবাখনকৈ দলং, ৰেলপথৰ উন্নয়ন আৰু গুৱাহাটীত আন্তৰ্জাতিক বিমানবন্দৰ পাতিবলৈ বাধ্য হৈছে। সিকালে অসমৰ ৰাজ্যকোষৰ তলি উদং।^{১*} ভিক্ষাৰ জোঁলোঙাৰে মুখ্য মন্ত্ৰীয়ে দিল্লীলৈ তাঁতবাতি কাঢ়িব লগাত পৰিছে। একমাত্ৰ কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ ওপৰত ভৰসা নকৰি ব্ৰিটিছ আমোলৰ দৰে ব্যয় সংকোচন যে অপৰিহাৰ্য এই কথা সৰ্কীয়াই দিয়াৰ আৱশ্যক নকৰে। কাৰ্যত: কি ঘটিছে? মন্ত্ৰী-বিধায়কসকলে শাসনাধিষ্ঠিত হোৱাৰ লগে লগে নিজা সা-সুবিধা, দৰ্শনা-ভাট্টাবিলাক কেবাওপেও বঢ়াই ল'লে।^{১*} বিষয়া-কৰ্মচাৰীবৃন্দই তেনে দাবীৰে সঘনাই বন্ধ-ধৰ্মঘট পালন কৰি প্ৰশাসন যন্ত্ৰ প্ৰায়ে অচল কৰি আহিছে। আকৌ ভোট দাতাই নামঞ্জুৰ কৰা কালিমাসনা কিছুমানকো সদস্য কৰাৰ অভিলাষেৰে ইতিমধ্যে অংগচ্ছেদ (truncated) হোৱা অসমত আৰু এখন সদন গঠনৰ প্ৰস্তাৱে কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰলৈ পঠোৱা হৈছে। সদস্যসকলৰ সা-সুবিধা, দৰ্শনা, পেন্সনৰ মেটমৰা কৰাৰ বোজা দুখীয়া

ৰাইজৰ ওপৰত নপৰিব আনো? সিকালে উন্নয়নমূলক কাৰ্যত যদি পৰিছে বুলিলেও বঢ়াই কোৱা নহ'ব; কিয়নো ৰাজহৰ প্ৰায় তিনি-চতুৰ্থাংশ চৰকাৰী চাকৰিয়ালৰ দৰ্মহাৰ বাবে খৰচ হয়। সুপৰিকল্পিত আঁচনিৰে ক্ষিপ্ৰতাৰে উদ্যোগীকৰণ হোৱা হ'লেও বিস্তীৰ্ণ সংকট কিছুমূৰ লাঘৱ হ'লহেঁতেন। পৰিতাপৰ বিষয়, ব্ৰহ্মপুত্ৰ নিয়ন্ত্ৰণৰ দৰে সোণৰ কণী পাবিব পৰা আঁচনিকো এতিয়ালৈকে শুকনু দিয়া নহ'ল। ৰাজ্যত সম্প্ৰতি আটুকুৰিমান সৰু-ডাঙৰ উদ্যোগ, ইয়াৰে দুকুৰিৰো ওপৰ ডেউলীয়া হৈ ৰাইজৰ ধনৰ অপচয় কৰি আহিছে।

দুৰ্নীতিয়ে স্তৰে স্তৰে ভেদিছে : সম্ভাৰবাদতকৈ প্ৰশাসনীয় দুৰ্নীতিহে অসমৰ সৰ্বনাশৰ মূল কাৰণ। ই স্তৰে স্তৰে ভেদি আহিছে। এজন বুদ্ধিজীৱীৰ মতে, পৃথিৱীৰ ভিতৰতে দুৰ্নীতিত ভাৰতৰ স্থান অষ্টম কি চতুৰ্থ, আকৌ দেশৰ ভিতৰতে অসমৰ শীৰ্ষস্থান।^{১৮} কংগ্ৰেছী আমোলৰ প্ৰায় আৰম্ভণিৰে পৰা দুৰ্নীতিৰ শিণা মেলি শইকীয়া চৰকাৰৰ কালত ই বৰগছ হয়গৈ। যি অগপ নেতৃত্বশ্ৰী একালত কংগ্ৰেছৰ দুৰ্নীতি, ভণ্টাচাৰ আৰু মদৰ প্ৰচলনৰ বিৰুদ্ধে প্ৰচাৰ কাৰ্য চলাইছিল, সেইসকলেই সম্প্ৰতি দুৰ্নীতিত লেটপেট হৈ নগৰৰ চুকে-কোণে মদৰ মহল খুলি উঠি অহা ডেকাচাৰ্মক ধ্বংসৰ পথলৈ ঠেলি দিছে। দুৰ্নীতিমুক্ত প্ৰশাসন বিনে ৰাজনৈতিক, অৰ্থনৈতিক, সামাজিক, সাংস্কৃতিক কোনো ক্ষেত্ৰতে অসম অগ্ৰসৰ হ'ব নোৱাৰে। মন্ত্ৰী-বিধায়ক, বিষয়া-কৰ্মচাৰী সকলোৰে অৱদানত ই এটা প্ৰত্যাহান।

উপসংহাৰ

স্বায়ত্তশাসিত অঞ্চল স্থাপন কৰাৰ আঁচনিৰে সমাধানৰ পৰিবৰ্তে অধিক সমস্যাৰহে সৃষ্টি কৰিছে। সকলোৰে জনা কথা, কছাৰীসকলৰ ধনশিৰি উপত্যকাত এখন ৰাজ্য আছিল। আমাৰ হাতত এনে প্ৰাথমিক সমল (primary source) নাই যাৰ দ্বাৰা আমি ক'ব পাৰো যে বড়োসকলৰ চুক্তিত অন্তৰ্ভুক্ত হোৱা অঞ্চলটোত সিবিলাকৰ এখন ৰাজ্য আছিল। চুক্তি অনুযায়ী বড়োসকলৰ বাবে নিৰ্ধাৰিত অঞ্চলটোৰ জনসংখ্যাৰ তিনি ভাগৰ দুভাগ কোচ-ৰাজবংশী, পমুৱা মুছলমান, আদিবাসী আৰু অসমীয়া বৰ্ণহিন্দু মানুহেৰে গঠিত।^{১*} সেই অধিবাসীসকলৰ বাবে যথেষ্ট ৰক্ষণাবেক্ষণৰ ব্যৱস্থা নাথাকিলে তেওঁলোক দ্বিতীয় শ্ৰেণীৰ নাগৰিক হৈ পৰিব আৰু ১৯৯৪ চনত 'শোধনকৰণ'ৰ (cleansing operation) যি অভিযান আৰম্ভ হৈছিল সেই অভিযান ব্যাপক জনহত্যাৰে চলি আছে, এই কথা আগতে কৈ অহা হৈছে। বড়ো স্বায়ত্ত শাসিত অঞ্চলৰ পৰা অবড়োসকলক আঁতৰ নকৰালৈকে এই প্ৰক্ৰিয়া ভৱিষ্যতেও চলি থকাৰ সম্ভাৱনা নাই কবিব নোৱাৰি। ভাষাৰ প্ৰশ্নটোক লৈ আৰু নবগঠিত ৰাভা-হাচং গোটটোত বড়োপ্ৰধান অঞ্চল কিছুমানৰ অন্তৰ্ভুক্তিয়ে সংঘৰ্ষৰ সৃষ্টি কৰাটো সুনিশ্চিত হৈ পৰিছে।^২ উক্ত অঞ্চলটোত সংখ্যাগৰিষ্ঠ আন আন জনগোষ্ঠীসকলৰ সৈতে আলোচনা নকৰাকৈ ৰাভা-হাচং পৰিষদ ঘোষণা কৰাটোত আৰু সেইদৰেই তেওঁলোকৰ নিজ গৃহভূমিতে তেওঁলোকৰ জন্মস্থানৰ পৰা বঞ্চিত কৰাত কোচ-ৰাজবংশীসকলে তীব্ৰ প্ৰতিক্ৰিয়া ব্যক্ত কৰিছে।^৩ লালুং আৰু মিচিং স্বায়ত্ত শাসিত গোটবোৰৰ অনিৰ্ধাৰিত সীমাৰ প্ৰশ্নটোক লৈ জনজাতিসকলৰ প্ৰধান সংগঠন ট্ৰাইবেল ফ্ৰণ্টে (Tribal Front) কেন্দ্ৰই হস্তক্ষেপ কৰাটো বিচাৰিছিল।^৪ আহোম বা কোচ-ৰাজবংশীসকলৰ দাবীসমূহো যদিহে মানি লোৱা যায়, ক্ষুদ্ৰ জনগোষ্ঠীবিলাকৰ স্বায়ত্ত শাসন প্ৰদান কৰাটো বাদ দিব লাগিব। এই জনগোষ্ঠীবোৰে আগ বঢ়োৱা পৰস্পৰ বিৰোধী দাবীবোৰ আৰু সেইবিলাকৰ শক্তি সাৱধানে নিশ্চিত নকৰাকৈ স্বায়ত্তশাসিত গোট আৰু সেইবিলাকৰ সীমা নিৰ্ধাৰণৰ বিষয়ে কোনো সিদ্ধান্তত উপনীত হোৱাটো কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ বাবে এক বিপজ্জনক জুৰাখেলৰ দৰে হ'ব। এই সম্পৰ্কে এই লিখকৰ দ্বাৰা ইতিপূৰ্বে কেন্দ্ৰীয় গৃহমন্ত্ৰীৰ দৃষ্টি আকৰ্ষণ কৰা হৈছে।^৫

উত্তৰ-পূব ৰাজ্যসমূহৰ পুনৰ্গঠনে (১৯৭১) যদিও বিশেষ সুবিধাভোগী কেইজনমান লোকৰ স্বাৰ্থ পূৰণ কৰিছিল, ই ৰাইজৰ প্ৰয়োজন আৰু আশা-আকাংক্ষা পূৰণত ব্যৰ্থ হৈছিল। ইয়াৰ ফলত পাহাৰ-ভৈয়ামবাসীসকলৰ মাজৰ সম্প্ৰীতিত ফাট মেলিছিল; দক্ষতাহীনতা, স্বজনপ্ৰীতি আৰু দুৰ্নীতিয়ে স্তৰে স্তৰে ভেদিছিল আৰু অঞ্চলটোৰ বিভিন্ন অংশত সন্ত্ৰাসবাদ আৰু বিদ্ৰোহৰ জুই জ্বলিছিল। গভীৰ বিবেচনাহীন 'খণ্ডিত স্বায়ত্ত শাসনে' (divisive autonomy) বৃহত্তৰ অসমীয়া সমাজখনৰ ঐক্য আৰু সংহতি বিনষ্ট কৰি তুলিছিল। প্ৰকৃততেই হওক বা কল্পনাপ্ৰসূতই হওক, বন্ধনা আৰু অৱহেলাৰ ভাবে আহোম, কোচ-ৰাজবংশী, মটক, মৰাণ আৰু চুতীয়াসকলে অনুসূচিত জনজাতিসকলে (Scheduled Tribes) ভোগ কৰা সা-সুবিধাবোৰ লাভ কৰাৰ উদ্দেশ্যে উপযোগী হ'বলৈ নিজকে এখোপ তললৈ নমাই অনাৰ প্ৰচেষ্টা হৈছে। অধ্যাপক বি পাকমে (B. Pakem) ঠিকেই মন্তব্য কৰিছে— 'আদিবাসী, হৰিজন, সংখ্যালঘু,

অনুসূচিত আৰু অনুসূচিত জনজাতীয় প্ৰভৃতি শব্দবোৰ দেশৰ প্ৰশাসনীয় শব্দভাণ্ডাৰৰ পৰা আঁতৰ কৰাৰ সময় আহি পৰিছে। অৰ্থনৈতিকভাৱে অক্ষম বা সামাজিকভাৱে বঞ্চিত জাৰ্জীয়সকলক বন্ধা কৰিবলৈ আন বহুতো উপায় অৱলম্বন কৰিব পৰা যায়।* দেশখনৰ বিভিন্ন অংশত ব্যৱস্ত শাসন অথবা আত্মনিয়ন্ত্ৰণৰ দাবী সজোৰে তোলা হৈছে : গোৰ্খালেণ্ড, উত্তৰাখণ্ড, ঝাৰখণ্ড, বিহাৰ, ছিক্কিমগড় (মধ্য প্ৰদেশ), টেলেংগানা। যুক্তিসংগত ভিত্তিত ৰাজ্য পুনৰ্গঠনৰ বিষয়টোৰ ওপৰত নতুন দৃষ্টিভঙ্গীৰ উপযুক্ত সময় আহি পৰিছে। জাতি-গোষ্ঠীসমূহৰ সমস্যাৰাজি সমাধানৰ অৰ্থে সংবিধানখন নতুনকৈ যুগত কৰাৰ নিত্যম্ আবশ্যক হৈছে; কিয়নো ভাৰতীয় সংবিধান প্ৰণেতাৰসকলৰ মনত সাম্প্ৰতিক কালৰ সমস্যাৰ সম্পৰ্কে হয়তো ধাৰণা নাছিল।

উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ সত্ৰাসবাদ নিঃশেষ হৈ ধোৱাৰ আশা অতি ক্ষীণ; কিয়নো ৰোলটোৰো অধিক গেৰিলা সংগঠন অঞ্চলটোত সক্ৰিয় হৈ পৰিছে। নাগালেণ্ডত ক্ৰমান্বয়ে মুইভা আৰু ঝাপলাঙৰ নেতৃত্বত থকা সংগঠন দুটাই দলীয় যুদ্ধত সোমাই পৰিছে আৰু সক্ৰিয় সদস্যৰ কেবাজনকো ইতিমধ্যে হত্যা কৰা হৈছে। তেওঁলোকে একেটা মঞ্চতে একগোট হৈ তেওঁলোকৰ মাজৰ বিবাদবোৰ নিষ্পত্তি কৰিবলৈ আৰু বৰ্তমানৰ সংগঠন নাগা নেশ্যনেল কাউন্সিলৰ সৈতে একগোট হ'বলৈ প্ৰস্তুত হোৱা নাই।* প্ৰতিবেশী ৰাজ্য মণিপুৰত সবাতোকৈ পুৰণি সংগঠনবোৰৰ বাহিৰেও আত্মগোপনকাৰী সত্ৰাসবাদীসকলে মণিপুৰক বিচ্ছিন্ন কৰিবৰ বাবে সশস্ত্ৰ সংগ্ৰামত লিপ্ত হৈছে। সাতেটা দলে* ইটোৱে সিটোক শেষ কৰিবৰ বাবে উদ্যত হৈ পৰিছে। ১৯৯৪ চনৰ ছেপ্টেম্বৰ মাহত নাগালেণ্ড বিধানসভাত মণিপুৰ, অসম, অৰুণাচল প্ৰদেশ আৰু ম্যানমাৰৰ নগা-অধ্যুষিত অংশবিশেষ একেলগে কৰিবলৈ ডামোজ্জই যি প্ৰস্তাৱ উত্থাপন কৰিছিল সেই প্ৰস্তাৱক মণিপুৰীসকলে 'মণিপুৰৰ নগা আৰু মেইটীসকলৰ মাজত অনৈক্যৰ বীজ সিঁচাৰ এক বড়যন্ত্ৰ' বুলি ব্যাখ্যা কৰিছিল।*

বড়োসকলৰ মাজৰ পৰস্পৰবিৰোধী দল-উপদলবোৰৰ সৃষ্টি হোৱাৰ ফলত বড়ো উগ্ৰবাদীসকলে তেওঁলোকৰ চূড়ান্ত লক্ষ্যত উপনীত হ'বলৈ সক্ষম হোৱা নাই। প্ৰকৃততে ১৯৯৬ চনৰ মাজভাগৰ পৰা বড়ো নিৰাপত্তা বাহিনী আৰু নতুনকৈ আগ বাঢ়ি অহা বড়ো লিবাৰেশ্যন টাইগাৰ ফ'ৰ্চৰ (BLTF) মাজত ভ্ৰাতৃঘাতী সংঘৰ্ষ আৰম্ভ হৈছিল। ফলস্বৰূপে ১৯৯৬ চনৰ বছৰটো 'মৃত্যু, ধ্বংস আৰু হিংসা'ৰ এটা বছৰ হিচাপে চিহ্নিত হৈছিল। চৰকাৰী হিচাপ মতে :

৭৩৪জন মানুহৰ প্ৰাণনাশ হৈছিল. তাৰে ১১৭ জন হয়তো আৰক্ষী, অৰ্ধ-সামৰিক নাইবা সামৰিক বাহিনীৰ লোক। তাৰে প্ৰায় চাৰি ভাগৰ এভাগ, অথবা ২০০ জন বড়ো আৰু চাওতালসকলৰ মাজত হোৱা জাতিগত হিংসাত্মক ঘটনাত মৃত্যু হৈছিল। বড়ো নিৰাপত্তা বাহিনীয়ে বছৰটোৰ ভিতৰত সৰহসংখ্যক লোকক হত্যা কৰিছিল— বাহিনীটোৱে ৯৮জন লোকক হত্যা কৰিছিল, আলফাই ৬৬ জন লোকক আৰু এন এছ চি এনে ৰাজ্যখনত সঘনে বলপূৰ্ব্বকভাৱে প্ৰৱেশ কৰি ১৩ জন লোকক গুলিয়াই হত্যা কৰিছিল।*

আকৌ, ১৯৯৭ চনৰ বছৰটো আৰম্ভ হৈছিল এলানি বিস্ফোৰণেৰে : বড়ো লিবাৰেশ্যন টাইগাৰ ফ'ৰ্চে বড়োলেণ্ড বুলি ঘোষণা কৰা অঞ্চলটোত এটাৰ পাছত এটাকৈ বিস্ফোৰণ ঘটাইছিল। ২৯ ডিচেম্বৰত সেই বিস্ফোৰণ কাৰ্য আৰম্ভ হৈছিল। প্ৰথমতে ৩১ নং নেশ্যনেল হাইৱেত থকা ৰাখালডুৰি দলংখন তেওঁলোকে

উকবাই মিছিল। তাৰ পিছদিনাই চৌচাপানীৰ ওচৰত দিল্লী অভিমুখী ব্ৰহ্মপুত্ৰ
মেইলত বিশ্লেষণ ঘটাইছিল। নতুন বছৰটোৰ আগদিনা তেওঁলোকে
গোবৰ্ণৰৰ ওচৰত এখন দলং ধ্বংস কৰে।

সম্ভাষাবাদী কাৰ্য-কলাপ আৰু জাতিগত সংঘৰ্ষৰ ফলত সৃষ্টি হোৱা প্ৰাণহানি,
অপহৰণ আৰু বলপূৰ্বকভাৱে ধন সংগ্ৰহ কৰাত অসমবাসী সৰ্বস্বান্ত হৈছে। উন্নয়নমূলক কাৰ্যসমূহ
হৰিৰ হৈ পৰিছে। নতুন বিনিয়োগৰ কথাটো বাবেই, ৰাজ্যখনৰ মূলধনহে বাহিৰলৈ ওলাই গৈছে।
স্বাভাৱিকতে অঞ্চলটোৰ আৰ্থিক অবস্থাৰ ওপৰত গুৰুতৰ আঘাত পৰিছে। আইন-শৃংখলাৰ
শোচনীয় পৰিস্থিতিটোৱে ঔদ্যোগিক প্ৰতিষ্ঠানসমূহত কেনে ধৰণৰ বিৰূপ প্ৰভাৱ পেলাইছিল তাৰ
উদাহৰণ স্বৰূপে ক'ব পাৰি যে এই কাৰণেই ১৯৯৬ চনৰ মে' মাহত কঠালগুৰি জলবিদ্যুৎ প্ৰকল্পত
কাম কৰা জাপানী প্ৰযুক্তিবিদসকলে হঠাতে সেই স্থান পৰিত্যাগ কৰি গুচি গৈছিল। ইউ এন আয়ে
পৰিৱেশন কৰা বাতৰি মতে, মাৰ্কিন-যুক্তৰাষ্ট্ৰভিত্তিক চাৰিটা কোম্পানীয়ে তেল আৰু বিদ্যুৎ শক্তি
ৰণ্ডত বিনিয়োগ কৰিবলৈ যথেষ্ট আগ্ৰহ দেখুওৱা সত্ত্বেও অসম আৰু উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ
ৰাজ্যকেইখনৰ ৰাজনৈতিক অবস্থাৰ বিষয়ে যথেষ্ট ভয় আৰু সন্দেহ প্ৰকাশ কৰাটো আচৰিত
নহয়।^{১০} মণিপুৰৰ ধৌবাল বহুমুখী প্ৰকল্পটো কেবাবছৰ ধৰি 'অচল অবস্থাত' পৰি আছিল।^{১১}
১৯৯৪ চনৰ মে' মাহত তেল আৰু প্ৰাকৃতিক গেছ আয়োগ নাগালেণ্ড চৰকাৰৰ আদেশক্ৰমে
চেম্পেঙত খনন কাৰ্য বন্ধ কৰিব লগীয়া হৈছিল, যদিও ভূ-গৰ্ভৰ সম্পদ কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ
সম্পত্তি। আকৌ অসম-নাগালেণ্ড সীমান্ত ধনিশিৰ প্ৰজেক্টৰ অধীনত ২৪টা তেলখাদৰ বৃহৎ
পৰিমাণৰ তেলৰ ভাণ্ডাৰ পোৱা গ'লেও নগা বিদ্ৰোহীৰ কাৰ্য-কলাপৰ বাবে তেল উদ্ঘাটন কাৰ্য
সম্ভৱপৰ হৈ উঠা নাই। উৰা জিলাৰ চাপাং অঞ্চলৰ ৩০টা খাদৰ ৯টাতহে তেল উদ্ঘাটন চলাই
থাকিব পৰা হৈছে। আলফাই নতুনকৈ তেল খনন নিষিদ্ধ কৰিছে বুলি কেন্দ্ৰীয় গৃহমন্ত্ৰী লালকৃষ্ণ
আদৱানীয়ে ঘোষণা কৰিছে। তদুপৰি অসমৰ বাহিৰলৈ পাইপ লাইনেৰে তেল নিৰ্গমন বন্ধ কৰাৰ
বাবেও উগ্ৰপন্থী সংগঠনটোৱে পৰিকল্পনা কৰিছে বুলি জনা গৈছে।^{১২} কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ সূত্ৰমতে
মেঘালয় চৰকাৰে আই এছ আই সমৰ্থনপ্ৰাপ্ত সম্ভাষাবাদীসকলৰ উচিতনিত স্থানীয় লোকে দিয়া
বাধাৰ বাবে উৰেনিয়াম খাতুৰ বাবে খননকাৰ্য চলোৱাত বাধা পাইছিল।^{১৩} অনতি বিলম্বে তেনে
ধৰণৰ বাধাৰ অন্যান্য ৰণ্ডবোৰতো সম্মুখীন হ'ব লগীয়া হ'ব, বিশেষকৈ ৰাজ্যখনৰ এক বৃদ্ধন
অংশৰ জনসংখ্যাৰে কেবল নহয়, সমগ্ৰ ৰাজ্যখনৰ ভাগ্য নিৰ্ভৰশীল চাহ ৰণ্ডই তেনে ধৰণৰ বাধাৰ
সম্মুখীন হ'ব।

একমাত্ৰ সামৰিক অভিযানৰ যোগেদি উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ সম্ভাষাবাদ দমন কৰিব পৰা
নায়— সাধাৰণতে এনে এটা ধাৰণা পোষণ কৰা দেখা যায়। সেনাধ্যক্ষ জেনেৰেল শংকৰ
ৰায়চৌধুৰীয়ে কৈছিল : 'সংশ্লিষ্ট দলবোৰৰ মাজত ৰাজনৈতিক আলোচনা-আলোচনা হ'ব
লাগিব।' লগতে কৈছিল : 'এইটো বিশ্বাস কৰা উচিত নহয় যে সামৰিক সাজ-পোছাক কৰা
সকলেহে প্ৰকৃততে ৰাজনৈতিক সমস্যাসমূহ সমাধান কৰিব পাৰিব। সিবিলাকে মাত্ৰ পৰিস্থিতিটো
পৰিৱৰ্তন কৰি কিছু উপশম দি সহায় কৰিব পাৰিব।'^{১৪} কিন্তু আমি দেখা পাইছো যোৱা
কেইবছৰমান অসম, নাগালেণ্ড আৰু মণিপুৰৰ ৰাজনৈতিক নেতা আৰু মুখ্য মন্ত্ৰীসকলে
তেওঁলোকৰ নিজ নিজ ৰাজ্যৰ নিষিদ্ধ সংগঠনবোৰক বাবে বাবে আলোচনা-আলোচনাৰ বাবে
আহ্বান কৰা সত্ত্বেও উৎসাহজনক সঁহাৰি পোৱা নগ'ল। ১৯৯৪ চনত ইন্দিৰা গান্ধীয়েও এনে এনে

চি এনক কোনো পূৰ্বচৰ্ত আৰোপ নকৰাকৈ আলোচনাৰ বাবে আমন্ত্ৰণ জনাইছিল। মুইভাৰ বিশ্বাসভাজন কেইজনমানে দিল্লী যাত্ৰাৰ প্ৰস্তুতিও চলাইছিল। সেই সময়তে জীমতী গান্ধীৰ মৃত্যু হোৱাত আলোচনা হৈ নুঠিল। ৰাজীৱ গান্ধীৰ শাসনকালত আলোচনাৰ ক্ষেত্ৰত কোনো ধৰণৰ অগ্ৰগতি লাভ কৰিব পৰা নগ'ল; দেশখনৰ অৰুণ্ডতাৰ প্ৰশ্নটো লৈ প্ৰধান মন্ত্ৰীগৰাকীয়ে কঠোৰতা পোষণ কৰিছিল। শেহতীয়া নিৰ্বাচনৰ আগে আগে নৰসিংহ ৰাৱে আলোচনাৰ বাবে যি প্ৰস্তাৱ আগ বঢ়াইছিল, বিদ্ৰোহী নেতাসকলে সেইটো এক ৰাজনৈতিক চাতুৰি বুলিহে গণ্য কৰিছিল। প্ৰধান মন্ত্ৰী এইচ ডি দেৱেগৌড়াই আগ বঢ়োৱা পূৰ্বচৰ্তবিহীন আলোচনাৰ প্ৰস্তাৱটোৰ প্ৰতিক্ৰিয়া ব্যক্ত কৰি মুইভাই স্পষ্ট কৰি দিছিল যে এই আলোচনা হ'ব ৰাজনৈতিক স্তৰত আৰু ই হ'ব লাগিব বেংকক বা হংকঙতহে, দেশৰ ভিতৰত নহয়।*

১৯৯৬ চনৰ শেষ ভাগৰ পৰা এন এছ চি এন উপগ্ৰহী গোটেটোৰ শক্তি কিছু হ্ৰাস হোৱা পৰিলক্ষিত হৈছে। দহজনৰো ওপৰ শীৰ্ষ স্থানীয় বিষয়া নিৰাপত্তা বাহিনীৰ কবলত পৰাৰ উপৰিও গোষ্ঠীগত সংঘৰ্ষ, আৰ্থিক অনটন, বাংলাদেশৰ মাজেদি অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ যোগানত ব্যাঘাত নানা কাৰণত দেৱেগৌড়াৰ আহ্বানক্ৰমে আইজাক মুইভাই ১৯৯৭ চনৰ ৩ ফেব্ৰুৱাৰীত ছুইজাৰলেণ্ডৰ ডেডোচত মিলিত হয়। সেই মাহৰ শেহভাগত এটা স্থায়ী সমাধানৰ অৰ্থে উপগ্ৰহীসকলে মোক্কাচাত কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ লগত আলোচনা চলাবলৈ এখন সমিতি গঠন কৰে। এই উদ্দেশ্যে দুয়োপক্ষই তিনি মাহৰ বাবে যুদ্ধবিৰতি: (cease fire) ঘোষণা কৰে।* যুদ্ধবিৰতিৰ ম্যাদ ইতিমধ্যে কেবাবাৰো বৃদ্ধি হৈয়ে আছে, কিন্তু স্থায়ী সমাধানৰ পথহে প্ৰশস্ত হোৱা নাই। প্ৰধান মন্ত্ৰীৰ কটকীৰূপে স্বৰাজ কৌশলৰ (Swaraj Kaushal) লগত ইছাক চি চি ছু আৰু থুইনগালেং মুইভাই জুৰিক আৰু পেৰিছৰ বৈঠকৰ পিছত যোৱা বছৰ আগষ্ট মাহৰ ২০ তাৰিখে প্ৰধান মন্ত্ৰী বাজপেয়ীৰ সৈতে পেৰিছৰ আলোচনাত শান্তি প্ৰচেষ্টা চলাই থকা প্ৰস্তাৱ গ্ৰহণ কৰা হয়। নাগালেণ্ডত শান্তিৰ অৱস্থান বিৰাজ কৰিছে। আইজাক-মুইভা গোটেৰ আত্মনিৰ্বাচিত বহুতো নেতাই নাগালেণ্ডলৈ ঘূৰি আহিছে। ঝাপলাং গোটেৰ লগতো যুদ্ধবিৰতিৰ সঁহাৰি নোপোৱা নহয়। যুদ্ধবিৰতি চলি থকা সত্ত্বেও প্ৰাপ্ত বাতৰি মতে, বিৰোধী গোটেৰ মাজত কমেও ১৪০ বাৰ সংঘৰ্ষ, ৩১৫টা হত্যাৰাত, ২৩৭টা অপহৰণ আৰু বলপূৰ্বক ধন সংগ্ৰহ চলিয়ে আছে। যোৱা ১৮ আগষ্টত ঝাপলাং গোটেৰ শীৰ্ষ নেতা (Second in Command) ডলি মংৰক (Dolly Mungro) মুইভা গোটে হত্যা কৰাত শান্তি প্ৰচেষ্টা প্ৰায় ব্যৰ্থ হৈছে।*** এই ৰাজ্যত শান্তিৰ অগ্ৰগতি লাভ কৰিবলৈ হ'লে দুৰ্বৰ এন এছ চি এনৰ উপৰিও বিভিন্ন সংগঠন— নগা হো হো, এপেন্স ট্ৰাইবেল কাউন্সিল আৰু মুইভা বিৰোধী ঝাপলাং গোটেৰ সমৰ্থন নিতান্ত আৱশ্যক। চেমা, নাগালেণ্ডৰ দক্ষিণাংশ আৰু মণিপুৰৰ নগা অধ্যুষিত অঞ্চলতে মুইভা সমৰ্থকসকল সীমাবদ্ধ, আনফালে, চাং, কন্যাক, আও কেউটা অঞ্চলতে ঝাপলাং গোটেৰ প্ৰভাৱ। আকৌ 'নাগালিম' বা 'বৃহত্তৰ নাগালেণ্ড' (Greater Nagaland) ইণ্ডো-নগা সমস্যা সমাধানৰ প্ৰতিবন্ধক হৈ পৰিছে। 'মণিপুৰ অৰুণ্ডতা কোনোপধ্যে ভংগ নহয়'— শুজৰাল চৰকাৰৰ এই ঘোষণা কাৰ্যকৰী হ'বলৈ হ'লে আইজাক-মুইভা আৰু নগা হো হোৰ সমৰ্থন পোৱা কঠিন হ'ব।†

এন এছ চি এনৰ শীৰ্ষস্থানীয় নেতাসকলে আলফা ল'ৰাইতৰ দৰে মূল সঁতিটোৰ লগত মিলি যাব বুলি আশা কৰাটো ভুল হ'ব। আত্মগোপনকাৰীয়ে আত্মপ্ৰকাশ কৰাৰ লগে লগে তেওঁৰ জীৱন জটিলগত সংঘৰ্ষত লিপ্ত থকা প্ৰতিদ্বন্দ্বীসকলে বিপলাপন কৰি তুলিব।** কেন্দ্ৰীয়

চৰকাৰৰ সৈতে মুইভাৰ আলোচনা শীৰ্ষনেতা এছ এছ খাপলাঙে 'প্ৰতিক্ৰিয়ানীল' (reactionary) বুলি ইতিফিং কৰিছিল।^{১১} সাৰ্বভৌম নাগালেণ্ড বিনে তেওঁৰ গোটেই কোনো চুক্তিয়ে গ্ৰহণীয় নহয়। 'আলোচনাত বহিলেও' মুইভায়ে এটা সাক্ষাৎকাৰত স্পষ্টভাৱে কৈছিল, 'শান্তি আলোচনা নহয়। ভাৰতীয় শাসকসকলে অনৈক্যৰ মাজত একা বিচাৰে, আনহাতে, নগাসকলৰ একমাত্ৰ লক্ষ্য জাতীয় সত্তা ৰক্ষা কৰা।'^{১২} ভাৰতীয় সংবিধানৰ আধাৰত যিকোনো প্ৰস্তাবেই তেওঁলোকে প্ৰত্যাখ্যান কৰিব বুলিয়ে ধাৰণা। একেদৰে অসমৰ মুখ্য মন্ত্ৰী, বুদ্ধিজীৱী আৰু ৰাজনৈতিক দলসমূহে আলোচনাৰ মেজলৈ আহিবলৈ বাৰে বাৰে আহ্বান কৰা সত্ত্বেও আলফাৰ শীৰ্ষনেতাকেইজনে স্বাধীন সাৰ্বভৌম অসমৰ খোপনি এৰা নাই। স্বাভাৱিকতে অদূৰ ভৱিষ্যতে উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত শান্তি আৰু প্ৰগতিৰ আশা অতি ক্ষীণ।

উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ ৰাজনৈতিক অস্থিৰতা আন বিস্ফোড কাশ্মীৰ আৰু পঞ্জাবৰ সন্ত্ৰাসবাদৰ সৈতে তুলনা কৰা হয়। নানা ভাষা-ভাষী, ভিন ভিন জনগোষ্ঠীয়, পৰস্পৰ বিৰোধী স্বাৰ্থ আৰু সমস্যা-জৰ্জৰিত উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ সৈতে ভাৰতৰ কোনো অংশকে তুলনা কৰিব পৰা নাযায়। ভাৰতৰ আন আন অংশ কম-বেছি পৰিমাণে সমপ্ৰকৃতিৰ। কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে আৰম্ভণিৰে পৰা অৱলম্বন কৰি অহা উদাস নীতিৰ বাবে সমস্যাটো জটিল আৰু বৰ্তমানৰ অচলাৱস্থাৰ সৃষ্টি কৰিছে। উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ সন্ত্ৰাসবাদ ক্ৰমশঃ বাঢ়ি অহা ৰোগ এটাৰ চিনহে মাত্ৰ। সৰ্বগ্ৰাসী দুৰ্নীতি, আয়ৰ বৈষম্য, ঔদ্যোগিক, কৃষি আৰু অৰ্থনৈতিক উন্নয়নৰ অভাৱৰ হেতুকে প্ৰতিখন ৰাজ্যৰে ৰাজনৈতিক ব্যৱস্থাটো বেয়াকৈ ঘূৰে ধৰিছে। তেনে ধৰণৰ বাবে উন্নয়নৰ অবিহনে হতাশ-জৰ্জৰিত যুৱকসকলক কোনো লাভজনক কৰ্ম-সংস্থাপনৰ ব্যৱস্থা সম্ভৱপৰ নহ'ব।

আজি কিছুদিনৰ আগৰে পৰা স্পৰ্শকাতৰ আৰু প্ৰতিৰক্ষাৰ দৃষ্টিত গুৰুত্বপূৰ্ণ উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ জনগোষ্ঠীসমূহ জনজীৱনৰ মূল সঁতিটোৰ পৰা ক্ৰমশঃ আঁতৰি অহাৰ যি প্ৰৱণতা পৰিলক্ষিত হৈছে, ক্ৰমবৰ্ধমান নিৰাপত্তাহীনতাৰ ভাৱে কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰক চিন্তিত কৰি তুলিছে আৰু এই চৰকাৰৰ পূৰ্বৰ নীতিৰ এক উল্লেখনীয় পৰিৱৰ্তন দৃষ্টিগোচৰ হৈছে। এজনৰ পাছত এজনকৈ প্ৰধান মন্ত্ৰীয়ে অঞ্চলটোত ভ্ৰমণ কৰি সমগ্ৰ অঞ্চলটোৰ সৰ্বাংগীণ উন্নয়নৰ বাবে বৃহৎ পৰিমাণৰ ধনৰ আবণ্টন ঘোষণা কৰিছে। প্ৰশ্ন হৈছে, নেতৃত্বৰ পৰিৱৰ্তনৰ লগে লগে চৰকাৰৰ এই নীতি অপৰিৱৰ্তিত হৈ থাকিব জানো? একমাত্ৰ আতংকবাদেই নহয়, ওপৰৰ পৰা তললৈকে বিয়পি পৰা সৰ্বগ্ৰাসী দুৰ্নীতিৰ বিৰুদ্ধেও ঘোৰতৰ যুদ্ধ ঘোষণা কৰিব লাগিব। ইয়াৰ বাবে প্ৰয়োজন হ'ব শাসন-যন্ত্ৰটোৰ আমূল পৰিৱৰ্তন। বিভেদকাৰী আৰু বিচ্ছিন্নতাবাদী শক্তিসমূহক ফলপ্ৰসূত্বে বোধ কৰিবলৈ আৱশ্যক হ'লে সাময়িকভাৱে জৰুৰী অৱস্থাও (Emergency) প্ৰৱৰ্তন কৰিব লাগিব। ইয়াৰ দ্বাৰাহে দুৰ্নীতিমুক্ত, নিকা, গতিশীল, দায়িত্বজ্ঞানসম্পন্ন আৰু বাহিৰৰ অভাৱ-অভিযোগ আৰু আশা-আকাংক্ষাৰ প্ৰতি সজাগ চৰকাৰ এখন গঢ়ি তোলাৰ পথ প্ৰশস্ত হৈ পৰিব।

পাদটীকা

অন্যান্য অধ্যায়

1. *Report on Indian Constitutional Reform*, 1918, para 246.
2. *Report of the Indian Statutory Committee*, ii, para 25.
3. Sitaramayya, B.P. *History of Indian National Congress* i. 62.
4. Cited in the *Report of the Linguistic Provinces Commission*, paras 131,147.
5. *Ibid*, 2-7.
6. *Report of the States Reorganisation Commission*, 1955; Introduction and Appendix A, Resolution of the Home Affairs, 29 December, 1953.
7. *Ibid*, Appendix B., see Press Note
8. *Ibid*., Chap. II and III.
9. *Ibid*, Chap. XVI, 183f.
10. *Infra*, 12-13.
11. *Op. Cit.* 183f.
12. *Ibid*
13. *Ibid*
14. *Foreign Proceedings, Political A*, 1872, May, Nos. 16-34. Alchison to the Secretary, Government of Bengal, 30 January'; Barpujari, *Problem of the Hill Tribes*. *North East Frontier*, iii, 10-11; Chakravarti, P C *The evolution of India's Northern Borders*, New Delhi, 1971, 23f.
15. *Ibid*,
16. *Ibid*, 117-8.
17. *The Statesman*, 8 August, 1994
18. Exclusive interview with S C. Jamir, CM, Naga Hills *The Sentinel*, 14 July, 1994.
19. *The Sentinel*, 3 September, 1994.
20. *Report of the Indian Statutory Commission*, also known as Simmon Commission, II, Part iii, Chap 2; Reid, Sir Robert, 'The Excluded Areas of Assam'. *The Geographical Journal*, Jan-Feb 1944, 18f.
21. *Despatch, Court of Directors, Military*, 24 December 1891.
22. *ASR, A Political (Reform)*, December, Nos. 1-3 RFM 8/8801, August.
23. *Vide Views of the Local Government on the Recommendation of the Statutory Commission*, 1930, 408-9.
24. IOR, L/P and S/12/3115A, See 'Note'. It is believed at certain quarters that the author of the scheme was no other than Regional Coupland, Ball Professor of the University of Oxford, who visited India prior to the publication of his notable

work and had discussions on the subject with officials concerned both in New Delhi and Shillong.

25. *Ibid.*
26. *Ibid.*, 21-2
27. Bimal J. Deb and Dilip K. Lahiri, 'North-Eastern province and its viability' NEIHA, 206-7.
28. These were beyond the administrative areas of Sadiya and Balipara Frontier Tracts, but within McMahon Line and outside the administrative boundary of the Naga Hills and lying between that district and Burma.
29. IOR, L/P and S/3115A; Secret Ext, 5296/44, Whitehall, 1 February 1945; Adrew Clow, *The Future of Tribal People of Assam*, 46-7.
30. *Ibid.*, Secret Record of Informal meeting, 10 March, 1945.
31. *Report of the Commission of Hill Areas of Assam (Pataskar Commission) 1965-66* Ministry of Home, Government of India, 4-16.
32. *Constituent Assembly Debates*, 6 September, 1949, ix. 27
33. Report of the commission of Hill Areas of Assam, op. cit
34. *Ibid* chap. IV, Dutta Ray, B., *Operation and implementation of the Sixth Schedule, North-Eastern India*, NEIHA, 1982; 2276.
35. *Ibid* , 31-2.
36. Rao. V V , op cit , 182-84. Rao. V. Venkata, *A Century of Tribal Politics in North-East India*, 1874-1974, 84.
37. *Ibid.*, 339
38. *Ibid* , 34651

বিভিন্ন অধ্যায়

- ★ Humayan Kavir wrote in *India*, a paper edited by himself, in 1944: 'one can easily visualise a Bengali State comprising about 100 million people and living in a compact area. Such a State would include the present State of Bengal and some the outlying districts of Assam and Bihar; in fact the entire province of Assam may be wholly incorporated in it.' Cited in Barua, K.C. *Critical Days of Assam*, 97.
- + 'Assimilation' as V. Venkata Rao maintains, 'being based on the principle of *matsyanyaya* (big fish swallowing the small) would mean total loss of cultural life and identity of the group that is being assimilated and its absorption into the dominant group in latter's term' This would lead to 'antagonism, tension and increasing alienation of each other', Rao, V.V. *A Century of Tribal Politics in North-East India*, 546.
- 1 Rai Chaudhury, Ambikagiri, ed *Deka Asom*, III, No 3, 1937, Hazarika, A.C ed *Sāhitya Sabha Bhansanavali*, iii 1937, 237-41, iv 1973, 273; Sharma, Manorama, 'Assamese Middle Class and Integration, The Role of Asom Sahitya Sabha, NEIHA, 1988, 430f; *The Shillong Times*, 29 August and 19 October 1947.
- 2 J.J.M. Nichols Roy of Shillong, Gathphoh of Jowai and J. Marak of Tura joined hands with Gopinath Bordoloi against the Cabinet Mission plan of grouping for fear of being swamped by the Muslims of undivided Bengal
- 2 a. In the debates of the Constituent Assembly, on the provision of the Sixth Schedule, said Nichols Roy 'When I speak in the House, I speak with a knowledge of the hill tribes. The people of the hill areas are afraid of exploitation by the plains' *The Constituent Assembly Debates*, XI, 711.
- 3 Rymbai, R T. 'Social and political tension in North East India' in Bhattacharjee, J.B., ed *Social Tension in North East India*, 53f. Two localities, 'Motinagar' and Bishnupur', were named after Ministers of the same name These were allotted, according to official version, in small plots to government servants for dearth of accommodation and located outside autonomous district area and 'not an inch of land belonged to tribals was utilized', Rao, V.V. op. cit. 351
- 4 *Assam Legislative Assembly Proceedings*, 1948, 581-2
- 5. Quoted in Sekhar Gupta, Assam: Valley Divided, 76, *The Statesman*, 12 February, 1954.
- 6. *The Hindustan Standard*, 23 June 1954.
- 7. Rustomji, Nari, *Imperilled Frontiers*, 82.
- 8. Bhat, Sudhakar, *The Challenge of the North-East*, 69
- 9. Rustomji, op. cit, 182.
- 10. Alemchiba, M.A., *A Brief Historical Account of Nagaland*, 179.
- 11. Nibedon, Nirmal, *The Night of the Guerrillas*, 31.
- 12. Alemchiba, M.A., op. cit. 179.
- 13. *Ibid.*, 174.
- 14. Gundeia, Y.D. *War and Peace in Nagaland*, New Delhi, 1975, Ch. V.

15. *Ibid.*, 190; Appendix II, 223f.
16. For further study see Nibedon, Mizoram *The Dagger Brigade*, New Delhi 1980, Goswami, B.B., *The Mizo Unrest: A Study of Politism of Culture*, Jaipur, 1979; Hluna, J.L. 'Mizo problem leading to Insurgency', *NEIHA*, 1985, 442f.
17. Sarin, V.I.K. *India's North-East in Flames*, New Delhi, 1980, Hluna, J.L., 'Mizo National Front: The Role of Foreign Powers in their freedom Struggle', *NEIHA*, 1991, 347.
18. Das, G.C. *Nehru-Elwin Policy of Tribal development; Genesis, Growth and Renunciation*, *NEIHA*, 1993, 285f.
- ★ 'On the advice of Dr Verrier Elwin a policy was pursued that to maintain their cultural identity the tribal people be kept isolated. The result was that there was never emotional integration in the north-east region' D C Goswami, *Lok Sabha Debate*, 15 December, 1971.
19. Rustomji, *op cit* , 36
20. *Ibid*
21. *North-East Council. A Decade of Service*, North-East Council secretariat, Shillong 1982; Singh, B.P. *The Problem of Change*, 111-18
22. 'NEC Performance', *Vox populi, The Sentinel*, 18 November, 1995, 'A Boon or Ban', 16 November 1995.
23. *The Statesman*, 22 December 1995
24. Cited in Verghese, *India's North-east Resurgent*, 231
- 24a. Rustomji, *op cit* , 85-86
25. Nayar, 'Between the Lines The Cult of Gun in Nagaland', *The Statesman*, 18 October, 1995
26. *India Today*, 16-29 February 1980, said Zoramthanga, leader of opposition, 'Poor Mizo people getting poorer and poorer while Ministers are getting rich through open bribery by contractors from Delhi, Uttar Pradesh and Calcutta, who have cornered all government contracts... who had an access to the Chief Minister who would entertain them even at midnight.' *The Sentinel*, news item, 25 October 1995
27. Isak Chishi Swu and Th. Muivah, *Manifesto National Socialist Council*, 33-5
- 27a. Singh, B.P., *The Problem of Change*, 139
28. Aitchison, C.U. *Treaties, Engagement*, etc XII, vide agreement entered into by the Meyong and other Abors, 156f.
29. *The Statesman*, editorial, 22 June 1994, 2 July 1995, Bhattacharyya, Bhubaneswar, *The Trouble Border*, 210f. The author deserves thanks for incorporating several invaluable documents in this book not readily accessible to researchers.
30. *Ibid* 221.
31. *Ibid.*, 254-5.
32. *Ibid.*, 301f.
33. *Ibid.*, 320-1; 'A Historical Background' with necessary maps had been furnished by the present writer to the Chandrachud Committee as desired by the Assam Government. *Assam, Home Political*, D.O. PLA (B.C.) 29/85/176, Bezbaruah to

Barpujari, 26.11.87.

34. Bhattacharyya, Bhubaneswar, *op. cit.*, 332f.

35. *Ibid.*, 367-68.

36. *Vide Minutes of the meeting, 6 February '94, ibid.* 380-81.

37. Rustomji, *op. cit.*, 36.

38. The validity of the claims made by the Nagas was analysed and examined in a note of the present writer to the Sundaram Commission : Ministry of Home Affairs, D.O. No. Adv. (AN)/72, Sundaram to Barpujari, 19 December 1972.

The Nagaland government had also demanded that all the Nagas in whatever part of North-East India they may be living should be transferred over to Nagaland to satisfy the political aspirations of the Nagas or other Nagas should be unite into one area and form into a State comprising parts of Assam, Manipur and Tirap frontier in Arunachal Pradesh.

39. Excerpts of the report, 'Summary of Conclusion of Facts' are being reproduced in Bhattacharyya, *op. cit.* 44-7.

40. See 'Details of Incidents' *ibid.*, 55-76, Shekhar Gupta, 'Nagaland' Fight for Control,' *India Today*, 30 June, 1985

41. The Nagas have illegally occupied and formed the sub-division *Tizit* in the Abhaypur Reserve, Sibsoagar district (1984-5), *Newland* in Rengma Reserve (1987) and *Kohoboto* in Diphu Reserve (1991) Karbi-Anglong district. In this district alone reportedly as much as 43,0000 hectares will pass under the control of the Nagas to form another district. Bhattacharyya, *op. cit.*, 88-9; *The Sentinel*, 6 February, 1995, 'Golaghat Sima Samasya', *Dainik Asom*, 4 February, 1995.

42. *Amar Asom*, 11 May, 1998

কৃত্রিম অধ্যায়

1. Decadal variations since 1951:

1951-61	Assam	+34.98	India	21.8
1951-71	"	+34.95	"	24.6
1971-91	"	+52.44	"	48.2

2. Chakravorti, R.D., 'Economic and Demographic Imbalance as factors responsible for insurgency in North-East India,' paper presented at the National Seminar, NE, ICSSR, Shillong, July, 1995, see Pakern, B.ed. *Insurgency in North-East India*, 240f.
3. As reported by the Chotanagpur authorities earlier not less than 50,000 returned home. Later, as Gait explains, 'They are far happier whether they continue to work in the garden or settle down to cultivate in independent settlement or combine both occupation than they would be if they abandoned the province to return to their own country'. *ASR*, File 138 R., Commissioner to the Director General Statistics, 19 May, 1986.
4. Census 1951 xii, Part-A, 73
5. Barpujari, ed., *Political History of Assam*, I, Gauhati, 1975, 75.
6. *Ibid.*, Assam, *In the days of the Company*, Gauhati, 1980, 27, 49-50; Sengupta, S C. 'The Bengalis in Assam in the 19th Century', *NEIHA*, 1988, 77.
7. *Bengal Political Proceedings*, 1830, Nos. 65-6
8. Barpujari, *op. cit.*
9. *Ibid.*, *Comprehensive History of Assam*, 111-12.
10. *Census*, 1931, 49; 1951, 53.; Manirul Hussain, 'Nepalis in Assam and Asamia Nepali question', *Mainstream*, 15 April, 1989, 13-18.
11. *PWD (R.C.) Proceedings*, 1902; October, No. 105; Perum to Secretary, Government of India, 18 September.
12. *Census*, 1891-1901 exhibits variations in population as follows: Goalpara 2.6, Kamrup-7.8, Nagaon-23, Sibsagar +30.92, Lakhimpur+46.34. Rise in population in latter two districts was due to immigration of plantation labour.
13. *Census*, 1891, 192; 1901, 34.
14. *Ibid.*, 1921, 40-1.
15. *Ibid.*, 1931, 51.
16. *Ibid.*, 1951, XII Part 1-A, Report. 73
- 16a. 'Where Even Mullan Erred', *The Sentinel*, 15 February, 1997.
17. *Ibid.* 77
18. Under the *Line System* lands were divided into three categories: those (i) open to immigrants, (ii) close to immigrants, (iii) and where a line was drawn only where they could settle one side of it. The system was partially successful in restricting indiscriminate occupation, but 'mixed' and 'closed settlements' were turned before long immigrant settlements mainly because of insincerity and corrupt practices of the settlement officers.

19. *Further study, see, Guha, Amalendu, Planter-Raj to Swaraj : Freedom Struggle and Electoral politics*, New Delhi, 1977, 206-12., 256-63, 261-6.
20. Editorials, *The Asamiya*, 8 February, 1938; 3 March, 1940.
21. *The Assam Tribune*, 21 August, 1941; editorial, *The Asamiya*, 5 September, 1941.
22. The last nail in the coffin of Saadullah Ministry was driven in December 1940 when Robert Reid, Governor of Assam, ruled out 'grow more food' scheme as there was not enough waste land. Not Saadullah alone, Abdul Matin Chaudhury, ex-MLA, maintained, 'Common sense demands that for the development of the province, settlement of land ought to be facilitated and unrestricted immigration encouraged as a deliberate and definite policy.' Cited in Das, P., 'Asamar Parnua Samasya aru line Pratha', *Awahan*, XI, 1931, 1201.
The present writer had the privilege of travelling several times (1937-9) by the two reserved bogies, Mairabari-Mymensing, attached to the erstwhile Assam-Bengal Railways to bring fresh land-hungry immigrants from East Bengal to Assam.
23. Cited in Singh, Bhawani, *Politics of Alienation in Assam*, 72 During his visit to Assam in 1945, when Mr Jinnah was questioned by the correspondent, *Hindustan Standard*, how could he include Assam in his projected Pakistan, as the Moslem population formed only 38.6 percent (including Sylhet), the reply was 'I do not want to enter into any controversy on the issue, but I assure you Assam will be in my Pakistan'; Kakati, S.C. 'Dangers of Undeclared Migration' *The Assam Tribune*, 10 December, 1992, also, ASR Confidential B, 1964, File C 232/46.
24. *Census*, 258; As to the actual number of such infiltrators the then Union Minister of Home declared in reply to a question told in the *Rajya Sabha* on 11 March 1970, that the number during 1951-61 on the basis of census had been assessed at 2,21,000 *The Statesman*, 12 March, 1970.
25. Sukia, B P., *What Ail's India's North-East*, New Delhi, 1980.
26. Nehru to Bordoloi, 18 May, 1949, cited in Barooah, N K., *Gopinath Bordoloi, Guwahati*, 1990, 31
27. *Ibid* Bordoloi to Nehru, New Delhi, 29 May, 1949, Sardar Vallabhbhai Patel was also furious against Bishnuram Medhi, Assam Revenue Minister, when the latter planned allocation of surplus lands in violation of Centre's directives, 50.50 between the local landless and refugees. Defending Medhi, Sardar Patel was told by Bordoloi that the Revenue Minister had acted strictly in conformity with Land Acquisition and Requisition Acts passed prior to the question of allotment of land to the refugees. *Sardar Vallabhbhai Patel Correspondence*, IX, 207-9, 211.
28. *Ibid* ; Bordoloi to Patel, 22 June, 1950, 206-7.
29. *India*, 1968, Publication Division, Government of India, 1958; 1968, 117.
30. Nehru to Medhi, *AICC Files*, No. 97; 1 December, 1937; see Guha, *op cit.* 257-8.
31. Murty, T.S. *Assam: The Difficult Years*, 36.
32. Bhagavati, Radhikamohan, *Asamiyar Poharat Asamiyar Saridashakar Itihas*, 56.
- 32a. Singh, B.P., *Problem of Change*, 162.
33. *Census, 1961, Part IIA., 32-7; Report of the Commissioner Linguistics Minorities, 4th Report*, Ministry of Home, Government of India, 1962. 18-9. Since 1931,

when linguistic tabulation was recorded, tea garden labourers like the immigrant Muslims recorded Assamese as the mother tongue. It is not unlikely as the Census Superintendent (1961) refers 'that some among the persons, who have returned their mother tongue as Assamese have done so from devious motive.. nonetheless there had been genuine increase in the number of people speaking Assamese with the introduction of more schools in tea garden areas in the Assam Valley where the medium of instruction is naturally Assamese.'

34. *The Sunday Statesman*, Miscellany, 11 August, 1965,
35. Bhawani Singh, *op. cit.*, 78-9; Nag. Sajal, 'Economic roots of the regional capitalist class; A study of the Primitive Accumulation of the Marwar Community in colonial Assam,' *NEIHA*, 1984, 164f.
36. Deb, Bimal and Lahiri, D.K., 'Gurkha Politics in Assam and its neighbourhood,' *NEIHA*, 1992, 191f; Hussain, Manirul *op. cit.*
37. *Ibid. The Assemiya*, 27 April 1946.
38. *Vide Minutes of the Action Committee of Assam Napali organisation* dated 9 September, 1965.

Movement leaders wanted expulsion of the migrants after 1966 on the ground the fecundity of the Nepalese comparatively higher and that in future the fate of Assam will be the same as that of Darjeeling (hitherto partly Sikimis and partly Bhutanese) where there were few Nepalese, but now gone up to ninety per cent of the total population. The immigration of the Nepalese will of course be a serious concern in case Indo-Nepalese Treaty (Clause 7) 1950, restriction is revised for which negotiations are in progress between the two governments

39. *The Sentinel*, 20 January, 1996, 26 February, 1997
40. Weiner, Myron, *Son's of the Soil Migration and Ethnic Conflict in India*, 115-6, Shekhar Gupta, *op. cit.*, 'The Bengal Syndrome', 124f
41. *The Assam Tribune*, 24 March 1940
42. Singh, B P., *op. cit.*, 160-1.
43. *Infra*, P 37
44. Weiner, Myron, *op. cit.*
45. Chattopadhyaya, Dilip Kumar, *History of Assamese Movement since 1947*, Chap IV
46. *Vide*, Proceedings, Academic Council, University of Gauhati, 12 June, 1972
47. *The Statesman*, 6 November, 23 December 1972
48. Barpujari, 'Separation of the Barak Valley', *The Assam Tribune*, 11-12 August, 1986.
49. Gupta, *op. cit.* 138
50. *Census*, 1971
51. *Ibid* 1961,204

- ★ The striking increase in the percentage of Assamese population has been attributed by R.B. Vaghawalla, Census Superintendent 1951, partly to 'aggressive Linguistic nationalism' in the Brahmaputra Valley (*census* 1961,203) which is baseless as has been shown by his successor in 1961. With unabated inflow of immigrants, it is true, there has been a crisis of identity of the indigenous

Assamese which has been discussed at length in this chapter.

52. *Ibid.*, 1951, 203.
53. *Ibid.* 1961, 254-55.
54. *Ibid.*, 1931, 52.
55. Gupta, Shekhar, *op. cit.*, prevention of Infiltration from Pakistan (PIP) Scheme, Appendix 4, 201 Mullik; B.N., *My Years with Nehru: The Chinese Betrayal*, 281.
56. Shukla, B.P., *What Ali's India's North-East*, New Delhi, 1980, 24; also cited in Bhawani Singh, *op. cit.* 74.
- ★ 'Ali refers to Muslim immigrants and 'coolie' plantation labour. Moin-ul-Haq Choudhury, since inducted to Congress, and Fakhruddin Ali Ahmed were said to have urged the Congress to legitimatise these immigrants to secure their massive support to the Congress.
57. Sarin, V.I.K., *India's North East in Flames*, 1980, 39.
58. *Judicial Enquiry*; Hazarika, *Strangers of the Mist*, 1399.
59. Gupta, *op. cit.*, Appendix 4, 20 f.
60. Bhawani Singh, *op. cit.*, 91-2.103
61. *Ibid.*, 73
62. *Ibid.*
63. B B Dutta, General Secretary, North-Eastern Congress-I Co-ordination Committee said 'The demand of Bangladeshi migrants for an independent *Bangla Bhumi* is the result of India's tolerance of foreign migrants and failure to curb the infiltration along the borders. The committee held responsible the political parties including Congress-I and the CPM the policy of registering illegal immigrants as voters to create a vote-Bank for themselves' Cited in 'Chaudhury K 'Influence Unbound. Problem of Indo-Bangladesh Border', *Frontline*, 6 November, 1992-24-5
64. Bhuyan, J N 'Religious Communities of India' *The Sentinel*, 24 July, 1995
65. *Census* 1931, ch 1, 53
66. Gassah, L S 'Social Tension in Meghalaya' in Bhattacharjee, J.B., ed. *Social Tension in North-East India*, *The Statesman*, 30 June, 1995
67. Bhuyan, J.N *op. cit.*
68. Kalita, G S., 'Pushing Arunachal to a disaster', *The Sentinel*, 13 December, 1994.
69. Chaudhury, Rabijit, 'Anti-Foreigner's Stir may dominate N E Politics' *The Statesman*, 30 June 1995, *The Sentinel*, 29 October, 1994; 'The NESCC against aliens' *The Sentinel*, 20 July, 1994
70. Barbhuyan, N K.' 'Cloud of Tribalism in Meghalaya' *The Sentinel*, 4 July, 1994
71. *Ibid.*, 14 July 1994.
72. Ray Tapas, 'Arunachal Concerns', *Frontline*, 7 October, 1994, 31-2.
73. Barua, Utpal 'Is North-East the dumping ground.' *The Sentinel*, 1 October, 1994.; *The Statesman*, 29 October, 1994.
- ★ AAPSU, established in 1941, has been voicing regional sentiments from time to time and makes local demands through memoranda and letters to national

media on reservation of jobs to the Arunachalis, boundary disputes, withdrawal of trade licenses and allotment of lands to non-Arunachalis.

74. *Ibid.*

75. *The Statesman*, 30 September, 28 December, 1994.

76. *The Sentinel*, 11 January, 1996.

Prior to the formation of Mizoram as a Union Territory in 1971, the Chakmas had a *Regional Council* under the Greater Lushai Council. This was later upgraded to a *District Council*. Since this council was not so powerful for all round socio-economic development of the tribals, the Chakma organisation of the country submitted a memorandum demanding an union territory covering the present district council areas.

77. Hazarika, *op. cit.* 123; *India Today*, 16-30, June, 31.

78. Das Gupta, Malavika, 'Regionalism and Separatist forces in Tripura' in B. Pakem, *Regionalism in India*, 308f.

79. Sareen, H.K. *Insurgency in North-east India*, 79; Ganguli, J.B. 'Pattern and occupational structure of Tribal Population of Tripura' in Asish Bose, ed., *Tribal Demography and Development in North-East India*.

80. In a letter to the Indian Prime Minister wrote Hrangkhawl: 'Armed insurgency was necessary to reach your heart... Either you deport all foreign nationals who infiltrated into Tripura after 15 October 1947 or settle them anywhere in India other than Tripura.. delaying implementation of our demands means the TNV will fight for total self-determination. We demand a free Tripura'; Tarapot P., *Insurgency Movement in North Eastern India*, cited in Verghese, B.K. *India's North-east*, 176f.

81. Dasgupta Barun, 'Background to Tripura Tribal crisis', *Mainstream*, 3 January 1987. Sumit Mitra, 'Tripura Trouble Probe'. *India Today*, 31 May 1985, 53-4.

82. Sumit Mitra 'Wanton Killings', *India Today*, June 16-30, 1980, 31-2, 16-31, August 1980 Verghese, *op. cit.*

83. *Ibid*, Lama, J.B, 'Tripura Backwater', *The Statesman*, 13 January, 1997; *The Sentinel*, 20 February, 1997.

★ In 1834 the Kabaw valley between eastern border of Manipur and the river Chindwin was made over by the East India Company to the King of Ava in consideration 'for his Majesty's feelings and wishes and in a spirit of amity and good will.'

84. Sarin V I.K., *India's North-east in Flames*, 117f, Singh, N.Jay Kumar, 'The Merger of Manipur into India; A Reassessment', *NEIHA*, 1995, 145-52

85. Sareen H.K. *op. cit.*, 54-5; Verghese, *op. cit.* 119f.

চতুৰ্থ অধ্যায়

1. Murty. *op.cit.* 10-11
2. *The Assam Tribune*, 13, 18 November, 1983; Singh, Bhawani, *op.cit.* 96-7. The closure of the refineries hit hard the Indian economy. There had been a daily loss of production of diesel 5000 tones, petroleum products, a national loss, approximately 810 millions of rupees while 14,000 tones of crude per day with a daily loss of not less than 30 million rupees. Besides Bihar and Uttar Pradesh, there occurred acute shortage of petroleum throughout North-east India. Nivedon, N. . *The Ethnic Explosion*, New Delhi, 1981, 131; 'Back to Barricades', *India Today*, 16-30 November, 1980
3. Sarin, I K. *op.cit.* 34-5.
- 3a Chaudhury, Dillip Kumar, *The History of Assamese Movement since 1947*, 173
4. 'The Danger of Secession', *India Today*, February. 16-29, 1980.
- 4a. *India Today*, 30 November, 1982, 25-6
5. In regard to refugees or immigrants, there is nothing in the *Treaty of Friendship, Co-operation and Peace between India and Bangladesh*, 19 March, 1972, which was signed by Ms Indira Gandhi and Sheikh Mujibur Rahman. In the *Joint Declaration of 8 February, 1972* the Prime Minister of India simply assured 'the continuance of all possible assistance to the Government of Bangladesh in the unprecedented task of the re-settling the refugees and displaced persons in Bangladesh' (*Not in India*)
6. Singh, *op.cit.* 66, Murty, *op.cit.* 38-44
7. These were started from 2 February 1980 to 5 June 1983. 22 bipartite at 5 tripartite at various levels. Murty *op.cit.* 260f. Inspite of their immaturity and inexperience, the student leaders exhibited a rare degree of sobriety and balance of judgement in the talk which was highly commendable. Eloquently Bhawani Singh remarks. 'In characteristic style of Government of India, they were lodged in the capital's five star hotels, well fetted and accorded VIP treatment. It goes to the credit of the agitation leaders that none of these things put any impression on them and in negotiations that followed, they did not barter away their main demands for these luxuries.'
8. *The Sunday*, 8 June 1980, cited in Das, A. K., *Assam's Agony; A Socio-Economic and Political Analysis*, 200
9. Arun Shourie, 'Assam Election, Come What May', *India Today*, 15 May, 1985, 54f
10. 'Constitution Compulsion could have been avoided'. *The Statesman*, 25 Feb. 1983, *Judicial Enquiry*, 53-5.
11. *India Today*, 30 November 1982, 25-6.
- ★ On the eve of election, Rajesh Pilot, Congress-I M.P. was enquired by journalist Shekhar Gupta whether he was serious about election in Assam. He was told: 'all people are fed up. They want election. They want a political government. While he was warned that 'there will be bloodshed', the reply was 'the agitators must be taught politically and the problem will be solved, if 5000 of these were put on the jail for the election period. *Assam : A Valley Divided*, 29.

12. Gupta, *op. cit.*, 21-2
13. *The Assam Tribune*, 7-8 January 1983
14. Sumanta Sen in Guwahati, 'Sounding Battle Station', *India Today*, 15 February 1983 20-2.
15. *Ibid*
16. *Tewari Commission*, 395-6.
17. *Ibid*
18. *The Assam Tribune*, 1 February, 1983, *Judicial Enquiry*, 20 f.
19. Refiabadi, H N *Assam Agitation to Accord*, New Delhi, 1985, 5; 'The Communal Divide', *India Today*, 15 May, 1985
20. Said Atal Behan Vajpayee, 'Foreigners have come here and the government does nothing. What if they have come into Punjab itself, people would have chopped up into pieces and thrown them away' (Gupta, *op. cit.*, 35) More provocative was the address of Ghani Khan Chaudhury to the immigrant Muslims at Nilbagan (Nagaon) 'Today you are in danger. So I have come here on my own initiative. I have come to tell you that when you are in danger, you shall take blood for blood. If one person from you is killed, you must have the courage to kill two Hindus.' *Judicial Enquiry*, Annexure T, English version of the speech of Ghani Khan Choudhury at Nil Bagan, 221, *The Assam Tribune*, 20 February, 1983
21. *The Assam Tribune*, 14-15, 21 February, 1983, Editorial, *The Times of India*, 22 February, *India Today*, 15 March, 1983, Gupta, *op. cit.*, 2f, *Judicial Enquiry*, Ch V
22. *The Times of India*, 26 February, 1983
23. *Tewan Commission* 'Evasive Answer', *op. cit*
24. *Arun Shourie, op. cit*
25. *Judicial Enquiry*
- * To enquire into the holocaust a non-official committee was set-up in the same year with Justice T U Mehta as chairman and Ganesh Phukan IAS and Professor Raihan Shah members. The Government of Assam also appointed a one-man Committee under Tribhuvan Prasad Tewari IAS, to enquire into the circumstances leading the disturbances of 1983 and to suggest measures to prevent recurrence of such incidents in future. The report submitted by the Commission was by and large on the basis of the official memorandum dated 15 January, 1984
26. Gupta, *op. cit.*, 22f., *Judicial Enquiry*, see mode and results 134-40; *Tewan Commission*, 396.
- ★ *Supra*, 49.
- 26a. Dasgupta Keya and Guha Amalendu 'The 1983 Assembly Poll in Assam: An Analysis of its Background and Implications', *NEIHA* 1983, 235f
27. For his life and career, see Bora, Mohendra, *Hiteswar Salkia, The Swooping Sparrow*, New Delhi, 1993
28. That there was a popular aversion to such *bandhs* was seen in the poor response to the call for boycott of Prime Minister's gathering on the occasion of the foundation laying ceremony of new capital at Chandrapur and a large audience responding to Ms Gandhi's presence. Sabherwall, O.P., *Mainstream*,

- 30 June, 1984, 1-3., 'Assam : No more Drift,' *India Today*, 15 September 1983.
29. *Ibid*. 'The speed and confidence with which Assam Chief Minister Saikia has moved during the recent past shows that he is close to being on the top of the situation in the State. Proved (himself) to be most capable and astute leader of the Congress I. In the course of a little over four months he had managed not merely to defuse the highly clogged law and order situation in the State but also to knock its administration back into some shape' *The Times of India*, editorial, 15 July 1983.
30. *Ibid*
31. *The Assam Tribune*, 1 March, 1983
32. Gupta, 'Bracing for a Show Down', *India Today*, 15 August, 1983, 33-6
33. *Ibid*; 'Assam Simmering', 29 February, 1984, 43-4
34. *Op. Cit*
35. *Ibid*, 'Waiting Game', *India Today*, 31 January, 1984, 50-2
36. *Ibid*
37. *Ibid*, Two of his Cabinet colleagues, Sayeeda Anwara Taimur, Minister Education, and Mahammad Idns, Minister Finance, had been holding out threat of direct action if the tribunals adversely affect in their immigrant-dominated constituencies. Keshab Gogoi, Minister PWD, leader of the dissident's, was making capital of the delay in setting up the tribunals
38. Rules and Guidelines of the IM(DT) Act reached the State government in February, 1984 though it came into force 28 December 1983. Even the official report of Tewari Commission comments 'The procedure was very time consuming and protracted. Another difficulty was of keeping track of the persons detected as illegal immigrants. As there was no provision to detain them, very often they disappeared without leaving any trace and move to some other areas' *Tewan Commission* 40-2, also Kakoti, Devakanta, "Repeal, IMDT Act, 1983" *The Assam Tribune*, 28 April, 1987
39. Gupta, 'Assam Simmering', *India Today*, 29 February, 1984, 43-4, *The Assam Tribune*, 3-4, March, 1984
40. *News Item*, *The Telegraph*, 27 September, 1983
41. *Ibid*, 'The Communal Divide' *India Today*, 15 May, 1983
42. Gupta, 'The Electoral Impasse', *India Today*, September, 1984, 37
- * PLP wanted to make the movement broad-based with active support and co-operation of the different ethnic groups of the region and this was at variance with AJD with its move to confine it to locals only. The latter, sought to contest election at the earliest and opposed PLP's assertion that 'there can be no election in case there is a single foreigner in electoral rolls.'
43. *Ibid*
44. Gupta, 'Breaching the Ice', *India Today*, 15 June, 1984.
45. *Ibid*.
46. *Ibid*
47. Gupta, *op cit*, 37
48. *Ibid*., *The Assam Tribune*, 29 January, 1984.
49. *Ibid*.
50. Banerjee, Indranil, 'Prospect of Peace' *India Today*, 31 August, 1995.
51. *Ibid*

পঞ্চম অধ্যায়

1. Indranil Banerji, 'Prospects of Peace,' *India Today*, 15 August, 1985, 28.
2. In spite of it, the Left Front government in West Bengal headed by Jyoti Basu, for reasons of its own, opposed the accord as 'absurd' and had been made in haste against the interest of the linguistic and religious minorities in Assam forgetting that the stream of refugees of 1951-66 who were in doubt about their citizenship had been assured 'regularisation,' and that those who crossed after 1966 till March 1971 would be conferred citizenship in accordance with relative law (*The Assam Tribune*, 15 September, 1984)
For details, *The Assam Tribune*, 17 August, 1985, see Memorandum of Settlement, also 18 and 20 August, 1985, *The Telegraph*, 20, 22, 28, 30 August 1985 *The Telegraph* (22 August) estimates more than 80 percent of 2.4 million refugees who settled in Assam since 1941 without citizenship had been regularised
3. Gupta, 'Youthful take over,' *India Today*, 15 January, 1986, 36f
4. *Ibid*
5. *Ibid*, 'Endangered Accord,' *India Today*, Special Report, 15 March, 1986, 64f
6. *Ibid*
7. *Ibid*
8. Menon, 'Failed Accord,' *India Today*, 31 October, 1987.
9. Gupta, 'Bureaucracy Under Attack,' *India Today*, 15 December, 1986, 34; *The Assam Tribune*, 27 December, 1985
10. *The Assam Tribune*, 7 December, 1985
11. Hazanka, *op cit*, 150-51
12. Menon, 'Widening Rift,' *India Today*, 31 March, 1988, 49
13. *The Assam Tribune*, 15 Feb. 1984.
14. Menon, *op cit*
15. Gupta, 'Endangered Accord,' *op cit*.
16. *Infra*, 84
17. Hazarika, *op cit*, 156f
18. *Ibid*
19. *Ibid*., Ferzand Ahmed, 'Assam . A Bloody Price,' *India Today*, 15 September, 1989, 53 Finding himself cornered S. M. Dev is reported to have tried not only to defend himself but also the RAW which was accused of providing 'increasing sustenance' to the Bodo militants. On the otherhand, an organisation of RAW employees complained to Rajiv Gandhi that they were made to carry out 'operation Zoom Zoom' with a budget of three crores aimed at destabilising AGP government Prabhakar, M S, 'A Clandestine Outfit,' *Frontline*, 18 June, 1983, 37f.
20. Menon in Guwahati, 'Fighting Back,' *India Today*, 15 March, 1988, 56.
21. Sengupta, Prasanta, 'Asom Gana Parishad : Accession to Power in Assam :

- Problems and Prospects,' *Assam Studies* 7 (1); Shekhar Gupta and Uttam Sengupta, 15 September, 1989, 38.
22. Deka, Kanak Sen, *Ulfar Swadhin Asom* (in Assamese); Das Samir Kumar, *ULFA*, Chapt. ii; Hazarika, Sanjoy, *Strangers of the Mist*, 188f, in his racy style the author has presented a reliable account of the activities of the militants from diverse sources including interviews with some hard-cores.
 - 22a. Barua, K, *Critical Years of Assam*, 97f. No less an authority than the eminent economist and Chairman, NEDFI, Jayanta Madhab remarks 'Between August 1991 and December 1994 Rs. 345,000 crores worth of project memoranda were signed Out of which were for Maharashtra Rs. 67,958 crore and Gujrat Rs 59,708 crore For Assam the amount was Rs. 1038 crore... All India Financing Institutions followed the same trend. In 1994-5 AF's sanctioned Rs. 57,792 crore, out of which Maharashtra received Rs. 13,727 crore, Gujrat 10,125 crore. . Assam 1.36 core .. In a federal structure with wide economic disparities amongst its constituent States, the Central Government bear the responsibility of ensuring a reasonable level to inter-regional equality'. *The Indian Express; Business Feature*, 23 November, 1996 3
 23. Deka, *op cit*
 24. Not unoften ULFA got more than what they wanted 'We realised,' said a militant 'How soft the State was, how weak the businessmen were, how much black money they could pay up and have enough for themselves.' The war chest' was kept with businessmen, government officers, police and contractors. In case any protest made, they were told 'their corruption would be exposed publicly and, they would be severely dealt with' Hazarika, *op cit* 185-7
 - ★ Infact, AASU's relationship with ULFA was 'ambiguous' It had little faith on 'Swadhin Asom,' but demanded 'Self determination within the framework of Indian Constitution It spoke highly of the integrity and honesty of ULFA as they wish the Assamese well' and intend to do good to the country as well as the people and the circumstances have forced them 'to chart out a separate line.' Das, Samir Kumar, *ULFA*, 40
 - 25 'Though AGP leaders stoutly opposed,' said Union Minister of State Santosh Mohan Dev, 'there is a general feeling throughout Assam that AGP Government is directly and indirectly connected with ULFA activities' In early May 1990 when the English Daily *The Sentinel* commented on ULFA's link with AGP, the Chief Minister reportedly made an assault on the local press which led to a week long boycott by the journalists, Ferzand Ahmed, 'Electoral Entanglement,' *India Today*, 15 May, 1990,35.
 - 26 Gupta with Uttam Sengupta, 'A violent Mess,' *India Today*, 15 September, 1990, 38f; Hazarika, *op, cit*, 190, 211
 27. Deka, *op, cit* , 115,122-5; Charvak, 'Rise of ULFA in Assam,' *Mainstream*, 21 April, 1990, 2, 35, Hazarika, *op. cit*
 28. Das, Mahir Kumar, *op. cit.*, 188, Deka, *op cit.*, 20-24
 29. Charvak, *op cit*
 30. Hazarika, *op cit.*, 194f; Shekhar Gupta and Uttam Sengupta, *op cit*.
 - 31 *Ibid* , 196-8, 200-2.
 - 32 *Ibid.*, Deka, *op. cit.*, 148-50, 156.

33. Uttam Sengupta, 'Assam : State of Strife' *India Today*, 31 December, 1990.
34. *Ibid.*, Said Siddhartha Phukan, 'we would never participate in election under the Indian framework. Nor would we ask people to boycott election,' cited in Ferzand Ahmed, 'Assam Electoral Entanglement', *India Today*, 15 May, 1990, 36.
35. Hazarika, *op. cit.*, 212-13, Deka, *op. cit.*, 215-16, 219.
36. Deka, *Ibid.*, Banerjee, Ruben, 'Move Misfires,' *India Today*, 15 August, 1991, 55
37. Ferzand Ahmed with Kaveri Raamjai, 'Temporary Truce', *India Today*, 15 January, 1992, 32f.
38. Nayar, 'Waiting for Peace in Assam,' *The Statesman*, 6 November 1991; Prabhakara, 'Dangerous game, on ULFA's Scheme,' *Frontline*, 8 May, 1992, 38f
39. *Ibid.*, Hazarika, 220f.
40. Ferzand Ahmed, *op cit*
41. *Ibid.*, 'Breaking through,' *India Today*, 31 August 1992; 71; Prabhakara, *op cit*, Hazarika, *op cit* 222-3
42. *Ibid.*, 'Temporary Truce,' *India Today*, 15 January, 1992, 32 3
43. *The Statesman*, 24 September, 1991
44. Hazarika, *op, cit*, 226-7 Deka, 28f
45. *Ibid.*,
46. Hazarika, *op cit*, 222, Ferzand Ahmed, 'Break Through' *India Today*, 31 August, 1992, Prabhakara, 'Dangerous games,' *Frontline*, 8 May, 1992, 38-9.
47. Editorial, *The Home-Link*, 4 June, 1995
- ★ Commonly known as *goonda-tax*, these *livies* were payable by the wholesalers at Fancy Bazar, Guwahati, to the ULFA boys with the full knowledge of the police and the government. Prices of several articles had been increased which were additional burdens to the consumers indirectly imposed by the government. *The Sentinel*, 7 July, 1995 *Dainik Asom*, 13 June, 1995

বৰ্ত্তমান

1. Phukon, Girin, 'Search for Tai-Ahom Identity in Assam' *NEIHA*, 1990, 304f.
2. *Supra* 34-5.
A perusal of Mill's Report (1854) on Assam will reveal 'men of rank not necessarily of worth' occupied most of the lower court justice and revenue administration. Even in 1853 'native of respectability' enjoyed as many as 17 posts of Munsiffs, 7 Sadar Amins and one Principal Sadar Amin at different stations of the province (para 145-50).
3. The English schools at Gauhati (1835) and Sibsagar (184C) were started to impart instructions to the Assamese youths, particularly sons and wards of the ex-nobility, to train them up to take up positions of trust and responsibility under the government. 'When the upper classes in Assam will perceive', wrote the commissioner of Assam, 'there is no other road than through the attainments superior information and the means of procuring it for their children is put within their reach, they will not allow to be superseded by those of the inferior ranks' *Bengal political proceedings* 1834, 10 July No 211, Jenkins, 21 June.
4. *Assam Legislative Council Debates* V, 10 April, 1913, 67-72
5. Even an Ahom scholar of repute P. Gogoi presiding over the National Ahom Conference at Lahing, April 1941, denounced the Association as 'An anti-national organisation of a small coterie of upper and middle class Ahoms injecting the virus of communalism into the veins of the Ahoms', Bhuyan, A C and others *Political History of Assam, 1940-47* 302-3
6. Phukon, Girin, *op cit*
7. 'Demands of the Tribal Committee of Assam' A memorandum issued by the Conference of leaders of Tribal Committee of Assam, Shillong, July 1946, 2f.
8. Singh B P, *The Problem of Change*, 100, Shekhar Gupta, *Assam . A Valley Divided*, 153
9. *The Statesman*, 5 February, 1996
10. Arup Chanda 'Bodos on the War path', *The Statesman*, 15 April, 1989
No Primary source is available as to the claim of the Boros as 'bhumii-putra' or son of the soil nor is there any evidence that Assam was ever ruled by a Boro dynasty. Literary, numismatic and archaeological evidence are of course plentiful as to the Kachan rulers in Upper Assam and Cachar. Boros and the Kachans though belong to the Tibet-Burman group, socially they are considered not the same in customs, usage and religious rites. See Chaudhury, Naren, 'Boro and Kachan eke goshthir ne?' *Dainik Asom*, 8-9 November, 1980, also Mosahary, R. N. 'The Boros and settlements in Assam', *NEIHA*, 1983 42f; Daimari, B. 'Bodo and Boro', *Ibid.*, 1987, 528f
11. In 1933, under the leadership of Rupnath Brahma, Bhimbar Deuri and others the *All Assam Plains Tribal League* a political organisation was formed to pressurise the government to satisfy the needs and aspirations of the Plains Tribals of the region.
12. 'Bordoloi neglected Assam' *The Sentinel*, 5 September, 'Tribals and Bardoloi',

letter to the Editor, *Ibid.*, 13 September, 1995; Hazarika, *op. cit.*, 154-5. *Constituent Assembly Debates*, VII, 121, 127, 156.

12a. *The Assam Tribune*, 21 August, 1941.

13. 'Statesment and evidence tendered by people during the Line System Committee tours revealed that the tribal villages were the worst victims of unregulated encroachments of the vacant land by the aggressive immigrants from Mymensingh. Many tribal villages disappeared and their inhabitants moved into sub-montane zone', Das, J. N. 'genesis of Tribal Belt, and Blocks' in Bordoloi B. N. ed., *Alienation of Tribal Land and indebtedness*, 31.
14. 'Tribal is grievously upset', remarks Shekhar Gupta, 'not because he is worried about his language or its script or about a few more seats in the assembly or even that frequently contested commodity, cultural identity (but) it is a question of his very survival, his two square meals', *Assam : A Valley Divided*, 150.
15. The Boros have no script of their own. After rejection of the Assamese they adopted Roman script and finally switched over to the Devnagri on the persuasion of New Delhi. Assamese script is much easier than the Devnagri, but 'Boro leadership could not swallow their pride' as the movement was against use of Assamese language and script.
16. Arup Chanda, *op. cit*
- ★ In 1971 census the total number of scheduled tribes was 28.7 lakhs i.e. 12.82 percent of the population of Assam, of these approximately 11 lakhs are Boros/ Boro-Kachans on the north bank of the Brahmaputra.
- 17 Arup Chanda, *op cit*
18. *Ibid*
- 19 Our knowledge as to this organisation is extremely limited. All that is known of it is from a few documents captured during military operations or from Interrogation of Boro militants is that the Br.SF originated at a village in the district of Darrang in October 1986. One Rajen Daimari, an M. A. in Political Science, is credited with drafting of its constitution. It declares 'We, the Revolutionary Boro do hereby solemnly resolve to constitute a Revolutionary organisation for an armed struggle to liberate the Boroland for distinct identity and civilisation of the Boros and therein to transfer a democratic socialist society to promote liberty, equality and fraternity' The militant outfit is said to have little to do with ABSU and its constituent BPAC. See Prabhakara, 'A Clandestine outfit', *Frontline*, 18 June 1993, 38-9, *The Sentinel*, 3 January, 1995
20. *Ibid*, 'Disenchanted Bodos', Letters to editor, *The Sentinel*, 3 January, 1995
- 21 *Ibid.*, 'The Bodo question . An Accord under Threat', *Frontline*, 19 November, 1993. 48-9.
22. For the Bill see *The Sentinel*, 8 May, 1994.
- 23 *Ibid.*, 15 July, 1994.
24. *The Statesman*, 8 September, 1994., Prabhakara, 'Chronologies of Trouble', *Frontline*, 26 August, 1994, 34.
25. *The Statesman*, August 94; *infra* 103, note 46.
- 26 Chaudhury, Kalyan, 'North-East : Outrage in Assam . Bodo on Rampage', *Frontline*, 26 August, 1994, 28-30.

27. *Ibid.*, Barsoah, R. N., 'The Ethnic Violence in Barpeta', *The Sentinel*, Saturday Fare, 24-September, 1994.
 28. *Ibid.*, 22 February, 1995
 29. Chaudhury Kalyan, 'The North-East Area of Darkness - Accord unclear of Territories', *Frontline*, 26 August, 1994, 30-1.
 30. *Ibid.*
 31. *Ibid.*
 32. Appointed in February 1991, the Committee was headed by Dr Bhupinder Singh, IAS, (Retd.), and two other members- Dr. K. S Singh, IAS, Director General of Anthropological Survey of India and Shri A. M Gokhale, Joint Secretary, Department of Rural Development, Government of India. The Committee had to suspend its work following a writ petition challenging the legality of the Commission. On vacation of the stay order the work was resumed ; its recommendations were not acceptable to the ABSU-BPAC as falling short of their demand
 33. Dutta, Niloy, 'BAC Bill Broken Promise' *The Sentinel*, 9 August, 1994
 34. The resumption of violence in Boro-dominated areas is a pointer that the agitation leaders who had spearheaded the movement were not keeping silent and S K. Bwisamutary had been harping all along 'Hopes and aspirations of the Boros could not be realised unless there is a separate full-fledged State of the Boros. *The Sentinel*, 8 November, 1993.
 35. *The Statesman*, 13 July, 1995.
 36. *Ibid.*
 37. *The Sentinel*, 14 April (Tiwa) *The Statesman*, 14 June (Mising) and *The Sentinel*, 9 August, 1995 (Rabha-Hasong)
 38. *The Sentinel*, editorial, 28 August, 8 November, 1995 (PTI)
 39. Menon, 'Assam Tribal Unrest' *India Today*, 15 September, 1987, 66-7
 - ★ Exploitation of the unsophisticated tribesmen by businessman was apparent when 'generators worth 8000 have been bought for Rs. 32,000, clocks costing Rs. 125 have been procured for Rs. 750, bananas available for Rs 6 a dozen have been procured for an incredible Rs. 84'. This explains the reason why literacy in the hills was only 10%, and in the interior tribals subsisted on tubular roots in the summer.
 40. *Ibid* , editorial, *The Sentinel*, 22 February, 1997
 41. *Ibid*
 42. *The Sentinel*, 2 April, 1995.
- 'Keeping in view the strong commitment of the Central government the Government of Assam and organisation's signatories to this MoU, to uphold the integrity of the State of Assam and not to take recourse to any further reorganisation divisions of the State, efforts continued in the direction of finding a solution in the framework of the Sixth Schedule of the constitution'. Cited in *The Sentinel*, editorial, 6 April, 1995.
43. *The Statesman* 'Karbi Elections' 8 March, 1996.
 44. 'New Extremist outfit' *The Sentinel*, 26 November, 1995.

- 45 Chaudhury, Rabijit 'Assam and Its Tribes : Why autonomous is a far cry', *The Statesman*, 19 January, 1995
- 45a. Already the Tai-Fake, Singphos, Khamtis, Khamyangs, Sema Nagas, Tangshas under the aegis of *Tirap Autonomous District Demand Committee* had been vociferous over autonomy in the tribal-dominated areas in the Tirap frontier. 'Tribal demand autonomy', *The Sentinel*, 24 October, 1996
- 46 *Ibid.*, BAC area covers 2,570 villages, spread over an area of 5,186 square kms with a total population 2,137,45. No consideration whatever was given to the non-Boros which constitute two-third of the total population; The Boros were only 813,303 while non-Boros 1,324,142
- 47 For further study see Bimal Dev and Dilip Lahiri, 'Cosmogony of Caste and Social Mobility in Assam', 21f, Barpujari, ed., *CHA*, V 164-6.
- 48 Rajbanshi, Paramananda, 'Koch-Rajbanshis *Janejatir marjada*' *Asom Bani*, 1 March, 1996
49. 'Tai-Ahom demanded separate Homeland' *The Statesman*, 5 February, 1996 *The Sentinel*, editorial, 'Not by further Division', 2 February, 1996
50. 'The Sixth Schedule Status' *The Sentinel*, editorial, 10 January, 1996 'Reservation with a premium of so-called backwardness have done incalculable harm to the Vokkaliggas, Lingayats and Yadavas, as communities and we see no reason to imagine that things will be any different for the Koch-Rajbanshis and the Ahoms' *The Sentinel*, editorial, 31 January, 1996 Be that as it may, such a measure puts a premium on accidents of one's birth and serves by and large the political parties and their leaders electoral gains with block votes Apprehending its disastrous effects on smaller ethnic groups, a segment of the tribesmen had already opposed the move of the Union and State government's decision to include Koch-Rajbanshis and others in the list of Scheduled Tribes *The Statesman*, 14 July, 1996. (PTI)
- 51 'Upper House for Assam' *The Sentinel*, 27 September, 1995
52. See Kalita, G. S 'AMyth of Tribal autonomy' *Ibid* , 18 December, 1994.

संदर्भ ग्रन्थ

1. Isak Chishi Swu and Th. Muivah, *Manifesto of the National Council of Nagaland, Kohima (Oking)*, Second edition, 37-9.
2. Dasgupta, Arun, 'Uneasy calm in North-East,' *Mainstream*, 20 December, 1986, 3-4.
3. Prabhakara, 'States of Insurgency,' *Frontline*, 11 February, 1994, 28
4. Hazarika, Sanjoy, *The Strangers of the Mist*, 238-9; *The Statesman*, 24 August, 1995
5. *News Item, The Sentinel*, 30 January, 1995
6. Nayar, 'Between the Lines · Defiance by the Nagas'; *The Statesman*, 8 March, 1995
7. Barpujari, *Problems of the Hill Tribes*, iii, 217f; Chaudhury, K. C., 'The Genesis of Naga-Kuki Feuds', *The Statesman*, 23 November, 1994
For origin and early settlement of the Kukis see J. W. Edgar's Note in Mackenzie, *A History of Relations of the Government with the Hill Tribes of the North-East Frontier of Bengal*, Appendix E. art II.
8. 'Naga-Kuki Clash,' in Gam A., Shimray and others, *An Introduction to the Ethnic Problem in Manipur*, 12f
9. *Ibid.*, 18-9
10. Tapas Ray, 'Seven Sisters in Strife · Insurgency and IS', *Frontline*, 11 March, 1994 39-41
11. *Ibid.*, Prabhakara, 'The Foreign hand · The ISI nexus in the North-East', *Frontline*, 11 March, 1994 According to Intelligence sources about twenty six camps had been concentrated in Chittagong Hills Tract, Dacca, Mymansingh and Sylhet wherefrom fifteen outfits were subjected to indoctrination besides arms training by top-brass of Bangladesh Rifles, *The Sentinel*, 12 December, 1995.
12. Formal Inauguration of India-Myanmarese Border Trade was renewed on 14 September, 1995 when P. Chidambaram, Union Commerce Minister, shook hands with Lt. General Tun Kyi, Myanmarese Minister for Trade. Part of the exercise was to check the clandestine unofficial trade between the two countries Joint Military exercise between Indo-Myanmarese Armies to flush out India-based insurgents will be within its purview. Likewise Myanmar hoped to persuade New Delhi to return the pro-democratic rebels operating from Manipur and New Delhi. *The Statesman*, from special correspondent, 12 April, 1995 'India keen on foreign ties with Myanmar'; *The Sentinel*, 11 April; 8 May, 1995
13. Ray, Tapas, *op cit* 40-1, 'Elusive peace,' *Ibid.* 25 September, 1994, 40 f.
14. Consisting of Manipur insurgents, *BrSF* alias *New National Security Force of Boroland Meghalayan Hynniewtrep 'A' chik Liberation Council (HALC)*, *National Front of Tripura, Karbi National Volunteers and NSCN*, (Isak-Muivah), ULFA was not included 'NSCN Redraws Strategy in N.E.,' *The Sentinel*, 21 February, 1995.
15. 'NSCN goes international,' *The Statesman*, 20 January, 1996. In a meeting held at Dacca in early 1996 NSCN formally joined UNPO in presence of all top

leaders including Muivah and Isak Swu; *Ibid* , 20 June, 1996.

16. *The Statesman*, 20 May, 1995.
17. 'Dimland,' *The Sentinel*, editorial, 28 April; *The Statesman*, 26 April, 1995.
18. 'NSCN-DHD Scheme' in N. C. Hills, *The Sentinel*, 26 April, 1995; 24, 31 August 1999.

The Ultras provided protection to collection drives by DHD and did not hesitate to issue demand notices to government officials and non-tribal traders. According to intelligent sources, NSCN takes 70% of the 'tax' and levies collected.
- 18a. *The Sentinel*, 31 July 1999.
19. Prabhakara, 'Elusive Peace, Mizoram half a decade after the accord,' *Frontline*, 8 June, 1992, 42f. HPC formally came into being in a public meeting at Sakawrdai, 18 December, 1987, with Laldinlana as president and Malchuma Raichun, general secretary
20. Chaudhury, Rabijit, 'Mass bid farewell to Militancy' *The Statesman*, 25 August, 1995.
21. 'Hmar Ultras became active,' *The Sentinel*, 16 May 1995.
22. *The Sentinel*, 10 May, 1995. 'Shillong has become the favourite haven or nerve centre for all insurgent outfits of the north-east taking advantage of lax intelligence, surveillance, absence of minimum strength of security forces and indifferent attitude of the State government. It is feared that if the situation is not brought under control immediately by means of concerted anti-insurgency operation, Meghalaya may go to the Nagaland way where the insurgency practically ran a parallel government.' Mitra Debasis, *The Statesman*, 31 March, 1995.
- 22a. Ray, Tapas 'In North East, Fatal confusion, Militancy and growing Worries,' *Frontline*, 7 September, 1990, 28f, 10 March, 1995, 42-3.
23. *The Sentinel*, 20 February, 27 April, 1995, Kuldip Nayar, 'Between the Lines . Defiance of the Nagas,' *The Statesman*, 8 March, 1995
24. In Nagaland all employees of the government particularly non-Nagas, of banks and insurance co's are required to pay Rs. 500 to Rs. 1000 every month on pain of death to both the factions of NSCN. The banks are forced to grant loans that has little prospect of being repaid. *The Sentinel*, 22 February, 1995
25. *The Sentinel*, 3 January, 11 September, 1995; 'Politics over Security,' *The Statesman*, editorial 20 February, 1996.
26. 'In Kohima' writes Kuldip Nayar, 'people live in fearful the fear of the security forces and the fear of the underground. Kohima is a dead city by 5 P.M., the shutters and shops are down and the doors of homes shut. None dares to be on the street after dark. One reason for the use of drugs and drinks is that evenings are too long.' 'Between the Lines : Nagas Despair, Dread their Destiny,' *The Statesman*, 19 October, 1995.
27. *Ibid*
28. 'Centre asks Manipur and Nagaland to fight militancy' *The Sentinel*, 11 September, 1995
29. *Ibid*
30. *The Sentinel*, 16 June, 1996.
31. *The Statesman*, 10 August, 1996.

The Views held by the Intelligence sources (*The Sentinel*, 30 October 1996) that the emergence of the 'Cobra' or 'King Cobra' force is nothing but a 'disinformation campaign' of the underground militants who were on the run is not tenable in view of the spurt in activities of the militant groups since early 1996, killing of maximum number of military personnel and their use of the most sophisticated weapons including RDX in their operations.

32. The Insurgents were equipped with AK-47 Rifles, M-16 21s, USA Carbines and other lethal weapons while the State police used old 303 rifles, self-loading rifles and light machine guns. 'Wild Goose Chase,' *The Sentinel*, editorial, 7 May, 1995.
- 33 *Ibid.*, editorial, 3 May, 1995
- 34 *The Statesman*, 25 September, 1994, 1 May, 1995, *The Sentinel*, 13 July, 1995

অষ্টম অধ্যায়

1. Bora, M. N., *Hiteswar Saikia*, 26., Sarma, Sula, ed 'Miles to Go. curtain Raiser on Hiteswar Saikia' Guwahati, 1983
2. Inderjit, 'Assam another Punjab or Kashmir', *The Assam Tribune*, 16 September, 1990; *The Sentinel*, news item, 2 June 1995.
3. Editorial Note, *Asom Bani*, 28 July, 1995.
- 3a. He found, out of 2,88,000 cases only 25,444 had been referred to the tribunal for detection and necessary action and out of this the tribunal originally identified 8,871 cases and 1,219 has been deported Though a tip in the iceberg, it proved the presence of innumerable Bangladeshis in Assam and IMDT) Act is an impediment to the process of detection and deportation Editorial, *The Home Link*, 20 August, 1994. *The Sentinel*, 3 August, 1994.
4. 'Piloting a Perspective', editorial, *The Home Link*, 13 August, 1994
5. *The Sentinel*, 6 August, 1994; Prabhakara, 'A Statement', *Frontline*, 17 July, 1992, 39
6. *Ibid.*, 'Of Illusion and Reality' 14 December, 1994 For fear of retribution, four top bureaucrats— Chief Secretary Arunodoy Bhattacharyya, IGP (Law and Order) Ashim Roy, Secretary (Personnel) Niranjan Ghosh and DGP Ranju Das- left the State on the eve of new AGP-led government came to power
7. *Ibid* , 14 October, 1995
8. Computed by DDE Unit DCO ASSAM, also Bhuyan, J N 'Religious Community of India' *The Sentinel*, 24 July, 1995, 'Population Growth in Assam', *The Assam Tribune*, Supplement, 14 August, 1997
9. *The Assam Tribune*, 17 August, 1985
10. 'What is happening in NE India', *The Sentinel*
- 10 a *Ibid* , 8-9 August, 1999, *Amar Asom*, 26 March, 8-9 August
11. Hazarika, Sanjoy, 'How to solve Illegal Migration Issue', *India Abroad*, New York, 13 November., 1992
12. NRC should be the basis for scrutiny of non-citizens A complaint can be lodged to the competent authority by any citizen that a particular person in the Register is not a citizen The enquiry should be instituted, for which a tribunal may be set-up in each or a group of constituencies. There should be also an appellate authority at the State level and its verdict should be final.
13. *The Sentinel*, 5 January, 1999.
14. *Ibid* , editorial, 24 April, 1996, *The Statesman*, 18 February, 1996
15. It had become extremely difficult for the AGP-led government to implement the crucial clauses of the Accord as it had to carry with its alliance partners. Abdul Muhib Majumdar, leader United People's Party (UPPA) and a Cabinet Minister, who was in fact the architect of this discriminatory piece of legislation had considered IM(DT) Act as an 'irrelevant' issue and its repeal did not find place in the Assam Accord. He even threatened that his party would 'reconsider its support', if the Chief Minister pressed for the repeal of the Act (*The Sentinel* 20

May, 15 September, 1996)

16. 'BJP move on IM(DT) Act', *ibid.*, 26 July, 1996.
17. These include apart from detection, deportation and disenfranchisement of foreigners, updatation of NRC, electrified fencing along Indo-Bangladesh border, checking up of riverine infiltrators, annulment of property deals between Indians and foreigners and a close monitoring of foreign funds flowing into India to ensure that such funds cannot be used for anti-national activities.
- 17a. Sinha, S.K. Lt. Gen (Retd), *Report on Illegal Migration into Assam*.
18. *Ibid.*, 22 May, 1999.
- 18a. Jogmohan, *My Frozen Turbulence in Kashmir*, 251.
19. *The Sentinel*, 12 October, 1997, 26 March, 1998.
- 19a. *Ibid.* 27 June, 1997
20. *Ibid.*, 22 June, 1995. Fifty insurgents belonging to a mixed group of 250 strong contingent were believed to have been killed in a pincer movement by the Indian Army along the international border in south Mizoram *The Statesman*, 15 May, 1995
21. *Ibid.*, 31 May, 1995 .
22. *Ibid.*, 22 June, 1995
23. A list of blackmailing, looting, extortions and assaults may be seen in Brihaspati, 'Our Angels fallen from Heaven' *The Sentinel*, 9 August, 1995, also editorials 19 December, 1995, 25 May, 1996
24. *Ibid.*, editorial, 8 August, 1995, Siddhartha Phukan, formerly Publicity Secretary ULFA, said that they were working for the Congress I candidates in the Guwahati Municipal election and will give conditional support for the ensuing Assembly polls *cf supra*, 84
25. A ship carrying a large cache of highly sophisticated arms for ULFA was intercepted by Bangladesh Security personnel off the island near Cox Bazar. Arms and ammunition shipped from Bangkok were smuggled to Mizoram and thence to Assam, *The Statesman*, 2 May, 1996
26. *The Statesman*, 25 April, 1996
27. Mitra, Debasis 'ULFA's Game-plan' *The Statesman*, 22 January, 1996
28. *Ibid.*, 26 April 1996, *The Sentinel*, 2, 6, May, 27 June, 1996.
29. *The Sentinel*, 2 May, 1996 'CM seeks more Central Forces', 6 July, 1996
30. Mahanta's anti-Army stance, according to media, emboldened the ULFA militants to send a clear message that they will continue violence unless the troops were withdrawn 'Lesson for Mahanta' *The Statesman*, editorial, 3 July, 1996
31. *Ibid.*, 7 June, 1996.
32. *The Statesman*, *op. cit*
33. 'Unified and Endorsed', *The Sentinel*, 7 January, 1997
- 33a. 'Army excesses in N-E has official sanction : Amnesty', *The Indian Express*, 13 April, 1997: 'Army in the North-east', 18 April, 1997.
34. *The Sentinel*, 29 May, 1996.
35. '15 officials held for ULFA Links', *The Indian Express*, 12 October, 1997.

36. 'Assam cracks, the whip of officials, tea estates, *Ibid*, 11 October, 1997.
37. *Dainik Asom*, 10 October, 1997.
38. 'What happened at the Tata tea— ULFA meeting in Bangkok; *The Indian Express*, 12 October, 1997.
39. *The Sentinel*, 15-16 October, 1997; *The Indian Express*, 5, 7 October, 1997
40. *Ibid*.
41. *Ibid* , 13 October.
42. *Ibid* , 2 May, 1997, also Ghose, Sanjay , *Seswasev Sangathan aru Ugrapanthi*
43. 'Ghose fought a flood of corruption' *The Indian Express*, 8 August, 1997.
44. *The Sentinel*, 14 August, 1997.
45. *Ibid* , 29 May, 1996.
46. *Ibid*.
47. *Ibid* , editorial, 'For ending All Violence' 26 June, 1996.
48. ULFA's terms for talks with government', *The Statesman*, 19 June, 1996
49. 'CM offers unconditional talks', *The Sentinel*, 20 July, 1996.
The Sentinel, news item, 16 June 1996 Strengthened by the support of the IBRF, the apex body of the insurgent, had to face a similar situation in January 1992 when Arabhinda Rajkhowa refused to respond to the call of the moderates, *The Statesman*, editorial, 12 August, 1996
50. *The Sentinel*, 25 August, 1 September, 1996
51. 'Dacca has busted 18 militant camps'; *The Sentinel*, 24 February, 1997, 'Ultras on the run in Bangladesh', 11 April, 1997
 Bangla intellectuals apart from Bangladesh National Party (BNP), Jammat-e-Islami and Jatiya Party of General Ershad stoutly opposed Sheikh Hasina government's policy towards North-east insurgents In a seminar organised by the Centre for Research and Analysis on 'Freedom movements in India's North-East and Bangladesh Security' held in Dhaka on 27th January, 1997, the participants came down heavily on the Hasina government's 'betrayal' towards ULFA, BrSF, NSCN and 'Kowtowing to the dictates of India' The policy towards the North-East insurgents will definitely be altered in the event BNP fundamentalists again come to power in Dhaka 'Bangladesh opposition helping N-E militants', *The Sentinel*, 3 April, 1997, 'Bangladesh Intellectuals back N.E. insurgents', *The Indian Express*, 20 April, 1997.
52. 'ULFA in Bhutan border', *The Sentinel*, 3, 11 September, 1996; 'Ultras move to Bhutan', *Ibid*, 3 March, 1997
53. *Ibid*, 8-9 November, 1997
- 53a. *The Statesman*, August 1999
54. 'ULFA playing mind games' *The Indian Express*, 13 April, 1997.
55. Chaudhury, Kalyan, 'The Army Option', *Frontline*, 28 August, 1994; 33-4.
56. *The Sentinel*, 27 June, 7 July, 8 September *The Statesman*, 9 September, 1995.
57. *Ibid*, 28 March 1996, 22 May, 1996

- 58 While Boro-Santhal conflict was simmering, violence erupted again at Kokrajhar on 19 November, 1996 which left 13 dead and many injured followed by large scale arson in several villages demanding the despatch of para-military forces to the affected areas.
59. The All India Santhal National Conference (AISNC) held the BrSF entirely responsible for making a concerted effort 'to pull off an ethnic purge' by evicting the Santhals and Muslims from the operational headquarters in Kokrajhar. At a press conference on 6 June AISNC said, 'Bodo extremist had systematically stockpiled sophisticated arms over five years with the object of ethnic cleansing. *Ibid*, 7 June, 1996
- 60 *The Sentinel*, 28 March, 1996
- 61 *Ibid*, 25 September, 1995
- 62 *Ibid*, editorial, 'The Parting of ways', 4 March, 1996
- 63 *Ibid*
- 64 *Ibid*
- 65 *Ibid*, 25 July, 1996
- 66 *Dainik Asom*, 22 August, 1997
- 67 *The Statesman*, 17 June, 1996
- 68 Ray, Tapas, 'Bodo Accord', *The Frontline*, 2 January, 1996, 36-7
- 69 'Aboror Oparat attyachar', *Ajir Asom*, 27 June, 1996, *The Sentinel*, 29 July, 17 September, 1997
70. *Amar Asom*, 2 April, 1999.
- 71 *Dainik Asom*, 29 December, 1997
- 72 *Ibid*, 20 December, 1997
- 73 *The Sentinel*, 3 April, 1999, *Amar Asom*, 2 April, 13, 15, 22 May, 1999
- 74 *The Sentinel*, 13 October, 1998
- 74a. *Amar Asom*, 3 June, 1999
- 75 *The Statesman*, 1997 Of the achievements mention may be made of completion of Naranarayan bridge, conversion of 785 km meter gauge rail line to broadgauge, coverage of all development blocks in Assam under employment assurance scheme and foundation stone laying of the capital complex.
- 76 The Chief Minister himself admitted that outstanding debt is expected to shot up to Rs 8,388 crore in 1999-2000 *The Sentinel*, 12 May, 1999
- 77 'A hike a year for Assam MLA's salaries and parks increased 47 times in 46 years, and then rise is on the way *The Indian Express*, 2 July, 1997
78. *Asom Bani*, 28 July, 1995

উপসংহাৰ

1. 'Autonomy a Farce', *The Sentinel*, editorial, 24 July, 1995. S. K. Bwismutiary opposed the autonomy plans mainly because of overlapping of the areas controlled by the Boros and the three tribes. To him autonomy with Mising, Rabhas and Lalung would be 'disastrous' for the Boros living in areas dominated by these tribes ignoring the fact that non-Boros are in a majority in BAC area. Representatives of these tribes namely *Rabha Hasong Demand Committee*, *All Rabha Students' Union*, *Lalung Autonomous District Demand Committee* and the *Mising Students' Union* reacting sharply had accused Bwismutiary of betraying 'broad tribal cause' 'Autonomy Plan for three tribes runs into rough weather', *The Statesman*, 8 September, 1995
2. *The Sentinel*, 6 April, 1995
3. *The Statesman*, 25 May, *The Sentinel*, 7 August, 1995, 28 October, 1997
4. The disastrous consequences of the policy pursued by the government was brought to the notice of the Home Minister S. B. Chavan by the present writer in his note on 30 August 1994, and in reply he was told the matter was 'looked into' I 1232-94-H P M DO Chavan-Barpujari, 19 September, 1994' The policy of the government however remains unaltered
5. Pakem, B., 'Nationality question in Hill Areas of North-East India in *Regionalism in India*, 332
6. The *Kangleipak* communist party consisted of K C P (Ibohau) KCP (Ibopishak) There has been misunderstanding between UNLF and banned People's Liberation Army All these organisations, UNLF, PREPAK (Khomba and Meiraba) KCP (Ibo and Ibo pi) were formed with the object of achieving an 'Independent' Manipur
7. The *United Naga Council*, the apex body of the Nagas in Manipur, categorically stated, 'We reserve the right to take the decision affecting Nagas of Manipur and not on any other organisation' *The Statesman*, 20 May, 1995
8. *The Sentinel*, 23 November, 1995
9. '1996 — A year of violence', *The Sentinel*, 9 January, 1997
10. *The Sentinel*, 18 July, 11 September, 1996
11. Lama, J. B., 'The Tasks in Manipur Some thoughts priorities', *The Statesman*, 20 May, 1995 In 1992 the construction of the dam had to be stopped on the destruction of the machinery worth two crores by the NSCN The future depends whether the authorities would meet the claims of those whose lands would be submerged It is feared a lion share of it would fall into the hands of the ultras if the government concede to their demand.
12. *Amar Asom*, 19 March, 1999
13. Ray, Tapas, 'Militancy and growing worries', *Frontline*, 20 September, 1994, 28f
The Atomic Mineral division which had surveyed the uranium ores in the Domisariat area, West Khasi Hills, confirmed that the ores are of excellent quality The opposition of the HNLF and the HSPDP had prevented the operation of the mines inspite of the fact that the State Minings and Geology Ministry was about

to issue clearance to the Uranium Corporation of India Ltd. *The Statesman*, 18 November, 1996

14. *The Statesman*, 25 May; *The Sentinel*, 28 September, 1995 (RNS).

15. *The Sentinel*, 6 November, 1996

16. *Ibid*, 16 March, 24 October, 1997.

16a *The Statesman*, 26 August; *Amar Asom*, 5 November, 1999

17. *Ibid*, 3 September, 1997.

18. 'Insurgency can be tackled politically', *The Statesman*, 20 May, 1995; *The Sentinel*, 24 May, 1995.

19. *The Sentinel*, 1 August, 1997

20. *The Statesman*, 15 May, 1997

20a *The Indian Express*, 13 April, 1997

ওপৰাধি (ক)
Memorandum
(Excerpts)

To

The Prime Minister of India,
NEW DELHI.

Hon'ble Prime Minister,

We, on behalf of All Assam Student's Union, hereby submit for your urgent attention the following Memorandum on the explosive issue of influx of foreign nationals into the North East Region, particularly Assam.

The problem which is agitating the minds of people of the entire North East Region is the problem of influx of foreigners from the neighbouring countries particularly Bangladesh and Nepal. The influx of foreign nationals into Assam is not a recent phenomenon. The problem exists from the days of independence. The problem has become so alarming that the very existence of the indigenous populations is threatened. But we are determined to preserve our identity, our history, our culture and our heritage in our strive to maintain the ethnic beauty of the people of North East Region.

The huge magnitude of the problem and the serious threat to the territorial integrity of the nation that this influx of foreign nationals poses is clearly revealed by the following figures :

Percentage of increase of population per decade :

Assam and India

Year	Population of Assam	%increase Assam	%increase India
1951	80,28,856	19.94	13.31
1961	108,37,329	34.98	21.64
1971	146,25,152	34.95	24.80

Assam tops the list of states which registered more than 50% increase during 1911-1961

State	Rate of Increase
Andhra	67 8
Assam	174 0
Bihar	64 1
Gujarat	110 5
Jammu & Kashmir	55 3
Kerala	136 5
Madhya Pradesh	66 5
Madras	61 2
Maharashtra	84 2
Mysore	74 4
Orissa	54 2
Punjab	70 0
Rajasthan	83 5
Uttar Pradesh	53 2
West Bengal	94 0

Assam's Position Remained Unchanged Till 1971 We have Every Reason to Apprehend that the Next Census Would Definitely Maintain the Same Trend if not increase it.

As early as the 1930 important leaders like Nehru and Rajendra Prasad had expressed their concern at the continuing influx into Assam They must have been alerted by the following table

TREND IN POPULATION : ASSAM AND INDIA

% decadal variation

Year	Assam	India
1911	16.99	5.73
1921	20.47	6.30
1931	19.92	11.00

But that was a different story. India was then not divided. Following

partition of India, illegal immigration particularly from Bangladesh (then East Pakistan) and Nepal began on a scale larger than ever before.

The people of Assam have reasons, based on real experience to be apprehensive of being swamped by foreign nationals in the near future. Commenting on this large increase of 34.95% per decade compared with the national figure of 24.80% (one of the highest in the World), the Chief Election Commissioner (CEC) said to duty during the Conference of the Electoral Officers held on 24-26 September, 1978 :

"The influx has become a regular feature. I think that it may not be a wrong assessment to make on the basis of this increase of 34.95% between the two census, the increase that is likely to be recorded in 1991 census would be more than 100% over the 1961 census. In other words, a state would be reached when the state may have to reckon with the Foreign Nationals who may in all probability constitute a sizeable percentage, if not the majority population in the state."

xxx

xxx

xxx

xxx

A silent invasion by foreign nationals from the neighbouring countries particularly Bangladesh and Nepal is taking place. We cannot remain silent spectators when sovereignty of India is attacked. The problem has been deliberately neglected by the leaders leaving the destiny of Assam at the mercy of foreign nationals. The foreign nationals pose challenge to the integrity of India.

The first thing foreign nationals try is to enrol their names in the voters' lists with the connivance of antisocial elements, politicians, and officials on this side of the border. The motive is crystal-clear. The infiltrators vote for the politicians who protect them in all respects. In fact politicians encourage infiltration to ensure their political survival. Therefore naturally the rapid growth in population of Assam as a result of large scale influx from the neighbouring countries is bound to be reflected also in the increasing number of electors in Assam from 1957 to 1979. The following figures fully reveal it.

Year	No. of electors	Increase	% of increase during the years
1957	44,93,359		
1962	49,42,816	4,49,457	10% (in 5 years)

1966	55,85,056	6,42,240	12.99% (in 4 years)
1970	57,01,805	1,16,749	2.09% (in 4 years)
1971	62,96,198	5,94,393	10.42% (in 1 year)
1977	72,29,543	9,33,345	14.82% (in 6 years)
1978	79,74,476	7,44,933	10.30% (in 1 year)
1979	85,37,497	5,63,021	7.06% (in 1 year)

xxx

xxx

xxx

xxx

Indian Constitution defines in unambiguous terms who can be a voter. A Foreign National cannot certainly participate in Indian Elections. But the sovereignty of the country has been openly insulted by the political parties. This is amply told by CEC :

Another disturbing factor is the demand made by the political parties for the inclusion in the electoral rolls of the names of such migrants who are not Indian Citizens, without even questioning and properly determining their citizenship status

The number of foreign nationals in Assam has already become explosive. The problem must be tackled with utmost speed. Foreign nationals whose presence is of grave concern to the people of Assam, are mainly from Bangladesh and Nepal. In addition to Bangladeshis, Nepalis who have entered Assam without Restricted Area Permits either from Nepal or from Bhutan account for a sizeable number of foreigners. The increase of Nepali immigrants in the last two decades cannot be ignored.

Nepali Immigration

Year	Persons	Decade variation	General variation Assam
1951	101,335		
1961	182,925	48.1%	34.98%
1971	352,673	48.2%	34.95%

The percentage of increase of the Nepali population is higher by about 13% than the percentage of increase in the general population during the period 1951-1971.

The conclusion from all these figures is obvious. Variations in population and electorate have been abnormal. Only influx of

foreign nationals from neighbouring countries can account for such consequential changes.

Consequences of Unbridled Immigration :

The harmful effects of continuous immigration are evident in every sphere of life. Tensions in the social, political, economic and cultural fields have already surfaced and both Central and State Governments must act before it is too late. Attempts to develop the region industrially cannot succeed unless the record population growth due to influx is fully halted. Immigrants have created pressure, unprecedented in the modern World history, on every resource of the region.

The immigrants have gathered enough strength to influence many major decisions of the State Government overlooking the security of the State and the country. An innocent looking newspaper report that appeared in *The Statesman* on January 16, 1979 throws sufficient light on the threat to our sovereignty. It reads :

An off-shoot of this population explosion has been a sudden change in the composition of the district's (Goalpara) electorate. The immigrants are in absolute majority in seven of nineteen Assembly Constituencies in the district. In five more constituencies they are numerous enough to be crucial for an electoral victory. There is almost a similar transformation in the smaller border district of Cachar, which returns 15 legislators to the 126 members State Assembly.

It is quite possible that majority of immigrants and the leaders behind them are determined to create instability in the region to serve the interest of the foreign powers. No body can deny such a possibility. We are apprehensive of the Political realities since vote in central to our democratic structure. Those who vote and those who are elected are deemed to be invested with power and responsibility to safeguard Assam's political future within the framework of Indian Constitution. *The people of Assam have genuine reasons to believe that foreign nationals would injure Regional and National interest. Our neighbours in the Hill states share our fears.*

Threat to tribal existence

The problem has badly hit the tribal populations. All the 33 blocks and belts reserved for the tribal people are on the verge of extinction. Pressure on economy has reduced sizes of the reserved tribal blocks. Forest

resources are fast disappearing due to indiscriminate felling of trees and occupation of the area by the foreign nationals.

The very identity of tribal population is in danger of extinction. The recent history of Tripura provides a good example to substantiate our belief. People of Assam cannot afford to ignore the warning.

Different Phases of the Movement :

When appeals and requests to the State Government, Central Government and the President of India failed to evoke any response, the people of Assam had to come out to the streets. Thousands of meetings were organised throughout the State to educate the people. Rallies were held. Mass picketing and Mass *Satyagraha* received support of everybody with a sense of belongingness to the region. Non-cooperation was extremely successful. Will of the people made election in twelve constituencies impossible. Determination of the people prevailed over the unconstitutional directive of CEC. However, election machinery forced the election on the indigenous population in the two constituencies of Cachar. The representatives who are declared to be elected from Cachar district have natural obligation to protect the interest of foreigners. Foreign nationals have already out-numbered the Indians in Cachar district. The people of Assam registered due protest on January 21 by observing it as a Black Day

The students of Assam have been agitating on the issue since 1974. The detection and deportation of foreign nationals were—our demands included in the 21 point Charter which was submitted to the State Government in 1974. Now we are determined to correct the mistakes of our previous generations.

Character of the Movement

We are committed to pursue the cause of the present movement with sense of deep conviction on the principle of non-violence, democracy and secularism. The people of Assam spontaneously responded to our call with a sense of discipline, solidarity with the movement is evident in every phase. Determination to maintain peace and harmony is written on the face of every body participating in the movement. Unfortunately state politicians created troubles at different places and many lives have been lost.

But conspiracy has been on This only proves that foreign nationals are very active in the state politics. Political elements patronizing the foreign nationals are inflaming communal passions among the innocent people in the name of language and religion. Our firm answer has been a foreigner is a foreigner ; a foreigner shall not be judged by the language he speaks or by the religion he follows :

Conspirators in collusions with a section of anti-Assam politicians and bureaucrats are active in their attempts to frustrate the movement by indulging in anti-social activities at Lumding, Pandu, Maligaon and Digboi, these conspirators raised their ugly heads in Bhawanipur, Gauhati Medical College and Dham Dhama and stretched their design to Morigaon, Soalkuchi and Byni. The same happened in North Kamrup. Army took advantage of the situation, tortured innocent people and raped helpless women and girls At Duliajan many peaceful picketers were brutally killed by the CRP. It is unparalleled in the history of India. Even Cachar was not excluded. But we are clear about our aims and objectives.

Another Undesirable Factor :

There is another disturbing factor that has complicated the problem Many infiltrators once deported by Assam Government have been detected again But most surprisingly now they are armed with citizenship certificates issued by West Bengal and Tripura Governments Assam Government, however, has no power to cancel these certificates inspite of the previous record that these people are foreign nationals Only the Central Government can nullify such illegal certificates Feeling helpless, the Assam Government was reported to have forwarded the cases to the Central Government However, Central Government has not taken any immediate action against those anti-national officials Though these factors have complicated the issue, the problem is not beyond permanent solution. Peoples, representatives also must play the constructive role expected of them. In Assam, it is surprising that no member of Legislative Assembly has demanded that the foreign nationals in his/her constituency should be detected and deported. What does it indicate ? It is not very difficult to find the answer.

Our Demands:

1. Foreign nationals must be detected and deported from our country.

- 2a. Names of foreign nationals must be removed from the concerned electoral roll before holding any election in Assam.
- 2b. Inclusion of foreign nationals' names in the electoral rolls in future must be made impossible with the help of an adequate and strong election machinery.
3. Border of India with neighbouring countries must be fully protected to effectively check infiltration
4. Indian voters residing in Assam should be issued identity cards with photograph affixed.
5. Necessary constitutional safeguards should be provided to the people of North Eastern Region for the next 15/20 years by making necessary constitutional provisions for the protection of the identity of the indigenous people in this Region.
6. The Government of Assam should be free to reject any certificate issued by the district authorities of West Bengal and Tripura.
7. We demand that the authority to grant citizenship certificate delegated to the State Government should be withdrawn by Central Government immediately from all State Governments, so that those foreigners who are detected and deported from Assam do not come back armed with citizenship certificates issued by other States.

Some of Our Proposals :

1. The National Register of Citizens (NRC) of 1951 should be made up-to-date by taking into consideration the additions to the number of each family since the time of compilation of the Register.
2. The comparison of the NRC with the successive electoral rolls since 1952 will also be helpful in making it up-to-date.
3. A free zone devoid of trees and houses should be created all along the border and any one crossing it without valid travel documents from either side must be shot at. We attach great importance to this suggestion. We have reached a stage when threat to the State of Assam and to the country can no longer be ignored.
4. Birth and Death Register at all Block, Village, Town etc. level should be strictly maintained in order to prevent future infiltration into voters' list.

5. The number of check posts should be increased so as to enable one check post to be visible from the other.

Lastly

Madam, the problem demands immediate attention of the Central Government. Firm and strong decision and its implementation to detect and deport foreign nationals from Assam can only ease the minds of the people. We know of your association with Assam from your early days. We all look forward to a speedy and just solution. Loss of so many lives must not go in vain. We hope, you would feel the pangs of our bleeding hearts.

We once again request you to pay a visit to Assam and meet the people and different Organisations.

2nd Feb 1980

With regards,
Yours Sincerely,
Sd/-Prafulla Mahanta
President, AASU
Sd/-Bhriugu Kr. Phukan
Secretary, AASU

ওপৰাধি (খ)

Assam Accord 15 August 1985 Memorandum of Settlement

Government have along been most anxious to find a satisfactory solution to the problem of foreigners in Assam. The All Assam Students Union (AASU) and the All Assam Gana Sangram Parishad (AAGSP) have also expressed their keenness to find such a solution.

2. The AASU through their Memorandum dated 2nd February, 1980 presented to the late Prime Minister Smt. Indira Gandhi, conveyed their profound sense of apprehensions regarding the continuing influx of foreign nationals into Assam and the fear about adverse effects upon the political, social, cultural and economic life of the State.

3. * Being fully alive to the genuine apprehensions of the people of Assam, the then Prime Minister initiated the dialogue with the AASU/AAGSP. Subsequently, talks were held at the Prime Minister's and Home Minister's levels during the period 1980-83. Several rounds of informal talks held during 1984. Formal discussions were resumed in March 1985.

4 Keeping all aspects of the problem including constitutional and legal provision, international agreements, national commitments and humanitarian considerations, it has been decided to proceed as follows :

Foreigners' Issue :

5.1 For purpose of detection and deletion of foreigners, 1. 1. 1986 shall be the base date and year.

5.2 All persons who came to Assam prior to 1 1 1966, including those amongst them whose names appeared on the electoral rolls used in 1967 elections, shall be regularised.

5.3 Foreigners who came to Assam after 1. 1. 1966 (inclusive) and upto 24th March, 1971 shall be detected in accordance with the provisions of the Foreigners Act 1946 and the Foreigners (Tribunals) Order 1964.

5.4 Names of foreigners so detected will be deleted from the electoral rolls in force. Such persons will be required to register themselves before the Registration Officers of the respective districts in accordance with the

provisions of the Registration of Foreigners Act, 1939 and the Registration of Foreigners Rules, 1939.

5.5 For the purpose. Govt. of India will undertake suitable strengthening of the governmental machinery.

5.6 On the expiry of a period of ten years following the date of detection, the names of all such persons which have been deleted from the electoral rolls shall be restored.

5.7 All persons who were expelled earlier, but have since re-entered illegally into Assam, shall be expelled.

5.8 Foreigners who came to Assam on or after March 25, 1971 shall continue to be detected, deleted and expelled in accordance with law. Immediate and practical steps shall be taken to expel such foreigners.

5.9 The Government will give due consideration to certain difficulties expressed by the AASU/AAGSP regarding the implementation of the Illegal Migrants (Determination by Tribunals) Act, 1983

Safeguards and Economic Development :

6. Constitutional, legislative and administrative safeguards, as may be appropriate, shall be provided to protect, preserve and promote the cultural, social, linguistic identity and heritage of the Assamese people

7. The Government take this opportunity to renew their commitment for the speedy all round economic development of Assam, so as to improve the standard of living of the people. Special emphasis will be placed on education and science and technology through establishment of national institutions.

Other Issues .

8.1 The Government will arrange for the issue of citizenship certificates in future only by the authorities of the Central Government.

8.2 Specific complaints that may be made by the AASU/AAGSP about irregular issuance of Indian Citizenship Certificates (ICC) will be looked into.

9.1 The international border shall be made secure against future infiltration by erection of physical barriers like walls, barbed wire fencing and other obstacles at appropriate places. Patrolling by security forces on land and riverine routes all along the international border shall be

adequately intensified. In order to further strengthen the security arrangement, to prevent effectively future infiltration, an adequate number of check posts shall be set up.

9.2 Besides the arrangements mentioned above and keeping in view security considerations, a road all along the international border shall be constructed so as to facilitate patrolling by security forces. Land between border and the road would be kept free of human habitation, wherever possible. Riverine patrolling along the international border would be intensified. All effective measures would be adopted to prevent infiltrators crossing or attempting to cross the international border.

10. It will be ensured that relevant laws for prevention of encroachment of government lands and lands in tribal belts and blocks are strictly enforced and unauthorised encroachers evicted as laid down under such laws.

11. * It will be ensured that the relevant law restricting acquisition of immovable property by foreigners in Assam is strictly enforced.

12. It will be ensured that Birth and Death Registers are duly maintained

Restoration of Normalcy

13. The All Assam Students Union (AASU) and the All Assam Gana Sangram Parishad (AAGSP) call off the agitation, assure full co-operation and dedicate themselves towards the development of the country.

14. The Central and the State Government have agreed to :-

(a) review with sympathy and withdraw cases of disciplinary action taken against employees in the context of the agitation and to ensure that there is no victimization;

(b) frame a scheme for ex-gratia payment to next of kind of those who were killed in the course of the agitation;

(c) give sympathetic consideration to proposal for relaxation of upper age limit for employment in public services in Assam, having regard to exceptional situation that prevailed in holding of academic and competitive examination, etc. in the context of agitation in Assam;

(d) undertake review of detention cases, if any, as well as cases against persons charged with criminal offences in connection with the agitation, except those charged with commission of heinous offences;

(e) consider withdrawal of the prohibitory orders/notifications in

force, if any

15. The Ministry of Home Affairs will be nodal Ministry for the implementation of the above.

Sd/-

(P K. Mahanta)

President

All Assam Students Union.

Sd/-

(R. D Pradhan)

Home Secretary

Government of India

Sd/-

(B K Phukan)

General Secretary

All Assam Students Union

Sd/-

(Biraaj Sharma)

Convenor

All Assam Gana Sangram Parishad

Sd/-

(Smt P P Trivedi)

Chief Secretary

Government of Assam

In the presence of

Sd/-

(Rajiv Gandhi)

Prime Minister

Date . 15th August 1985.

Place : New Delhi.

ग्रन्थसूची

- Aitchison, C. U., *Treaties, Engagement etc.* XII, Shillong, 1931.
- Alemchiba, M., *A Brief Historical Account of Nagaland*, Kohima, 1970.
- All Assam Gana Sangram Parishad, *Foreigner's Problem; An Analysis*, Guwahati, 1980.
- Assam Sahitya Sabha, *Eclipse in the East*, Guwahati, 1980.
- Bordoloi, B. N., *Transfer and Alienation of Tribal Land in Assam*, Guwahati, 1991.
- Barooah, N. K., *Gopinath Bardoloi*, Guwahati, 1991.
- Barpujari, H. K., ed., *Political History of Assam*, Gauhati, 1971.
- *Assam, In the Days of the Company*, Gauhati, 1980. 2nd edition.
- *Problem of the Hill Tribes: North-East Frontier*, iii, Gauhati, 1981.
- ed. *Comprehensive History of Assam*, V., Guwahati 1985.
- Barua, K. C., *Critical Days of Assam*, Maligaon, Gauhati. 1971.
- Bhat, Sudhakar, *The Challenge of North-East India*, New Delhi, 1975.
- Bhattacharjee, J. B., ed., *Social Tension in North-East India*, Shillong. 19
- , Bhubaneswar, *The Troubled Border*, Guwahati, 1995.
- Bora, Mohendranath, *Hiteswar Saikia*, Swooping Sparrow, 1993, New Delhi
- Bhuyan, A. C. and others, *Political History of Assam*, ii, iii, Gauhati 1978, 1980.
- Census of India, Report (Assam)*, 1891-1991.
- Coupland, Reginald, *Future of India*, iii, London, 1944.
- Chottopadhyaya, Dilip Kumar, *History of Assamese Movement since 1947*, Calcutta, 1990.
- Clow, Andrew, *The Future Government of the Assam Tribal Peoples*, Shillong, 1945.
- Das, Amiya Kumar, *Agony of Assam*, New Delhi, 1982.
- Samir Kumar, *ULFA – A Political Analysis*, Delhi, 1994.

- Data-Ray, B., ed., *The Emergence and Role of the Middle Class in North-East India*, New Delhi, 1983.
- Deka, Kanak Sen, '*Ulfar Swadhin Asom* (in Assamese), Guwahati, 1994.
- Deuri, Indibar, '*Asamar Jana Gosthir Prasna aru Sayatta Sashan* (in Assamese) *Deuka*, April-May, 1996.
- Elwin, Verrier, *A Philosophy for NEFA*, Shillong, 1950.
- Endle, Siddon, *The Kacharis*, London, 1911.
- Ghose, Sanjay, *Seswasevi Sangathan aru Ugrapanthi*, (VHAJ), 1997.
- Goswami B, *The Mizo Unrest : Study of Politicisation of Culture*, Jaipur, 1975.
- Guha, Amalendu, *Planter-Ray to Swaraj : Freedom Struggle and Electoral Politics*, New Delhi, 1977.
- 'Little Nationalism, Turned Chauvinism, Assam' Anti-Foreigner Upsurge,' *Economuc and Polincal Weekly*, special Number, October 1980, Bombay.
- Gundevia, Y. D., *War and Peace in Nagaland*, New Delhi, 1975.
- Gupta, Shekhar, *Assam : A Valley Divided*, New Delhi, 1984.
- Ghurye, G. S., *The Burning cauldron of North-East India*, Bombay, 1980.
- Hansaria, B. L., *Sixth Schedule to the Constitution of India*, Gauhati, 1983.
- Hazarika, Sanjoy, *Strangers of the Mist*, New Delhi, 1994.
- 'Environmental Degradation, Migration and Ethnic Conflict : Bangladesh and Assam : Cambridge : American Academy of Arts and Sciences, Peace and Conflict Studies Program, University of Toronto, April 1993.
- Isak Chishi Swu and Th. Muivah, *Manifesto Nagaland Socialist Council*, 2nd edition, (Oking) Kohima, 1980.
- Jodhana, Damodar, *Prafulla Kumar Mahanta, A Profile*, Guwahati, 1987.
- Mahanta, Premkanta, *Rajbhaganar Pora Kalihokawloike* (in Assamese) Guwahati, 1994.
- Mullik, B. N. *My years with Nehru : The Chinese Betrayal*, New Delhi, 1972.
- Murty, T. S., *Assam : The Difficult Years*, New Delhi, 1983.

Nibediton, Nimal, *North-East India : The Ethnic Explosion*, New Delhi, 1981.

——— *The Night of the Guerrillas*, New Delhi, 1978.

Pakem, B., ed., *Regionalism in India*, Shillong, 1993.

Phakon, Garia, *Politics of Regionalism in North East India*, Guwahati, 1996.

Premi, M. K., *The Demographic Situation in India*, East West Centre Monograph, Hawaii, 1984.

Proceedings North-East India History Association, Select Vols.

Pugh, B. M., *The Story of a Tribal, An Autobiography*, Calcutta, 1976.

Rafiqabadi, H. N., *Assam from Agitation to Accord*, New Delhi, 1988.

Rao, V. Venkata, *A Century of Tribal Politics North-East India*, New Delhi, 1976.

Reid, Sir Robert, 'The Excluded Areas of Assam,' *The Geographical Journal*, Jan-Feb. 1944.

Roy, Ajay, *The Boro Imbrolio*, Guwahati, 1995.

Rustomji, Nari, *Imperilled Frontier (India's North-Eastern Borderlands)*, New Delhi, 1983.

Sanjaya, *Assam : A Crisis of Identity*, Gauhati, 1981.

Sarin, V. I. K. *North-East in Flames*, New Delhi, 1980.

Singh, Bhawan, *Politics of Alienation in Assam*, Delhi, 1984.

Shamary, Gama, A., *An Introduction to Ethnic Problem in Manipur*, New Delhi, undated.

Shukla, B. P., *What Ail's India's North-East*, New Delhi, 1980.

Vergheze, B.G. *India's Northeast Resurgent : Ethnicity, Insurgency, Government, Development*, New Delhi, 1996.

Weiner, Myron, *The Son's of the Soil, Migration and Ethnic Conflict in India*, New Jersey, 1978.

Memoranda and Reports :

Memoranda Submitted by Nagaland Government to the Adviser to the Government of India, Ministry of Home Affairs : On Assam-Nagaland Boundary, 10 September 1971.

Supplementary Memorandum submitted by the Nagaland Government. ~ February 1972.

Report of the Line System Committee, 1-2, Shillong, 1938.

- *On the State Re-organisation Committee, Ministry Home, Government of India, New Delhi, 1955.*
- *Commission of Linguistic Minorities, 4th Report, 1962.*
- *Scheduled Areas and Scheduled Tribes Commission, (Chairman : Dhavur U. N.) 1960-61, New Delhi.*
- *Commission of the Hill Areas of Assam (Chairman : Pataskar, H. V.) New Delhi, 1966.*
- *Das Committee : Demarcation of Inter-District Boundary Between Kamrup and United K and J Hills District, Government of Assam, 1969.*
- *Joint Official Committee constituted with the Chief Secretary of Assam and Meghalaya 16 November 1983.*
- *Non-Official Judicial Enquiry Commission (Chairman Justice Mehta, T. U.) on the holocaust of Assam, Gauhati, 1983.*
- *Commission of Enquiry on Assam Disturbances (Chairman : Tewari, Tribhuban Prasad), 1983, Dispur, 1984.*
- *Assam-Meghalaya Boundary Committee, July 27, 1987, (Chairman : Justice Y. V. Chandrachud).*
- *On illegal Migration into Assam Submitted to the President of India by Governor of Assam, 8 November 1998.*

Unpublished Documents :

Select papers of the National Archives of India (NAI), New Delhi and India Office Records (IOR), London.

Periodicals and Newspapers :

India Today, Mainstream, Frontline : The Statesman (Calcutta) The Times of India (Delhi), The Telegraph (Calcutta) : The Assam Tribune, The Sentinel, Home Link, Assamiya, Dairuit Asom, Awar Asom, Asom Bari and Ajir Batori